

AÐALSKIPULAG DALABYGGÐAR 2020-2032

Greinargerð

Vinnslutillaga – **til kynningar**

Dags. 26. okt. 2021

AÐALSKIPULAG DALABYGGÐAR 2020-2032

Greinargerð

Vinnslutillaga – **til kynningar**

EFNISYFIRLIT

<i>Efnisyfirlit</i>	iii
Inngangur	6
1 <i>Aðalskipulag</i>	7
1.1 Skipulagssvæðið.....	7
1.2 Framsetning.....	8
1.3 Vinnuferli.....	8
Umsagnir, samráð og þátttaka hagsmunaaðila.....	8
Samráð við stofnanir og aðliggjandi sveitarfélög.....	9
1.4 Afgreiðsla skipulagsins (uppfært síðar).....	10
1.5 Helstu breytingar frá gildandi aðalskipulagi.....	10
1.6 Samantekt umhverfismats.....	10
Helstu áherslur	11
2 <i>Leiðarljós og meginmarkmið</i>	12
2.1 Leiðarljós.....	12
2.2 Meginmarkmið.....	13
Náttúra.....	13
Samfélag.....	13
Innviðir.....	14
Náttúra og landslag	15
3 <i>Staðhættir</i>	16
3.1 Landslag.....	16
3.2 Jarðfræði.....	17
3.3 Vatnafar.....	18
3.4 Veðurfar.....	18
3.5 Jarðvegur.....	19
3.6 Lífríki.....	20
4 <i>Náttúruvá og öryggi</i>	22
4.1 Loftslagsbreytingar og viðbrögð við þeim.....	22
4.2 Eldgos og jarðskjálftar.....	23
4.3 Ofanflóð.....	23
4.4 Gróðureldar.....	23
4.5 Flóðasvæði.....	24
4.6 Aftakaveður.....	24
Markmið og stefna – Náttúruvá og öryggi.....	24
5 <i>Lífríki og landslag</i>	26
5.1 Lagaumgjörð náttúruverndar.....	26
5.2 Gildi náttúrunnar og verðmætamat.....	27
5.3 Náttúruverndarsvæði.....	27
5.4 Tillögur á B-hluta náttúruminjaskrár.....	28
5.5 Friðlýst æðarvarp.....	29
5.6 Óbyggð víðerni.....	30
Markmið og stefna – Lífríki og landslag.....	30
6 <i>Auðlindir</i>	32
6.1 Orka.....	32
6.2 Neysluvatn.....	33
6.3 Loftgæði og hljóðvist.....	34
Markmið og stefna - auðlindir.....	35
7 <i>Menningar- og búsetuminjar</i>	36
7.1 Menningarminjar.....	36
7.2 Byggingararfur og húsfriðun.....	37
7.3 Sögustaðir og söfn.....	42
7.4 Búsetu- og menningarlandslag.....	42
Markmið og stefna - menningar- og búsetuminjar.....	42
8 <i>Hverfisvernd</i>	44
Markmið og stefna – hverfisvernd.....	44
9 <i>Óbyggð svæði</i>	46
9.1 Eyjar og strandsvæði.....	46
9.2 Heiðarlönd.....	46
Markmið og stefna – óbyggð svæði.....	47
Samfélag	48
10 <i>Byggð</i>	49
10.1 Þróun byggðar.....	49
Saga byggðar.....	49

Aðalskipulag Dalabyggðar 2020-2032 - DRÖG

10.2	Íbúapróun.....	49	11.10	Varúðarsvæði.....	76
	Íbúafjöldi.....	49		Miltisbrandsgrafir.....	76
	Samsetning íbúa.....	50		Markmið og stefna – Varúðarsvæði.....	76
10.3	Mikilvægi búsetuskilyrða í Dalabyggð.....	50	12	<i>Samfélagsþjónusta.....</i>	<i>78</i>
10.4	Íbúðasvæði.....	51	12.1	Skólar og íþróttahús.....	78
	Þéttbýli.....	51		Markmið og stefna – Skólar og íþróttahús.....	78
	Dreifbýli.....	53	12.2	Menning.....	78
10.5	Miðsvæði.....	54		Markmið og stefna – Menning.....	79
10.6	Fristundasvæði.....	55	12.3	Félags- og heilbrigðismál.....	79
	Markmið og stefna – Byggð.....	56		Markmið og stefna – Félags og heilbrigðismál.....	79
11	<i>Atvinna.....</i>	<i>59</i>	13	<i>Útivist, íþróttir og opin svæði.....</i>	<i>81</i>
11.1	Atvinnuþróun.....	59	13.1	Skipulag byggðar og lífsgæði fólks.....	81
11.2	Þjónustu- og vinnusókn.....	59		Nærþjónusta, ferðatími og sjálfbærni daglegs lífs íbúa.....	81
11.3	Landbúnaður.....	60		Hljóðvist.....	81
	Flokkun landbúnaðarlands.....	60		Myrkurgæði.....	81
	Endurheimt votlendis.....	60		Markmið og stefna – Skipulag byggðar og lífsgæði fólks.....	82
	Skógrækt.....	61	13.2	Útivist, íþróttir og opin svæði.....	82
	Markmið og stefna - landbúnaður.....	62		Markmið og stefna – útivist, íþróttir og opin svæði.....	83
11.4	Afþreyingar- og ferðaþjónusta.....	64	Innviðir.....	85	
	Ferðaþjónusta sem drifkraftur atvinnuuppbyggingar í dreifbýli.....	64	14	<i>Veitur og fjarskipti.....</i>	<i>86</i>
	Þjónusta og afþreying fyrir ferðamenn.....	64	14.1	Veitur.....	86
	Markmið og stefna – Afþreyingar- og ferðaþjónusta.....	67		Rafveita.....	86
11.5	Verslun og önnur þjónusta.....	68		Vatnsveita.....	87
	Verslun.....	68		Hitaveita.....	87
	Gistiþjónusta.....	69		Fráveita.....	87
	Markmið og stefna – Verslun og önnur þjónusta.....	69		Markmið og stefna – Veitur.....	88
11.6	Iðnaðar- og athafnasvæði.....	70	14.2	Fjarskipti.....	89
	Nýting vindorku.....	70		Markmið og stefna - Fjarskipti.....	89
	Úrvinnsla landbúnaðarafurða og nýsköpun.....	70	15	<i>Samgöngur.....</i>	<i>91</i>
	Markmið og stefna – Iðnaðar- og athafnasvæði.....	70	15.1	Göngu- og hjólaleiðir.....	91
11.7	Hafnarsvæði.....	71		Markmið og stefna - Göngu- og hjólaleiðir.....	92
	Markmið og stefna – Hafnarsvæði.....	72	15.2	Reiðleiðir.....	93
11.8	Úrgangur.....	72		Markmið og stefna - Reiðleiðir.....	93
	Markmið og stefna – Úrgangur.....	73	15.3	Vegir og gatnakerfi.....	95
11.9	Efnistaka og vinnsla.....	73			
	Markmið og stefna – Efnistaka og vinnsla.....	75			

Aðalskipulag Dalabyggðar 2020-2032 - DRÖG

Markmið og stefna – Vegir og gatnakerfi	97	17.14	Landbúnaðarsvæði (L)	130
15.4 Vegir í náttúru Íslands	99	17.15	Skógræktar- og landgræðslusvæði (SL).....	131
15.5 Flugvellir	99	17.16	Óbyggð svæði (ÓB).....	cxxxiii
Markmið og stefna - Flugvellir	99	17.17	Sérstök not haf- og vatnssvæða (SN).....	cxxxiv
15.6 Almenningsamgöngur.....	100	17.18	Vötn, ár og sjór (V).....	135
Markmið og stefna - Almenningsamgöngur	100	17.19	Strandsvæði (ST).....	cxxxvi
Skipulagsákvæði.....	101	17.20	Flugvellir (FV)	137
16 Almenn atriði	102	17.21	Vegir, götur og stígar (VE)	138
17 Landnotkun.....	103	17.22	Veitur og helgunarsvæði (VH)	140
17.1 Íbúðarbyggð (ÍB)	103	Takmarkanir á landnotkun.....	142	
17.2 Miðsvæði (M)	105	18 Verndarákvæði	143	
17.3 Verslun og þjónusta (VP).....	cvi	18.1 Minjavernd (MV)	144	
17.4 Samfélagsþjónusta (S).....	108	18.2 Varúðarsvæði (Va)	150	
17.5 Athafnasvæði (AT).....	111	18.3 Vatnsverndarsvæði og Vatnsból (VF, VG, VB)	152	
17.6 Iðnaðarsvæði (I).....	112	18.4 Hverfisvernd (HV)	154	
17.7 Efnistöku- og efnislosunarsvæði (E).....	114	19 Heimildir.....	158	
17.8 Frístundabyggð (F)	118	20 Viðaukar.....	161	
17.9 Afþreyingar- og ferðamannasvæði (AF)	123			
17.10 Íþróttasvæði (ÍÞ).....	125			
17.11 Kirkjugarðar og grafreitir (K).....	126			
17.12 Opin svæði (OP).....	127			
17.13 Hafnir (H).....	129			

INNGANGUR

1 AÐALSKIPULAG

Aðalskipulag Dalabyggðar 2020-2032 er nýtt aðalskipulag fyrir sveitarfélagið og jafnframt heildarendurskoðun á *Aðalskipulagi Dalabyggðar 2004-2016*. Fyrri skipulag var staðfest árið 2009 og frá þeim tíma hafa tekið gildi ný skipulagslög nr. 123/2010 og ný skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Umhverfis- og skipulagsnefnd Dalabyggðar taldi þörf á að uppfæra aðalskipulagið með hliðsjón af nýrri löggjöf og breyttum forsendum. Nefndin lagði til við sveitarstjórn á fundi sínum þann 5. júlí 2018 að hefja vinnu við nýtt aðalskipulag og samþykkti sveitarstjórn bókun nefndarinnar þann 12. júlí 2018.

Aðalskipulag Dalabyggðar 2020-2032 er unnið samkvæmt skipulagslögum nr. 123/2010 og lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021 en samkvæmt síðarnefndu lögunum er aðalskipulagið háð umhverfismati áætlana. Umhverfismatið, þ.m.t. kynningar og samráðsferlið og greiningarvinna, var unnið samhliða endurskoðun aðalskipulagsins. Umfjöllun um einstaka þætti umhverfismatsins er fléttuð inn í greinargerðina en nánari upplýsingar um umhverfismatið, svo sem forsendur þess, aðferðir og niðurstöður, er að finna umhverfisskýrslu.

1.1 SKIPULAGSSVÆÐIÐ

Aðalskipulagið tekur til alls lands innan sveitarfélagsmarka Dalabyggðar, þ.e. til þéttbýlisins í Búðardal og dreifbýlisins. Sveitarfélagið er um 2.421 km² að stærð. Megin landnotkun í sveitarfélaginu er hefðbundinn landbúnaður, einkum sauðfjárrækt og mjólkurframleiðsla. Búðardalur er eina þéttbýlissvæðið og það er vel staðsett landfræðilega, miðsvæðis í sveitarfélaginu, og stærsti hluti byggðarinnar er í innan við 40 km fjarlægð.

Mynd 1.1 Skipulagssvæðið. (Mynd: Verkís)

1.2 FRAMSETNING

Aðalskipulagið er sett fram sem greinargerð og skipulagsuppdrættir auk umhverfisskýrslu. Uppdrættirnir eru prentaðir á eitt blað í stærð A0. Auk þess er skipulaginu skilað á starfrænu formi til Skipulagsstofnunar.

Greinargerðinni er skipt upp í átta meginhluta. Í inngangi er lýst afmörkun aðalskipulagsins, helstu gögnum og aðferðum við skipulagsvinnuna. Leiðarljós og meginmarkmið aðalskipulagsins eru í kaflanum *Helstu áherslur*. Stefna aðalskipulagsins er sett fram eftir málaflökkum, þ.e. *Náttúra og landslag*, *Samfélag* og *Innviðir*. Þar er lýst forsendum og sett fram markmið og leiðir fyrir einstök viðfangsefni. Þá er gerð grein fyrir almennum og sértækum ákvæðum fyrir landnotkunarflokkum í sérstökum kafla *Skipulagsákvæði*. Að lokum er kafli um takmörkun á landnotkun, þ.e. viðbótarákvæði sem varða takmörkun á landnotkun annarra landnotkunarflokkum. Auk þess er í greinargerðinni viðauki með viðbótarupplýsingum og greiningarlyklum fyrir framfylgd aðalskipulagsins.

Uppdrættir aðalskipulagsins eru eftirfarandi:

- Sveitarfélagsuppdráttur: Vinnslutillaga, 1. sept. 2021. Mælikv. 1:100.000
- Þéttbýlisuppdráttur: Vinnslutillaga, 1. sept. 2021. Mælikv. 1:10.000

Í sérstakri umhverfisskýrslu er fjallað um áhrif aðalskipulagsins á umhverfi og samfélag. Einnig er umhverfismatið fléttað inn í greinargerð aðalskipulagsins, þ.e. inn í umfjöllun um einstök viðfangsefni skipulagsins. Í lok hvers kafla er stutt samantekt á umhverfisáhrifum þeirrar stefnu sem mörkuð er í aðalskipulaginu.

1.3 VINNUFERLI

Skipulagsfulltrúi, formaður og varaformaður umhverfis- og skipulagsnefndar og ráðgjafi mynda verkefnisstjórn sem heldur utan um vinnuna við endurskoðun aðalskipulagsins. Dalabyggð samdi í janúar 2020 við Verkís um ráðgjöf vegna skipulagsvinnunnar.

Rík áhersla er lögð á aðkomu íbúa og hagsmunaaðila að skipulagsvinnunni. Leitað er álits sérfræðinga þegar þörf er á faglegu mati eða öðrum sérhæfðum upplýsingum vegna skipulagsvinnunnar.

Ákveðið var að hafa allt ferlið opið og gegnsætt og upplýsa íbúa og aðra hagsmunaaðila um ganga mála. Einnig var boðið upp á beina þátttöku íbúa og hagsmunaaðila við gerð skipulagstillögunnar. Aðstæður í þjóðfélaginu og tíðar samkomutakmarkanir settu samráðsvinnunni nokkrar skorður. Í stað opinna vinnustofa, sem til stóða að halda, var þungi samráðsins færður í minni fjarfundi á netinu og nefndir og ráð í sveitarfélaginu virkjuð í meiri mæli.

Umsagnir, samráð og þátttaka hagsmunaaðila

Aðalskipulagsvinnan var kynnt í samræmi við skipulagslög nr. 123/2010 og skipulagsreglugerð nr. 90/2013. Þar er gert ráð fyrir kynningu á skipulags- og matslýsingu, kynningu skipulagstillögu á vinnslustigi og auglýsingu skipulagstillögu.

Samvinna við íbúa, hagsmunaaðila og umsagnaraðila – helstu áfangar og viðburðir:

- ♦ **Kynning skipulags- og matslýsingar.** Lýsingin var samþykkt í sveitarstjórn 5. mars 2020 og auglýst í framhaldinu. Hún var aðgengileg á vef Dalabyggðar og á skrifstofu sveitarfélagsins.
 - Opið var fyrir athugasemdir frá 11. mars til 1. apríl 2020. Á sama tíma var lýsingin send til umsagnar.
 - Vegna aðstæðna í þjóðfélaginu var ekki haldinn kynningarfundur. Sérstök kynning var sett á vef Dalabyggðar og opnaður hugmynda- og ábendingavefur í tengslum við endurskoðunina.
- ♦ **Drög að skipulagstillögu.** Í október 2020 var haldinn sérstakur sameiginlegur vinnufundur sveitarstjórnar Dalabyggðar, umhverfis- og skipulagsnefndar, sveitarstjóra og skipulagsfulltrúa. Á fundinum var leitað eftir hugmyndum og frekari áherslum inn í aðalskipulagsgerðina

og efnivið fyrir leiðarljós aðalskipulagsins. Auk þess funduðu umhverfis- og skipulagsnefnd og sveitarstjórn reglulega um málefnið á vinnslutíma skipulagsins.

Í ársbyrjun 2021 var haldin fundaröð með helstu nefndum sveitarfélagsins þar sem stefna í einstökum málaflokkum var mótuð.

- Stjórn Silfurtúns, 12. janúar 2021
- Menningarmálanefnd 19. janúar 2021
- Atvinnumálanefnd, 26. janúar 2021
- Fræðslunefnd, 27. janúar 2021
- Félagsmálanefnd 4. febrúar 2021

♦ **Kynning skipulagstillögu á vinnslustigi.**

- Vinnslutillagan var auglýst og birt á vefnum _____.
- Kynningarfundur var haldinn _____.
- Vinnslutillagan var send stofnunum til umsagnar _____.

♦ **Afgreiðsla og auglýsing skipulags (uppfært síðar)**

- Umhverfis- skipulagsnefnd lagði til við sveitarstjórn þann _____ að aðalskipulagið yrði auglýst skv. 1. mgr. 31. gr. skipulagslaga. Sveitarstjórn samþykkti fundargerð nefndarinnar þann _____.
- Skipulagsstofnun fékk tillögu að aðalskipulaginu til yfirferðar _____ og skilaði stofnunin umsögn sinni þann _____.

Samráð við stofnanir og aðliggjandi sveitarfélög

Eftirtaldir aðilar fengu skipulagslýsinguna og skipulagstillöguna til umsagnar, auk Skipulagsstofnunar.

Opinberar stofnanir

- Umhverfisstofnun
- Heilbrigðiseftirlit Vesturlands
- Minjastofnun
- Breiðafjarðarnefnd
- Vegagerðin
- Veðurstofa Íslands
- Náttúrufræðistofnun
- Ferðamálastofa
- Orkustofnun
- Skógræktin
- Landgræðslan
- Kirkjugarðaráð
- Samgöngustofa
- Póst- og Fjaraskiptastofnun

Opinber fyrirtæki

- Landsnet
- Rarik
- Orkubú Vestfjarða
- Míla
- Isavia

Nærleggjandi sveitarfélög og samtök þeirra

- Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV)
- Borgarbyggð
- Eyja- og Miklaholtshreppur
- Helgafellssveit

- Stykkishólmsbær
- Reykhólahreppur
- Húnaþing vestra
- Strandabyggð

Hér verður greint frá þeim athugasemdum í stuttu máli.

- ◆ Uppfært síðar

1.4 AFGREIÐSLA SKIPULAGSINS (UPPFÆRT SÍÐAR)

Þann ____ lagði umhverfis- og skipulagsnefnd það til við sveitarstjórn Dalabyggðar að aðalskipulagstillagan yrði auglýst. Þann ____ samþykkti sveitarstjórn að auglýsa aðalskipulagstillögunu. Aðalskipulagið var sent Skipulagsstofnun til yfirferðar þann _____. Þann _____ fjallaði sveitarstjórn aftur um aðalskipulagstillögunu og samþykkti að auglýsa hana með þeim breytingum sem höfðu verið gerðar eftir yfirferð Skipulagsstofnunar. Skipulagstillagan ásamt umhverfisskýrslu var auglýst frá _____ til og með _____.

Eftirtaldir aðilar sendu athugasemdir:

- ◆ Listi - UPPFÆRT SÍÐAR

Auk þess sendu eftirfarandi stofnanir inn ábendingar og athugasemdir:

- ◆ Listi - UPPFÆRT SÍÐAR

Afgreiðsla og mögulegar breytingar eftir auglýsingu.

- ◆ UPPFÆRT SÍÐAR

1.5 HELSTU BREYTINGAR FRÁ GILDANDI AÐALSKIPULAGI

Heildarendurskoðun felur annars vegar í sér uppfærslu á grunnupplýsingum sem settar eru fram í aðalskipulaginu og hins vegar á stefnu skipulagsins. Árið 2010 tóku gildi ný skipulagslög þar sem m.a. eru breyttar skilgreiningar á landnotkun og landnotkunarflokkum. Skipulagið hefur verið uppfært m.t.t þess.

Hér kemur texti um helstu stefnubreytingar frá fyrra aðalskipulagi – UPPFÆRT SÍÐAR

1.6 SAMANTEKT UMHVERFISMATS

Hér kemur texti um helstu niðurstöður umhverfismats – UPPFÆRT SÍÐAR

HELSTU ÁHERSLUR

2 LEIÐARLJÓS OG MEGINMARKMIÐ

2.1 LEIÐARLJÓS

Í aðalskipulagi Dalabyggðar er eftirfarandi haft að leiðarljósi, auk markmiða skipulagslaga og leiðarljóss landsskipulagsstefnu.

Dalabyggð stefnir að því að verða hægætissamfélag með sterkar rætur í sögu, menningu og náttúru svæðisins. Í því felst að vinna að auknum lífsgæðum íbúa, sjálfbærni daglegs lífs og þoli samfélagsins gagnvart umhverfis- og samfélagsbreytingum. Skapa á góð skilyrði fyrir heilbriggt, skemmtilegt og fjölskylduvænt samfélag, þróttmikið mennta-, menningar- og íþróttastarf og öflugt atvinnulíf.

Í aðalskipulaginu er vísað til hugtaksins hægætislífs eða hægætissamfélags og það hefur ákveðna samsvörun í hugmyndafræði hægætisstefnunnar¹ (e. cittaslow). Um er að ræða andrúmsloft og nálgun sem Dalabyggð telur eftirsóknaverða og hefur m.a. verið nýtt í markaðssetningu sveitarfélagsins.

Við gerð aðalskipulagsins er m.a. byggt á stefnumótunarvinnu Dalabyggðar, *Stefna Dalabyggðar 2019 – 2022*, þar sem unnið er með þrjú gildi, þ.e. jákvæðni, virðingu og framsækni. Í Stefnu Dalabyggðar er lögð áhersla á að bæta búsetuskilyrðin og efla byggðina með þeim styrkleikum sem eru til staðar. Sveitarfélagið verði áfram sterkt landbúnaðarhérað með ríka hefð í úrvinnslu afurða og nýtingu hlunninda. Einnig verði búinn til frjór jarðvegur fyrir fjölbreytt atvinnulíf og ferðaþjónustu. Unnið verði að því að styrkja ímynd sveitarfélagsins og viðhalda sterkum innviðum, auk þess að varðveita sérkenni sem felast í landslagi, náttúru og menningarminjum.

¹ Hægætisstefnan eða Cittaslow-hreyfingin leggur m.a. áherslu á virðingu fyrir fólki, staðbundna menningu og umhverfi, gestrisni og mat úr héraði.

Snertifletir aðalskipulagsins við málefni fjölskyldunnar eru fjölmargir og taka m.a. til umgjarðar menningar, skólastarfs, íþróttar og tómstundastarfs, lýðheilsu og þjónustu. Mikilvægt er að tekið sé mið af lýðfræðilegum breytingum til framtíðar með fjölbreyttum húsnæðiskostum. Huga þarf að húsaþætti og stærðum og bjóða upp á fjölbreytt og sveigjanlegt húsnæði sem kemur á mótis við þarfir íbúa, svo sem með tilliti aldurs og tekjuhópa.

Mynd 2.1 Ær með lömb í Dalabyggð.

2.2 MEGINMARKMIÐ

Náttúra

Eftirfarandi markmið eru lögð til grundvallar stefnu aðalskipulags um náttúru:

- ◆ Nýting náttúruauðlinda og hlunninda verði með sjálfbærum hætti þannig að við ákvarðanatöku verði tekið tillit til komandi kynslóða og náttúrunnar sjálfar.
- ◆ Líffræðileg fjölbreytni verði viðhaldið í samræmi við lög um náttúruvernd.
- ◆ Allir íbúar búi við heilnæmt umhverfi þar sem mengun verði undir ströngustu mörkum laga.
- ◆ Skipulag landnýtingar verði hagað með tilliti til náttúruvár og loftslagsbreytinga.
- ◆ Sérkenni náttúru verði varðveitt, þannig að íbúar og gestir geti notið þeirra gæða sem eru til staðar.
- ◆ Landslagsheildir og fjölbreytileiki landslags verði varðveitt.
- ◆ Stuðla að varðveislu náttúruminja og söguminja og annarra umhverfislegra gæða sem styrkja m.a. ferðapjónustu.
- ◆ Standa vörð um vernd grunnvatns sem nytjavatns fyrir íbúa og fyrir atvinnustarfsemi.
- ◆ Stuðla að gróðurvernd og landgræðslu og að landnýting verði í samræmi við landgæði og ástand lands.

Samfélag

Eftirfarandi markmið eru lögð til grundvallar stefnu aðalskipulags um samfélag:

- ◆ Í Dalabyggð verði fjölskylduvænt og skapandi samfélag með:
 - Blómlegu mannlífi, lifandi menningu og sagnaarfi.
 - Góða nærþjónustu og aðgengi fyrir alla.
 - Fjölbreytta húsnæðiskosti í takt við þarfir íbúa á hverjum tíma.
 - Tækifæri til heilsueflingar og íþróttar.
- ◆ Uppbygging samfélagsins byggi á sveigjanleika gagnvart samfélags- og umhverfisáhrifum og hafi seiglu til að geta svarað breyttum þörfum og aðstæðum.
- ◆ Í Búðardal verði heildsteypt, öflug, fjölbreytt og aðlaðandi þjónusta fyrir íbúa Dalabyggðar og gesti.
- ◆ Fjölbreytt atvinnulíf og atvinnuþróun byggi á styrkleikum og sérstöðu sem felst m.a. í staðsetningu Dalabyggðar miðsvæðis á Vesturlandi.
- ◆ Stuðla að hagkvæmri þróun byggðar á svæðinu, m.a. að taka frá byggingaland fyrir vöxt þéttbýlis.
- ◆ Stuðla að auknum og fjölbreyttum atvinnutækifærum með nægu framboði lóða undir iðnað, ferðapjónustu og aðra atvinnustarfsemi.

Innviðir

Eftirfarandi markmið eru lögð til grundvallar stefnu aðalskipulags um innviði:

- ◆ Innviðir þjóni atvinnulífi og auki lífsgæði íbúa, þannig að sveitarfélagið verði samkeppnishæft við önnur sveitarfélög á landinu.
- ◆ Sjálfbær þróun og vistkerfisnálgun verði höfð að leiðarljósi við uppbyggingu innviða.
- ◆ Tryggja öruggar samgöngur fyrir skólabörn sveitarfélagsins og þá sem þurfa að sækja atvinnu innan sveitarfélagsins.
- ◆ Tryggja öryggi gangandi vegfarenda.
- ◆ Tryggja öruggar samgöngur og aðgengi ferðamanna að ferðamannastöðum.
- ◆ Stuðla að hagkvæmri nýtingu orkulinda, einkum jarðvarma.
- ◆ Leita hagkvæmustu lausna í vegagerð og stuðla að umferðar- og rekstraröryggi, samtengingu byggðar, m.a. vegna skólaaksturs og atvinnu utan býla.

NÁTTÚRA OG LANDSLAG

3 STADHÆTTIR

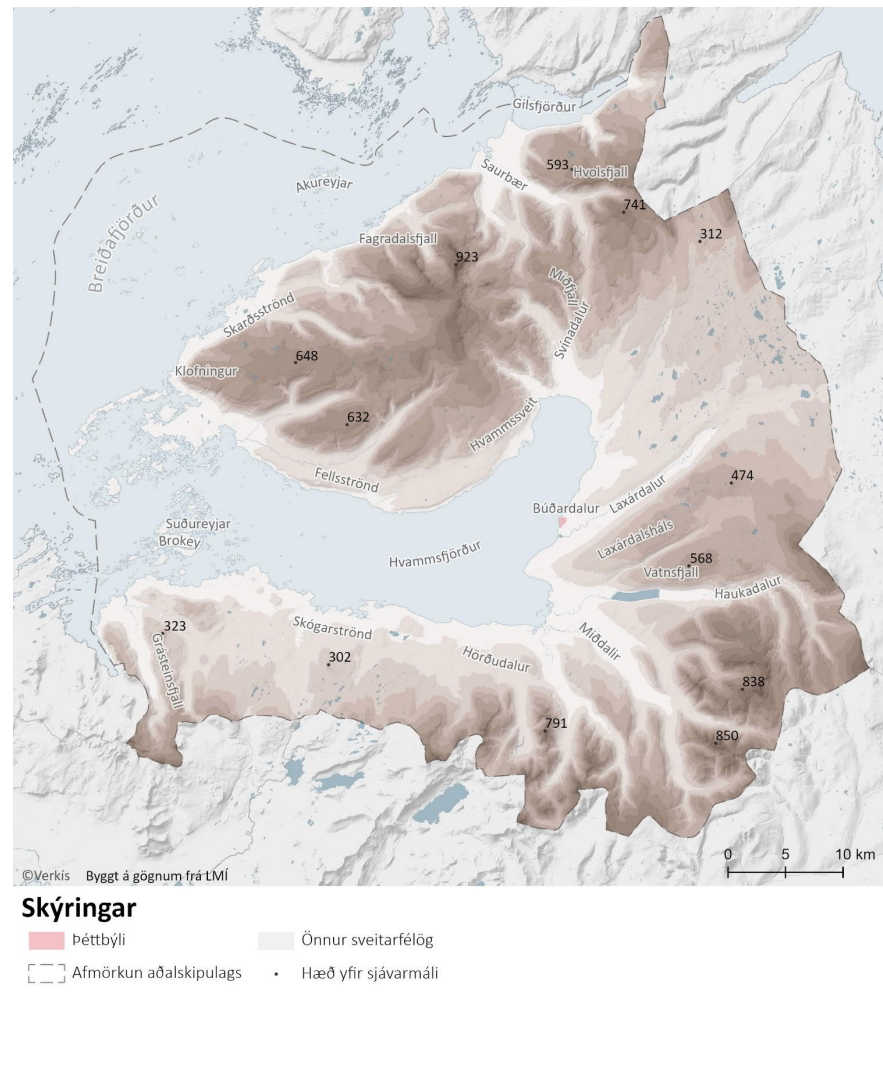
3.1 LANDSLAG

Land í Dalabyggð einkennist af landmótun jökla. Landslagið er víða stórbrotið, einkum norðan til, við Gilsfjörð, Skarðsströnd og Fellsströnd. Þar gnæfa há fjöll yfir byggðinni. Fyrir botni Hvammsfjarðar er flatlendi, lágur heiðar og dalir. Stórbrotnara landslag er inn til landsins er kemur suður til Haukadals, Miðdala og Hörðudals. Skógarströnd einkennist af ávölum formum, undirlendi við ströndina, lágum heiðum en fjallgörðum inn til landsins. Byggðin er almennt grösug og þar má einkum finna mólendi, votlendi, tún og einnig birkikjarr. Í fjalllendi er meira um mosagróður, mela og berar klappir.

Í minni Hvammsfjarðar og með ströndinni og inn í Gilsfjörð eru fjölmargar eyjar, eyjaklasar og sker sem mynda landslagsheildir í samspili við fjarðalandslag og stórbrotnum fjallahring. Eyjarnar eru almennt flatlendar og grösugar, en lögun þeirra ásamt miklum mun á flóði og fjöru við Breiðafjörð hefur haft mótandi áhrif á lífríki svæðisins.

Mynd 3.1 Séð yfir Langeyjarnes út Breiðafjörð.

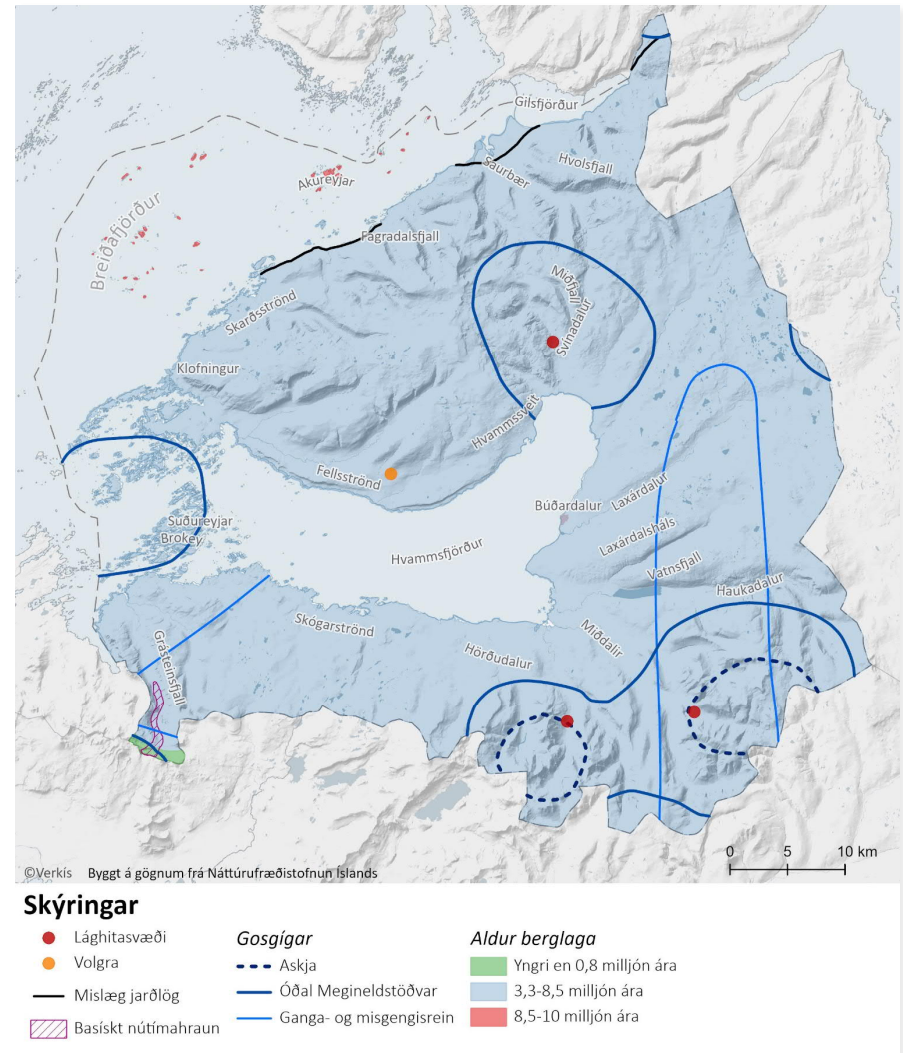

Mynd 3.2 Landslag og landhæð í Dalabyggð.

3.2 JARÐFRÆÐI

Berggrunnur svæðisins er fyrst og fremst einsleitur stafli basaltlaga frá tertíertímabilinu. Megin bergtegundin er blágrýti (eldra en 3,3 milljónir ára), en á afmörkuðum svæðum er súrt gosberg. Í botni Gilsfjarðar og á Skarðsströnd eru hallamislægi, þykk setlög með surtarbrandi milli blágrýtislaganna.² Um Dalabyggð liggur útkulnað gosbelti sem var síðast virkt fyrir um 6 milljónum ára, þ.e. Snæfellsnesrekbeltið, sem sveigir til austurs um Hvammsfjörð. Jarðlög á svæðinu halla inn að þessu forna gosbelti og eiga uppruna þar.³

Merkar jarðminjar eru á svæðinu og njóta þær verndar samkvæmt lögum um náttúruvernd og verndun Breiðafjarðar. Dæmi um það er bergtegundin anorthósít, en helsti fundarstaður hennar á Íslandi er í Hrappsey.⁴

Mynd 3.3 Jarðfræði í Dalabyggð.

² Náttúrufræðistofnun Íslands. 2021

³ Haukur Jóhannesson. 2021.

⁴ Breiðarfjarðarnefnd. 2014.

Mynd 3.4 Vatnafar í Dalabyggð.

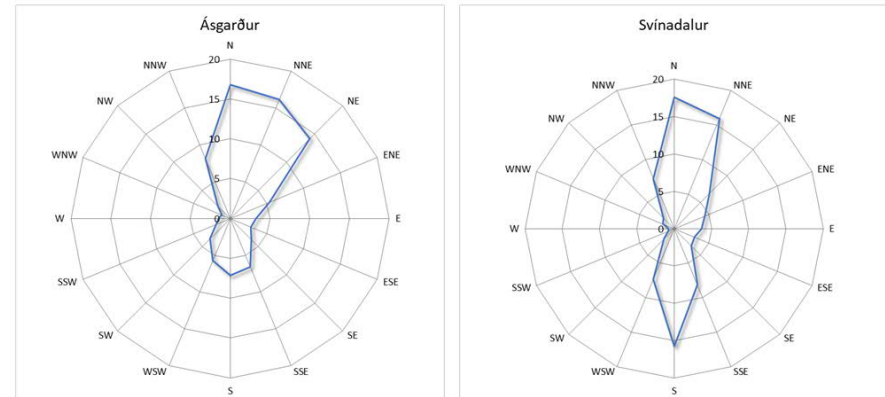
⁵ Haukur Jóhannesson. 2021.

3.3 VATNAFAR

Berggrunnur á svæðinu er gamalt og þétt blágrýti og erfitt getur reynst að vinna neysluvatn úr honum. Úrkoma sem fellur á svæðinu rennur því að mestu burtu á yfirborði, nema þar sem laus vatnsgeng jarðlög hylja fast berg.⁵

3.4 VEÐURFAR

Veðurathuganir í Dalabyggð hafa verið gerðar á Hamraendum í Miðdölum frá 1937-1999, Búðardal við Hvammsfjörð, óreglulega frá 1961-1990 og í Ásgarði frá 1992 en stöðin var gerð sjálfvirk árið 2003. Sjálfvirkar veðurstöðvar hafa verið í Svínadal frá árinu 2002, á Laxárdalsheiði frá 2000 og Bröttubrekku frá 1998. Auk þess er mönnuð úrkomustöð á Kvinnabrekku í Dölum.

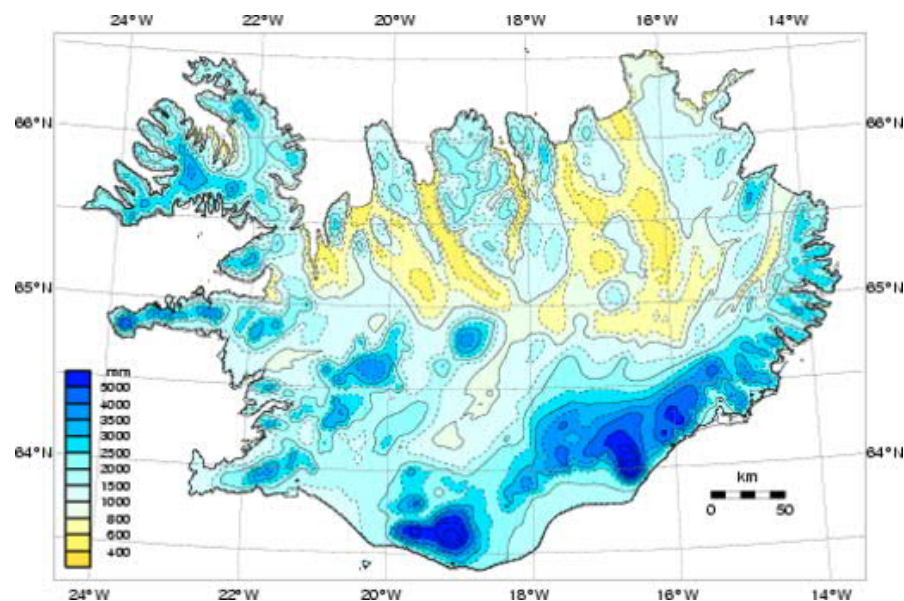

Mynd 3.5 Tíðni vindátta í Ásgarði og Svínadal, meðaltal árána 2010-2019.⁶

⁶ Veðurstofa Íslands. 2020A.

Í Ásgarði eru norðan og norðnorðaustanáttir algengustu vindáttirnar og jafnframt algengustu hvasviðrisáttirnar.⁷

Meðaltals ársúrkoma áráanna 2010-2019 í Ásgarði er 774 mm og 570 mm í Kvinnabrekku.⁸ Þessi litla ársúrkoma á láglandið fyrir botni Hvammsfjarðar skýrist af vari svæðisins fyrir úrkomuáttum. Í Dalabyggð er því víða minni úrkoma á láglandi en t.d. á sunnanverðu Snæfellsnesi.

Mynd 3.6 Meðalúrkoma ársins 1971-2000.9

⁷ Veðurstofa Íslands. 2020A.

⁸ Veðurstofa Íslands. 2020B.

3.5 JARÐVEGUR

Jarðvegur í Dalabyggð er víðast hvar eldfjallajarðvegur eða sortujörð (brún-, svart- eða votjörð) samkvæmt jarðvegskorti Landbúnaðarháskóla Íslands. Einnig finnst mójörð (með háu hlutfalli lífrænna efna) og mela- eða malarjörð til fjalla.¹⁰ Í Dölum er mesta magn af hvarfleir sem vitað er um héraendis og finnst leirinn víða í dalbotnum og sjávarbökkum, einkum í Hörðudal, Miðdal, Laxárdal og Ytri-Fagradal. Leirinn, svokallaður Búðardalsleir, er grár að lit og að uppruna jökulgormur, sem jökulár hafa borið með sér en hefur fallið til botns.

⁹ Veðurstofa Íslands. 2021.

¹⁰ Ólafur Arnalds og Hlynur Óskarsson. 2009.

Mynd 3.7 Jarðvegskort af Dalabyggð.

¹¹ Byggt á vistgerðakorti og gróðurkorti Náttúrufræðistofnunar Íslands, Kortasjá Landbúnaðarháskóla Íslands og kortagögnum Skógræktarinnar

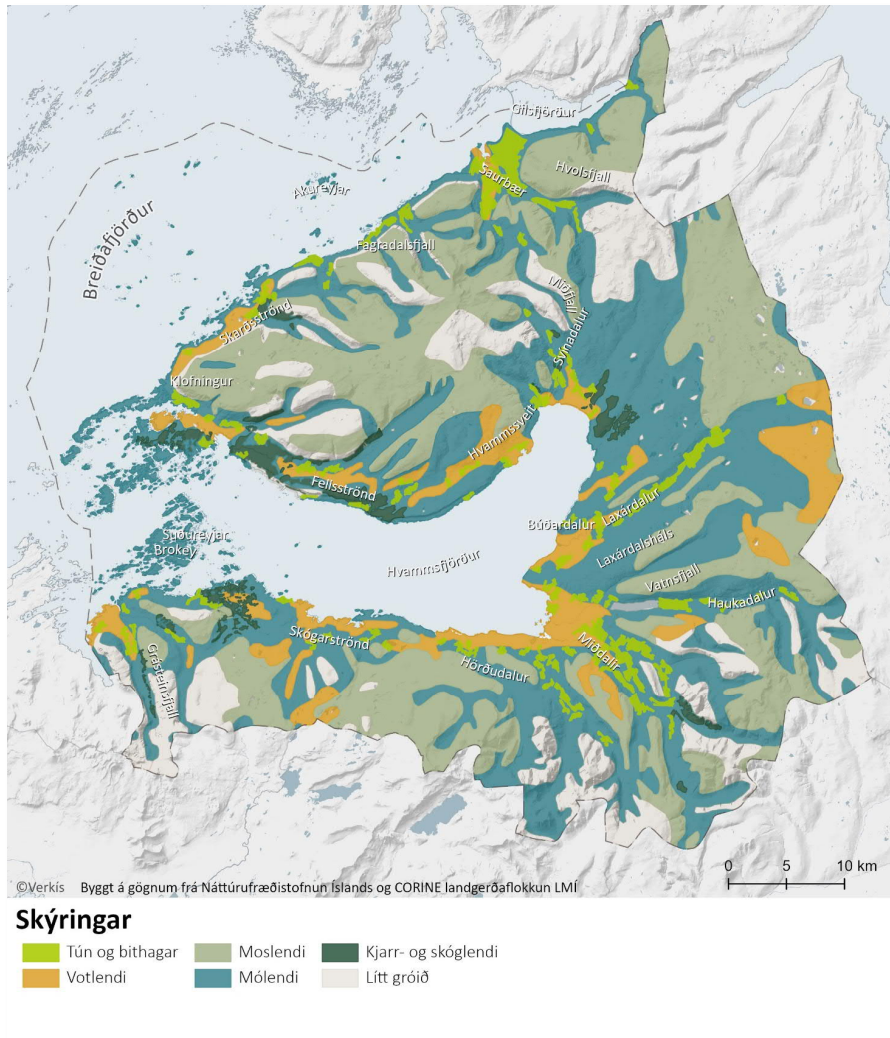
3.6 LÍFRÍKI

Láglendi í Dalabyggð er almennt vel gróið, en það dregur úr gróðri í bröttum fjallshlíðum og skriðum upp til fjalla. Mó- og graslendi með smágerðum gróðri er ríkjandi á láglendi. Tún eru við strendur og inn til dala. Votlendi er einkum að finna á Skarðsströnd, við Hvammsfjörð og í dölum upp frá honum. Á Laxárdalsheiði er einnig mikið af vötnum og öðru votlendi. Á hæstu fjöllum er mosi eða lítt gróið land. Eyjar eru almennt grösugar og gróðurfar er fjölbreyttara á þeim eyjum sem eru nær landi. Í sveitarfélaginu eru sjálfásáir birkiskógar, alls 5.924 ha samkvæmt gögnum Skógræktarinnar.¹¹

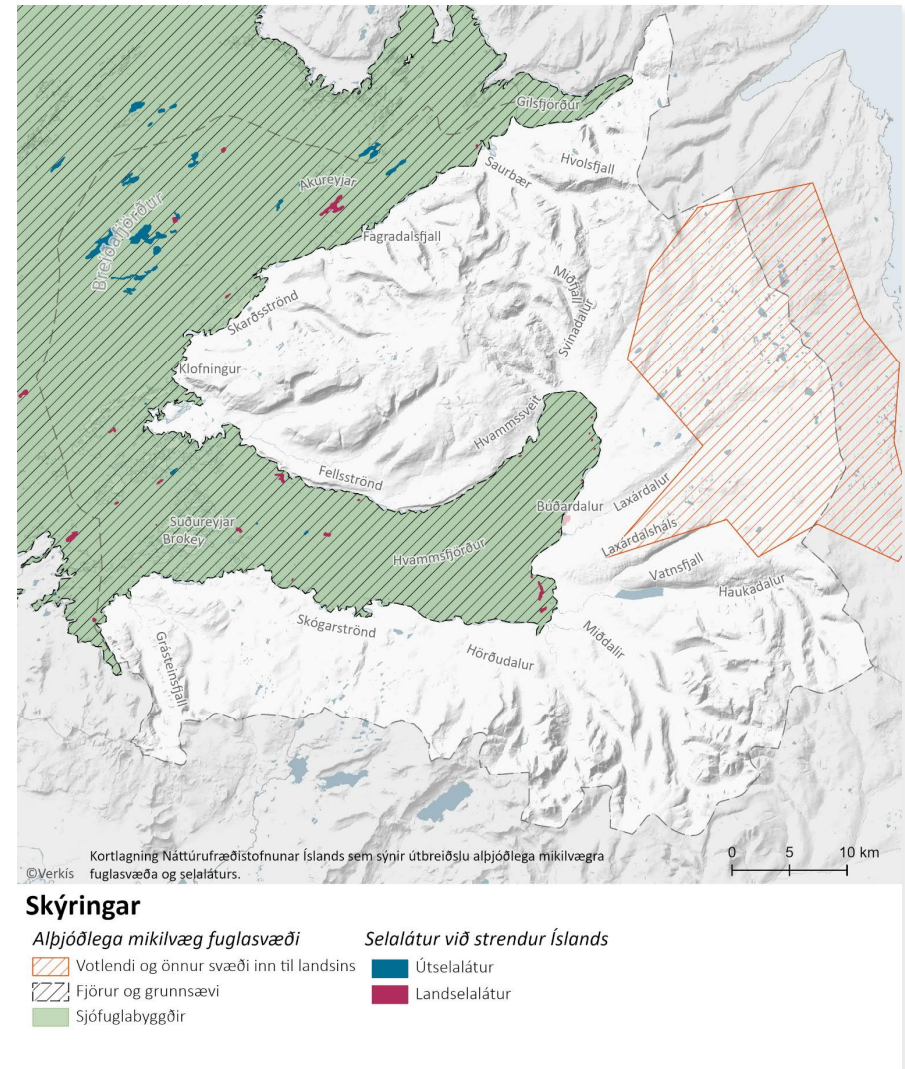
Fuglalíf við Breiðafjörð er fjölbreytt og er talið að 37 tegundir verpi reglulega í Breiðafjarðareyjum. Fimm tegundir til viðbótar hafa orpið þar en teljast ekki árvissir varpfuglar. Þá eru að auki nokkrar tegundir sem verpa við strandsvæði fjarðarins, þannig að þegar allt er talið lætur nærri að 50 tegundir verpi í eyjum og á strandsvæðum. Tvær fuglategundir á valista, haförn og þórshani, eru óvenju algengar á Breiðafirði.¹²

Selir eru mikilvægur hluti lífríkis svæðisins og landselur og útselur kæpa á skerjum um allan Breiðafjörð. Selveiðar eru hlunnindi sem fylgja jörðum við Breiðafjörð, en mikið hefur dregið úr þeim hin síðari ár.

¹² Breiðarfjarðarnefnd. 2014.

Mynd 3.8 Gróðurfar í Dalabyggð

Mynd 3.9 Mikilvæg fuglasvæði og selalátur í Dalabyggð.

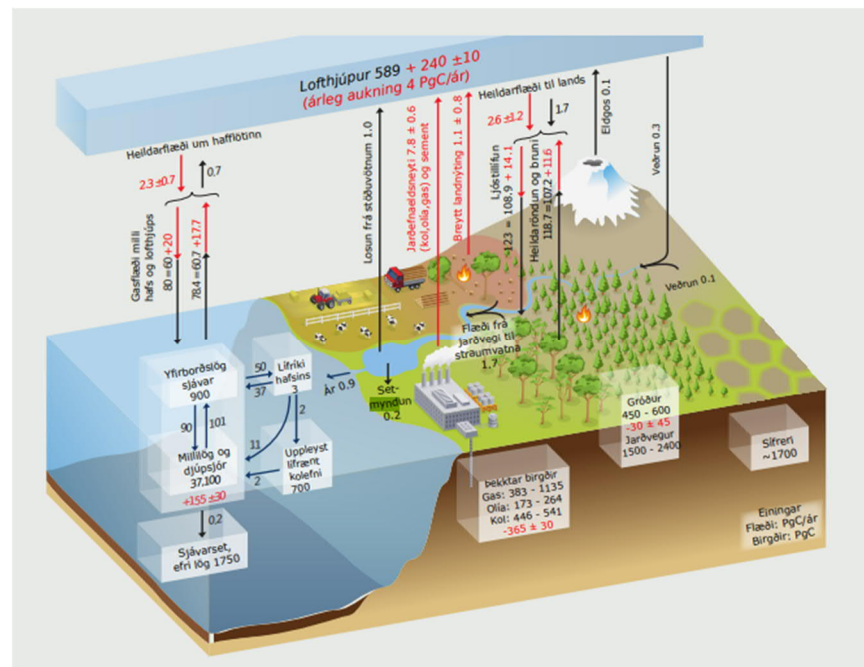
4 NÁTTÚRUVÁ OG ÖRYGGI

Í kaflanum er gerð grein fyrir áherslum og stefnu sveitarfélagsins um viðbrögð við náttúruvá og viðbrögð við hættu af völdum loftslagsbreytinga. Undir náttúruvá flokkast hraunflóð, gjóskufall, jarðskjálftar, flóð undan jöklum, flóð í ám, ofanflóð, flóð frá sjó, hafiskoma, lagnaðaris og fárviðri. Nánar er fjallað um þetta hér á eftir en ekki er talin ástæða til að fjalla sérstaklega um hafiskomu og lagnaðaris. Sérstök umfjöllun er um loftslagsbreytingar, en umfjöllunin er einnig fléttuð inn í aðra kafla þar sem það á við.

4.1 LOFTSLAGSBREYTINGAR OG VIÐBRÖGÐ VIÐ ÞEIM

Líklegt er talið að loftslagsbreytingar muni hafa veruleg áhrif á náttúruvar hér á landi, m.a. sjávarstöðu, rennsli áa og lífríki. Breytingarnar munu einnig hafa áhrif á samfélagið, þ.e. innviði þess og undirstöðuáttvinnuvegi, s.s. sjávarútveg og landbúnað, sbr. skýrslu vísindanefndar um loftslagsbreytingar, *Loftslagsbreytingar og áhrif þeirra á Íslandi*.¹³

Loftslagsmál eru eitt af helstu áherslumálum núverandi ríkisstjórnar Íslands. Í *Aðgerðaáætlun í loftslagsmálum* hafa stjórnvöld skilgreint fjölmargar aðgerðir í málaflokknum, en tvö helstu áhersluatriðin eru orkuskipti í samgöngum og áttak í kolefnisbindingu.¹⁴ Umhverfis- og auðlindaráðherra hefur einnig ákveðið að vinna tillögu að viðauka við gildandi landsskipulagsstefnu þar sem m.a. verður sett fram stefna og leiðbeiningar um hvernig bæta megi skipulagsgerð til að stuðla að og tryggja víðtækar og viðeigandi aðgerðir í loftslagsmálum í tengslum við landnýtingu og hið byggða umhverfi.¹⁵ Aðgerðir við framfylgd skipulags geta m.a. falið í sér samdrátt í losun og bindingu gróðurhúsalofttegunda. Tillaga að viðauka við landsskipulagsstefnu hefur verið lögð fyrir Alþingi en ekki hlotið afgreiðslu.

Mynd 4.1 Einfölduð mynd af kolefnishringrás jarðar 2000–2009. Úr skýrslu vísindanefndar um loftslagsbreytingar um áhrif loftslagsbreytinga á Ísland.

Í janúar 2018 kom út skýrsla vísindanefndar um loftslagsbreytingar og áhrif loftslagsbreytinga á Íslandi. Þar er fjallað um súrnun sjávar, sjávarstöðubreytingar, áhrif loftslagsbreytinga á náttúruvá, samfélagslega innviði og nauðsynlega aðlögun vegna þessa. Jafnframt er fjallað um áhrif hlýnunar síðustu áratuga og áhrif hennar á náttúruvar á landi og í hafinu við Ísland. Í samantekt skýrslunnar segir m.a. um áhrif loftslagsbreytinga hér á landi:

¹³ Halldór Björnsson o.fl. 2018.

¹⁴ Umhverfis- og auðlindaráðuneytið. 2020.

¹⁵ Skipulagsstofnun. 2019.

- ◆ Frá aldamótum og fram að miðbiki aldarinnar er líklegt að hlýni um 1,3 - 2,3°C á landinu og hafsvæðinu umhverfis það. Umfang hlýnunar ræðst af losun gróðurhúsalofttegunda og ef hún verður mikil getur hlýnun til loka aldarinnar náð 4°C.
- ◆ Bráðnun og þynning jökla veldur landrasi og umfangsmiklum breytingum á vatnafar á jaðri þeirra.
- ◆ Hlýnun hefur aukið afrakstur ræktarlands og trjávöxt, en á móti kemur að ýmsir skaðvaldar gróðurs hafa orðið meira áberandi.
- ◆ Á hnattræna vísu er súrnun sjávar hvað örust í hafinu nærri Íslandi og því líklegt að neikvæð súrnun komi því fyrr fram hér.
- ◆ Breytingar á ástandi sjávar hafa haft veruleg áhrif á vistkerfi sjávar sem skýrir að hluta breytingar í stofnstærð og útbreiðslu sumra uppsjávarfiska, sérstaklega loðnu, makríls og sandsílis.
- ◆ Sjávarstöðu- og úrkomubreytingar hafa áhrif á fráveitur og ofanvatnskerfi, og veruleg þörf er á aðlögun slíkra kerfa.
- ◆ Takmarkaðar upplýsingar liggja fyrir um aðlögunarþörf vegna afleiðinga loftslagsbreytinga, og ólíkt nágrannaþjóðum er ekki til landsáætlun í þeim efnum. Lítið hefur verið hugað að samlegðaráhrifum mótægisaðgerða sem draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og aðgerðum til aðlögunar.

Þó svo að óvissa sé um loftslagsbreytingar og afleiðingar þeirra næstu áratugi þá er ljóst að lofthjúpurinn og heimshöfin hafa hlýnað, ísmagn hefur minnkað, sjávarborð hækkað, sýrustig sjávar lækkað og styrkur gróðurhúsalofttegunda aukist.

4.2 ELDGOS OG JARÐSKJÁLFTAR

Eldstöðvakerfi Ljósufjalla á Snæfellsnesgosbeltinu hefur verið nokkuð virkt á nútíma en síðast gaus þar á 10. öld. Samkvæmt Íslensku eldfjallavefsjánni

¹⁶ Stýrihópur um mótun vinnuregla í brunavörum í skógi og öðrum gróðri. 2018.

getur hraun frá eldstöðinni spilt vegakerfi og beitulöndum og gjóskufall getur haft áhrif talsvert frá upptökunum ef tætigos verður. Virkni í eldstöðinni er nú lítil. Skipulagssvæðið liggur utan helstu jarðskjálftasvæða landsins.

4.3 OFANFLÓÐ

Samkvæmt reglugerð nr. 505/2000 m.s.br., um hættumat vegna ofanflóða og flokkun og nýtingu hættusvæða, skal sveitarstjórn láta meta hættu á ofanflóðum þar sem saga er um að ofanflóð hafi fallið á byggð eða nærri henni eða hætta er talin á slíku. Til ofanflóða teljast snjóflóð, skriðuföll, berghlaup og grjóthrun. Hættumatið skal fyrst og fremst ná til þéttbýlis og svæða þar sem þétt byggð er fyrirhuguð. Þéttbýli er þyrping húsa þar sem búa a.m.k. 50 manns og fjarlægð á milli húsa er að jafnaði ekki meiri en 200 metrar. Gildandi aðalskipulag skal vera í samræmi við hættumat svæðisins.

Samkvæmt upplýsingum á vef Veðurstofu Íslands eru engin svæði í Dalabyggð þar sem farið hefur fram hættumat vegna ofanflóða. Þekkt eru svæði þar sem nokkur hætta er talin vera vegna snjóflóða og skriðufalla. Þekkt snjóflóðasvæði eru í bröttum hlíðum, s.s. í Staðarfellshlíð, Ballarárhlið, Nípuhlíð, Haukadal, Sökkólfssdal og á Svínadal.

4.4 GRÓÐURELDAR

Gróðureldar eru ekki algengir á Íslandi en geta verið illviðráðanlegir ef eldur berst í þurran gróður. Á undanförunum áratugum hefur trjám verið plantað í miklum mæli á Íslandi. Ógrisjaður, þéttur skógur getur verið illfær vegna þess að greinar hans eru samfléttaðar frá skógarbotni og upp úr. Slíkur skógur er hættulegastur með tilliti til gróðurelda.

Stýrihópur um mótun vinnuregla í brunavörum í skógi og öðrum gróðri gaf út árið 2018 skýrsluna „Gróðureldar; Varnir og viðbrögð“.¹⁶ Í skýrslunni kemur fram að skipuleggja þurfi skógarsvæði með tilliti til eldvarna. Sérstaklega eigi þetta við um svæði þar sem umferð fólks er mikil, svo sem

fjölsótt útivistarsvæði og frístundahúsabyggð. Mikilvægt sé að hugað m.a. að aðgengi slökkviliðs, flóttaleiðum, uppbyggingu vega og slóða, varnarlínnum og brunahólfum, sem og vatnstökustöðum og vatnsbólum.

Í Dalabyggð eru birkiskógar og auk þess er skógrækt vaxandi í sveitarfélaginu. Almenn séð er ekki talin mikil hættu af gróðureldum í sveitarfélaginu vegna lítils umfangs frístundabyggðar. Það kann þó að breytast með aukinni skógrækt og breyttu búsetumynstri, þ.e. búsetu í dreifbýli án tengsla við búskap og aukinni frístundahúsabyggð.

4.5 FLÓÐASVÆÐI

Í Dalabyggð er engin íbúðarbyggð talin vera á hættusvæði vegna sjávarflóða eða árflóða. Ágangur af völdum sjávar er einkum talinn vera á svæðum sem standa lágt við Hvammsfjörð. Í „Yfirlitsskýrslu um sjóvarnir“¹⁷ frá árinu 2011 kemur m.a. fram að við þéttbýlið í Búðardal geti ölduálag orðið talsvert í SV vindbáru á Hvammsfirði. Þó er ekki talin flóðahætta, en þörf á að styrka sjóvörn við Ægisbraut í Búðardal og hefur það komið til framkvæmda af hálfu Vegagerðarinnar.

4.6 AFTAKAVEÐUR

Í skýrslu vísindanefndar um loftslagsbreytingar um áhrif loftslagsbreytinga á Íslandi kemur m.a. fram að með hlýnandi loftslagi megi vænta meiri veðuröfga. Samkvæmt skýrslunni teljast dagar með aftakaveðri dagar þar sem vindhraði fer yfir 20 m/s á a.m.k. 45% veðurstöðva á öllu landinu. Í skýrslunni kemur einnig fram að þanþol íslensks þjóðfélags gagnvart aftakaveðri er mun meira nú en fyrrum, þ.e. frá tímum landbúnaðarsamfélagsins. Einnig kemur fram að almennt efnahagslegt þol hafi stóruáhrif en tjónnæmi sé enn umtalsvert, sérstaklega ef litið er á afkomu einstakra atvinnugreina, fyrirtækja og einstaklinga.

Í skipulagi snúast viðbrögð við hættu af aftakaveðrum einkum að mögulegri aukinni tíðni aftakaveðra, áhrifum á grunninnviði og þoli þeirra til að takast

á við slíka atburði þegar þeir verða. Samkvæmt gögnum Veðurstofu Íslands eru norðan og norðnorðaustanáttir algengustu vindáttirnar og algengustu hvassviðrisáttirnar á veðurstöðinni í Ásgarði.

Markmið og stefna – Náttúruvá og öryggi

Markmið

- ◆ Íbúar Dalabyggðar búi við ásættanlegt öryggi m.t.t. náttúruvár.
- ◆ Skipulag byggðar taki tillit til áhrifa loftslagsbreytinga, m.a. vegna hækkunar sjávarborðs og mögulegra skriðufalla.
- ◆ Rofvörnum verði haldið við þar sem landbrot er við byggð.
- ◆ Dregið verði úr losun gróðurhúsalofttegunda með orkuskiptum í samgögnum og notkun vistvænna samgöngumáta.
- ◆ Binding gróðurhúsalofttegunda verði aukin með endurheimt votlendis, skógrækt og landgræðslu.
- ◆ Forðast skal röskun á landi sem bindur gróðurhúsalofttegundir.

Útfærsla stefnu

Dalabyggð mun leggja fram sinn skerf til að draga úr og bregðast við loftslagsbreytingum af manna völdum. Lögð verður áhersla á eftirfarandi þætti á skipulagstímabilinu:

- ◆ Stuðlað verður að loftslagsvænum aðgerðum, þ.e. hvatt til minni eldsneytisnotkunar með því að bjóða upp á valkosti um sjálfbærar samgöngur, gott net stíga fyrir gangandi og hjólandi í þéttbýli og góðar almenningssamgöngur við nærliggjandi svæði og þéttbýlisstaði.

¹⁷ Siglingastofnun Íslands. 2011.

- ◆ Stuðlað verið að skógrækt og trjárækt innan þess ramma sem sett er í aðalskipulaginu og í samræmi við viðmið um flokkun landbúnaðarlands í Dalabyggð.
- ◆ Viðhalda og endurheimta votlendi þar sem það er mögulegt og raunhæft, m.a. vegna nýtingar lands til landbúnaðarframleiðslu.
- ◆ Við skipulag frístundabyggðar verði hugað að hættu af völdum gróðurelda.

Stefna sveitarfélagsins er að draga úr hættu á tjóni af völdum sjávargangs. Aðalskipulagið gerir ráð fyrir fullnægjandi sjónvörnum, þ.e. viðhaldi og uppbyggingu, til varnar byggð í þéttbýli í samráði við Vegagerðina.

Lögð er áhersla á að könnuð og kortlögð verði hætta af völdum ofanflóða í dreifbýli. Þess verði gætt að íbúðarbyggð og sumarbústaðasvæði verði ekki skipulögð á hættusvæðum. Einnig verði könnuð þörf á endurbótum vegakerfis vegna ofanflóðahættu, þ.m.t. hugsanlegan flutning á vegarstæðum. Í deiliskipulagi skal taka tillit til hættumats ef talin er hætta af völdum ofanflóða.

Í deiliskipulagi skal kveða á um lágmarks gólfhæðir húsa á lágsvæðum með hliðsjón af hæstu mögulegu sjávarstöðu og spám um sjávarborðshækkun. Jafnframt skal fjalla um lóðahæðir og hönnun lóða m.t.t. hugsanlegs flóðrennslis. Í deiliskipulagi nýrra og stórra frísundahúsasvæða verði sérstaklega hugað að flóttaleiðum og aðgengi slökkviliðs. Við gerð deiliskipulags innan þéttbýlisins í Búðardal skal ávallt kanna gerð jarðlaga með tilliti til byggingarhæfis og taka mið af því við útfærslu skipulagsins.

*Stefnan um náttúruvá og öryggi er einkum útfærð með markmiðum fyrir Byggð (kafli 10), Landbúnað (kafli 11.3) og Samgöngur (kafli 15). Stefnan er útfærð nánar með afmörkun á skipulagsupprætti (ÍB, F, L, SL og VE) og ákvæðum um landnotkun vegna náttúruvá og öryggis en þau eru m.a. sett fram fyrir Íbúðabyggð (kafli 17.1), Frístundabyggð (kafli 17.8), Landbúnaðarsvæði (kafli 17.14), Skógræktar- og landgræðslusvæði (kafli 17.15), Vegir, götur og stígar (kafli **Error! Reference source not found.**).*

Helstu stefnubreytingar

Stefnan byggir að ákveðnu marki á eldra aðalskipulagi en hér er augin áhersla á viðbrögð við og aðgerðir gegn loftslagsbreytingum. Sett fram mun ítarlegri stefna, mótvægisáðgerðir og aðlögun vegna loftslagsbreytinga í samræmi við stefnu stjórnvalda í loftlagsmálum.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan er líkleg til að hafa jákvæð áhrif á byggð og samfélag og auka viðnám og þol gegn umhverfisbreytingum. Stefnan er einnig líkleg til að auka viðnámsþol samfélagsins gagnvart náttúruvá og auka öryggi fólks. Áhrifin á náttúruvarslaga þætti verða að einhverju leyti neikvæð, ef kemur til uppbyggingar varnarvirkja, en slíkar aðgerðir eru ekki taldar líklegar miðað við núverandi byggð og þekkingu á náttúruvá á svæðinu. Stefnan er líkleg til að vinna gegn loftslagsbreytingum, svo sem eru skilgreindar mótvægisáðgerðir vegna hættu af völdum gróðurelda.

5 LÍFRÍKI OG LANDSLAG

Dalabyggð ber skylda til að vernda náttúruna og fjölbreytni hennar fyrir komandi kynslóðir, í samræmi við stefnu íslenskra stjórnvalda og gildandi lög. Mikilvægt er að vernda það sem er sérstætt en einnig að stuðla að því að endurheimta röskuð vistkerfi og auka þol gegn umhverfisbreytingum, svo sem hnattrænni hlýnun.

Sjálfbær þróun er lykilhugtak í allri umræðu samtímans um þróunar- og umhverfismál. Hugtakið er þýðing á enska orðasambandinu *sustainable development* og felur í sér viðleitni til að mæta þörfum samtíðarinnar án þess að draga úr möguleikum komandi kynslóða til þess að mæta þörfum sínum.

Í kaflanum er gerð grein fyrir áherslum og stefnu sveitarfélagsins um mikilvæga þætti er varða lífríki og landslag og verndun náttúrunnar.

5.1 LAGAUMGJÖRÐ NÁTTÚRUVERNDAR

Markmið náttúruverndarlaga nr. 60/2013 er að „vernda til framtíðar fjölbreytni íslenskrar náttúru, þar á meðal líffræðilega og jarðfræðilega fjölbreytni og fjölbreytni landslags. Þau eiga að tryggja eftir föngum þróun íslenskrar náttúru á eigin forsendum og verndun þess sem þar er sérstætt eða sögulegt og einnig stuðla að endurheimt raskaðra vistkerfa og auknu þoli íslenskra vistkerfa gegn náttúruhamförum og hnattrænum umhverfisbreytingum.“ Nánari verndarmarkmið eru skilgreind í 2. og 3. grein laganna. Í 2. gr. laganna er fjallað um verndarmarkmið fyrir vistgerðir, vistkerfi og tegundir. Þar er tekið fram að stuðla skuli að vernd líffræðilegrar fjölbreytni og í 3. gr. laganna er fjallað um verndarmarkmið fyrir jarðminjar, vatnasvæði, landslag og víðerni. Þar er lagt til að stuðlað skuli að vernd jarðfræðilegrar fjölbreytni landsins og fjölbreytni landslags. Í 61. gr. laganna eru tilgreind vistkerfi og jarðminjar sem forðast ber að raska nema brýna nauðsyn beri til.

Náttúruminjar eru náttúrufyrirbæri sem ákveðið hefur verið að vernda með friðlýsingu, friðun eða með öðrum hætti eða fyrirbrigði sem tekin hefur verið afstaða til að rétt sé að vernda, þ.e. aðrar náttúruminjar. Náttúruminjaskrá

skiptist í þrjú hluta sem auðkenndir eru sem A, B og C hluti. Þar inniheldur A hluti, skrá yfir náttúruminjar og svæði sem hafa verið friðlýst eða friðuð. Á B hluta er yfirlit yfir þær náttúruminjar sem Alþingi hefur ákveðið að setja í forgang um friðlýsingu eða friðun á næstu fimm árum og því er sá hluti nokkurs konar framkvæmdaáætlun náttúruminjaskrár. Náttúruminjar sem ástæða þykir til að friðlýsa eða friða eru skráðar í C hluta náttúruminjaskrár.

Skv. 37. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013 skal leita umsagnar Umhverfisstofnunar, Náttúrufræðistofnunar Íslands og viðkomandi náttúruverndarnefndar vegna framkvæmda sem hafa í för með sér röskun á náttúrumyndunum ef um er að ræða hættu á því að spillt verði friðlýstum náttúruminum sem skráðar hafa verið á C hluta náttúruminjaskrár, nema fyrir liggja staðfest aðalskipulag og samþykkt deiliskipulag þar sem umsagnir liggja fyrir.

Önnur lög og lagafyrirmæli geta kveðið á um verndun náttúrunnar. Dæmi um það eru sérstök lög um vernd Breiðafjarðar nr. 54/1995. Einnig er hægt að vernda landsvæði á grundvelli laga um verndar- og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011, þ.e. vegna virkjunarkosta sem ekki er talið rétt að ráðast í og landsvæði sem ástæða er talin til að friðlýsa gagnvart orkuvinnslu. Í Dalabyggð eru ekki virkjunarkostir í verndarflokki samkvæmt gildandi verndar- og orkunýtingaráætlun (rammaáætlun).

Fjallað er um friðlýsingu æðarvarpa í lögum nr. 64/1994 um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum og reglugerð nr. 252/1996 um friðun tiltekinna villtra fuglategunda, friðlýsingu æðarvarps, fuglamerkingar, hamskurð o.fl. Sýslumaður annast friðlýsingu æðarvarps og gildir hún í 10 ár frá birtingu ákvörðunar um friðlýsingu.

Samkvæmt skipulagslögum og lögum um mannvirki er skylt að afla framkvæmdaleyfis, eða eftir atvikum byggingarleyfis, vegna framkvæmda sem fela í sér röskun á svæðum sem njóta sérstakrar verndar.

Mynd 5.1 Tungustapi í Sælingsdal.

5.2 GILDI NÁTTÚRUNNAR OG VERÐMÆTAMAT

Samfara fjölbreyttari nýtingu náttúruauðlinda og aukinni samkeppni um land eykst álag á náttúruna og hugsanlegum hagsmunaárekstrum fjölgar. Á sama tíma er löggjöf sem snertir náttúru, umhverfi og skipulag landsins orðin strangari og ítarlegri en áður.

Í Hvítbók um löggjöf til verndar náttúru Íslands er fjallað um mat á verndargildi náttúrunnar út frá þjónustu vistkerfa (e. *ecosystem services*), þ.e. þjónustu sem maðurinn er algerlega háður. Náttúruna má flokka niður í þætti út frá þeim fyrirbærum sem þar finnast og talið er að búi yfir verðmætum: Jarðmyndanir, ferskvatn, haf, lífríki, landslag og óbyggð víðerni. Til viðbótar hafa verið skilgreindir eiginleikar eða *viðmið* sem verðmætin byggjast á og taka m.a. til þátta eins og auðgi og fjölbreytni,

¹⁸ Umhverfissráðuneytið. 2011.

fágætis, stærðar og samfellu, upprunaleika, þekkingargildis, fagurfræði eða upplifunar og táknræns eða tilfinningarlegs gildis.¹⁸

5.3 NÁTTÚRUVERNDARSVÆÐI

Breiðafjarðarsvæðið nýtur verndar skv. lögum nr. 54/1995 um vernd Breiðafjarðar. Tilgangur laganna er að stuðla að verndun Breiðafjarðar, einkum landslags, jarðmyndana, lífríkis og menningarminja. Breiðafjarðarnefnd er umhverfissráðherra til ráðgjafar um allt það er lýtur að framkvæmd laganna. Í gildi er Verndaráætlun fyrir Breiðafjörð 2014-2019.¹⁹ Samkvæmt náttúruminjaskrá eru ekki friðlýst svæði í Dalabyggð, önnur en þau sem falla undir vernd Breiðafjarðar. Innan marka Dalabyggðar eru sex svæði á náttúruminjaskrá sem flokkast sem *aðrar náttúruminjar* samkvæmt náttúruminjaskrá:

- **Saltadý** í landi Hamra í Haukadal og og umhverfi þess, 0,87 km² svæði. Sölt laug, óvenjulegt gróðurfar.
- **Tungustapi** í Sælingsdal, 0,25 km² svæði. Áberandi einkenni í landi og vætti í íslenskum þjóðsögum.
- **Lambey og Steindórseyjar** á Hvammsfirði (ásamt dröngunum Karli og Kerlingu við Lambey), 0,28 km² að stærð. Eyjar með fjölbreyttu fuglalífi.
- **Hrappsey og Klakkeyjar** í minni Hvammsfjarðar (Hrappsey, Skertla, Skarða, Dímunarklakkar, Stekkjarey og Bæjarey), 3,41 km² að stærð. Einstakt landslag í Klakkeyjum og sérstæð berggerð, anorthósít, finnst í Hrappsey.
- **Rauðseyjar** á Breiðafirði (Rauðseyjar allar, Svörtusker, Kjarnaklettur, Selhólmi, Beitarey, Bæjarey, Köngursey og Ásmundarsker), 2,20 km² að stærð. Fallegur eyjaklasi, landslag dæmigert fyrir Breiðafjarðareyjar.

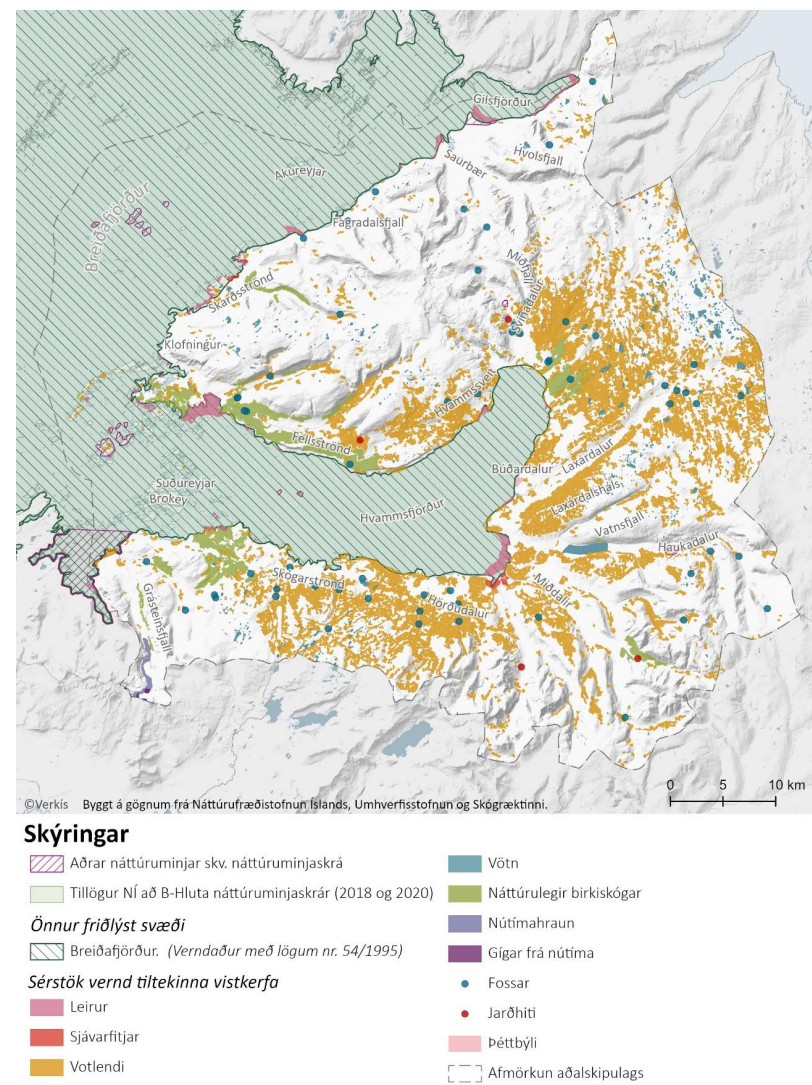
¹⁹ Breiðarfjarðarnefnd. 2014.

- **Fjörur í Álftafirði og Vigra**, alls 32.29 km² svæði en að stórum hluta til utan sveitarfélagsmarka Dalabyggðar. Miklar og frjósamar leirur og þangfjörur. Mikil umferð farfugla.
- **Skeljaleifar í Kaldrana** við Gilsfjörð, alls 1.24 km² svæði. Fundarstaðir skeljaleifa á um 200 m breiðu strandbelti, frá Kaldrana austur að Holtahlíð í Saurbæ. Merk sjávarsetlög með skeljaleifum frá lokum ísaldar.

5.4 TILLÖGUR Á B-HLUTA NÁTTÚRUMINJASKRÁR

Í Dalabyggð eru umfangsmikil svæði þar sem eru mikilvægar vistgerðir og fuglar, sbr. gögn Náttúrufræðistofnunar Íslands og tillögu stofnunarinnar til B-hluta náttúruminjaskrár 2018 (sjá kort í kafla 3.6).²⁰ Eitt af þessum svæðum er Laxárdalsheiði, alls 541,6 km², en hluti þess er utan marka Dalabyggðar. Svæðið er tilnefnt vegna alþjóðlegs mikilvægis varpsvæðis álfar og himbrima.

Aðrar tilnefningar Náttúrufræðistofnunar Íslands til B-hluta náttúruminjaskrár 2018 eru Breiðafjörður vegna fjöruvistgerða, fugla og sela, Sölvatangi við Gilsfjörð (5,9 km² að stærð) vegna kræklinga og sölvaoseyrar og Álftafjörður (5,4 km² að stærð) en þar finnast marhálmsgræður og klóþangsklungur.

Mynd 5.2 Friðlýst svæði og sérstök vernd náttúruminja.

²⁰ Náttúrufræðistofnun Íslands. 2021.

Mynd 5.3 Friðlýst æðarvarp í Dalabyggð.

5.5 FRIDLÝST ÆÐARVARP

Fjölmargar eyjar í Dalabyggð hafa verið friðlýstar vegna æðarvarps. Samkvæmt upplýsingum frá sýslumanni njóta eftirfarandi svæði verndar sem friðlýst æðarvarp.

- **Fremri-Langeyjar** í minni Hvammsfjarðar. Friðlýst er æðarvarp í bæjareyjunni sjálfri og í rúmlega 40 eyjum og hólum sem tilheyra jörðinni. Birt 2017.
- **Akureyjar 1** á Breiðafirði. Friðlýst er æðarvarp sem nær til 30 eyja og skerja sem tilheyra jörðinni. Birt 2017.
- **Arney** á Breiðafirði. Friðlýst er æðarvarp sem tekur til 12 eyja, hólma og skerja sem tilheyra jörðinni. Ein eyjan, Skjaldarey, er hálf innan marka Stykkishólmsbæjar. Birt árið 2020.
- **Ballará** á Skarðsströnd. Friðlýsingin tekur til 17 staða, þ.e. eyja, hólma, skerja og nesja sem tilheyra jörðinni. Birt 2018.
- **Melar** á Skarðsströnd. Friðlýsingin nær til níu staða, þ.e. eyja, skerja og nesja sem tilheyra jörðinni. Birt árið 2018.
- **Frakkanes** á Skarðsströnd. Friðlýsingin nær til 16 staða á jörðinni, þ.e. í eyjum, skerjum, nesjum og í heimatúninu í Frakkanesi. Birt árið 2018.
- **Rifgirðingar** í minni Hvammsfjarðar. Friðlýsingin nær til 44 eyja og hólma sem tilheyra jörðinni. Birt árið 2019.
- **Skarð** á Skarðsströnd. Friðlýsing æðarvarps nær til 36 eyja á Breiðafirði og í minni Hvammsfjarðar. Birt árið 2018.

5.6 ÓBYGGÐ VÍÐERNI

Í lögum um náttúruvernd nr. 60/2013 er sett fram markmið um að standa vörð um óbyggð víðerni landsins. Í skilgreiningu náttúruverndarlaga, skv. 19. tl. 5. gr., er óbyggt víðerni: „Svæði í óbyggðum sem er að jafnaði a.m.k. 25 km² að stærð eða þannig að hægt sé að njóta þar einveru og náttúrunnar án truflunar af mannvirkjum eða umferð vélknúinna farartækja og í a.m.k. 5 km fjarlægð frá mannvirkjum og öðrum tæknilegum ummerkjum, svo sem raflínum, orkuverum, miðlunarlónum og uppbyggðum vegum.“. Nánari viðmið fyrir greiningu óbyggðra víðerna liggja ekki fyrir sbr. *Landsskipulagsstefnu 2015-2026*, en könnun á fjarlægð frá núverandi mannvirkjum sem nefnd eru í ákvæði laganna leiðir annars vegar í ljós að nokkur óbyggð svæði í fjalllendi og heiðarlöndum í Dalabyggð gætu fallið undir skilgreiningu laganna. Hins vegar liggja ekki fyrir tillögur af hálfu hins opinbera um verndun víðerna í Dalabyggð.

Markmið og stefna – Lífríki og landslag

Markmið

- ♦ Öll landnýting, hlunnindanýting og önnur auðlindanýting verði með sjálfbærum hætti þannig að við ákvarðanatöku verði tekið tillit til komandi kynslóða og náttúrunnar.
- ♦ Sérstæðar náttúruminjar og önnur sérkenni verði vernduð, m.a. landslagsheildir og jarðmyndanir.
- ♦ Stuðlað verði að verndun votlendis og merkra birkiskóga, m.a. með afmörkun hverfisverndarsvæða.
- ♦ Stuðlað verði að verndun viðkvæmra og sérstæðra strandsvæða, m.a. með afmörkun hverfisverndarsvæða.

- ♦ Líffræðileg fjölbreytni (tegunda og vistgerða) verði vernduð og komið í veg fyrir útbreiðslu ágengra plöntutegunda, s.s. lúpínu og kerfils, á beitolöndum, berjalöndum og grasalendi.
- ♦ Aðgengi að náttúru svæðisins, frá fjöru að fjalli, verði gott.

Útfærsla stefnu

Dalabyggð er landstórt sveitarfélag með fjölbreytt, sérstakt og áhrifamikið náttúrulegt umhverfi. Í aðalskipulagi Dalabyggðar er rík áhersla á að varðveita náttúruminjar og önnur umhverfisgæði sem eru undirstaða byggðar á svæðinu, auk þess að skapa umgjörð fyrir einstaka náttúruupplifun. Í aðalskipulaginu er lögð áhersla á sjálfbæra nýtingu lands og auðlinda og verndun og varðveislu sérstæðrar náttúru og landslags í Dalabyggð í samræmi og samstarfi við opinberar stofnanir og ráðuneyti. *Verndaráætlun fyrir Breiðafjörð 2014-2019* markar stefnu sem á að tryggja vernd náttúru- og menningarminja svæðisins og aðalskipulag Dalabyggðar tekur mið af því.

Almennt séð skal landnotkun í Dalabyggð stuðla að því að viðhalda náttúrulegum sérkennum og hafa sem minnst óafturkræf áhrif. Yfirbragð svæðisins og náttúrunnar skal vera í sem mestri sátt við umhverfið. Forðast skal framkvæmdir á óbrotnu landi og lágmarka jarðrask vegna framkvæmda eins og kostur er. Við framkvæmdir skal beita varúðarsjónarmiðum og vistkerfisnálgun þannig að neikvæðum áhrifum á vistkerfi verði haldið í lágmarki. Í deiliskipulagi á hverfisvernduðum svæðum og svæðum á náttúruminjaskrá skal gera greiningu á áhrifum framkvæmda í umhverfismati áætlana, sbr. lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021. Með þeim hætti er leitast við að tryggja að tillit sé tekið til áhrifa á umhverfi og samfélag og að deiliskipulag sé í samræmi við markmið aðalskipulagsins.

Vernda skal vistgerðir, vistkerfi, tegundir, jarðminjar, vatnasvæði, landslag og víðerni í samræmi við lög um náttúruvernd, auk þess sem tekið skal mið af mikilvægi minjanna og sérstöðu í íslensku og alþjóðlegu samhengi, sbr. 3. og 4. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga.

Af einstökum náttúrufrýrbrigðum er lögð sérstök áhersla á að varðveita:

- ♦ **Strandsvæðin**, þ.e. vernda og viðhalda viðkvæmum og sérstæðum strandsvæðum, lífríki þeirra og eyjalandslagi. Sérstök áhersla er á að viðhalda sjónlínunum og útsýni til eyjanna frá mikilvægum stöðum, þ.e. frá Skarðsströnd, Fellsströnd og Skógarströnd.
- ♦ **Birkiskógar og votlendi**, þ.e. að tryggja að ekki verði gengið á þessi svæði við framkvæmdir umfram það sem nauðsyn krefur. Við nýskógrækt er einnig mikilvægt að taka tillit til birkiskóga og votlendis, sbr. viðmið Dalabyggðar um flokkun landbúnaðarlands.
- ♦ **Fjölsóttir náttúrustaðir**, þ.e. að stuðla að aðgengi að þeim stöðum og byggja upp innviði fyrir slíka staði í samræmi við áfangastaðaáætlun.

Stefnan um lífríki og landslag er útfærð nánar í markmiðum um Hverfisvernd (kafli 8), á skipulagsupprætti (HV) og ákvæði um takmarkanir á landnotkun, þ.e. Hverfisvernd (kafli 18.4).

Helstu stefnubreytingar

Áhersla er lögð á sjálfbæra nýtingu lands og auðlinda og verndun sérkenna en jafnframt lögð áhersla á gott aðgengi að náttúrunni. Meginstefnan er í aðalatriðum sú sama og í fyrra aðalskipulagi, en hún er uppfærð og aukin og tekið er mið af nýjum lögum um náttúruvernd og stefnumörkun stjórnvalda í málaflokknum. Einnig er tekið mið af nýjum gögnum Náttúrufræðistofnunar um náttúruvar svæðisins.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan er líkleg til að hafa jákvæð áhrif á náttúrufarslega þætti eins og líffræðilega fjölbreytni og viðhalda vistgerðum með hátt verndargildi. Gott aðgengi að náttúru svæðisins hefur jákvæð áhrif á heilsu, stuðlar að möguleikum til útivistar og hreyfingar. Verndun votlendis og birkiskóga stuðlar að bindingu gróðurhúsalofttegunda. Stefnan hefur óveruleg áhrif á atvinnu og þjónustu, félags- og velferðarmál og öryggi.

6 AUÐLINDIR

Til náttúruauðlinda teljast allir þættir náttúrunnar sem nýtast manningum, svo sem jörð, lífríki, vatn, loft og sólarljós, t.a.m. í formi orku, fisks og beitar- og byggingarlands. Íslenskt samfélag og efnahagslíf byggir að verulegu leyti á náttúruauðlindum landsins, sem eru afar fjölbreytilegar að gerð. Miklu skiptir að góð þekking sé á stöðu þeirra og eðli á hverjum tíma og að leitast sé við að tryggja sjálfbæra nýtingu þeirra.

Í kaflanum er gerð grein fyrir áhersum og stefnu sveitarfélagsins um tiltekna þætti er varða nýtingu auðlinda.

6.1 ORKA

Áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða (rammaáætlun) byggir á lögum um verndar- og orkunýtingaráætlun nr. 48/2011. Samkvæmt 7. gr. laganna er áætlunin bindandi við gerð skipulagsáætlana. Verndar- og orkunýtingaráætlun tekur til landsvæða og virkjanakosta sem verkefnisstjórn hefur fjallað um og hafa uppsett rafafli 10 MW eða meira eða uppsett varmaafli 50 MW eða meira.

Í *Landskipulagsstefnu 2015-2026* um skipulag í dreifbýli er fjallað um orkuvinnslu og orkuflutning, sbr. gr. 2.5 *Orkumannvirki og örugg afhending raforku í sátt við náttúru og umhverfi*. Þar er lögð áhersla á að skipulag gefi kost á að nýta orkulindir í dreifbýli með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi. Jafnframt gefi skipulag kost á uppbyggingu flutningsmannvirkja raforku sem tryggir örugga afhendingu raforku. Mannvirki vegna orkuvinnslu og orkuflutnings skulu falla sem best að landslagi og annarri landnotkun samkvæmt landsskipulagsstefnu.

Í Dalabyggð eru ekki stórar vatnsafls- eða jarðvarmavirkjanir. Tvær heimarafstöðvar eru í notkun samkvæmt gögnum Orkustofnunar. Áætlanir eru um uppbyggingu tveggja vindorkuvera og m.a. er hafið skipulagsferli

vegna breytingar á aðalskipulagi í tengslum við það. Einnig hafa verið áform um uppbyggingu á sjávarfallavirkjun í landi Straums í Hvammsfirði en þau hafa ekki ennþá komið til framkvæmda. Aðstæður í Hvammsfirði eru taldar góðar til virkjunar sjávarfalla, enda er fjörðurinn innfjörður og mikill munur á flóði og fjöru. Árið 2020 kom út á vegum Samtaka sveitarfélaga á Vesturlandi skýrslan *Smávirkanir á Vesturlandi; Frumúttekt valkosta*, sbr. meðfylgjandi töflu (Tafla 6.1).²¹ Fjallað er um 20 virkjunarkosti í Dalabyggð, alls 4.879 kw að uppsettu afli eða 36.679 Mwh árs orkuvinnslu. Allir þeir virkjanakostir myndu tengjast raforkukerfinu gegnum dreifikerfi Rarik á svæðinu, en talin er þörf á nánari greiningu fyrir hvern virkjunarkost í samráði við Rarik.

Í skýrslunni er lagt gróft mat á hagkvæmni einstakra virkjanakosta, en ekki lágu fyrir upplýsingar til að gera kostnaðaráætlun fyrir einstaka virkjanakosti og byggir hagkvæmniflokkun því að mestu á huglægu mati út frá reynslu við byggingu virkjana og frumhönnun virkjana þar sem kostnaðaráætlanir hafa verið gerðar. Almennt gildir að stofnkostnaður lækkar hlutfallslega eftir því sem virkjun er stærri og munar þar mest um kostnað við vélbúnað. Í skýrslunni er ekki lagt sérstaklega mat á umhverfisáhrif virkjanakosta enda er nánari greininga þörf með vettvangsathugunum og aðstoð fagaðila. Verkefni eru eftir atvikum háð lögum um mat á umhverfisáhrifum. Í skýrslunni kemur fram að æskilegt næsta skref hjá sveitarfélögum sé að auðvelda stjórnarsýsluferlið fyrir smávirkanir sem sé þungt í vöfum, sér í lagi fyrir þær minni.

Í Dalabyggð er jarðhiti á nokkrum stöðum jarðhiti, þ.e. lágheitsvæði. Dæmi um það eru Laugar í Sælingsdal og Reykjadalur í Miðdölum, en ítarleg úttekt á möguleikum á nýtingu jarðhita í Dalabyggð hefur ekki farið fram. Rarik rekur hitaveituna í Dalabyggð í Búðardal og nágrenni og er sjálfrennandi heitu vatni frá borholum í Gröf í Miðdölum dælt áfram til Búðardals. Lítil hitaveita er einnig á Laugum í Sælingsdal.

²¹ Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi. 2020.

Hleðslustöð fyrir rafbíla er við Vesturbraut í Búðardal, en næstu stöðvar eru í Bjarkarlundi, í Reykhólahreppi, Staðarskála í Húnaþingi Vestra, Hraunsnefi í Borgarbyggð og við Stykkishólm.

Tafla 6.1 Virkjanakostir smávirkjana í Dalabyggð samkvæmt skýrslu SSV.²²

<i>Virkjunarkostur</i>	<i>Uppsett afl [kW]</i>	<i>Árs orkuvinnsla [MWh]</i>
Stóra Langadalsá	1.153	8.665
Jörfa við Saurstaði Haukadal	259	1.947
Villingadalsá Haukadal	250	1.881
Haukadalsá við Villingadalsá	178	1.340
Sælingsdalsá	310	2.327
Hvammsá Fellsströnd	417	3.137
Skoravíkurá Fellsströnd	114	860
Hallstaðagil í Flekkudal	54	404
Orrahólgil í Flekkudal	72	544
Stóra Galtardalsgil	238	1.785
Krossdalsá Skarðsströnd	191	1.435
Hvarfdalsá Skarðsströnd	99	746
Nípurá Skarðsströnd	125	942
Svínadalsá suður	216	1.624
Svínadalsá norður	115	865
Hvítidalur	158	1.188
Staðarhólsá við Kjarlaksvelli	264	1.982
Ólafsdalsá og Hvarfdalsá	359	2.699
Brekkuá við Fremri Brekku	142	1.067
Laugá í Laugardal	165	1.241

²² Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi. 2020.

6.2 NEYSLUVATN

Á grundvelli rammatilskipunar Evrópusambandsins um verndun vatns (vatnatilskipun 2000/60/EB) eru í gildi lög nr. 36/2011 um stjórn vatnamála og reglugerðir nr. 535/2011 um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun og nr. 935/2011 um stjórn vatnamála. Markmið laganna er að vernda vatn og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar. Jafnframt er lögunum ætlað að stuðla að sjálfbærri nýtingu vatns og langtímavernd vatnsauðlindarinnar. Samkvæmt lögunum nær vatn yfir straumvötn, stöðuvötn, árósa, strandsjó, grunnvatn og jökla. Vatnaáætlun er nú í kynningarferli en búið er að flokka vatnshlot í Dalabyggð á grundvelli reglugerðar um flokkun þeirra. Skráð vatnshlot í sveitarfélaginu eru alls 94, þar af 7 fyrir strandsjó, 22 í grunnvatni, 2 í stöðuvötnum og 63 í stöðuvötnum. Ástand vatnshlota í sveitarfélaginu er metið gott.²³

Hér á landi eru einnig í gildi lög, reglugerðir og alþjóðlegar samþykktir er varða mengun, þar á meðal lög nr. 33/2004 um varnir gegn mengun hafis og stranda, lög nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir og samningur um verndun hafrýmis NA-Atlantshafsins (OSPAR). Reglugerð um varnir gegn mengun vatns, nr. 796/1999 m.s.br., er ætlað að koma í veg fyrir og draga úr mengun vatns og umhverfis af mannavöldum. Skv. reglugerðinni skal sveitarstjórn flokka allt yfirborðsvatn og grunnvatn eftir ástandi þess og skilgreina langtímamarkmið fyrir vatn.

Flokkun vatns skv. reglugerð 796/1999 hefur ekki farið fram í Dalabyggð. Almenn má telja líklegt að flokka megi ástand vatns sem ósnortið eða lítið snortið vegna dreifðrar byggðar og fámennis, sbr. einnig flokkun vatnshlota í sveitarfélaginu.

²³ Umhverfisstofnun. 2021.

Tafla 6.2 Flokkun vatns.

Flokkur	Ástand
A	Ósnortið vatn
B	Lítið snortið vatn
C	Nokkuð snortið vatn
D	Verulega snortið vatn
E	Ófullnægjandi vatn

Í Dalabyggð er um tugur samveitna og eru brunnsvæði, grannsvæði og fjarsvæði helstu vatnsveitna auðkennd á skipulagsupprætti. Annars staðar eru einkaveitur.

6.3 LOFTGÆÐI OG HLJÓÐVIST

Í *Landsskipulagsstefnu 2015-2026* er m.a. fjallað um gæði í hinu byggða umhverfi. Þar er mælt til þess að við skipulagsgerð verði stuðlað að heilnæmi umhverfis með viðeigandi ráðstöfunum, svo sem varðandi, hljóðvist og loftgæði.

Við skipulagsgerð skal hljóðstig vegna umferðar ökutækja, flugumferðar og atvinnustarfsemi vera undir skilgreindum mörkum sbr. reglugerð nr. 724/2008 um hávaða. Skv. reglugerð um kortlagningu hávaða og aðgerðaráætlanir nr. 1000/2005 skal sveitarstjórn gera hávaðakort fyrir þéttbýlissvæði en veghaldarar og rekstraraðilar flugvalla fyrir stóra vegi og flugvelli. Sveitarstjórn ber ábyrgð á því að aðgerðaráætlun sé gerð til að draga úr áhrifum hávaða, þar sem það á við. Reglugerðin kveður einnig á um það að skipulagsáætlanir séu í samræmi við niðurstöður hávaðakortlagningar.

Helsta umferðaræð í þéttbýlinu í Búðardal er Vestfjarðarvegur nr. 60, þ.e. Vesturbraut. Í tengslum við gerð aðalskipulags er ekki talin þörf á gerð

²⁴ Umhverfis- og auðlindaráðuneytið. 2017.

²⁵ Umhverfisstofnun. 2019.

hávaðakorts fyrir þéttbýlið og stofnveginn um Búðardal, þar sem umferð um veginn er undir þeim viðmiðum set sett eru í reglugerð um kortlagningu hávaða og aðgerðaráætlana, þ.e. um hvað telst stór vegur.

Áætlanir eru um uppbyggingu tveggja vindorkuvera og m.a. er hafið skipulagsferli í tengslum við það. Í tengslum við mat á umhverfisáhrifum framkvæmda fyrir þessi vindorkuver var hávaði frá vindmyllunum kortlagður. Um er að ræða nýjar áskoranir og full þörf er á að setja skýr viðmið um hávaða frá slíkri starfsemi í aðalskipulaginu.

Áætlun um loftgæði á Íslandi 2018-2029²⁴ var gefin út árið 2017 og er meginmarkmið hennar að stuðla að loftgæðum og heilnæmu umhverfi. Loftgæðaáætlunin tekur til þeirra þátta er varða loftgæði utandyra. Í henni koma fram mælanleg markmið, upplýsingar um loftgæði og tímaáætlun, aðgerðir og stefnumörkun til að bæta loftgæði. Umhverfisstofnun fylgist með loftgæðum á öllu landinu og á árinu 2019 kom út skýrslan *Loftgæði á Íslandi; Ársskýrsla 2017*.²⁵ Skýrslan er gefin út í samræmi við áætlun um loftgæði. Mælingar Umhverfisstofnunar taka til stærstu þéttbýlisstaða og stóriðnaðarsvæða og mældur er styrkur helstu mengunarefna í lofti, svo sem svifryks, brennisteinsdíoxíðs, brennisteinsvetnis og köfnunarefnisdíoxíðs.

Í könnun um búsetuskilyrði frá árinu 2020 (*Íbúakönnun 2020: Íbúar og mikilvægi búsetuskilyrða á Vesturlandi. Samantekt á niðurstöðum*)²⁶ voru könnuð viðhorf íbúa til fjölmargra þátta, m.a. í Dalabyggð. Meðal þátta sem komu best út þegar horft var til stöðu og mikilvægis voru náttúran, friðsæld og loftgæði.

Í tengslum við gerð aðalskipulags Dalabyggðar er ekki talin þörf á sérstökum aðgerðum í skipulagi varðandi loftgæði eða loftmengun, miðað við núverandi og fyrirhugaða starfsemi í sveitarfélaginu.

²⁶ Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV). 2021.

Markmið og stefna - auðlindir

Markmið

- ◆ Að kannaðir verði möguleikar á nýtingu jarðhita, svo sem til þróunar í landbúnaði, framleiðslu á vönduðum, hreinum sjávarafurðum og fiskeldi.
- ◆ Hlutfall endurnýjanlegra orkugjafa í orkunotkun verði sem hæst og stuðlað verði að aukinni orkunýtni.
- ◆ Að sem stærstur hluti byggðar í Dalabyggð njóti hitaveitu og eftir atvikum jarðvarma með varmadælingu.
- ◆ Hugað verði að orkuskiptum í samgöngum við skipulagsgerð og aðra ákvarðanatöku.
- ◆ Allir íbúar og fyrirtæki hafi ávallt nægan aðgang að heitu vatni og ómengdu köldu vatni.

Útfærsla stefnu

Dalabyggð mun leggja áherslu á öflun orku í sveitarfélaginu í sátt við náttúru og umhverfi. Haldið verður áfram rannsóknum og möguleikum á að nýta jarðhita til upphitunar á húsnæði sem víðast í Dalabyggð. Einnig verða skoðaðir aðrir umhverfisvænir og hagkvæmir kostir eins og varmadælur.

Heimilt verður að reisa smávirkanir í sátt við umhverfi og náttúru, þar sem aðstæður og hagkvæmni leyfa. Aðalskipulagið heimilar allt að 30 kW smávirkanir með minni háttar uppistöðulóni eða allt að 200 kW rennslisvirkanir innan landbúnaðarsvæða sbr. stefnu um landbúnað (kafli 11.3). Á hverfisvernduðum svæðum og svæðum á náttúruminjaskrá skal meta áhrif virkjanafkamvæmda sérstaklega í gegnum umhverfismat áætlana deiliskipulags, sbr. lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana.

Dalabyggð mun leggja áherslu á að íbúar búi við hreint og heilnæmt umhverfi. Þessar áherslur munu hafa jákvæð áhrif á íbúa og

undirstöðuatvinnugreinar á svæðinu. Markmiðunum má m.a. ná með því að auka vitund almennings og atvinnulífs um afleiðingar mengunar og hvetja sömu aðila til að forðast slíka mengun. Taka skal markmið vatnaáætlunar, þegar hún liggur fyrir, til greina við skipulagsákvæðanir.

Til að ná settum markmiðum um vatnsvernd er mikilvægt að beina framkvæmdum og umferð frá vatnsverndarsvæðum í samvinnu við heilbrigðiseftirlit svæðisins. Tryggja skal, í samræmi við lög og reglugerðir, að mengun frá atvinnustarfsemi berist ekki í jarðveg eða vatn.

Stefna um orku er útfærð nánar með markmiðum um orkuvinnslu og skipulagsákvæðum um lðnaðar- og athafnasvæði (kafli 11.6) og afmörkun á skipulagsupprætti (I). Stefna um neysluvatn er útfærð nánar með afmörkun á skipulagsupprætti (VF, VG og VB) og ákvæðum umtákmörkun á landnotkun, þ.e. Vatnsverndarsvæði og Vatnsból (kafli 18.3). Einnig eru sett fram markmið um Veitur (kafli 14.1), afmörkun á skipulagsupprætti (VE) og skipulagsákvæði um Veitur og helgunarsvæði (kafli 17.22).

Helstu stefnubreytingar

Nýjar áherslur í aðalskipulaginu beinast einkum að loftlagsvænni byggð og aðgengi að grænni orku. Líkt og í eldra aðalskipulagi er áhersla á nýtingu jarðvarma, en hér er auk þess rík áhersla á orkunýtni, smávirkanir og innviði fyrir orkuskipti í samgöngum. Eftir sem áður er rík áhersla á vatnsvernd og aðgang að köldu vatni.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan er líkleg til að hafa verulega jákvæð áhrif á samfélagslega þætti og stuðla að sjálfbærni byggðarinnar hvað varðar þol samfélagsins gangvart umhverfis- og samfélagsbreytingum. Stefnan er einnig líkleg til að hafa jákvæð á áhrif á loftlagsmál og atvinnulíf með áherslu á græna orku og innviði fyrir orkuskipti. Stefnan hefur óveruleg áhrif á náttúru- og menningarminjar og útivist að því gefnu að tekið sé tillit til þeirra í tengslum við smávirkanir og nýtingu jarðhita.

7 MENNINGAR- OG BÚSETUMINJAR

Til menningarminja teljast ummerki um sögu þjóðarinnar, svo sem fornminjar, menningar- og búsetulandslag, mannvirki og hvers konar nytjahlutir. Einnig aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar.

Dalabyggð er rík af sögu og menningararfleifð. Í kaflanum er gerð grein fyrir áherslum og stefnu sveitarfélagsins um varðveislu og viðhald þessa mikilvæga menningararfs sem hefur gildi fyrir íbúa svæðisins og í stærra samhengi.

7.1 MENNINGARMINJAR

Hugtakið menningarminjar er skilgreint í lögum um menningarminjar nr. 80/2012 sem „ummerki um sögu þjóðarinnar, svo sem fornminjar, menningar- og búsetulandslag, kirkjugripir og minningarmörk, hús og önnur mannvirki, skip og bátar, samgöngutæki, listmunir og nytjahlutir, svo og myndir og aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar“.

Við skipulagsgerð sveitarfélaga þarf að gera grein fyrir friðuðum og friðlýstum húsum og minjum, vinna að skráningu menningarminja í samráði við Minjastofnun og marka eftir atvikum stefnu um verndun svæða eða einstakra húsa eða minja. Skráningu menningarminja er ekki lokið í Dalabyggð en gert er ráð fyrir að áfram verði unnið að skráningunni.

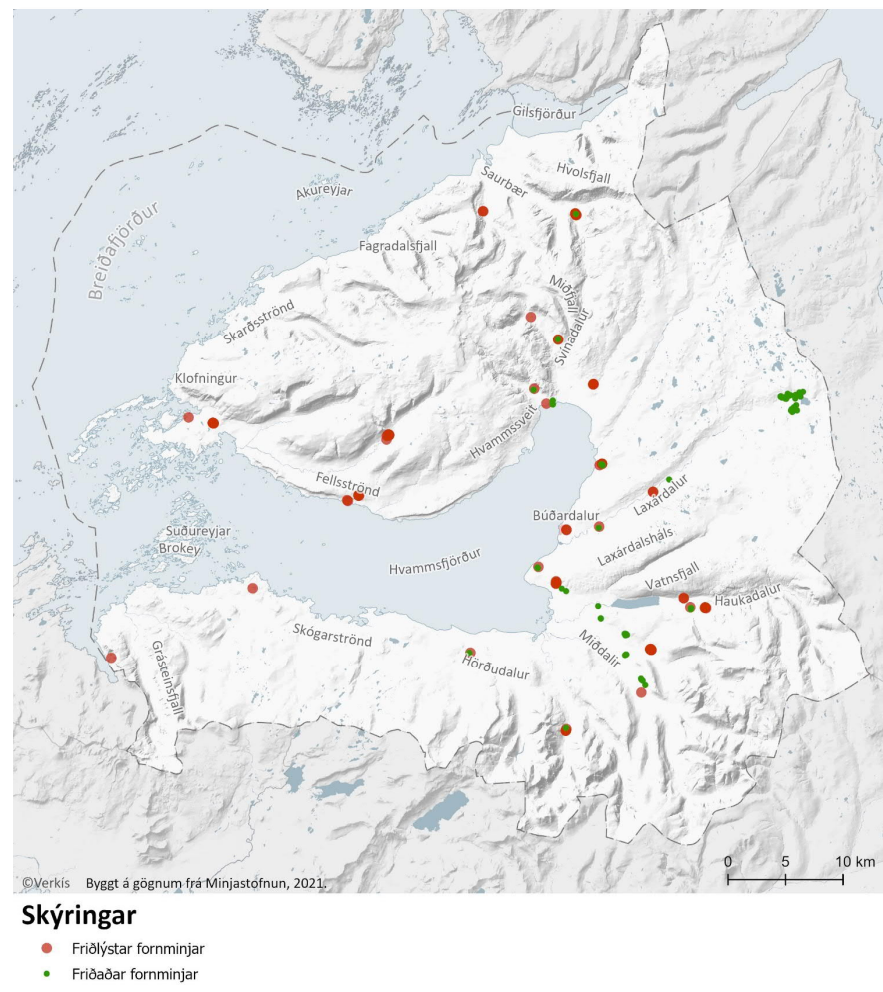
Svæðisskráning fornleifa hefur farið fram í fyrrum Haukadalshreppi,²⁷ Hörðudalshreppi,²⁸ Laxárdalshreppi,²⁹ Miðdalshreppi,³⁰ Saurbæjahreppi,³¹ og Skógarstrandarhreppi.³²

Fornleifafélag Barðstrendinga og Dalamanna hefur staðið að fornleifaskráningum og rannsóknum. Skráning eða rannsóknir hafa farið fram í Akureyjum (aðalskráning fornleifa), Hörðudal (skráning á dysjum, leiðum og haugum), Saurbæ (skráning á dysjum, leiðum og haugum),

²⁷ Eva Kristín Dal. 2008A.

²⁸ Þóra Pétursdóttir. 2009.

²⁹ Eva Kristín Dal. 2008B.

Mynd 7.1 Friðlýstar og friðaðar fornminjar í Dalabyggð.

³⁰ Óskar Leifur Arnarsson. 2008.

³¹ Sigrún Inga Garðarsdóttir og Andrea S. Harðardóttir. 2006.

³² Þóra Pétursdóttir. 2008.

Skógarströnd (skráning á dysjum, leiðum og haugum), Haukadal (fornleifarannsóknir), Öxney (fornleifarannsókn). Auk þessa hefur fornleifaskráning farið fram í Ólafsdal á vegum Minjaverndar og Ólafsdalsfélagsins.

Friðlýstar fornminjar eru sýndar á skipulagsuppdrætti og tilgreindar í kafla 18.1.

Lögum um vernd Breiðafjarðar nr. 54/1995 er ætlað að stuðla að verndun Breiðafjarðar, einkum landslags, jarðmyndana, lífríkis og menningarminja. Í gildi er *Verndaráætlun fyrir Breiðafjörð 2014-2019*³³ og þar er m.a. markmiðið að tryggja verndun menningarminja á verndarsvæðinu. Á verndarsvæði Breiðafjarðar er mikill fjöldi merkra menningarminja um búsetu, eyjabúskap og sjósókn sem voru á meðal ástæðna þess að sérstök lög voru sett um vernd svæðisins.

Mynd 7.2 Staðarhólskirkja í Saurbæ.

³³ Breiðafjarðarnefnd. 2014.

7.2 BYGGINGARARFUR OG HÚSFRÍÐUN

Samkvæmt 4. grein laga um menningarminjar nr. 80/2012 teljast hús og önnur mannvirki og einstakir hlutar þeirra sem hafa menningarsögulegt, vísindalegt eða listrænt gildi til byggingararfs og á það við um eftirfarandi:

- ♦ *Stök hús eða hluta þeirra og húsasamstæður, hvort sem er til íbúðar eða menningar- og atvinnustarfsemi í þéttbýli eða dreifbýli, húsaþyrpingar og götumyndir.*
- ♦ *Kirkjur og bænhús, ásamt tilheyrandi mannvirkjum, svo sem klukkuturnum, garðhleðslum og sáluhliðum, klaustur, samkomuhús, skólahús og nánasta umhverfi þeirra, aðrar opinberar byggingar, íþróttamannvirki og sundlaugar.*
- ♦ *Brýr og hvers konar samgöngumannvirki, virkjanir, stíflur, dælustöðvar og önnur orkumannvirki, hafnarmannvirki, vind- og vatnsmyllur, vitar, slippir, hjallar, manngerðir hellar og réttir.*

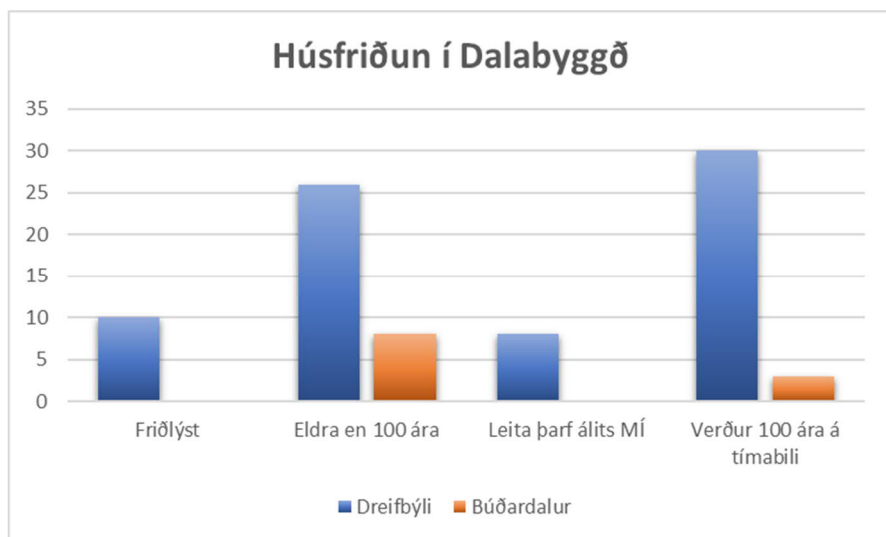
Tilgangur laganna er að stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfi verði skilað óspilltum til komandi kynslóða. Öll hús og mannvirki sem eru 100 ára eða eldri eru því friðuð skv. 29. grein laganna og er óheimilt að raska þeim, spilla eða breyta, rífa þau eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands. Eigendum húsa og mannvirkja sem ekki njóta friðunar en byggð voru 1925 eða fyrr, svo og forráðamönnum kirkna sem reistar voru 1940 eða fyrr, er enn fremur skylt að leita álits hjá Minjastofnun Íslands með minnst sex vikna fyrirvara ef þeir hyggjast breyta þeim, flytja þau eða rífa.

Friðlýsing húsa og mannvirkja og friðun kirkna sem ákveðin hefur verið á grundvelli eldri laga heldur gildi sínu og samsvarar friðlýsingu í gildandi lögum. Ráðherra ákveður friðlýsingu eða afnám hennar að fenginni tillögu Minjastofnunar Íslands. Minjastofnun Íslands hefur enn fremur heimild til

skyndifriðunar menningarminja sé hætta á að minjunum verði spillt, þær glatist eða að gildi þeirra rýrist á einhvern hátt.

Tíu hús og mannvirki í Dalabyggð eru friðlýst skv. lögum. Þar af eru sjö kirkjur og tvö mannvirki (í Öxney og Brokey) sem friðuð voru 1. janúar 1990 samkvæmt aldursákvæði 1. mgr. 36. gr. Þjóðminjalaga nr. 88/1989. Einnig var samþykkt þann 11. ágúst 2009 að Dagverðarneskirkja skyldi sett á skrá yfir friðuð hús, skv. 6. gr. laga um húsafriðun nr. 104/2001.

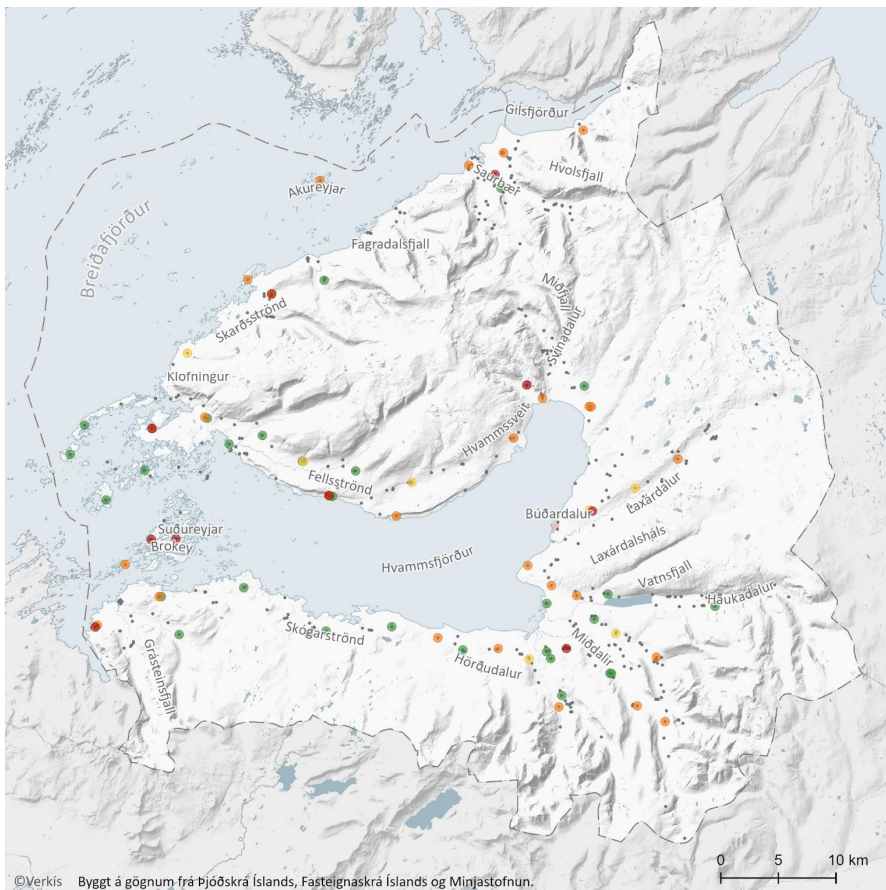
Í Öxney er torfhús sem talið er mjög fornt bænahús að stofni til. Getið er um bænahúsið í máldaga Narfeyrarkirkju 1224 en frá því líklega um 1600 hefur það verið notað sem skemma. Í Brokey er steinhlaðinn hjallur sem talinn er reistur í byrjun 18. aldar.

Mynd 7.3 Fjöldi húsa í Dalabyggð sem eru friðlýst, friðuð, verða eldri en 100 ára skipulagstímabilinu eða leita þarf álits um hjá Minjastofnun vegna aldurs.³⁴

Í Dalabyggð eru minnst 34 byggingar friðaðar skv. lögum um menningarminjar nr. 80/2012, þar af eru átta í Búðardal. Leita þarf álits hjá Minjastofnun Íslands um minnst átta byggingar í dreifbýlinu ef fyrirhugað er að breyta þeim, flytja eða rífa. Auk þess verða minnst 33 byggingar 100 ára á skipulagstímabilinu og munu þar með njóta friðunar skv. ofangreindum lögum en þrjár þeirra eru í Búðardal. Í töflunni hér fyrir neðan (Tafla 7.1) eru tilgreindar byggingar eða byggingarhlutar sem njóta friðunar eða munu njóta friðunar á skipulagstímabilinu en ekki er lagt mat á varðveislugildi þeirra. Öll íbúðarhús, kirkjur, félagsheimili og skólahús sem eru skráð í Þjóðskrá og falla undir ákvæði ofangreindra laga eru tilgreind í töflunni. Á býlum í dreifbýli eru í mörgum tilfellum allar byggingar skráðar undir einu fasteignanúmeri, hvort sem um er að ræða stakar eða sambyggðar byggingar. Í þeim tilvikum er aðeins elsta bygging eða byggingarhluti tilgreind í töflunni. Þessar byggingar geta verið gripahús, hlöður, verkstæði, geymslur og önnur útihús. Á þessum býlum geta því verið fleiri byggingar eða byggingarhlutar sem falla undir lögina og þar þarf því að leggja mat á aldur bygginga ef framkvæmdir við þær eru fyrirhugaðar.

³⁴ Þjóðskrá Íslands, fasteignir. Mars 2021.

Skýringar

Verndun húsa og mannvirkja skv. lögum um menningarminjar nr. 80/2012

- Friðlýstar byggingar (10)
- Byggingar sem eru eldri en 100 ára (26)
- Byggingar þar sem leita þarf álits Minjastofnunar Íslands (8)
- Byggingar sem verða 100 ára á tímabilinu (30)
- Aðrar byggingar sem falla ekki undir lög

Mynd 7.4 Hús sem njóta verndar í Dalabyggð skv. lögum um menningarminjar.

Skýringar

Verndun húsa og mannvirkja skv. lögum um menningarminjar nr. 80/2012

- Friðað - 100 ára og eldra
- Verða 100 ára á skipulastímabili
- Byggt fyrir 1950
- Byggt fyrir 2000
- Byggt eftir 2000
- Ótilgreint

Mynd 7.5 Hús sem njóta verndar í Búðardal skv. Lögum um menningarminjar.

Tafla 7.1 Hús í Dalabyggð sem eru friðlýst, friðuð, verða eldri en 100 ára á skipulagstímabilinu eða leita þarf álits um hjá Minjastofnun vegna aldurs. (Þjóðskrá, 2021)

Byggingarár og aldursskipting				
Bygging	Friðlýst	Friðuð	Leita þarf álits MÍ	Verður 100 ára á tímabili
Akureyjar 1		1914		
Arney				1927
Ballará			1925	
Björg				1930
Blönduhlíð			1925	
Brautarholtsland		1908		
Breiðabólstaður			1925	
Brekkuhvammur 2		1900		
Brekkuhvammur 4				1930
Brokey - Friðuð 1990	1900			
Búðarbraut 1		1900		
Búðarbraut 3				1930
Búðarbraut 6		1900		
Búðardalur í Skarðshreppi				1926
Bær - íbúðarhús				1929
Bær - útihús				1930
Dagverðarnes		1915		
Dagverðarneskirkja Friðuð 2009		1935		
Dunkur 1				1930
Fremri-Hundadalur		1912		

Byggingarár og aldursskipting				
Bygging	Friðlýst	Friðuð	Leita þarf álits MÍ	Verður 100 ára á tímabili
Fremri-Langey				1928
Galtartunga				1931
Geirshlíð 1				1931
Gillastaðir 2		1903		
Glerárskógar - íbúðarhús		1908		
Glerárskógar - útihús		1917		
Goddastaðir			1925	
Gröf í Laxárdalshreppi		1905		
Gunnarsbraut 6		1915		
Gunnarsstaðir		1920		
Gvendareyjar		1898		
Hamrar				1930
Háls		1914		
Háls				1930
Hjarðarholt			1925	
Hjarðarholtskirkja Friðlýst 1990	1904			
Hólmlátur				1927
Hrappsey				1930
Hvammskirkja Friðlýst 1990	1884			
Hörðuból 1				1930
Innra-Leiti				1931
Kamsnes		1906		

Byggingarár og aldursskipting				
Bygging	Friðlýst	Friðað	Leita þarf álfis MÍ	Verður 100 ára á tímabili
Ketilsstaðir		1920		
Kjarlaksstaðir 2				1930
Kolsstaðir I		1915		
Kvennabrekkukirkja			1923	
Kýrunnarstaðir		1911		
Litli-Langidalur				1931
Lækjarskógur				1930
Lækur				1930
Magnússkógar				1930
Narfeyrarkirkja Friðlýst 1990	1899			
Narfeyri		1913		
Ormsstaðir - íbúðarhús		1909		
Ormsstaðir - útihús				1930
Orrahóll - íbúðarhús				1927
Orrahóll - útihús			1924	
Ólafsdalur 2		1890		
Purkey				1932
Seljaland		1903		
Skarð 1			1925	
Skarðskirkja - Friðlýst 1990	1915			
Skarðsstöð		1900		
Skerðingsstaðir		1884		
Skoravík		1920		

Byggingarár og aldursskipting				
Bygging	Friðlýst	Friðað	Leita þarf álfis MÍ	Verður 100 ára á tímabili
Skógskotsland				1930
Smyrlahóll				1930
Snóksdalskirkja Friðlýst 1990	1875			
Staðarfell 2		1912		
Staðarfell				1931
Staðarfellskirkja Friðlýst 1990	1891			
Staðarhólskirkja Friðlýst 1990	1899			
Stekkjarmur 9b		1905		
Stóra-Holtland	1919			
Stóri-Múli				1928
Tjaldanes 3		1921		
Túngarður				1929
Valshamar				1927
Vatn				1931
Þorbergsstaðir geymsla		1905		
Ægisbraut 1		1912		
Ægisbraut 4				1930
Ægisbraut 7		1912		
Ægisbraut 11		1908		
Öxney Friðað 1990	1884			

7.3 SÖGUSTAÐIR OG SÖFN

Dalabyggð er rík af sögu en á svæðinu áttu sér stað helstu örlaga og átakaatburðir Íslandssögunnar á landnámsöld. Í *Svæðisskipulagi Dalabyggðar, Reykhólahrepps og Strandabyggðar 2018 – 2030* er unnið með þennan menningararf, m.a. með skilgreiningu á svokallaðri Dalaleið. Í því felst t.d. að skilgreina uppbyggingu aðstöðu ferðafólks á tilteknum leiðum með það fyrir augum að auka upplifun og styrkja ímynd staða og svæða.

Í Dalabyggð eru fjögur söfn á vegum sveitarfélagsins, þ.e. Byggðasafn Dalamanna, Héraðsbókasafn Dalasýslu, Héraðsskjalasafn Dalasýslu og Listasafn Dalasýslu. Auk þess eru á vegum einkaaðila rekin nokkur setur eða söfn, svo sem Vínlandssetur í Leifsbúð í Búðardal, tilgátuhús með lifandi leiðsögn á Eiríksstöðum í Haukadal og sögusýning um brautryðjendastarf Torfa og Guðlaugar í Ólafsdal. Einnig er unnið að uppbyggingu Sturluseturs í Dalabyggð.

7.4 BÚSETU- OG MENNINGARLANDSLAG

Til búsetu- eða menningarlandslags telst allt landslag þar sem ummerki mannsins sjást. Hugtakið er oftast tengt landslagi mótuðu af hefðbundnum landbúnaði.³⁵ Í núverandi lögum um menningarminjar (nr. 80/2012) er búsetulandslag skilgreint sem hluti fornleifa og ber því að vernda á sama hátt og aðrar fornleifar.

Landsskipulagsstefna leggur m.a. áherslu á að varðveita sérstæða náttúru, menningu og sögu sem felst m.a. í byggingararfi og landslagi og *Svæðisskipulag Dalabyggðar, Reykhólahrepps og Strandabyggðar 2018 – 2030* tekur í sama streng.

Í mörgum Breiðarfjarðareyja eru minjar um búsetu sem hafa sögulegt gildi. Skv. 1. gr. laga um vernd Breiðarfjarðar er tilgangur þeirra að stuðla að verndun Breiðarfjarðar, einkum landslags, jarðmyndana, lífríkis og

³⁵ Þóra Ellen Þórhallsdóttir, Þorvarður Árnason, Hlynur Bárðarson og Karen Pálsdóttir. 2010.

menningarminja. Í *Verndaráætlun fyrir Breiðafjörð 2014-2019*³⁶ eru m.a. markmiðið um landslag og menningarlandslag. Markmiðið er að „...vernda sérstætt eyjalandslag (og landslagsheildir) svæðisins, sérstaklega m.t.t. sjónrænna þátta“ og einnig að „...varðveita það menningarlandslag sem mótað hefur Breiðarfjarðareyjar um aldir og ráðist hefur af nýtingu landsins“.

Markmið og stefna - menningar- og búsetuminjar

Markmið

- ♦ Vernda sérstætt landslag og landslagsheildir í Dalabyggð, sérstaklega m.t.t. sjónrænna þátta.
- ♦ Varðveita það menningarlandslag sem mótað hefur svæðið um aldir og ráðist hefur af nýtingu landsins.
- ♦ Staðinn verður vörður um byggingaarf svæðisins og tekið tillit til hans við mannvirkjagerð.
- ♦ Sérstaða svæðisins í landslagi, sögu og menningu verði dregin fram við umhverfismótun og mannvirkjagerð, svo sem á áfangastöðum ferðamanna.
- ♦ Landbúnaðarlandslagi verði viðhaldið, s.s. með túnslætti og góðu viðhaldi landbúnaðarmannvirkja.

Útfærsla stefnu

Í Dalabyggð er rík áhersla á menningararfinn og hvernig unnið er með hann í skipulagi, svo sem í tengslum við ferðaþjónustu og skipulag landbúnaðarlands sbr. viðmið sveitarfélagsins fyrir flokkun og greiningu á landbúnaðarlandi. Dalabyggð mun leggja áherslu á verndun sérkenna í

³⁶ Breiðarfjarðarnefnd. 2014.

sveitarfélaginu, þ.e. verndun sögu og menningarminja og draga sérstaklega fram söguvið einstakra sagna. Með því er einnig átt við búsetulandslag, þ.e. það umhverfi sem mannhöndin hefur mótað með athöfnum sínum í gegnum tíðina. Í sveitarfélaginu eru margs konar minjar sem lýsa metnaði fyrri tíma, landnámi svæðisins, atvinnuháttum og fornar leiðir. Við Breiðarfjörð og á Breiðafjarðareyjum má finna fjölbreyttar minjar tengdar búsetu, útgerð, búskap og hlunnindanýtingu.

Í skipulagi er leitast við að varðveita gömul hús í þéttbýli og dreifbýli, þ.e. hús sem hafa á einhvern hátt verndargildi. Einnig er leitast við að vernda staði sem tengjast merkjum atburðum, þjóðsögum og þjóðháttum, svo og mannvirki sem bera vitni um búsetu og menningu sem er horfin. Þessari stefnu er ætlað að styrkja staðaranda og stuðla að áhugaverðu umhverfi fyrir íbúa og gesti og styður við ferðaþjónustu og fleiri atvinnuvegi.

Við uppbyggingu nýrra mannvirkja verður tekið mið af landslagi og byggingararfi, svo sem m.t.t. staðsetningar, forms, lita og efna. Við deiliskipulagsgerð og veitingu bygginga- og framkvæmdaleyfa verður þess gætt að vel sé vandað til mannvirkjagerðar og umhverfismótunar og eftir atvikum leitað álits fagaðila ef ástæða er til.

Menningar- og búsetuminjar og sérkenni eru vernduð fyrir framkvæmdum og ágangi náttúrunnar. Almenn séð er æskilegt að framkvæmdum sé beint frá minjastöðum. Jafnframt er almenna reglan að stöðva verk og tilkynna Minjastofnun komi fornleifar í ljós við framkvæmdir, skv. 24. gr. laga um menningarminjar. Við deiliskipulag skal skrá fornminjar á viðkomandi svæði og leita umsagnar Minjastofnunar. Í skógræktaráætlunum þarf að taka tillit til fornminja og ekki er plantað nær þekktum fornminjum en 20 m.

Stefnan um menningar- og búsetuminjar er útfærð nánar með afmörkun fyrir svæðið á skipulagsupprætti (MV og HV) og sem ákvæði um takmörkun á landnotkun, þ.e. ákvæði um Minjavernd (kafli 0). Einnig er vísað til stefnu um Hverfisvernd (kafli 8.1). Stefna um hverfisvernd er útfærð nánar með afmörkun fyrir svæðið á skipulagsupprætti (HV) og með ákvæði um takmörkun á landnotkun, þ.e. Hverfisvernd (kafli 18.4).

Helstu stefnubreytingar

Áhersla er lögð á að nýta minningararfinn til að styrkja sjálfsmynd samfélagsins og til hagsbóta fyrir atvinnulíf á svæðinu. Stefnan er í takt við eldra aðalskipulag en tekur jafnframt mið af stefnumörkun sveitarfélaga og ríkisins. Það á t.d. við um landsskipulagsstefnu, Svæðisskipulag Dalabyggðar, Reykhólahrepps og Strandabyggðar 2018 – 2030, verndaráætlun fyrir Breiðarfjörð.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnunni er ætlað að stuðla að varðveislu menningarminja, landslags og landslagsheilda og sérkenna Dalabyggðar sem felst í sagnaarfinum. Verndun menningarverðmæta er ætlað að styrkja efnahagslegan grunn og leiða til jákvæðrar þróunar í sveitarfélaginu. Stefnan er í samræmi við þá stefnu sem stjórnvöld hafa markað um verndun menningarminja. Í heildina mun stefnan styrkja þol samfélagsins gegn samfélags- og umhverfisbreytingum, styrkja staðaranda og styrkja ferðaþjónustu og útivist á svæðinu.

Mynd 7.6 Ólafsdalur.

8 HVERFISVERND

Í aðalskipulagi Dalabyggðar eru sett ákvæði um hverfisvernd þar sem talin er þörf á að vernda, svo sem sérkenni eldri byggðar, náttúru- og menningarminjar og menningarlandslag. Hverfisvernd getur tekið til einstakra mannvirkja, reita, götuhluta, fornleifastaða eða sögulegra eða náttúrufarslega merkra staða. Framkvæmdir innan hverfisverndaðra svæða mega ekki raska þeim þáttum sem verndin tekur til.

Vísað er til stefnu um vernd lífríkis og landslags (kafli 5), menningar- og búsetuminjar (kafli 7) og hvað varðar varðar forsendur fyrir vernd náttúru- og menningarminja.

Í kaflanum er gerð grein fyrir áherslum og stefnu sveitarfélagsins um breytingar á svæðum sem áður voru hverfisvernduð og einnig ný svæði sem Dalabyggð telur ástæða til að njóti hverfisverndar.

Markmið og stefna – hverfisvernd

Markmið

- ◆ Stuðlað verði að varðveislu náttúruminja, fornleifa og annarra söguminja, sem m.a. rennir styrkari stoðum undir ferðaþjónustu á svæðinu.
- ◆ Stuðlað verði að verndun votlendis og merkra birkiskóga svæðisins með hverfisvernd.
- ◆ Stuðlað verði að verndun viðkvæmra og sérstæðra strandsvæða með hverfisvernd.
- ◆ Stuðlað verði að verndun æðarvarps sem rennir styrkari stoðum undir atvinnu á svæðinu.

Útfærsla stefnu

Dalabyggð leggur ríka áhersla á að varðveita sögu- og náttúruminjar og önnur umhverfisgæði sem eru undirstaða byggðar á svæðinu, auk þess að skapa umgjörð fyrir einstaka menningar- og náttúruupplifun.

Svæði sem hafa verndargildi vegna sérstæðrar náttúru, menningarminja eða hafa mikið útivistargildi eru skilgreind sem hverfisverndarsvæði. Það á einkum við um landslag, sjávarfitjar og leirur, votlendi, kjarrlendi, heiðalönd, jarðhitasvæði, æðarvarp og sögustaði.

Hverfisverndinni er ætlað að vernda svæðin fyrir hugsanlegum óæskilegum breytingum. Einnig að skapa umhverfi sem styrkir efnahagslegan og samfélagslegan grunn sveitarfélagsins og hefur jákvæð áhrif á þróun þess.

Um hverfisverndarsvæði gilda þau almennu ákvæði að þar má ekki raska þeim þáttum sem vernd þeirra byggir á.

Við deiliskipulagsgerð og veitingu bygginga- og framkvæmdaleyfa innan hverfisverndarsvæða skal þess gætt að vel sé vandað til mannvirkjagerðar og umhverfismótunar. Í deiliskipulagi á hverfisvernduðum svæðum skal gera greiningu á áhrifum framkvæmda í umhverfismati áætlana, sbr. lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021. Með þeim hætti er leitast við að tryggja að tillit sé tekið til áhrifa á umhverfi og samfélag og að deiliskipulag sé í samræmi við markmið aðalskipulagsins.

Stefnan um hverfisvernd er útfærð nánar með afmörkun fyrir svæðið á skipulagsupprætti (HV) og með ákvæði um takmörkun á landnotkun, þ.e. Hverfisvernd (kafli 18.4).

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan er sú sama og í fyrra aðalskipulagi. Helsta breytingin felst í að æðarvarp nýtur nú einnig hverfisverndar ásamt aðliggjandi sjávarfitjum, leirum og votlendi. Auk þess eru hverfisverndarsvæði á ósasvæðum í botni Hvammsfjarðar endurskilgreind.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan er líkleg til að auka viðnámsþol gegn umhverfisbreytingum og stuðla að sjálfbærri nýtingu hlunninda og náttúruauðlinda, styður við vernd Breiðafjarðar og setur skýran ramma um nýtingu svæðisins. Einnig er hún líkleg til að stuðla að verndun menningarminja og styrkja sérstöðu og styðja við ferðaþjónustu. Stefnan mun tryggja aðgengi að náttúru svæðisins og þannig stuðla að hreyfingu og bættri lýðheilsu. Stefnan hefur jákvæð áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda, er ákveðið mótvægi við loftslagsbreytingar þar sem hún stuðlar að verndun og endurheimt vistkerfa. Stefnan hefur óveruleg áhrif á félags- og velferðarmál og öryggi.

Mynd 8.1 Langeyjarnes.

9 ÓBYGGÐ SVÆÐI

Í Dalabyggð eru umfangsmikil óbyggð svæði sem eru áhugaverð til útivistar og um þau liggja í sumum tilfellum vegslóðar og gönguleiðir. Óbyggð svæði samkvæmt skipulagsreglugerð eru svæði þar sem ekki er gert ráð fyrir búsetu né atvinnustarfsemi, svo sem hálendi, heiðar og afréttir, að mestu án mannvirkja annarra en þeirra sem þjóna útivist, afréttarnotum, öryggismálum og fjarskiptum.

Í aðalskipulagi Dalabyggðar er megin þorri lands skilgreint sem landbúnaðarland, þ.e. ef frá eru taldar eyjarnar á Breiðafirði. Í kaflanum er gerð grein fyrir áherslum og stefnu Dalabyggðar um þessi svæði, svo sem helstu atriðum sem varða aðstöðu og mannvirkjagerð í tengslum við notkun svæðanna og öðrum skipulagsforsendum sem þörf er á fyrir gerð deiliskipulags.

9.1 EYJAR OG STRANDSVÆÐI

Breiðafjörður er verndaður samkvæmt lögum nr. 54/1995 um vernd Breiðafjarðar. Tilgangur laganna er að stuðla að verndun Breiðafjarðar, einkum landslags, jarðmyndana, lífríkis og menningarminja. Ákvæði laganna taka til allra eyja, hólma og skerja á Breiðafirði innan marka Dalabyggðar. Þó svæðið sé verndað með sérstökum lögum hefur sveitarfélagið skipulagsvald innan þess.

Í gildi er Verndaráætlun fyrir *Breiðafjörð 2014-2019*³⁷ sem unnin er samkvæmt lögnum um vernd Breiðafjarðar. Markmið verndaráætlunarinnar er að tryggja vernd náttúru- og menningarminja svæðisins. Í því felst m.a. að náttúra verndarsvæðisins fái að þróast eftir eigin lögmálum eins og kostur er um leið og almenningi og landeigendum er, eftir ákveðnum reglum, gert kleift að njóta þess sem svæðið hefur upp á að bjóða. Áætlunin markar m.a. stefnu um útfærslu stjórnunar og umsýslu vegna verndar, skipulags og framkvæmda á svæðinu og sýnir leiðir til að ná þeim markmiðum.

³⁷ Breiðafjarðarnefnd 2014.

Á vegum Breiðafjarðarnefndar er unnið að undirbúningi á endurskoðun laga um vernd Breiðafjarðar og hafin er ítarleg kynningar- og samráðsvinna sem hefur gengið undir nafninu *Framtíð Breiðafjarðar*. Í skýrslunni *Framtíð Breiðafjarðar - Samantekt og niðurstöður upplýsingaöflunar og samráðs* eru teknar saman upplýsingar um þær leiðir sem taldar eru koma til greina fyrir framtíð svæðisins og grein gerð fyrir kynningar- og samráðsvinnu nefndarinnar.³⁸

Svæðisskipulag Dalabyggðar, Reykhólahrepps og Strandabyggðar 2018-2030 markar m.a. stefnu um landnotkun og auðlindanýtingu og landslag og mannvirkjagerð. Þar er m.a. áhersla á sjálfbæra nýtingu sjávarauðlinda. Þar er lagt til að möguleg nýtingarsvæði mismunandi sjávar- og strandauðlinda verði kortlögð þannig að yfirsýn fái stöðugt yfir auðlindirnar og samspil þeirra svo stuðla megi að vel ígrunduðum ákvörðunum um sjálfbæra nýtingu og góðri stjórnun við framleiðslu. Svæðisskipulagið leggur einnig áherslu á að við deiliskipulagsgerð og veitingu bygginga- og framkvæmdaleyfa verði þess gætt að vel sé vandað til mannvirkjagerðar og umhverfismótunar. Tekið verði mið af landslagi og byggingararfi, svo sem m.t.t. staðsetningar, forms, lita og efna. Leitað verði álits fagaðila eftir því sem ástæða þykir til.

Landsskipulagsstefna 2015-2026 markar m.a. stefnu um skipulag í dreifbýli og á haf- og strandsvæðum. Þar er m.a. áhersla á að skipulag landnotkunar stuðli að heilnæmu umhverfi og verndun og varðveislu sérstæðrar náttúru og landslagi og öryggi almennings gagnvart náttúruvá og loftlagsbreytingum.

9.2 HEIÐARLÖND

Í Dalabyggð eru umfangsmikil óbyggð svæði ofan byggðar sem gegna hlutverki sem beitilönd. Um er að ræða svæði þar sem ekki er gert ráð fyrir búsetu né atvinnustarfsemi, en eru skilgreind sem landbúnaðarland í aðalskipulagi. Dalabyggð hefur markað sér stefnu um flokkun landbúnaðarlands, viðmið og útfærslu í skipulagi, sbr. samþykkt umhverfis- og skipulagsnefndar 2. mars 2020 og samþykkt sveitarstjórnar 5. mars 2020.

³⁸Breiðafjarðarnefnd 2020.

Viðmiðin eru hér í viðauka en að öðru leyti er vísað til umfjöllunar um landbúnaðarland í kafla 11.3.

Markmið og stefna – óbyggð svæði

Markmið

- ♦ Viðhalda stórum samfelldum óbyggðum svæðum þar sem mannvirki eru fá og áhrifa mannsins gætir lítið.
- ♦ Að renna styrkum stoðum undir hefðbundna nýtingu hlunninda á Breiðafirði.
- ♦ Að byggja upp innviði og aðstöðu fyrir ferðamenn og tryggja almenningi aðgang að náttúru án þess að spjöll hljótist af.
- ♦ Uppbygging aðstöðu fyrir ferðamenn á óbyggðum svæðum taki mið af náttúru, menningu og sögu, sem og afþreyingarrófi.
- ♦ Við framkvæmdir verði vernd sjónræns gildis og heildstæð mynd umhverfisins ávallt höfð að leiðarljósi.
- ♦ Að stuðla að verndun Breiðafjarðar, einkum landslags, jarðmyndana, lífríkis og menningarminja.

Útfærsla stefnu

Dalabyggð mun leggja áherslu á að samræma skipulag eyja og strandsvæða að verndarákvæðum sem um þau svæði gilda í lögum um vernd Breiðafjarðar nr. 54/1995 en þau setja ákveðinn ramma um landnýtingu á svæðinu. Auk þess eru á svæðinu merkar náttúru- og menningarminjar og

um þær gilda lög um náttúruvernd nr. 60/2013 og lög um menningarminjar nr. 80/2012. Því hefur Dalabyggð ákveðið að tiltekin óbyggð svæði skuli auk þess njóta hverfisverndar sbr. kafla 8.

Stefnan um óbyggð svæði er útfærð nánar með afmörkun fyrir svæði (ÓB) á skipulagsupprætti, almennum ákvæðum og sértækum ákvæðum. Stök hús innan óbyggðra svæða eru skilgreind sem frístundabyggð (F) á skipulagsupprætti, almennum ákvæðum og sértækum ákvæðum í kafla 17.8. Hluti óbyggðra svæða nýtur einnig hverfisverndar, þ.e. með afmörkun á skipulagsupprætti, markmiðum um Hverfisvernd (kafla 8) og ákvæði um takmörkun á landnotkun vegna hverfisverndar (kafla 18.4).

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan er sú sama og í fyrra aðalskipulagi. Áhersla er lögð á sjálfbæra nýtingu lands og að vernd Breiðafjarðar verði útfærð í skipulagi. Helsta breytingin er að óbyggð svæði í nágrenni við þéttbýlið breytast í opin svæði, enda er um að ræða svæði fyrir útivist, í tengslum við þéttbýli, með aðstöðu sem tilheyrir almennri útivist, svo og stígum og áningarstöðum.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefna um óbyggð svæði, ásamt hverfisvernd, er líkleg til að styðja við vernd Breiðafjarðar og setja skýran ramma um nýtingu svæðisins og þá takmörkuðu uppbyggingu sem er heimil. Almenn er lítil uppbygging á óbyggðum svæðum, en sú aðstaða sem byggð er upp á að taka mið af náttúru, menningu og sögu, sem og afþreyingarrófi. Stefnan er líkleg til að hafa jákvæð áhrif náttúru og landslag og styrkja ferðaþjónustu og útivist.

SAMFÉLAG

10 BYGGÐ

Dalabyggð er landstórt sveitarfélag, landbúnaðarhérað og byggðin dreifist yfir stórt svæði. Í kaflanum er gerð grein fyrir áherslum og stefnu Dalabyggðar um byggðina og almenn búsetuskilyrði í sveitarfélaginu.

10.1 ÞRÓUN BYGGÐAR

Saga byggðar

Sveitarfélagið Dalabyggð varð fyrst til við sameiningu Suðurdalahrepps, Haukadalahrepps, Laxárdalshrepps, Hvammshrepps, Fellsstrandahrepps og Skarðshrepps árið 1994 og 1998 sameinuðust Skógarstrandahreppur og Dalabyggð. Saurbæjarhreppur og Dalabyggð sameinuðust síðan árið 2006 og sveitarfélagið Dalabyggð nær nú yfir alla Dalasýslu og Skógarstrandahrepp í Snæfellsnessýslu, þ.e. frá botni Álftafjarðar að Gilsfjarðarbotni.

Dalabyggð er landbúnaðarhérað en ferðaþjónusta er vaxandi atvinnugrein. Búðardalur er eini þéttbýlisstaðurinn í Dalabyggð, en upphaf þéttbýlismyndunar þar má rekja allt aftur til aldamótanna 1900. Samkvæmt gögnum Hagstofunnar varð talsverður vöxtur í þéttbýlinu eftir seinna stríð, einkum frá 1960 til 1990. Búðardalur vex upp sem verslunar-, stjórnýslu- og þjónustukjarni fyrir sveitirnar í kring.

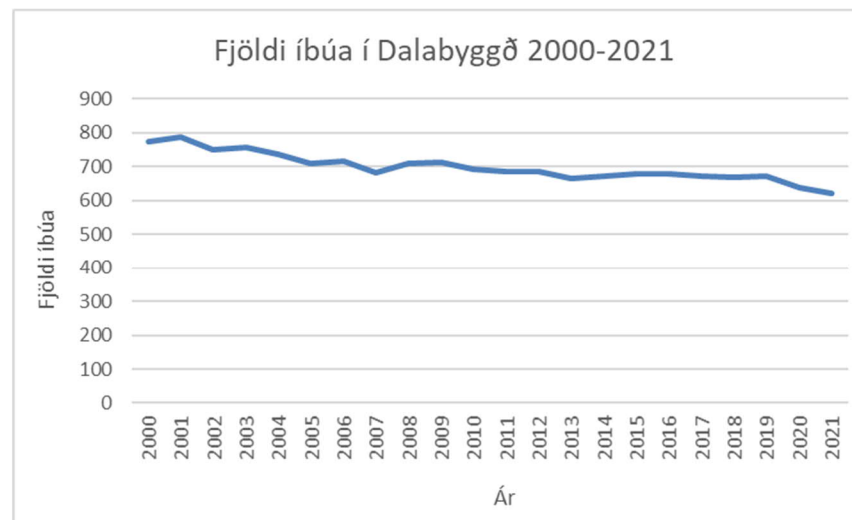
10.2 ÍBÚAÞRÓUN

Íbúafjöldi

Samkvæmt gögnum Hagstofunnar bjuggu 620 íbúar í sveitarfélaginu 1. janúar 2021 en 694 bjuggu í sveitarfélaginu 1. janúar 2010. Um aldamótin, þ.e. í janúar 2000 voru íbúarnir 775.

³⁹ Hagstofa Íslands. 2021A.

⁴⁰ Dalabyggð. 2020A.

Mynd 10.1 Fjöldi íbúa í Dalabyggð 1. janúar hvers árs.³⁹

Á undanförunum fimm árum hefur fjöldi íbúa verið nokkuð stöðugur, þ.e. óveruleg fjölgun eða fækkun milli einstakra ára. Á síðustu tveimur árum fækkaði þó íbúum um 53. Í þéttbýlinu í Búðardal voru íbúar 255 þann 1. janúar 2010, en 249 1. janúar 2021.

Á undanförunum tveimur áratugum hefur íbúum í Dalabyggð fækkað, en fjöldi íbúa í Búðardal hefur um það bil staðið í stað síðustu ár. Til framtíðar er erfitt að spá fyrir um mannfjöldaþróun með mikilli vissu, en ríkur vilji er til þess að snúa þróuninni við svo að íbúum sveitarfélagsins muni fjölga á ný. Í *Stefnu Dalabyggðar 2019 – 2022*⁴⁰ kemur fram í SVOT greiningu að fólksfækkun sé einn helsti veikleiki svæðisins og ein helsta ógnunin sé vöntun á fólki á barneignaraldri. *Húsnæðisáætlun Dalabyggðar 2020–2024*⁴¹ reiknar með hóflegri fjölgun íbúa í sveitarfélaginu. Í áætluninni er bent á að helst vanti leiguíbúðir.

⁴¹ Dalabyggð. 2020B.

Í aðalskipulagi Dalabyggðar er einnig gert ráð fyrir hóflegri fjölgun íbúa og tekið er mið af lágspá Hagstofu Íslands.

Samsetning íbúa

Í lok árs 2020 voru um 45 erlendir ríkisborgarar með skráð aðsetur í Dalabyggð samkvæmt gögnum Hagstofu Íslands.⁴² Samkvæmt greiningu á aldursdreifingu íbúa Dalabyggðar í samanburði við landið allt, er hlutfall aldurshópsins eldri en 67 ára nokkuð hærra í sveitarfélaginu en á landsvísu (**Tafla 10.1**). Hlutfall íbúa 20-67 ára er heldur lægra í Dalabyggð en á landsvísu.

Tafla 10.1 Aldurssamsetning íbúa í Dalabyggð og samanburður við landið allt, 1. janúar 2020.⁴³

	Dalabyggð, fj. Íbúa	Dalabyggð %	Landið allt %
0-1 árs	8	1,3	2,4
2-5 ára	20	3,1	4,7
6-15 ára	87	13,6	12,9
16-19 ára	37	5,8	4,9
20-67 ára	369	57,7	63,6
>67 ára	118	18,5	11,5

10.3 MIKILVÆGI BÚSETUSKILYRÐA Í DALABYGGÐ

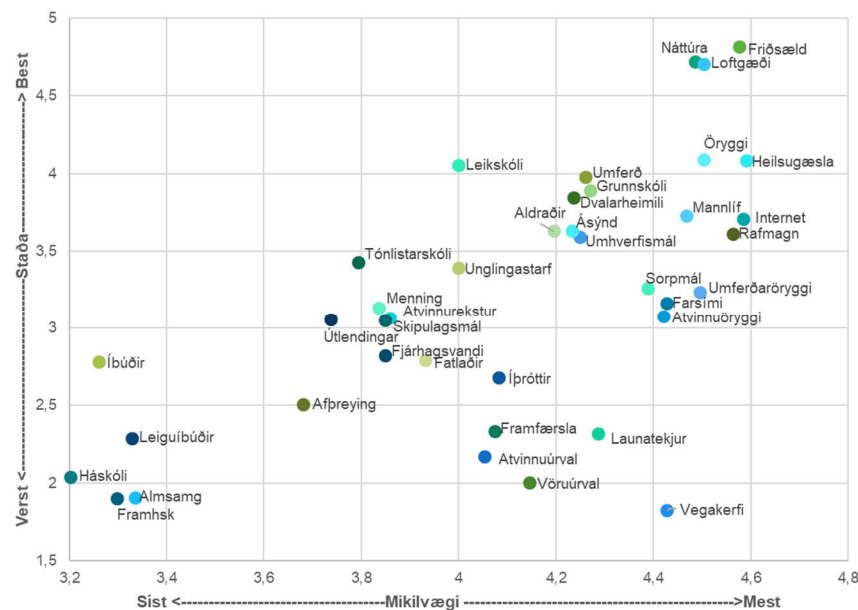
Í *Stefnumótandi byggðaaáætlun 2018-2024* er markmiðið m.a. að jafna aðgengi að þjónustu og tækifæri til atvinnu og stuðla að sjálfbærri þróun byggða um allt land. Í *Stefnu Dalabyggðar 2019-2022* er skilgreint hlutverk sveitarfélagsins hvað varðar búsetuskilyrði. Þar segir: „*Hlutverk Dalabyggðar er að tryggja lífsgæði íbúa með góðri þjónustu og ábyrgum rekstri.*“

⁴² Hagstofa Íslands. 2021B

⁴³ Hagstofa Íslands. 2021A.

Dalabyggð leggur áherslu á fjölskylduvænt samfélag, sjálfbærni og góð búsetuskilyrði í sveitarfélaginu.“

Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV) hafa staðið fyrir reglubundnum íbúakönnunum meðal íbúa á Vesturlandi. Árið 2020 var framkvæmd umfangsmikil könnun sem náði til alls landsins en niðurstöður fyrir Vesturland eru birtar í skýrslunni *Íbúakönnun 2020: Íbúar og mikilvægi búsetuskilyrða á Vesturlandi Samantekt á niðurstöðum*.⁴⁴ Íbúar á þessum svæðum voru einnig spurðir í hliðstæðri könnun árið 2017. Könnuð voru viðhorf íbúa til fjölmargra þátta og niðurstöðurnar fyrir Dalabyggð (í skýrslunni nefnt Dalir) má sjá á eftirfarandi mynd (Mynd 10.2).

Mynd 10.2 Staða og mikilvægi búsetuskilyrða í Dalabyggð samkvæmt í búakönnun SSV 2020.⁴⁵

⁴⁴ Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV). 2021.

⁴⁵ Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV). 2021.

Meðal þátta sem komu best út í Dalabyggð þegar horft var til stöðu og mikilvægis eru náttúran, friðsæld og loftgæði. Þættir sem fylgdu þar á eftir og voru öryggi og heilsugæsla, svo og mannlíf og innviðir eins og internet og rafmagn. Vegakerfið kom verst út og er sá þáttur sem krefst mestra úrbóta. Launatekjur og vöruúrval komu þar á eftir.

Í samanburði könnunarinnar við önnur svæði á landinu á búsetuskilyrðum kom Dalabyggð verst út hvað varðar þætti á borð við afþreyingu, almenningssamgöngur, farsímaþjónustu, framhaldsskóla, framfærslu almennt, háskóla, íþróttir, laun, mannlíf, umferðaröryggi, þjónustu við útlendinga og vöruverð. Þátttakendur úr Dalabyggð voru hins vegar ánægðastir allra með loftgæði og gáfu heilbrigðisþjónustu og friðsæld einnig háa einkunn í samanburði við aðra.

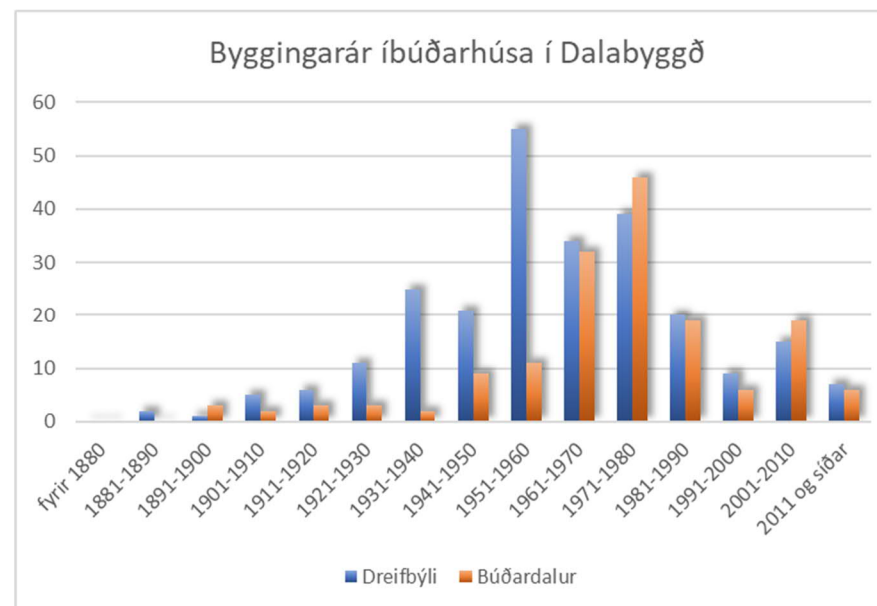
10.4 ÍBÚÐASVÆÐI

Dalabyggð markar stefnu í aðalskipulagi um uppbyggingu íbúðarhúsnæðis. Greining á þörf fyrir nýtt íbúðarhúsnæði er ein af grundvallarforsendunum þegar unnið er að gerð aðalskipulags. Unnin hefur verið *Húsnæðisáætlun 2020-2024*⁴⁶ fyrir Dalabyggð þar sem gerð er grein stöðu húsnæðismála í sveitarfélaginu, greint framboð og eftirspurn eftir margvíslegum húsnæðisformum og sett fram áætlun um hvernig sveitarfélagið ætlar að mæta húsnæðisþörf íbúa, bæði til skemmri og lengri tíma.

Í Dalabyggð voru 358 íbúðir (á matsstigi fjögur eða hærra) í lok árs 2019 samkvæmt gögnum Þjóðskrár Íslands og hefur sú tala haldist nær óbreytt frá árinu 2010.⁴⁷

⁴⁶ Dalabyggð. 2020B.

⁴⁷ Þjóðskrá Íslands. 2021.

Mynd 10.3 Byggingarár íbúðarhúsa í Dalabyggð.⁴⁸

Þéttbýli

Í landsskipulagsstefnu segir m.a. í umfjöllun um skipulag í þéttbýli (gr. 3.2 *Sjálfbært skipulag þéttbýlis*) að uppbygging íbúðar- og atvinnuhúsnæðis verði í samræmi við þarfir samfélagsins á hverjum tíma og til framtíðar. Því er sérstaklega beint til sveitarfélaga að marka stefnu í skipulagi um uppbyggingu íbúðarhúsnæðis sem tekur mið af fyrirsjáanlegum þörfum samfélagsins og lýðfræðilegum breytingum til framtíðar. Einnig að stuðla að fjölbreyttum húsnæðiskostum, svo sem hvað varðar húsagerðir og stærðir. Tryggt verði fjölbreytt og sveigjanlegt húsnæði sem stuðlar að félagslegri fjölbreytni og hugað sérstaklega að framboði á húsnæði fyrir alla tekjuhópa.

⁴⁸ Þjóðskrá Íslands, fasteignir. Mars 2021.

Mynd 10.4 Íbúðir í Búðardal, byggt á gögnum Þjóðskrár Íslands og kortagrunni aðalskipulags Dalabyggðar.

Í *Húsnæðisáætlun 2020-2024* kemur m.a. fram að um 20 nýjar íbúðir hafi verið byggðar í Búðardal á síðustu 20 árum. Jafnframt að fjöldi íbúa á hverja íbúð hafi farið lækkandi á umliðnum áratugum. Í *Húsnæðisáætlun* kemur einnig fram að í Búðardal séu skráðar 118 íbúðir árið 2019 og eru þá ekki meðtalin íbúðarými í Dvalar- og hjúkrunarheimilinu Silfurtúni. Þar af var skráð búseta í 107 íbúðum og teljast því vera 2,3 íbúar á íbúð. Ein félagsleg íbúð er í sveitarfélaginu.

Stjórnvöld og Dalabyggð hafa gert samkomulag um aðkomu stjórnvalda að uppbyggingu á leiguhúsnæði í Búðardal. Skortur hefur verið á íbúðarhúsnæði í Dalabyggð á síðustu árum. Á árinu 2020 voru 5 íbúðir í byggingu. Aðalskipulagið gerir ráð fyrir 2-3% fjölgun íbúa á ári í Búðardal og þörf væri fyrir að byggja 2-3 íbúðir á ári til að mæta þeirri fjölgun og breyttri aldurssamsetningu íbúa.

Til að varpa ljósi á hvaða áherslur koma til álita um þróun byggðar í þéttbýlinu eru í umhverfismati greindir valkostir um vöxt þéttbýlis og útfærslu þjóðvegjar í og við Búðardal. Um er að ræða valkosti um þróun þéttbýlisins, uppbyggingarsvæði og útfærslu þjóðvegjar um þéttbýlið. Greiningin er gerð með það fyrir augum að valkostirnir gefi yfirsýn yfir helstu álitamál og svigrúm til stefnumörkunar. Eftirfarandi valkostir voru til greiningar.

- **Núll-kostur.** Að ekki verði mótuð ný stefna í aðalskipulagi um þróun þéttbýlis og Vesturbraut verði með óbreyttu sniði.
- **Vöxtur út frá Vesturbraut og úrbætur á umferðaröryggi og ásýnd vegarins.** Vöxtur þéttbýlis verði einkum á svæðum við núverandi þjóðveg, þ.e. að nýrri uppbyggingu verði beint að hentugum svæðum í jaðri núverandi byggðar til norðurs og suðurs og suðausturs af núverandi byggð. Megin áherslan í samgöngum er á að lækka hraða á Vesturbraut, svo sem með hringtorgum, bæta ásýnd og styrkja gróður í umhverfi núverandi Vesturbrautar og styrkja hjóla- og gönguleiðir innan þéttbýlisins.

- **Vöxtur til austurs og hjáleið.** Vöxtur þéttbýlis verði einkum á svæðum austur og suðaustur af núverandi byggð. Megin áherslan í samgöngum er á að létta á umferð um þéttbýlið með hjáleið, þ.e. með ofanbyggðarvegi austan við þéttbýlið, auk þess að styrkja hjóla- og gönguleiðir milli hinnar nýju byggðar og eldri hluta Búðardals.

Niðurstaða greiningar á valkostum er að núll-kostur hefur í heildina neikvæð áhrif á samfélagslega þætti þar sem augljós þörf er á úrbótum á umhverfi Vesturbrautar, svo sem hvað varðar umferðaröryggi, hljóðvist og ásýnd. Óveruleg áhrif eru talin vera á náttúrufarslega þætti, svo sem náttúru- og menningarminjar en nauðsynlegt er að styrkja gróður á miðsvæði í þéttbýlinu. Búðardalur er þjónustustaður sem sinnir stóru svæði og líkur eru á að nærþjónusta eflist að einhverju marki, m.a. vegna aukinnar umferðar um Búðardal og vaxandi fjölda ferðamanna og að störf verði til í þjónustu í tengslum við það. Í núverandi aðalskipulagi er svigrúm til uppbyggingar húsnæðis til næstu framtíðar.

Stefna um vöxt þéttbýlisins út frá Vesturbraut og úrbætur á umferðaröryggi og ásýnd þjóðvegarins hefur heilt yfir mjög jákvæð eða jákvæð áhrif á umhverfisþætti. Stefnan er þó líkleg til að hafa neikvæð áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda þar sem grónu landi verður raskað og nýtt land tekið undir byggð. Fornleifaskráning hefur ekki farið fram og áhrif á fornleifar eru óljós. Valkosturinn er líklegur til að stuðla að auknum gæðum byggðarinnar. Stefnan felur í sér aðgerðir sem eru líklegar til að stuðla að lækkun umferðarhraða á Vesturbraut og bæta ásýnd götunnar. Stefnan felur einnig í sér að styrkja gróður í umhverfi núverandi Vesturbrautar. Það mun stuðla að auknu gönguhæfi byggðarinnar og heilsusamlegum samgöngum þar sem umferðarhraði er tekinn niður og allt land þéttbýlisins verður innan göngufæris. Líkur eru á að samkeppnishæfni svæðisins styrkist. Líkur eru á að Búðardalur eflist sem miðstöð þjónustu og viðkomustaður ferðamanna og störf verði til í héraðinu. Í heildina er þessi valkostur æskilegur með tilliti til umhverfisáhrifa, þ.e. að skapa þéttbýlinu þróunarmöguleika út frá Vesturbraut og stuðla að úrbótum á umferðaröryggi og ásýnd vegarins.

Stefna um vöxt þéttbýlisins til austurs og hjáleið um Búðardal er talin hafa neikvæð áhrif á náttúrufarslega þætti einkum vegna þess að grónu landi verður raskað og nýtt land tekið undir byggð og nýjan veg (hjáleið). Fornleifaskráning hefur ekki farið fram og áhrif á fornleifar eru óljós. Að einhverju marki verða úrbætur á umferðaröryggi þar sem hjáleið um Búðardal felur í sér að umferð um þéttbýlið minnkar en ekki er endilega gripið til aðgerða til lækunar á umferðarhraða um Vesturbraut. Minni umferð í þéttbýlinu stuðlar að einhverju marki að auknu umferðaröryggi og bættri hljóðvist í Búðardal. Verulega neikvæð áhrif eru af færslu vegarins á atvinnulíf, þ.e. er að færsla þjóðvegarins úr þéttbýlinu er líkleg til að veikja Búðardal sem þjónustustað til langs tíma litið þar sem líkur eru á að ferðamenn um Vestfjarðaveg stoppi síður í Búðardal. Á móti verða til tímabundin störf við vegaframkvæmdir.

Dreifbýli

Í landsskipulagsstefnu er áhersla á sjálfbæra byggð í dreifbýli, sbr. gr. 2.1. Þar er sett markmið um að skipulag landnotkunar styðji við búsetu og samfélag í dreifbýli með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og verndar og samþættri stefnu um byggðapróun í þéttbýli og dreifbýli. Landsskipulagsstefna beinir því sérstaklega til skipulagsgerðar sveitarfélaga að styðja og styrkja samfélag viðkomandi byggðarlags með því að beina vexti að þeim kjörnum sem fyrir eru. Í dreifbýli tengist fjölgun íbúða fremur búrekstri eða annarri staðbundinni landnýtingu eða atvinnustarfsemi.

Ákveðnar vísbendingar eru um breytingu á byggð í dreifbýli í Dalabyggð. Íbúum í dreifbýlinu hefur fækkað á undanförunum áratugum. Sveitarfélagið er þó sterkt landbúnaðarhérað, en nýjar greinar eins og ferðaþjónusta og skógrækt hafa vaxið frá aldamótum. Í dreifbýlinu er því vöxtur í byggð sem ekki hefur tengsl við hefðbundna landbúnaðarframleiðslu.

Mynd 10.5 Íbúðir í Dalabyggð byggt á gögnum þjóðskrár Íslands.

10.5 MIÐSVÆÐI

Nær öll starfsemi sem tengist verslun og þjónustu í Dalabyggð er staðsett við Miðbraut og Vesturbraut. Vesturbraut er þjóðvegurinn í gegnum þéttbýlið og nær öll íbúðarbyggð er vestan hennar. Miðbraut liggur þvert á Vesturbraut myndar ás sem liggur þaðan og að hafnarvæðinu. Aðalverslun sveitarfélagsins er austan Vesturbrautar við gatnamót Miðbrautar. Þar eru einnig minni verslanir og veitingasala. Við Miðbraut er banki, stjórnslósla, bókasafn, félagsheimili ásamt skólum og íþróttahúsi og í næsta nágrenni er vinsælt tjaldsvæði. Vínlandssetur í Leifsbúð er næst höfninni. Við Vesturbraut er einnig heilsugæsla og vínbúð. Ólíkt því sem er í mörgum þéttbýlistöðum á Íslandi eru starfsemi með daglega þjónustu og viðskipti á tiltölulega afmörkuðu svæði í Búðardal. Það gefur mikla möguleika til að byggja upp öflugan miðbæ. Auk þess er Búðardalur miðsvæðis gagnvart nálægum landshlutum og margir eiga þar leið um, þar sem þjóðvegurinn liggur í gegnum bæinn.

Eins og fjallað er um í kafla 15.3 um vegi og gatnakerfi hefur umferð um þjóðveginn aukist töluvert með tilkomu þjóðvegjar um Þröskulda. Einnig að búast megi við enn meiri aukningu með frekari samgöngubótum á Vestfjörðum og með aukningu í ferðaþjónustu í landshlutunum. Umferðarhraði getur verið nokkuð mikill á þjóðveginum og hefur talsverð áhrif á öryggi þeirra sem þangað fara, einkum gangandi vegfarenda. Óbreyttur hefur hann því ákveðin neikvæð áhrif á miðsvæðið.

Aðgengi að svæðinu er gott og það er í góðum tengslum við aðra bæjarhluta, s.s. íbúðarbyggð og atvinnusvæði en einnig útivistarsvæði. Svæðið er miðsett við megininnkomuna í bæinn. Útsýni er til allra átta svo sem yfir Hvammsfjörðinn en höfnin og Leifsbúð við enda Miðbrautar eru þó í hvarfi. Vistlegur miðbær er mikilvægur fyrir samfélagið í heild. Hann getur haft áhrif á það að íbúar velji að búa í sveitarfélaginu og styrkir þannig samkeppnisstöðu þess. Einn af grundvallarþáttum öflugs miðbæjar er að þar sé dagleg þjónusta sem íbúar sækja en auk þess að svæðið sé aðlaðandi þannig að þangað leiti íbúar og gestir án þess að eiga þangað brýnt erindi.

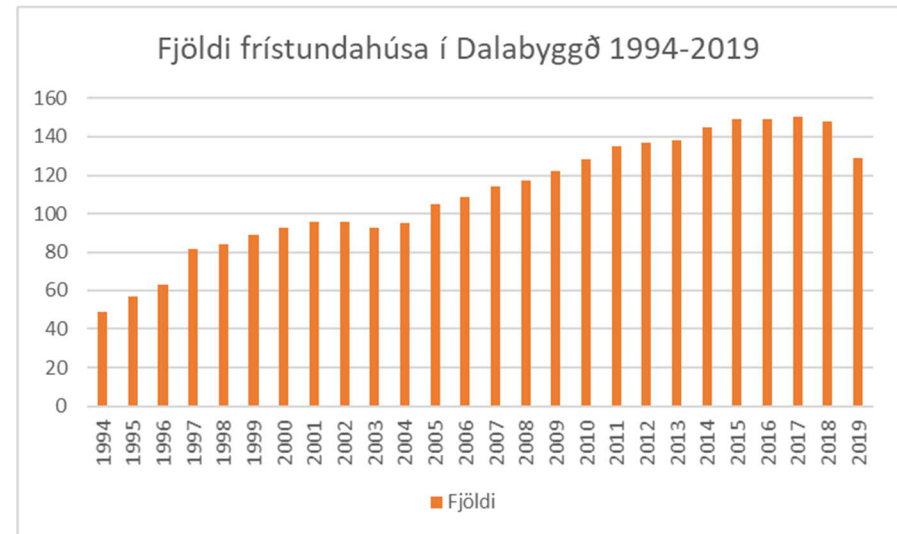
Mynd 10.6 Vesturbraut í Búðardal séð til suðurs, þvert á hana liggur Miðbraut til vesturs.

10.6 FRÍSTUNDASVÆÐI

Í landsskipulagsstefnu er áhersla á umhverfis- og menningargæði, sbr. gr. 2.2. Þar er markmið um að skipulag landnotkunar stuðli að heilnæmu umhverfi og verndun og varðveislu sérstæðrar náttúru og menningar og sögu sem felst m.a. í byggingararfi og landslagi. Landsskipulagsstefna beinir því sérstaklega til sveitarfélaga að við skipulag frístundabyggðar verði almennt gert ráð fyrir afmörkuðum en samfelldum frístundabyggðarsvæðum sem gefi notendum þeirra kost á góðum tækifærum til útiveru um leið og gætt er að því að frístundabyggðin skerði ekki mikilvæg eða viðkvæm svæði með tilliti til landbúnaðar og

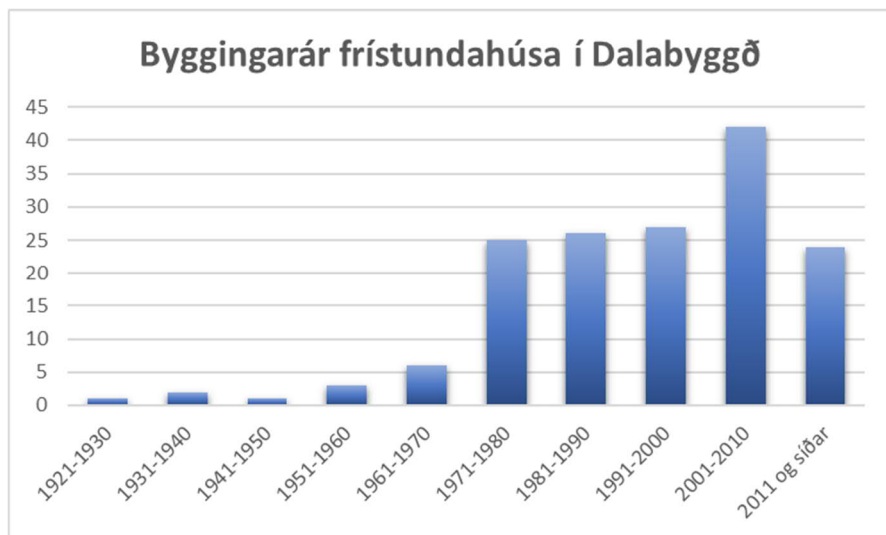
⁴⁹ Þjóðskrá Íslands. 2021B.

náttúruverndar. Flokkun landbúnaðarlands, landslagsgreining og vistgerðaflokkun verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum.

Mynd 10.7 Fjöldi frístundahúsa í Dalabyggð 31. desember ár hvert.⁴⁹

Í lok árs 2019 voru 129 frístundahús í Dalabyggð og hafði þeim fjölgað um 36 frá árinu 2000 samkvæmt gögnum Þjóðskrár Íslands. Á milli árunna 2018 og 2019 fækkaði þó frístundahúsum um 19, sem skýrist af breyttri skráningu.

Mynd 10.8 Byggingarár frístundahúsa í Dalabyggð.⁵⁰

Með aukinni frístundahúsabyggð er brýnt að auka bruna- og slysavarnir á svæðinu. Í Dalabyggð eru umfangsmiklir birkiskógar og auk þess er skógrækt vaxandi í sveitarfélaginu, en almennt séð er ekki talin mikil hættu af gróðureldum í sveitarfélaginu vegna lítils umfangs frístundabyggðar. Það kann þó að breytast með aukinni frístundabyggð.

⁵⁰ Þjóðskrá Íslands. 2021C.

Mynd 10.9 Séð niður Sunnubraut.

Markmið og stefna – Byggð

Markmið

- ◆ Skapa umhverfi sem styrkir efnahagslegan og samfélagslegan grunn Dalabyggðar og styrki jákvæða íbúapróun sveitarfélagsins.
- ◆ Stuðlað verði að fjölbreyttum búsetukostum í Búðardal.
- ◆ Miðsvæði myndi öflugan og heilsteyptan miðbæ með gott framboð af þjónustu.
- ◆ Miðbærinn verði vistlegur og með áherslu á aðgengi gangandi og hjólandi.

- ◆ Skapa skilyrði fyrir uppbyggingu í tengslum við Silfurtún þar sem íbúar sem geti nýtt sér þjónustuna sem þar er til staðar.
- ◆ Að gefa kost á búsetu í dreifbýli án tengsla við búskap, en í sátt við náttúru og umhverfi.
- ◆ Að gefa kost á uppbyggingu frístundabyggðar í sátt við náttúru- og umhverfi.
- ◆ Staðinn verður vörður um byggingaarf svæðisins og tekið tillit til hans við skipulag nýrrar byggðar.

Útfærsla stefnu

Aðalskipulagið gerir ráð fyrir hóflegri fjölgun íbúa í Dalabyggð og liður í því er að styrkja efnahagslegan og samfélagslegan grunn sveitarfélagsins, sbr. stefnu um atvinnu. Í sveitarfélaginu er ríkur vilji til að snúa við íbúapróuninni og liður í því er að bjóða alla velkomna í sveitarfélagið og bjóða upp á fjölbreytta búsetukosti, svo sem leiguíbúðir, eignaríbúðir, íbúðir í mismunandi stærðarflokkum og ekki síst íbúðir fyrir aldraða. Í samráðsferlinu við mótun aðalskipulagsins var m.a. bent á möguleikana sem felast í því að gefa kost á uppbyggingu íbúða fyrir aldraða í nágrenni Silfurtúns með það að markmiði að þeir íbúar geti nýtt sér þá þjónustu sem þar er til staðar.

Til lengri tíma litið er gert ráð fyrir að byggðin í Búðardal þróist út frá núverandi byggð þ.e. að nýrri uppbyggingu verði beint að hentugum svæðum í jaðri núverandi byggðar til norðurs og suðurs og suðausturs af núverandi byggð. Þetta er í samræmi við valkostagreiningu sem framkvæmd var við vinnslu aðalskipulagsins. Jafnframt verði skoðaðir möguleikar á að nýta betur land innan núverandi þéttbýlis og styrka ásýnd þéttbýlisins og byggðamynstrið, þ.e. lögun og yfirbragð byggðarinnar. Aðalskipulagið gerir ráð fyrir að ávallt séu fyrirliggjandi nægar lóðir fyrir nýjar íbúðir. Áhersla hefur verið á uppbyggingu íbúðarhúsnæðis við Lækjarhvamm, Bakkahvamm og Efstahvamm. Bygging hefur verið hafin við Bakkahvamm og fer framkvæmdum að ljúka.

Áhersla er lögð á að efla Miðbraut og aðliggjandi svæði við Vesturbraut sem miðbæ Búðardals. Sérstök áhersla er á að styrkja þá þætti sem geta gert götuna lífvænlega, svo sem að verslun og þjónustu verði beint á þetta svæði og efla það þannig sem aðlaðandi og líflegt miðsvæði.

Mikilvægt er að tenging Miðbrautar inn á og yfir Vesturbraut fái aukið vægi og sýnileika, að ásinn, sem Miðbraut myndar, fangi athygli þeirra sem eiga leið í gegnum bæinn. Leið til þess getur verið mótun gatnamótanna og að umhverfi þeirra verði með yfirbragði miðbæjar fremur en þjóðvegjar. Upphækkun gatnamót, breytt yfirborðsefni, afmörkuð götulýsing, aukin gróðurnotkun og fjölgun götugagna geta verið leiðir til að draga fram miðbæjarásinn í götumynd Vesturbrautar. Slíkar aðgerðir draga einnig úr umferðarhraða sem er lykilkþáttur í auknum gæðum svæðisins. Einnig að vinna með rýmismyndun sem höfðar til gangandi vegfarenda og að möguleiki verði til að mynda lítil svæði eða torg af stærðargráðu sem er í samræmi við fólksfjölda í bænum.

Með auknum sýnileika og styrkingu Miðbrautar þvert yfir Vesturbraut er lagður grunnur að því að það byggist upp miðbær með aðdráttarafi fyrir fólk og starfsemi. Til að styrkja þann grunn er lögð áhersla á að hlúð verði að bæjarrýmum á svæðinu sem heild og gróðurnotkun verði aukin. Það dregur fram miðbæjarásinn, gerir götuna vistlegri og getur haft áhrif á staðbundna veðráttu. Mikilvægt að draga úr umferðarhraða og auka gönguhæfi byggðarinnar. Einnig að taka tillit til hljóðvistar og ljósvistar við ákvarðanatöku, sbr. kafla 13.1 um skipulag byggðar og lífsgæði fólks.

Miðsvæðinu er ætlað mynda tengsl milli svæða innan þéttbýlisins og veita svigrúm til eflingar starfsemi og þjónustu, ekki síst ferðaþjónustu sbr. kafla 11.5 um verslun og aðra þjónustu.

Í aðalskipulagi er einnig gefinn kostur á byggingu frístundahúsa innan landbúnaðarsvæða, en byggja má allt að þrjú frístundahús á hverri jörð, sbr. stefnu um landbúnaðarland (kafla 11.3). Almenn gildir að tekið verði mið af landslagi og byggingararfi, svo sem m.t.t. staðsetningar, forms, lita og efna. Leitað verði álits fagaðila eftir því sem ástæða þykir til. Staðinn verði vörður um lífríki, jarðveg, merkar jarðmyndanir og fornleifar.

Mikilvæg forsenda þess að bregðast við breyttu búsetumynstri í dreifbýli er að gefa kost á byggð í dreifbýli án beinna tengsla við hefðbundinn búskap. Með því móti er m.a. stuðlað að nýtingu hlunninda. Við deiliskipulagsgerð og veitingu bygginga- og framkvæmdaleyfa vegna nýrrar bygginga eða framkvæmda skal þess gætt að vel sé vandað til mannvirkjagerðar og umhverfismótunar. Staðinn verður vörður um byggingaarf svæðisins og tekið tillit til hans við mannvirkjagerð. Draga ber fram sérstöðu svæðisins í landslagi, sögu og menningu við umhverfismótun og mannvirkjagerð.

Stefnan um byggð er útfærð nánar með afmörkun fyrir Íbúðarbyggð (ÍB), Miðsvæði (M) og Frístundabyggð (F) á skipulagsuppdrætti, almennum ákvæðum og sértækum ákvæðum fyrir Íbúðarsvæði (kafli 17.1), Miðsvæði (kafli 17.2) og Frístundabyggð (kafli 17.8). Einnig er vísað til kafla um landbúnað (kafli 11.3)

Helstu stefnubreytingar

Helsta breytingin á stefnu aðalskipulagsins felst einkum í ríkri áherslu á að skapa svigrúm fyrir vöxt byggðar í þéttbýli. Ríkur vilji er til að snúa við íbúápróuninni og áhersla er á að bjóða alla velkomna í sveitarfélagið og bjóða upp á fjölbreytta búsetukosti, í samræmi við landsskipulagsstefnu og stefnu Dalabyggðar. Aukin áhersla er einnig á styrkingu miðsvæðisins sem fái aukinn sýnileika í bæjarmyndinni, efli aðra þjónustu og bæti lífsgæði fólks. Svæði fyrir frístundabyggð hafa verið endurskoðuð m.t.t. þróunar síðustu ára. M.a. hefur verið dregið úr umfangi frístundabyggðar norðan þéttbýlisins til að auka svigrúm til uppbyggingar við Silfurtún. Svæði fyrir frístundahús innan landbúnaðarsvæða, þrjú eða færri á jörð, eru ekki sýnd á uppdrætti. Stök frístundahús á óbyggðum svæðum eru sýnd á uppdrætti. Einnig eru veiðihús nú skilgreind sem landbúnaður en ekki hluti af frístundabyggð.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnunni er ætlað að styðja við þá stefnu sem Dalabyggð hefur markað um lífsgæði og búsetuskilyrði í sveitarfélaginu. Stefnan veitir svigrúm fyrir

möguleika á þróun þéttbýlisins í Búðardal og hóflega uppbyggingu frístundahúsa. Áhrifin af nýrri byggð eru talin óveruleg á náttúru og landslag að því gefnu að tekið sé tillit til náttúru og umhverfis og menningarminja. Áhrif af styrkingu miðbæjar á landslag og ásýnd eru talin verulega jákvæð. Lögð er áhersla á uppbyggingu húsnæðis fyrir alla og vöxtur byggðar og styrking miðbæjar eru líkleg til að hafa jákvæð áhrif á nærþjónustu. Stefnan er því líkleg til að hafa jákvæð áhrif á félags- og velferðarmál og öryggi og menningu. Að einhverju marki verða til störf í tengslum við uppbyggingu nýrrar byggðar.

UPPFÆRT SÍÐAR

Mynd 10.10 Afmörkun miðsvæðis.

UPPFÆRT SÍÐAR

Mynd 10.11 Stemmingsmynd af miðsvæði.

11 ATVINNA

Í þessum kafla er fjallað um atvinnumál, þróunarmöguleika atvinnulífs og landnýtingu tengda atvinnusvæðum í þéttbýli og dreifbýli.

11.1 ATVINNUPRÓUN

Í gögnum Hagstofunnar eru ekki upplýsingar um fjölda starfa eftir starfsgreinum í Dalabyggð. Samkvæmt greiningu Samtaka sveitarfélaga á Vesturlandi,⁵¹ byggðri á íbúakönnun 2016, er landbúnaður (og skógrækt) stærsta atvinnugreinin. Opinber þjónusta, stjórnarsýsla og fræðslustarfsemi hefur einnig talsvert vægi samkvæmt greiningunni. Í stöðugreiningu Byggðastofnunar fyrir Vesturland 2019⁵² er yfirlit yfir opinber störf eftir sveitarfélögum. Þar kemur fram að opinber ríkisstörf voru alls 48 í Dalabyggð árið 2018 og hafði fjölgað um eitt frá 2014.

Samkvæmt gögnum Vinnuálastofnunar var óverulegt atvinnuleysi á árunum 2018 og 2019, en það fór að verða merkjanlegt á árinu 2020 í kjölfar heimsfaraldurs og samdráttar í ferðaþjónustu. Í lok árs 2020 voru 15 atvinnulausir í sveitarfélaginu.⁵³

Samkvæmt fyrirliggjandi stefnu Dalabyggðar um atvinnumál er hlutverk sveitarfélagsins í uppbyggingu atvinnulífs m.a. að „stuðla að frjóum jarðvegi fyrir fjölbreytt atvinnulíf og ferðaþjónustu“. Einnig er markmiðið „að styðja við atvinnuuppbyggingu í sveitarfélaginu og hlúa að því sem fyrir er“.⁵⁴

11.2 ÞJÓNUSTU- OG VINNUSÓKN

Samkvæmt könnun Byggðastofnunar og atvinnuþróunarfélaganna á vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða á Vesturlandi eru vinnusóknarsvæðin í grófum dráttum samfallandi við skiptingu landshlutans í fjögur undirsvæði

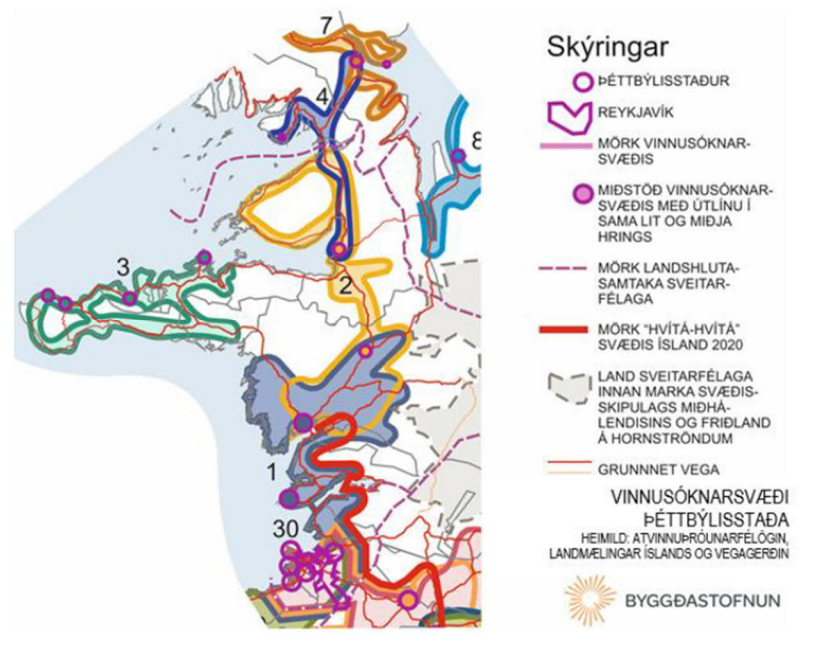
⁵¹ Vífill Karlsson. 2017.

⁵² Byggðastofnun. 2020.

⁵³ Vinnuálastofnun. 2021.

sbr. eftirfarandi mynd (Mynd 11.1). Vinnusóknarsvæði Búðardals og Reykhóla ná saman og vinnusóknarsvæði Búðardals og Bifrastar ná einnig saman samkvæmt greiningunni.⁵⁵

Almennt hefur stytting ferðatíma, vegstyttingar og aðrar samgöngubætur áhrif á vinnu- og þjónustusókn og þar með á búsetuskilyrði.

Mynd 11.1 Vinnusóknarsvæði á Vesturlandi samkvæmt greiningu Byggðastofnunar.⁵⁶

⁵⁴ Dalabyggð. 2020A

⁵⁵ Byggðastofnun. 2020.

⁵⁶ Byggðastofnun. 2020.

11.3 LANDBÚNAÐUR

Sauðfjár- og nautgriparækt og mjólkurframleiðsla eru ráðandi framleiðslugreinar í landbúnaði í Dalabyggð. Samkvæmt landeignaskrá Þjóðskrár Íslands voru 239 lögbylí í sveitarfélaginu árið 2018 og þar af eru 90 eyðibýli. Í lok árs 2015 voru 16 kúabú og 96 sauðfjárbú í Dalabyggð.

Auk hefðbundinnar landbúnaðarframleiðslu í Dalabyggð eru víða nýtt hlunnindi á sjó og landi. Auk þess er skógrækt vaxandi aukabúgrein í sveitarfélaginu.

Í Búðardal er mjólkurstöð með ostagerð, en auk þess eru dæmi um heimaframleiðslu landbúnaðarafurða og sölu beint frá býli.

Skv. breytingu á jarðalögum nr. 81/2004, sem tók gildi í júlí 2021, tekur sveitarstjórn ákvörðun um breytingar á landnotkun á grundvelli heildstæðs mats samkvæmt skipulagsáætlun og þeirra sjónarmiða sem greinir í 1. mgr. greinar um vernd landbúnaðarlands í lögnum.

Flokkun landbúnaðarlands

Í landsskipulagsstefnu er lagt til að flokkun landbúnaðarlands verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum um landbúnaðarland. Í landsskipulagsstefnu kemur m.a. fram að gerðar verði leiðbeiningar um flokkun landbúnaðarlands til nota við skipulagsgerð og stefnumótunar um landnýtingu.

Dalabyggð hefur markað sér stefnu um flokkun landbúnaðarlands, þ.e. viðmið og útfærslu í skipulagi, sbr. samþykkt umhverfis- og skipulagsnefndar 2. mars 2020 og samþykkt sveitarstjórnar 5. mars 2020. Stefnan byggir á fyrirliggjandi stefnu Dalabyggðar og ríkisins um skipulagsmál er varðar landbúnað og landbúnaðarsvæði og eru viðmiðin aðlöguð að aðstæðum í Dalabyggð. Skilgreint er grunnviðmið um hvað skuli teljast landbúnaðarland. Landbúnaðarlandi er skipt í flokka með tilliti til þess hve vel það hentar til

ræktunar og annarra sjónarmiða sem taka þarf mið af við stefnumörkun um ráðstöfun landbúnaðarlands. Flokkar landbúnaðarlands í Dalabyggð eru:

- **Landbúnaðarland I.** Verðmætt landbúnaðarland til ræktunar.
- **Landbúnaðarland II.** Verðmætt beitiland og land sem getur hentað til ræktunar.
- **Landbúnaðarland III.** Verðmætt beitiland.
- **Landbúnaðarland IV.** Votlendi.
- **Landbúnaðarland V.** Birkikjarr og -skóglendi.

Auk þess eru viðbótarflokkar, þ.e. hlunnindi, nytjar eða takmarkanir á landnotkun sem þarf að taka tillit til við ráðstöfun lands á landbúnaðarsvæðum í Dalabyggð.

Í mars 2021 gaf Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið út leiðbeiningar um flokkun landbúnaðarlands, þ.e. *Leiðbeiningar um flokkun landbúnaðarlands með tilliti til hæfni til ræktunar*.⁵⁷ Í leiðbeiningunum eru sett fram viðmið fyrir flokkun landbúnaðarlands þar sem m.a. eru skilgreindir fjórir gæðaflokkar landbúnaðarlands:

I. Mjög gott ræktunarland.

II. Gott ræktunarland.

III. Sæmilegt ræktunarland.

IV. Lélegt ræktunarland.

Flokkun landbúnaðarlands samkvæmt leiðbeiningunum hefur ekki farið fram, en reiknað er með að leiðbeiningarnar, og þau viðmið sem þar er að finna, verði verði lagðar til grundvallar skipulagsákvörðunum um nýtingu lands á landbúnaðarsvæðum.

Endurheimt votlendis

Votlendi eru mikilvæg búsvæði plantna, fugla, fiska og smádýra og fjölmargar tegundir byggja tilvist sína á þeim. Jarðvegurinn er mjög

⁵⁷ Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið. 2021.

kolefnaríkur og geymir verulegan hluta af kolefnisforða jarðar ásamt því að bæta vatnsbúskapinn. Votlendi hafa burði til þess að jafna vatnsrennsli og geta þannig minnkað hættu á flóðum, sveiflum í vatnsrennsli og jarðvegsrofi. Það er því til mikils að vinna að vernda votlendi og endurheimta raskað votlendi sem ekki er verið að nýta, t.d. til landbúnaðarframleiðslu. Á Íslandi teljast mýrar, flóar, vötn og straumvötn m.a. til votlendisgerða.⁵⁸ Íslensk stjórnvöld hafa á stefnuskrá sinni að auka kolefnisbindingu og bæta landnotkun til að bregðast við loftslagsbreytingum, sbr. *Aðgerðaáætlun í loftslagsmálum*.⁵⁹ Stefnan felur m.a. í sér að herða takmarkanir á framræslu votlendis og að ráðast í átak til að endurheimta votlendi.

Náttúrufræðistofnun Íslands hefur kortlagt allar vistgerðir á landinu og umfangsmikil votlendissvæði eru í Dalabyggð og hluti þeirra hefur hátt verndargildi sbr. tillögur NÍ til B-hluta náttúruminjaskrár. Þá hefur Landbúnaðarháskóli Íslands skráð inn nær alla skurði landsins og jarðvegskort. Þessi gögn voru skoðuð til að kanna hvar helst væru tækifæri til endurheimtar votlendis.

Skógrækt

Í *Landsskipulagsstefnu 2015-2020* er áhersla á að skipulag landnotkunar stuðli að möguleikum á fjölbreyttri og hagkvæmri nýtingu landbúnaðarlands í sátt við umhverfið. Landi sem hentar vel til ræktunar verði almennt ekki ráðstafað til annarra nota með óafturkræfum hætti. Val á svæðum til skógræktar og stefna um þau taki mið af því að skógrækt falli vel að landi og að eftir því sem við á séu samþætt sjónarmið skógræktar, annars landbúnaðar og útivistar.

Skógrækt leiðir til breytinga á umhverfinu og getur haft áhrif á gróðurfar, landslag, veðurfar, samfélag og svæði sem njóta verndar, t.d. vegna vatns, náttúrufars eða söguminja.

Öll ræktun útlendra tegunda hér á landi er óheimil á friðlýstum svæðum, á jarðmyndunum og vistkerfum er njóta sérstakrar verndar skv. lögum um

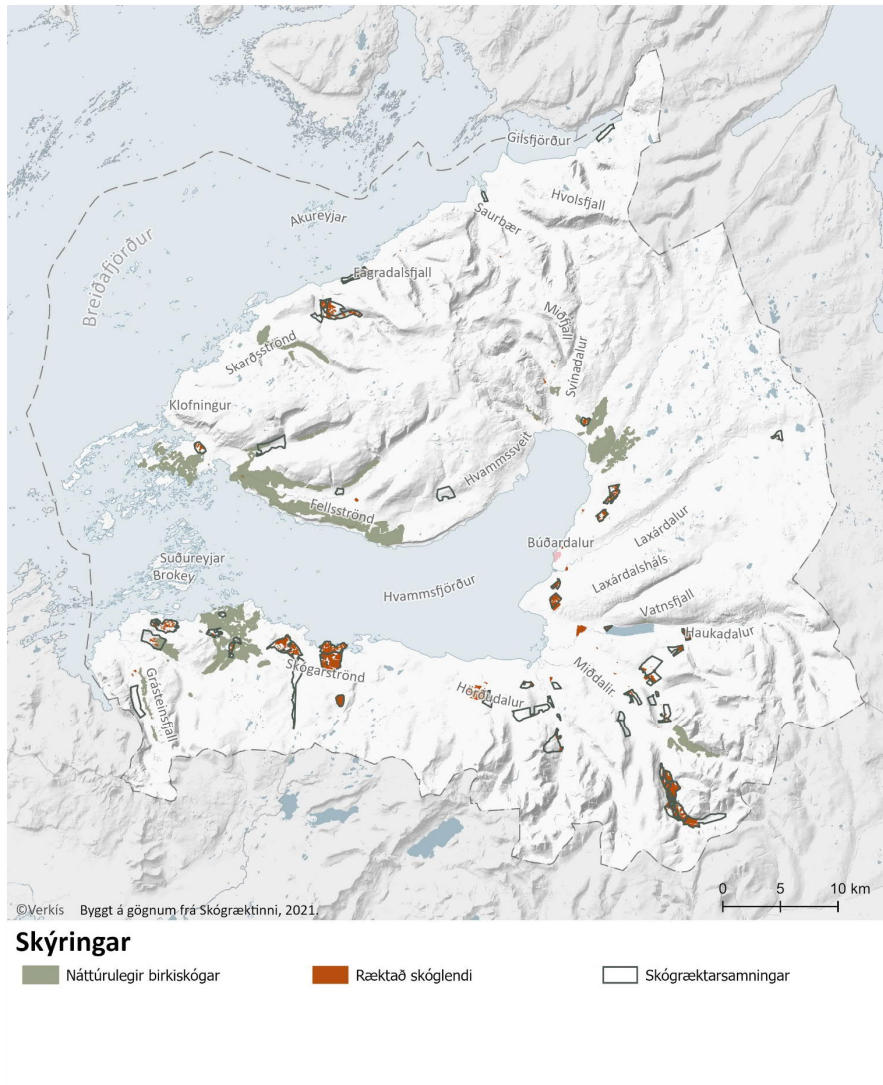
náttúruvernd og alls staðar ofan 500 m h.y.s., sbr. reglugerð nr. 583/2000 um innflutning, ræktun og dreifingu útlendra plöntutegunda.

Í Dalabyggð eru sjálfsánir birkiskógar, alls 5.924 ha samkvæmt gögnum Skógræktarinnar og Náttúrufræðistofnunar Íslands.

Skógrækt vaxandi búgrein í sveitarfélaginu, en árið 2016 voru 32 ábúendur með samning við Skógræktina um skógrækt. Samningar eru í gildi fyrir 45 skógræktarsvæði í sveitarfélaginu, samtals um 4.500 ha, sjá mynd fyrir neðan (**Mynd 11.2**).

⁵⁸ Umhverfis- og auðlindaráðuneytið. 2016.

⁵⁹ Umhverfis- og auðlindaráðuneytið. 2020.

Mynd 11.2 Náttúrulegir skógar, ræktað skóglendi og Skógræktarsamningar.

Markmið og stefna - landbúnaður

Markmið

- ◆ Gert er ráð fyrir að landbúnaður verði áfram stundaður á bújörðum, með eðlilegum þróunarmöguleikum í sátt við umhverfið.
- ◆ Styrkja stöðu landbúnaðar sem atvinnugreinar og leita leiða til uppbyggingar.
- ◆ Gott landbúnaðarland, sem er í góðum tengslum við innviði sveitarfélagsins, verði ekki ráðstafað í aðra nýtingu.
- ◆ Efla tengsl landbúnaðar og ferðaþjónustu. Svigrúm verði fyrir uppbyggingu ferðaþjónustu í dreifbýli.
- ◆ Hlunnindanýting verði tryggð á landbúnaðarsvæðum og afskekktari svæðum sem farin eru í eyði.
- ◆ Skipulag á landbúnaðarsvæðum gefi kost á nýtingu veiðiaá og uppbyggingu þeim tengdum í sátt við umhverfið.
- ◆ Skipulag á landbúnaðarsvæðum gefi kost á byggingu smávirkjana í sátt við umhverfið.
- ◆ Settar verði reglur um umferð vélknúinna farartækja á beitolöndum til að tryggja frið og ró fyrir búfé.
- ◆ Efla skógrækt á svæðinu til viðarframleiðslu, útivistar, skjóls og landbóta. Einnig að skógrækt öðlist viðurkenningu sem þýðingarmikil atvinnugrein.
- ◆ Skógræktarsvæði skipulögð með tilliti til hættu af völdum gróðurelda.
- ◆ Landbúnaðarlandslagi verði viðhaldið, s.s. með túnslætti og góðu viðhaldi landbúnaðarmannvirkja.
- ◆ Stuðlað verði að verndun votlendis, m.a. með afmörkun hverfisverndarsvæða.
- ◆ Unnið verði að endurheimt votlendis í sátt við umhverfi og samfélag.

Útfærsla stefnu

Dalabyggð leggur áherslu á að skapa sátt um skipulag landnotkunar í dreifbýli til hefðbundinna landbúnaðarnota, skógræktar og ferðaþjónustu. Liður í því er að styrkja stöðu landbúnaðar en skapa jafnframt svigrúm til þróunar annarra greina samhliða því í sátt við náttúru og umhverfi. Til grundvallar ákvarðana um ráðstöfun landbúnaðarlands verði flokkun landbúnaðarlands, þ.e. hlutlæg viðmið um hve vel land hentar til ræktunar og annarra sjónarmiða sem taka þarf mið af við ráðstöfun landbúnaðarlands í skipulagi.

Á landbúnaðarsvæðum er gert ráð fyrir allt að þremur frístundahúsum á hverri jörð án þess að breyta aðalskipulagi þessu, sbr. kafla um frístundasvæði (kafla 10.5). Hámarksstærð nýrra húsa er 100 m² og skulu þau reist utan landbúnaðarlands í flokki I. Landeigendum er heimilt að virkja bæjarlækinn með smávirkjum þar sem gert er ráð fyrir byggð á landbúnaðarsvæðum. Aðalskipulagið heimilar allt að 30 kW smávirkjanir með minni háttar uppistöðulóni eða allt að 200 kW rennslisvirkjanir, sbr. kafla um Auðlindir (kafla 6).

Minni háttar mannvirki eru heimil á landbúnaðarsvæðum, svo sem lítill fjarskiptamöstur, litlar vindmyllur og sólarcellur til heimanotkunar sbr. kafla um fjarskipti (kafla 14.2).

Á skipulagstímabilinu verður framkvæmd nánari greining á umfangi framræsts lands og tækifæri til endurheimtar votlendis. Það verkefni verður unnið í nánú samstarfi við landeigendur viðkomandi jarða og stofnanna. Í því sambandi verður litið til flokkunar á gæðum landbúnaðarlands til ræktunar, framtíðaráætlana um nýtingu lands til landbúnaðarframleiðslu og takmarkana á landnotkun sem taka skal tillit til við framtíðar ráðstöfun lands.

Við val á svæðum til skógræktar skal sneitt hjá þekktum náttúru- og menningarminjum sem njóta verndar skv. lögum um náttúruvernd og menningarminjar. Þar sem því verður ekki komið við skal grípa til

mótvægisáðgerða sem lágmarka þau áhrif. Skipulagsákvæðanir um skógrækt á landbúnaðarsvæðum skal grundvölluð á flokkun landbúnaðarlands eins og fyrr er getið. Við skipulag skógræktarsvæða og frístundabyggðar verði sérstaklega hugað að forvörnum vegna gróðurelda, svo sem með flóttaleiðum og varnarlínum (brunahólfum).

Við uppbyggingu á landbúnaðarsvæðum skal þess gætt að framkvæmdir verði ekki staðsettar nær takmarkandi þáttum en tilgreint er skilmálum fyrir landbúnaðarsvæði (kafla 17.14) og skógræktar- og landgræðslusvæði (kafla 17.15).

Stefnan um landbúnað er útfærð nánar með afmörkun fyrir landbúnaðarsvæði (L) á skipulagsupprætti og skipulagsákvæðum fyrir landbúnaðarsvæði (kafla 17.14). Stefna um skógrækt er útfærð nánar með afmörkun fyrir skógræktar- og landgræðslusvæði (SL) og skipulagsákvæðum fyrir skógræktar- og landgræðslusvæði (kafla 17.15). Einnig er vísað til stefnu um Útivist, íþróttir og opin svæði (kafla 13) og Byggð (kafla 10) varðandi frístundahús á landbúnaðarsvæðum og skógrækt og varnir gegn gróðureldum og Auðlindir (kafla 6). Auk þess er vísað til stefnu um hverfisvernd (kafla 8) og neysluvatn (kafla 6.2) og verndarákvæða vegna takmarkana á landnotkun (kafla 18).

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan um landbúnað er sú sama og í fyrra aðalskipulagi, en stefnan hefur verið uppfærð miðað við landsskipulagsstefnu og stefnu stjórnvalda í loftlagsmálum. Eins og í fyrra aðalskipulagi er allt land sveitarfélagsins, sem ekki er skilgreint til annarra nota, skilgreint sem landbúnaðarland. Aukin er áhersla á ferðaþjónustu og skógrækt á bújörðum og skapað er rými fyrir þessar nýju atvinnugreinar í skipulaginu. Gert er ráð fyrir að nýting veiðiáa og uppbygging tengd þeim falli undir landbúnaðarnot en ekki frístundabyggð. Einnig er mörkuð stefna um stakar framkvæmdir innan landbúnaðarlands.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan er líkleg til að styðja við hefðbundinn landbúnað og styrkja byggð í dreifbýlinu. Svigrúm er fyrir skógrækt, hlunnindanýtingu og ferðaþjónustu á landbúnaðarsvæðum. Almennt er áhersla á að viðhalda búsetulandslagi og ásýnd lands með tilliti til framkvæmda og skógræktar. Stefnan hefur í för með sér jákvæð áhrif á loftslagsmál til lengri tíma litið vegna aukinnar skógræktar, en ekki er gert ráð fyrir umtalsverðri endurheimt á votlendi á framræstu votlendi, þar sem áhersla er á að nýta það til landbúnaðarframleiðslu. Óvissa er um áhrif stefnunnar á menningarminjar vegna aukinnar skógræktar, en almennt er gert ráð fyrir því að viðhalda búsetulandslagi og skapa rými fyrir ferðaþjónustu á bújörðum og það mun hafa jákvæð áhrif á atvinnu og útivist.

11.4 AFBREYINGAR- OG FERÐAÞJÓNUSTA

Afbreytingar- og ferðaþjónustusvæði taka m.a. til svæða eins og tjaldstæða og uppbyggðra ferðamannastaða. Hér er fjallað um ferðaþjónustu og afbreytingu og stefnu um uppbyggingu í tengslum við það í þéttbýli og dreifbýli.

Ferðaþjónusta sem drifkraftur atvinnuuppbyggingar í dreifbýli

Ferðaþjónusta er sú atvinnugrein á Íslandi sem hefur vaxið hvað mest á undanförunum árum. Ferðaþjónusta er afar mikilvægur drifkraftur í byggðum landsins og ein hagkvæmasta leiðin til að fjölga störfum og auka efnahagsvöxt, ekki síst á jaðarsvæðum þar sem samdráttur hefur verið í öðrum greinum.⁶⁰ Ferðaþjónusta getur aukið eftirspurn eftir þekkingu sem leiðir af sér betur launuð störf. Hún hefur einnig oft jákvæð áhrif á menningarlíf, afbreytingu, þjónustu og manngert umhverfi. Fjölgun ferðamanna fylgir jafnan aukið álag á samfélag og náttúru og þar með eykst þörfin fyrir að draga úr þeim áhrifum.

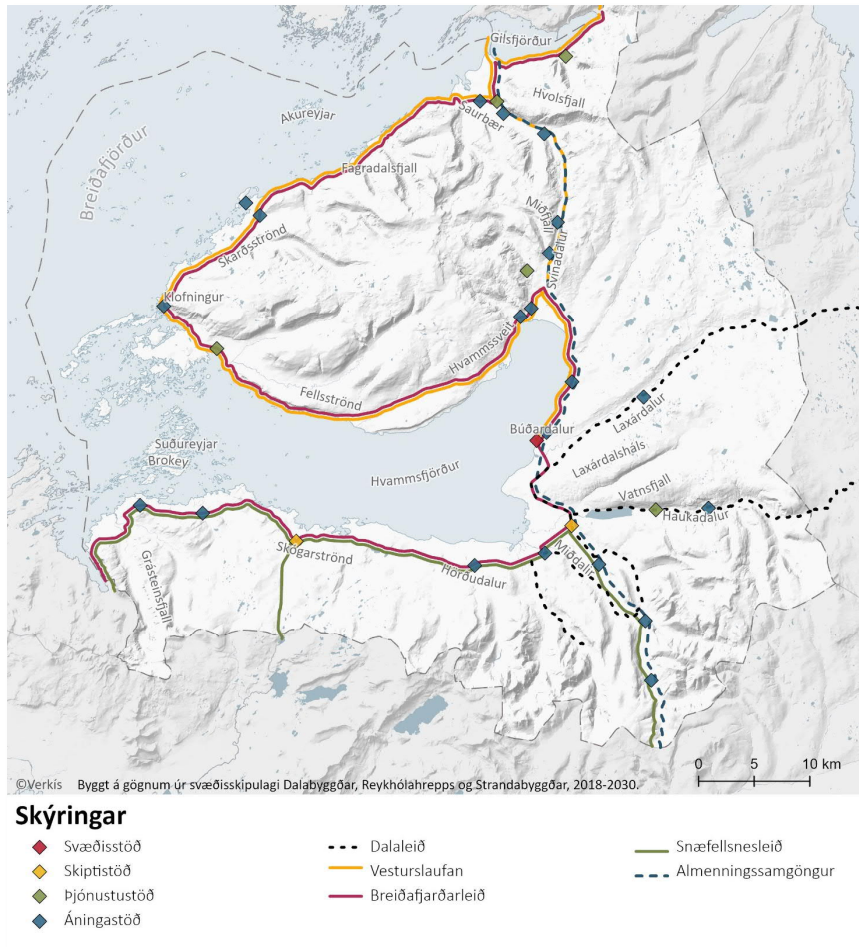
⁶⁰ Ferðamálastofa. 2008.

Þjónusta og afbreyting fyrir ferðamenn

Upplýsingar um gistinætur í Dalabyggð liggja ekki fyrir. Ferðamálastofa hefur gert umfangsmiklar ferðavenjukannanir og á grunni þeirra er hægt áætla fjölda ferðamanna á einstökum stöðum og svæðum. Samkvæmt því er áætlað að um 48% erlendra ferðamanna hafi komið á Vesturland að sumarlagi og rúmlega 13% í Búðardal/Dali árið 2017. Að vetrarlagi er áætlað að 29% erlendra ferðamanna hafi heimsótt Vesturland og tæplega 6% Búðardal/Dali.⁶¹

Þrátt fyrir áhrif Covid-19 heimsfaraldurs og fækkun erlendra ferðamanna á árunum 2019 til 2021, er ljóst að Dalabyggð er mikilvægur viðkomustaður ferðamanna. Mikil vakning er í ferðaþjónustu á Vesturlandi og greinin hefur fest sig í sessi sem einn af lykil atvinnuvegum í landsfjórðungnum.

⁶¹ Ferðamálastofa. 2021.

Mynd 11.3 Ferðaleiðir í Dalabyggð samkvæmt Svæðisskipulagi Dalabyggðar, Reykhólahrepps og Strandabyggðar 2018-2030.

Dalabyggð er rík af sögu, menningararfleifð og náttúru sem höfðað getur til ferðamanna. Unnið hefur verið að uppbyggingu áfangastaða sem líklegir eru til að draga að ferðamenn og dæmi um það eru Vínlandssetur í Búðardal, Eiríksstaðir í Haukadal og Ólafsdalur við Gilsfjörð. Svæðisskipulag Dalabyggðar, Reykhólahrepps og Strandabyggðar 2018-2030 markar stefnu um ferðaþjónustu á svæðinu m.a. með áherslu á eflingu ferðaþjónustu og vörubróun og markaðssetningu. Einnig fjallar svæðisskipulagið um tengsl ferðaþjónustu við aðrar atvinnugreinar.

Ferðamálastofa, í samstarfi við Markaðsstofu Vesturlands, hefur gefið út Áfangastaðaáætlun Vesturlands 2021-2023, en þar er greining á stöðu ferðaþjónustu á Vesturlandi ásamt stefnu og aðgerðaráætlun fyrir tilgreinda áfangastaði og svæði.⁶² Í eftirfarandi töflu (Tafla 6.1) er yfirlit yfir ferðamannastaði og verkefni sem áætlunin tilgreinir.

Vestfjarðarstofa hefur skilgreint svokallaða Vestfjarðaleið eða Hringveg 2, en verkefnið er unnið í samstarfi sveitarfélaga á Vestfjörðum ásamt Dalabyggð. Markmiðið er að auka aðdráttarafli Vestfjarða fyrir ferðamenn, skilgreina styrkleika svæðisins og vinna með upplifun svæðisins. Hluti fyrirhugaðs Hringvegar 2 liggur um Dalabyggð.⁶³

⁶² Áfangastaðstofa Vesturlands. 2021.

⁶³ Vestfjarðarstofa. 2021.

Tafla 11.1 Uppbygging áfangastaða í Dalabyggð skv. áfangastaðaáætlun.⁶⁴

Staður	Tilgangur	Verkefni
Klofningur	Áningarstaður, útivistarleið, útsýni	Aðkoma, aðgengi og upplýsingagjöf
Búðardalur	Útivistarstígar/áning innanbæjar - tenging við nærsvæði	Stefnumótun, skipulag og framkvæmdir
Laugar í Sælingsdal	Útivistarleið	Stikun leiða, merkingar og upplýsingar
Guðrúnarlaug í Sælingsdal	Áningarstaður, náttúruleg	Stefnumótun, aðkoma, aðstaða, upplýsingar og merkingar
Dalahyttur	Útivistarleiðir, náttúrulegar	Stefnumótun, hönnun og uppbygging
Skrauma	Áningarstaður, útsýni, útivistarleið	Stefnumótun
Vínlandssetur	Áningarstaður, upplifun, menning, saga	Áframhaldandi uppbygging aðgengis og umhverfis
Staðarhóll í Dölum	Áningarstaður, útivistarleið	Áframhaldandi uppbygging
Merkjarhryggur á Bröttubrekku	Áningarstaður, útsýnistaður	Stefnumótun, skipulag, hönnun og uppbygging
Seljaland	Útivistarleið	Stikun leiða, merkingar og upplýsingar
Eiríksstaðir	Áningarstaður	Áframhaldandi uppbygging
Straumur	Áningarstaður	Stefnumótun
Kolstaðir	Uppbygging ferðamannastaða	Stefnumótun, hönnun og uppbygging
Hafratindur	Útivistarleið	Stefnumótun, stikun leiða, merkingar og upplýsingar

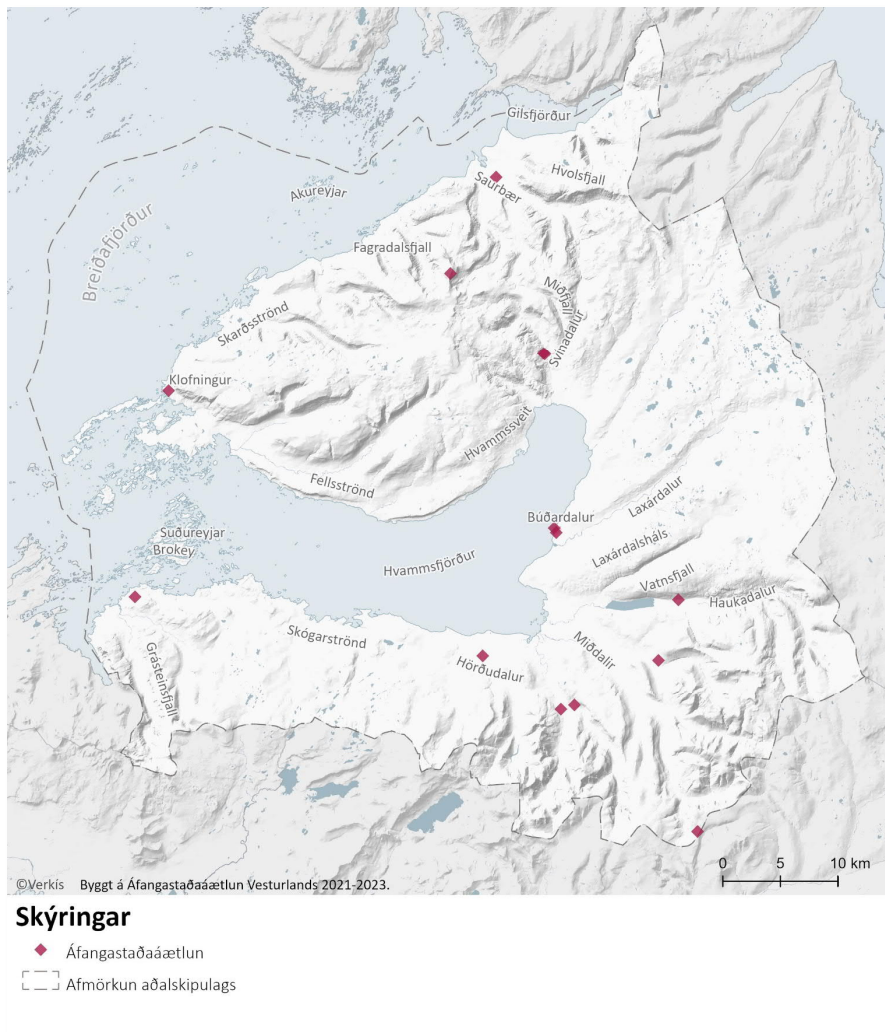
Til að varpa ljósi á hvaða áherslur koma til álita um ferðamannastaði í aðalskipulaginu eru í umhverfismati greindir valkostir um uppbyggingu áfangsstaða ferðamanna. Um er að ræða valkosti um umfang og eðli uppbyggingar áfangastaða með hliðsjón af stefnu sveitarfélagsins og ríkisins um ferðapjónustu. Eftirfarandi valkostir eru bornir saman:

- **Núll-kostur.** Að ekki verði áhersla á uppbyggingu áfangastaða ferðamanna í Dalabyggð. Valkosturinn lýsir grunnástandi umhverfisþátta og líklegri þróun umhverfisins án framfylgdar nýrrar stefnu um ágangastaði ferðamanna í aðalskipulaginu.
- **Áhersla á marga ferðapjónustustaði og leiðir.** Uppbygging áfangastaða ferðamanna beinist að mörgum stöðum í sveitarfélaginu og umfang uppbyggingar taki mið af aðstæðum, ástandi svæða, en almennt er ekki gert ráð fyrir mikilli uppbyggingu aðstöðu á hverjum stað.
- **Áhersla á fáa tiltekna ferðapjónustustaði og leiðir.** Uppbygging áfangastaða ferðamanna beinist einkum að fáum tilteknum stöðum í sveitarfélaginu og áhersla verði á vandaða uppbyggingu og góða aðstöðu fyrir móttöku ferðamanna.

Niðurstaða valkostagreiningarinnar er í stuttu máli að núll-kostur hefur í heildina neikvæð áhrif á umhverfisþætti til langs og skamms tíma litið.

Valkostur um áherslu á marga ferðapjónustustaði og leiðir er í heildina ekki æskilegur með tilliti til umhverfisáhrifa, þ.e. að kröftunum sé dreift um of og innviðir ferðapjónustustaða og -leiða geti ekki mætt því álagi sem skapast af för ferðamanna um svæðið. Það er ákveðinn ávinningur af því að byggja upp ferðapjónustustaði og -leiðir en þar sem um er að ræða marga staði, er hætta á að ekki verði byggðir upp æskilegir innviðir á hverjum stað og öll umhirða verður kostnaðarsöm. Vegna skorts á innviðum er hætta á að náttúru- og menningarminjar verði fyrir skemmdum af völdum álags af ferðamönnum og ferðamannastaðirnir tapi aðdráttaafli sínu.

⁶⁴ Áfangastaðastofa Vesturlands. 2021.

Mynd 11.4 Ferðamannastaðir í Dalabyggð sem fjallað er um í Áfangastaðaáætlun Vesturlands 2021-2023.⁶⁵

⁶⁵ Áfangastaðastofa Vesturlands. 2021.

Valkostur um áherslu á fáa tiltekna ferðþjónustustaði og -leiðir, hefur heilt yfir mjög jákvæð eða jákvæð áhrif á umhverfisþætti. Stefnan er líkleg til að hafa mjög jákvæð áhrif á ferðþjónustu og ferðamenn og styrkja samkeppnisstöðu svæðisins gagnvart öðrum svæðum. Þar sem fókus er á fáa tiltekna staði og leiðir, þá gefst tækifæri á að byggja svæðin vel upp, öll umhirða svæðanna verður auðveldari og áhrif á náttúru- og menningarminjar verða jákvæð. Stefnan sem valkosturinn felur í sér er í aðalatriðum í samræmi við stefnu sveitarfélagsins, gildandi svæðisskipulags og áfangastaðaáætlun. Í heildina er þessi valkostur æskilegur með tilliti til umhverfisáhrifa. Með þessari nálgun er hægt að byggja upp sterka segla í ferðþjónustu sem styrkja samkeppnishæfnina og skapa störf í héraði. Jafnframt er álaginu létt af öðrum svæðum sem ekki hafa næga innviði. Á móti kemur að svokallaðir náttúruferðamenn eru síður líklegir til að sækja á fjölsóttu uppbyggða ferðamannastaði.

Markmið og stefna – Afþreyingar- og ferðþjónusta

Markmið

- ◆ Aðalskipulagið leggi grunn að öflugri og sjálfbærri ferðþjónustu, þ.e. ferðþjónustu sem hámarkar ávinning íbúa svæðisins og upplifun ferðamanna en gengur ekki á náttúruleg eða menningarsöguleg gæði þess.
- ◆ Tekið verði tillit til þarfa ferðþjónustunnar og öryggis ferðamanna við uppbyggingu innviða og ákvarðana um þjónustu.
- ◆ Markvisst verði byggðir upp áhugaverðir staðir sem laða að marga ferðamenn.
- ◆ Lögð verði áhersla á sterk tengsl á milli landbúnaðar, ferðþjónustu og menningarstarfsemi.

- ◆ Náttúrulegar aðstæður, auðlindir, sagan og svæðisbundnir möguleikar verði nýttir til uppbyggingar fjölbreyttrar ferðaþjónustu sem íbúar eru stoltir af.
- ◆ Ferðaþjónusta eflist sem heilsársatvinnugrein og sem hliðargrein með öðrum greinum.
- ◆ Í boði verði margs konar möguleikar til að njóta einstaks landslags og lífríkis svæðisins og komast í snertingu við mannlíf þess og sögu.

Útfærsla stefnu

Dalabyggð leggur áherslu að vinna með umhverfisgæði á afþreyingar- og ferðaþjónustusvæðum og skapa vandaða umgjörð og innviði. Stefnunni er ætlað að styðja við og auka upplifun fólks á náttúru og sögu sveitarfélagsins. Rík áhersla er á að vinna með staðaranda og sérkenni hvers staðar og að þeir höfði jafnt til heimamanna og gesta. Auk þess er áhersla á að auka öryggi á ferðaþjónustustöðum.

Uppbygging ferðaþjónustustaða skal stuðla að varðveislu náttúrulegra sérkenna og menningarminja og hafa sem minnst óafturkræf áhrif. *Verndaráætlun fyrir Breiðafjörð 2014-2019* markar stefnu um að tryggja vernd náttúru- og menningarminja á Breiðafirði og skipulag áfangastaða ferðamanna tekur mið af því. Hið sama gildir um náttúru- og menningarminjar á svæðinu sem njóta verndar samkvæmt lögum um náttúruvernd og um menningarminjar. Uppbygging afþreyingar- og ferðaþjónustu skal því sérstaklega taka mið af stefnu aðalskipulagsins um lífríki og landslag (kafla 4) og menningar- og búsetuminjar (kafla 7).

Stefnan um afþreyingar- og ferðaþjónustu er útfærð nánar með afmörkun fyrir Afþreyingar- og ferðamannasvæði (AF) á skipulagsupprætti og skipulagsákvæðum (kafla 17.8).

Helstu stefnubreytingar

Stefna aðalskipulagsins er að grunni til hin sama og í eldra aðalskipulagi, en tekið er mið af nýjum áskorunum vegna aukins fjölda ferðamanna og

breytinga á atvinnuháttum í Dalabyggð og nýrrar skipulagsreglugerðar. Mikilvægur liður í nýrri stefnumörkun aðalskipulagsins er Svæðisskipulag Dalabyggðar, Reykhólahrepps og Strandabyggðar 2018-2030 og Áfangastaðaáætlun Vesturlands 2021-2023.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan er líkleg til að hafa mjög jákvæð áhrif á samfélagslega þætti og stuðla að sterkari innviðum og þoli gagnvart samfélagsbreytingum. Stefna mun einnig vinna í sömu átt og stefna aðalskipulagsins um náttúru og landslag og menningarminjar. Gott aðgengi að náttúru svæðisins hefur jákvæð áhrif á heilsu, stuðlar að möguleikum til útivistar og hreyfingar fyrir heimamann og gesti. Stefnan hefur að einhverju marki jákvæð áhrif á atvinnu og mjög jákvæð áhrif á öryggi.

11.5 VERSLUN OG ÖNNUR ÞJÓNUSTA

Í Búðardal er fjölbreytt verslunar- og þjónustustarfsemi en þéttbýlið er þjónustustaður fyrir dreifbýlið og þá atvinnustarfsemi sem þar er stunduð. Einnig er Búðardalur vaxandi viðkomustaður ferðamanna, ekki síst vegna staðsetningar miðsvæðis á Vesturlandi. Í kaflanum er fjallað um verslun og aðra þjónustu í þéttbýli og dreifbýli.

Verslun

Mestur hluti þessarar verslunar- og þjónustu í þéttbýlinu er norðan við Miðbraut og austan Vesturbrautar (þjóðvegur 60) þar sem m.a. er matvörubúð og bensínafgreiðsla (miðsvæði á aðalskipulagsupprætti). Í gildandi aðalskipulagi er gert ráð fyrir verslunar- og þjónustusvæðum á nokkrum stöðum í dreifbýlinu, einkum í tengslum við ferðaþjónustu. Hluti þeirra svæða fellur nú undir landnotkunarflokkinn afþreyingar- og ferðamannasvæði í samræmi við nýja skipulagsreglugerð.

Gistipjónusta

Í umhverfismati aðalskipulagsins eru greindir valkostir er varða áherslur um uppbyggingu gistaðstöðu í Dalabyggð og hvert beina skuli uppbyggingunni.

- **Núll-kostur/dreifð uppbygging.** Að ekki verði sérstök áhersla á uppbyggingu gistaðstöðu umfram það sem nú er, en smærri og stærri uppbyggingu verði jöfnum höndum beint að dreifbýli og þéttbýli.
- **Beina stærri uppbygging í þéttbýlið.** Áhersla verði á uppbyggingu gistaðstöðu í Búðardal, svo sem hótél og gistiheimilisgistingu og stækkun tjaldstæðis. Uppbygging gistaðstöðu í dreifbýli verði einkum tengd starfsemi á bújörðum.

Niðurstaðan er að núll-kostur eða dreifð uppbygging gistaðstöðu hefur í heildina neikvæð áhrif á samfélag, náttúrufer og landslag, bæði til langs og skamms tíma litið. Dreifð uppbygging er ekki líkleg til að nýta að fullu þá möguleika sem eru í ferðapjónustu fyrir samfélagið og þá sérstaklega þéttbýlið. Dreifð uppbygging er einnig líkleg til að breyta ásýnd lands í dreifbýlinu og starfseminni fylgir aukið álag á umhverfið og hætta er á að náttúru- og menningarminjar glatist. Almenn hefur uppbygging gistaðstöðu jákvæð áhrif á atvinnulífið, ný störf verða til og aukinn fjöldi ferðamanna styrkir stöðir þjónustustarfsemi í Dalabyggð.

Stefna um að beina stærri uppbyggingu gistaðstöðu í þéttbýlið hefur í heildina mjög jákvæð eða jákvæð áhrif á þá þætti sem voru til skoðunar. Stefnan er líkleg til að hafa mjög jákvæð áhrif á ferðapjónustu og ferðamenn og styrkja samkeppnisstöðu svæðisins gagnvart öðrum svæðum. Með því að beina stærri uppbyggingu á gistaðstöðu í Búðardal gefst tækifæri á að halda betur utan um ýmsa þætti sem varðar losun frá starfseminni og áhrif á náttúru og menningarminjar. Einnig næst meiri ávinningur fyrir samfélagið í heild þar sem starfsemin styrkir stöðir þeirrar þjónustu sem er til staðar og til verða fjölbreytt heilsárs störf í þéttbýlinu. Eftir sem áður er gert ráð fyrir uppbyggingu gistaðstöðu í dreifbýlinu, einkum í tengslum við starfsemi á bújörðum.

Markmið og stefna – Verslun og önnur þjónusta

Markmið

- Stuðla að fjölbreyttri verslunar- og þjónustustarfsemi sem eykur lífsgæði íbúa og ánægju ferðamanna.
- Verslun og þjónusta verði miðsvæðis og aðgengileg fyrir íbúa í Búðardal og ferðamenn og myndi þungamiðju í samfelldri og áhugaverðri byggð.

Útfærsla stefnu

Aðalskipulagið gerir ráð fyrir að verslun og þjónusta eflist í Búðardal samfara vexti í ferðapjónustu, svo sem í tengslum við opnun Vestfjarðaleiðarinnar (Hringvegur 2). Mikilvægt er að sakapa þróunar- og vaxtamöguleika fyrir núverandi og nýja starfsemi. Mikilvægt er að öll nærþjónusta eins og matvöruverslun verði áfram í göngufæri innan þéttbýlisins í Búðardal.

Verslun og þjónusta er beint á svæði sem myndar ás við Miðbraut og yfir Vesturbraut. Styrkja á þetta þjónustusvæði með bættri ásýnd og góðum tengingum við aðra hluta þéttbýlisins. Mikilvægt er að styrkja gróður í umhverfi núverandi Vesturbrautar, taka niður umferðahraða og auka gönguhæfi byggðarinnar. Með þeim hætti er hægt að skapa áhugavert umhverfi fyrir verslun og þjónustu á svæðinu og auka samkeppnishæfni Búðardals sem þjónustustaðar. Nánar er fjallað um miðsvæðið í kafla 10.5 og kafla 15.3 um vegi og gatnakerfi.

Í Búðardal er áfram gert ráð fyrir uppbyggingu Hótels og annarrar gistipjónustu sbr. greiningu á valkostum um uppbyggingu gistaðstöðu. Mikilvægt er að slík uppbygging styrki stöðu Búðardals sem lykilþjónustustað í sveitarfélaginu. Eftir sem áður verður svigrúm fyrir uppbyggingu gistaðstöðu í dreifbýlinu, einkum í tengslum við starfsemi á lögbýlum.

Stefnan um verslun og aðra þjónustu er útfærð nánar með afmörkun fyrir verslunar- og þjónustusvæði á skipulagsuppdrætti, almennum ákvæðum og sértækum ákvæðum.

Helstu stefnubreytingar

Hluti svæðis sem áður var skilgreint sem verslunar- og þjónustusvæði er nú skilgreint sem miðsvæði. Styrkja á verslunar- og þjónustusvæðið og miðsvæði í Búðardal með bættri ásýnd og góðum tengingum við aðra hluta þéttbýlisins. Einnig er augin áhersla á að byggja Búðardal upp sem þjónustustað í Dalabyggð og eftir atvikum fyrir stærra svæði.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan hefur mjög jákvæð áhrif á samfélag, atvinnu og þjónustu, þ.e. eykur þol gagnvart samfélagsbreytingum, eflir nærþjónustu og skapar atvinnu í sveitarfélaginu. Stefnan hefur óveruleg áhrif á náttúru og menningarminjar og áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda er óveruleg. Efling þjónustunnar og aukið gönguhæfi byggðarinnar hvetur einkum íbúa í Búðardal og gesti til hreyfingar og bættrar lýðheilsu.

11.6 IÐNAÐAR- OG ATHAFNASVÆÐI

Í Búðardal er eitt skilgreint athafnasvæði, þ.e. Vegagerðarreitur við Vesturbraut. Þar eru einnig fjögur iðnaðarsvæði, þrjú við Vesturbraut og eitt við hafnarsvæðið. Uppbygging á nyrsta svæðinu við Vesturbraut er ekki hafin. Í dreifbýlinu tengjast tvö svæði veitustarfsemi en önnur svæði tengjast verkstæðum, sláturhúsi, tengivirki og sorpurðun.

Búðardalur liggur miðsvæðis í Dalabyggð sem einnig liggur miðsvæðis milli landshluta sbr. kafla 11.2 um þjónustu- og vinnusókn.

Almennt skal ekki gera ráð fyrir íbúðum á athafnasvæðum. Þó er unnt að gera ráð fyrir íbúðum tengdri starfsemi fyrirtækja, s.s. fyrir húsverði.

Starfsemi tengd búrekstri, s.s. vörugeymslur og verkstæði, getur rúmast innan athafnasvæða og landbúnaðarsvæða.

Framkvæmdir til endurskipulagningar á landareignum í dreifbýli, sem taka til stærra landsvæðis en 20 ha, eru tilkynningaskyldar til Skipulagsstofnunar sem úrskurðar hvort þörf sé á umhverfismati. Margvíslegar framkvæmdir innan iðnaðar- og athafnasvæðis eru umhverfismatsskyldar eða tilkynningaskyldar til Skipulagsstofnunar og er vísað til laga nr. 111/2021 um umhverfismat framkvæmda og áætlana.

Nýting vindorku

Áætlanir eru um uppbyggingu tveggja vindorkuvera, í landi Hróðnýjarstaða og Sólheima. Hafið er skipulagsferli vegna breytingar á aðalskipulagi í tengslum við það.

Úrvinnsla landbúnaðarafurða og nýsköpun

Úrvinnsla landbúnaðarafurða á sér langa sögu í Búðardal. MS rekur þar mjólkurstöð og um er að ræða einn stærsta vinnustað í Dalabyggð. Sláturhús var einnig rekið í Búðardal fram til ársins 2006. Í *Stefnu Dalabyggðar 2019-2022* er áhersla á að sveitarfélagið bjóði upp á lóðir fyrir atvinnustarfsemi og stuðla að fjölbreyttri úrvinnslu matvæla í héraði. Á fundi atvinnuálanefnd vegna vinnu við aðalskipulag Dalabyggðar kom m.a. fram að skapa þurfi aðstöðu úrvinnslu landbúnaðarafurða, þ.e. aðstöðu sem hægt er að leigja til að vinna afurðir.

Markmið og stefna – Iðnaðar- og athafnasvæði

Markmið

- ♦ Atvinnuuppbygging styrki efnahagslegan og samfélagslegan grunn sveitarfélagsins

- ◆ Nægt rými verði fyrir uppbyggingu og starfsemi á athafna- og iðnaðarsvæðum í sátt við samfélagið og náttúruna.
- ◆ Áhersla er lögð á að umgengni verði til fyrirmyndar og umhverfi snyrtilegt á iðnaðar- og athafnasvæðum.
- ◆ Auka möguleika til nýsköpunar og uppbyggingar í tengslum við hana.

Útfærsla stefnu

Áhersla er lögð á að sú atvinnustarfsemi sem þegar er til staðar á svæðinu geti vaxið og dafnað en jafnframt verði svigrúm fyrir uppbyggingu nýrra greina. Það á bæði við um nýsköpun og hefðbundnari starfsemi. Einnig er lögð áhersla á að bæta aðstöðu sem getur tengt saman menntun og rannsóknir við nýsköpun og þróun til atvinnuuppbyggingar. Horfa skal til sérstöðu svæðisins og leita leiða til að nýta hagstæða staðsetningu sveitarfélagsins gagnvart aðliggjandi landsvæðum.

Hafa ber í huga að iðnaðarstarfsemi getur haft margvísleg áhrif á atvinnuvegi sem fyrir eru í sveitarfélaginu og því mikilvægt að gera grein fyrir hugsanlegum árekstrum á milli atvinnugreina áður en ákvörðun um slíkt er tekin. Einnig er mikilvægt að ekki sé gengið á náttúrugæði eða lífsgæði fólks. Þetta á sérstaklega við um starfsemi sem byggir afkomu sína að talsverðu leyti á náttúru og ímynd, m.a. landbúnað og ferðaþjónustu.

Iðnaðarsvæðin í Búðardal eru í mikilli nálægð við íbúðarbyggð sem og helstu útivistarsvæði Dalamanna. Svæðin eru mjög sýnileg við innkomuna í bæinn, en snyrtileg atvinnusvæði geta styrkt ímynd bæjarins. Lögð er áhersla á að umgengni á iðnaðar- og athafnasvæðum verði til fyrirmyndar. Hugað skal að því að fyrirkomulag á lóð hvetji til snyrtilegs umhverfis og að bæjarland verði aðlaðandi, m.a. með aukinni gróðurnotkun og vistlegum gönguleiðum meðfram Vesturbraut í samræmi við kafla 10.5 um miðsvæði.

Gert er ráð fyrir að landeigendur geti virkjað bæjarlækinn á landbúnaðarsvæðum með smávirksjun. Nánar er fjallað um þetta í kafla 6 um auðlindir og í kafla 11.3 um landbúnað.

Stefnan er útfærð með afmörkun athafnasvæðis (AT) og iðnaðarsvæða (I) á uppdrætti og skipulagsákvæðum fyrir landnotkun og frágang reitanna í köflum 17.5 og 17.6.

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan er sú sama og í fyrra aðalskipulagi. Þó er aukin áhersla á nýsköpun og að starfsemi falli vel að annarri landnotkun. Einnig að atvinnustarfsemi skapi jákvæða ímynd fyrir sveitarfélagið.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan hefur mjög jákvæð áhrif á samfélag, atvinnu og þjónustu, þ.e. eykur þol gagnvart samfélagsbreytingum, eflir nærþjónustu í Búðardal og skapar atvinnu í sveitarfélaginu. Stefnan getur haft neikvæð áhrif á náttúru og menningarminjar ef ekki er vandað til verka og háð eðli og umfangi t.d. vindorkunýtingar. Áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda er háð útfærslu og eðli starfsemi en ekki er gert ráð fyrir brjóta ný svæði undir atvinnustarfsemi í þéttbýlinu. Uppbygging á svæði við Vesturbraut mun auka losun gróðurhúsalofttegunda.

11.7 HAFNARSVÆÐI

Á hafnarsvæðum tengist landnotkun fyrst og fremst hafnsækinni starfsemi, s.s. útgerð, fiskvinnslu, sjóflutningum og skipasmíði eða viðgerðum. Almenn skal ekki gera ráð fyrir íbúðum á hafnarsvæðum. Fjallað er um hafnarsvæði í Hafnalögum nr. 61/2003 og um hafnir Dalabyggðar gildir hafnarreglugerð fyrir Dalabyggð nr. 335/1997.

Hafnarsvæðin í Dalabyggð eru þrjú, þ.e. Skarðsstöð og Hnúksnes á Skarðsströnd og svæði neðan við Leifssafn í Búðardal. Smábátaaðstaða er á

öllum stöðunum en Skarðsstöð hefur einkum verið nýtt vegna grásleppuveiða, en einnig vegna siglinga með ferðamenn. Aðstaðan í Hnúksnesi er mikilvæg vegna siglinga við Hvammsfjörð og Breiðafjörð. Starfsemi á hafnarsvæðinu í Búðardal hefur verið takmörkuð hin síðari ár en svæðið hefur einnig verið nýtt til útivistar.

Markmið og stefna – Hafnarsvæði

Markmið

- ◆ Aðstaða á hafnarsvæðum miðist við þarfir sjávarútvegs en einnig annarra atvinnugreina eins og ferðaþjónustu.
- ◆ Skipulag hafnarsvæða skapi svigrúm fyrir uppbyggingu á sjávar tengdri ferðaþjónustu.
- ◆ Aðstaða fyrir skemmti- og frístundabáta verði tryggð.
- ◆ Ásýnd og umgengni á hafnarsvæðum verði til fyrirmyndar.

Útfærsla stefnu

Hafnirnar gegna mikilvægu hlutverki við nýtingu sjávar, s.s. í tengslum við sjávarnytjar eins og grásleppuveiðar en einnig vegna uppbyggingar ferðaþjónustu og útivistar um firði og eyjar.

Lögð er áhersla á að fjölbreytt starfsemi geti dafnað á og við hafnarsvæðin. Við uppbyggingu og hönnun hafnarsvæða þarf að gera ráð fyrir fjölbreyttri notkun og þróun ólíkra atvinnutækifæra, án hagsmunaárekstra. Mikilvægt er að haga landnotkun þannig að hún styrki aðra starfsemi og nýtingu og að ekki verði þrengrt svo að hafnarsvæðunum að það hefti uppbyggingu og þróun þeirra.

Helstu stefnubreytingar

Höfnin í Búðardal og nánasta umhverfi hennar er nú skilgreind sem hafnarsvæði en var í fyrra skipulagi opið svæðis til sérstakra nota. Haldið er opnum möguleikum á þróun tengdri sjávarútvegi og sjávarnyttjum

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnunni er ætlað að styðja við fjölbreytta starfsemi en einnig viðhalda möguleikum til útivistar. Stefnan er líkleg til að hafa jákvæð áhrif á samfélagslega þætti og stuðla að sterkari innviðum og þoli gagnvart samfélagsbreytingum. Stefna stuðlar að möguleikum til sjávarnytja og getur þannig styrkt tengsl við sögu og hefðir við Breiðafjörð og haft jákvæð áhrif á atvinnulíf.

11.8 ÚRGANGUR

Skv. lögum nr. 55/2003 bera sveitarfélög ábyrgð á flutningi heimilisúrgangs og skulu sjá til þess að starfræktar séu móttöku- og söfnunarstöðvar fyrir úrgang sem fellur til í sveitarfélaginu.

Í landsskipulagsstefnu 2015-2026 kemur fram að við skipulagsgerð sveitarfélaga skuli stuðlað að heilnæmi umhverfis með viðeigandi ráðstöfunum varðandi úrgangsmeðhöndlun. Áhersla er lögð á að huga að umhverfisvænum lausnum þar sem það á við, svo sem varðandi möguleika til flokkunar og endurvinnslu. Einnig kemur fram að huga þurfi að nýjum leiðum varðandi úrgangsmeðhöndlun og nýtni við auðlindanotkun.

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið vinnur að stefnu um meðhöndlun úrgangs, sem nefnist *í átt að hringrásarhagkerfi*. Í aðgerðaráætlun í loftslagsmálum stjórnvalda eru settar fram aðgerðir sem banna urðun lífbrjótanlegs úrgangs. Einnig má nefna að umhverfis- og auðlindaráðherra hefur gefið út fyrstu almennu stefnuna um úrgangsforvarnir sem ber heitið *Saman gegn sóun* sem gildir fyrir árin 2016-2027. Markmið stefnunnar eru m.a. að draga úr myndun úrgangs og bæta nýtingu auðlinda.

Samkvæmt reglugerð um meðhöndlun úrgangs er sveitarstjórnnum skylt að gera og staðfesta svæðisáætlun um meðhöndlun úrgangs. Þar skulu m.a. koma fram upplýsingar um stöðu úrgangsmála og aðgerðir til að bæta endurnotkun, endurnýtingu og förgun. Jafnframt skal greina frá því hvernig sveitarfélagið hyggst ná markmiðum sínum um meðhöndlun úrgangs og úrgangsvarnir.

Sameiginleg svæðisáætlun um meðhöndlun úrgangs 2009-2020 fyrir Suðvesturhornið liggur fyrir en hún tekur einnig til Dalabyggðar. Unnið er að tillögu að nýrri sameiginlegri svæðisáætlun um meðhöndlun úrgangs 2021-2032 á Suðvesturlandi.

Rekin er endurvinnslustöð fyrir úrgang í Búðardal þar sem áhersla er á flokkun og endurvinnslu. Grenndarstöðvar eru allt árið við Tjarnarlund, Staðarfell, Árblik og Vörðufellsrétt en að auki eru stöðvar við Skarðsstöð, Laugar, Fellsendarétt og Ósrétt að sumri. Sorp er flutt að Fíflholtum á Mýrum. Lífrænn úrgangur er fluttur og jarðgerður í Stykkishólmi.⁶⁶ Einnig er urðunarstaður fyrir sláturúrgang á Höskuldsstöðum í Laxárdal með starfsleyfi frá 2015.⁶⁷

Markmið og stefna – Úrgangur

Markmið

- ◆ Stuðlað verði að endurvinnslu og endurnýtingu og dregið úr myndun úrgangs.
- ◆ Meðhöndlun úrgangs valdi sem minnstum óæskilegum áhrifum á umhverfið og mengi ekki vatn, jarðveg eða andrúmsloft. Tryggt verði að spilliefni berist ekki út í umhverfið.

Útfærsla stefnu

Áfram er gert ráð fyrir að sorp verði flokkað á endurvinnslustöðinni í Búðardal og það flutt til endurvinnslu og til urðunar í Fíflholtum og jarðgerðar í Stykkishólmi. Einnig verði urðunarstaður á Höskuldsstöðum nýttur fyrir viðeigandi úrgang.

Mikilvægt er að úrgangsmál verði til fyrirmyndar í sveitarfélaginu og stuðli þannig að öryggi og heilbrigði íbúa og gesta. Úrgangsmál geta einnig haft

⁶⁶ Sameiginleg svæðisáætlun um meðhöndlun úrgangs 2021-2032 á Suðvesturlandi. Tillaga til kynningar.

mikil áhrif á ímynd sveitarfélagsins og þar af leiðandi áhrif á samkeppnishæfni fyrirtækja og stofnana en einnig val fólks um búsetu.

Leitað skal leiða til að draga úr myndun úrgangs í sveitarfélaginu, m.a. með endurnotkun og endurnýtingu. Fyrirtæki og stofnanir verði einnig hvött til aðgerða og áætlana sem stuðla að minna umfangi sorps.

Helstu stefnubreytingar

Óbreytt stefna en hvatt til aukinnar endurnotkunar og endurnýtingar.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan stuðlar að endurvinnslu og endurnýtingu til langs tíma litið, en talsverður hagur er af því fyrir samfélagið að minnka umfang á úrgangi sem fluttur er úr sveitarfélaginu.

11.9 EFNISTAKA OG VINNSLA

Áður en framkvæmdaleyfi fyrir efnistöku er gefið út skal liggja fyrir áætlun námuréttarhafa um væntanlega efnistöku (sjá nánar gr. 13 og 14 í skipulagslögum nr. 123/2010). Heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga veitir starfsleyfi fyrir vinnslu jarðefna, sbr. reglugerð nr. 785/1999 m.s.br. um starfsleyfi fyrir atvinnurekstur sem getur haft í för með sér mengun. Leyfi þarf frá Fiskistofu fyrir efnistöku sem getur haft áhrif á lífríki í ám og vötnum. Þó er eiganda eða umráðamanni eignarlands heimil án leyfis minni háttar efnistaka til eigin nota, nema um sé að ræða náttúruverndarsvæði eða jarðminjar eða vistkerfi sem njóta verndar skv. 61. gr. laga um náttúruvernd. Óheimilt er að veita leyfi fyrir efnistöku sem er tilkynningar- og matskyld skv. lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana áður en ákvörðun um matskyldu liggur fyrir og/eða álit í mati á umhverfisáhrifum. Skilyrði um umhverfismat er m.a. háð umfangi efnistökusvæða en einnig er efnistaka á verndarsvæðum tilkynningarskyld til Skipulagsstofnunar (**Tafla 11.2**)

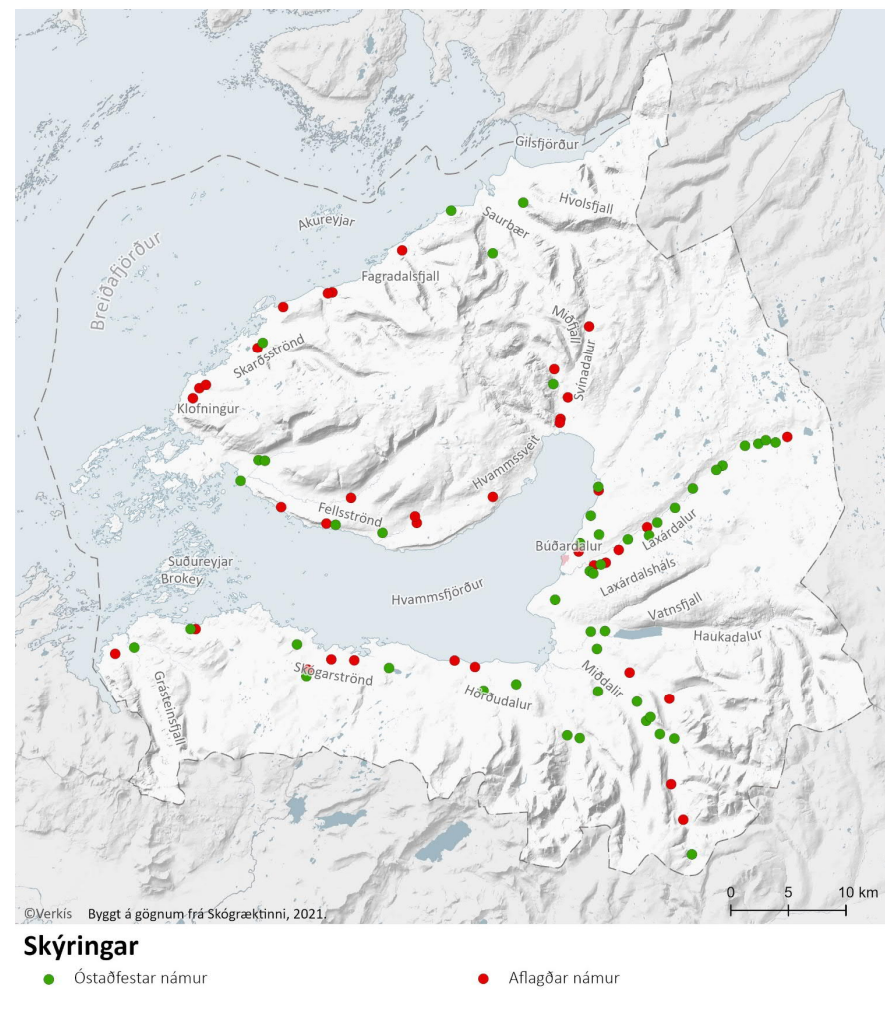
⁶⁷ Starfsleyfi. Urðunarstaður við Laxárdalsveg.

Tafla 11.2 Efnistaka og mat á umhverfisáhrifum.

Efnistaka	Flokkur	Umhverfismat
Efnistaka þar sem áætlað er að raska 25 ha svæði eða stærra eða efnismagn er 500.000 m ³ eða meira.	A	Ávallt háð umhverfismati.
Efnistaka þar sem áætlað er að raska 2,5 - 25 ha svæði eða efnismagn er 50.000 – 500.000 m ³ .	B	Tilkynningarskylt og Skipulagsstofnun metur hvort þörf sé á umhverfismati.
Efnistaka þar sem fleiri en einn efnistökuastaður vegna sömu framkvæmdar og á sama svæði ná samanlagt yfir 2,5 ha svæði eða stærra.	B	Tilkynningarskylt og Skipulagsstofnun metur hvort þörf sé á umhverfismati.
Neðanjarðarnámur.	B	Tilkynningarskylt og Skipulagsstofnun metur hvort þörf sé á umhverfismati.

Vegagerðin vinnur að frágangi náma í samræmi við langtímaáætlun sína um námufrágang. Frá gildistöku fyrra aðalskipulags hefur verið gengið frá 37 námum í sveitarfélaginu og teljast þær fullfrágengar⁶⁸. Í sveitarfélaginu eru ófrágengin efnistökusvæði sem ekki eru lengur í notkun.

⁶⁸ <http://namur.vegagerdin.is/>

Mynd 11.5 Efnistökusvæði í Dalabyggð.

Markmið og stefna – Efnistaka og vinnsla

Markmið

- ♦ Öll efnistaka og efnislosun fari fram með skipulegum hætti og nýting jarðefna miða að því að hámarka virði þeirra og draga úr sóun.
- ♦ Nægt framboð efnistökusvæða verði fyrir fjölbreytta starfsemi og uppbyggingu innviða.
- ♦ Efnistaka og efnislosun valdi sem minnstum umhverfisáhrifum og ónæði fyrir íbúa.
- ♦ Öllum eldri námum, sem ekki eru sýndar á aðalskipulagsupprætti, verði lokað þannig að þær falli sem best að umhverfi og náttúruleg gæði verði endurheimt.

Útfærsla stefnu

Aðgengi að efnisnánum er forsenda margs konar mannvirkjagerðar. Opin og ófrágengin efnistökusvæði hafa hins vegar neikvæð áhrif á ásýnd og ímynd sveitarfélagsins. Slík svæði leiða gjarnan til lakari umgengni og jafnvel efnistöku án heimildar. Áhersla er því lögð á vandaðan frágang eldri efnistökusvæða til að fyrirbyggja áframhaldandi notkun. Þegar hlé verður á notkun námunnar eða henni lokað skal ganga snyrtilega frá framkvæmdasvæðinu þannig að það falli sem best að umhverfi. Jafnframt skal ganga snyrtilega um efnistökusvæði á meðan á vinnslu stendur. Nýta skal opnar eða eldri námur til haugsetningar efnis, fremur en að opna ný svæði.

Efnistaka á vatnsverndarsvæðum og svæðum sem njóta hverfisverndar skal vera í samræmi við ákvæði verndarinnar sbr. kafla 6.2 um neysluvatn og kafla 8 um hverfisvernd.

Framkvæmdaleyfi verður bundið skilyrðum um að framfylgja markmiðum aðalskipulagsins, sem m.a. er ætlað að koma í veg fyrir neikvæð áhrif á

landslag, lífríki, vistkerfi og núverandi eða fyrirhugaða starfsemi eða landnýtingu í nágrenni svæðanna. Við ákvarðanatöku skal bærinn kynna fyrirhugaða efnistöku fyrir landeigendum og þeim er kunna að hafa hagsmuna að gæta.

Gert er ráð fyrir 42 efnistökusvæðum í sveitarfélaginu og eru þau tilgreind í skilmálatöflu í kafla 17.7, þar af eru 16 nýjar námur. Öðrum námum verður lokað og frá þeim gengið í samræmi við ákvæði aðalskipulagsins og deiliskipulag þar sem það er í gildi. Einnig er heimil minniháttar efnistaka til rannsókna og vöruþróunar á jarðleir í botni Hvammsfjarðar, en staðsetning er ekki sýnd á upprætti. Vinnsla jarðleirs í atvinnuskyni kallar á breytingu á aðalskipulagi og er eftir atvikum háð umhverfismati. Breytingar á efnistökusvæðum má sjá á mynd hér að ofan (**Mynd 11.5**).

Stefnan um byggð er útfærð nánar með afmörkun fyrir svæðin (E) á skipulagsupprætti, almennum ákvæðum og sértækum ákvæðum fyrir Efnistöku- og efnislosunarsvæði (kafla 17.7).

Helstu stefnubreytingar

Efnistökusvæðum er fækkað um þriðjung. Í fyrra aðalskipulagi voru 63 efnistökusvæðum en þau verða nú 42. Ríflega helmingi fyrri náma er lokað en einnig eru nýjar námur skilgreindar í samræmi við breyttar þarfir s.s. fyrir vegagerð.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnunni er ætlað að stuðla að hagkvæmri nýtingu jarðefna og draga úr sóun á verðmætum jarðefnum en jafnframt að tryggja nægilegt framboð jarðefna til uppbyggingar í sveitarfélaginu.

Fækkun efnistökusvæða dregur úr áhrifum þeirra, svo sem á ásýnd lands og íbúa á nærliggjandi svæðum. Stefnan hefur óveruleg áhrif á menningarminjar, vatnsvernd og svæði sem njóta verndar samkvæmt lögum um náttúruvernd. Stefnan er líkleg til að valda aukinni losun

gróðurhúsalofttegunda til skamms tíma litið vegna rasks á grónu landi en skilyrði um frágang náma draga verulega úr þeim.

11.10 VARÚÐARSVÆÐI

Samkvæmt skipulagsreglugerð skal skilgreina í aðalskipulagi svæði þar sem heilsu eða öryggi kann að vera ógnað, svo sem vegna hávaða, mengunar, hættulegra efna og annarra takmarkana. Svæði í biðflokki samkvæmt verndar- og orkunýtingaráætlun skal einnig skilgreina sem varúðarsvæði.

Miltisbrandsgrafir

Embætti yfirdýralæknis hefur um skeið skráð miltisbrandsgrafir á Íslandi, eftir munnlegum og skráðum heimildum. Staðsetning er þeirra er ekki alltaf ljós og fleiri grafir kunna að finnast sem ekki hafa verið skráðar. Í Dalabyggð er að finna reiti þar sem miltisbrandssmituð dýrahæ hafa verið urðuð, en nákvæm staðsetning þeirra í mörgum tilvikum ekki þekkt. Hætta getur skapast ef landi er raskað og smituð hræ eða jarðvegur kemur upp á yfirborðið en gró bakteríunnar getur lifað í jörðu í a.m.k. 200 ár. Allir staðir, þar sem miltisbrunnahræ hafa verið grafin eru hugsanlega hættulegir og geta verið uppspretta miltisbrunasýkingar um ótiltekinn tíma.⁶⁹ Sú hætta hefur aukist með auknu jarðraski og framkvæmdum, en einnig getur breytt tíðarfar raskað eldri gröfum.

Markmið og stefna – Varúðarsvæði

Markmið

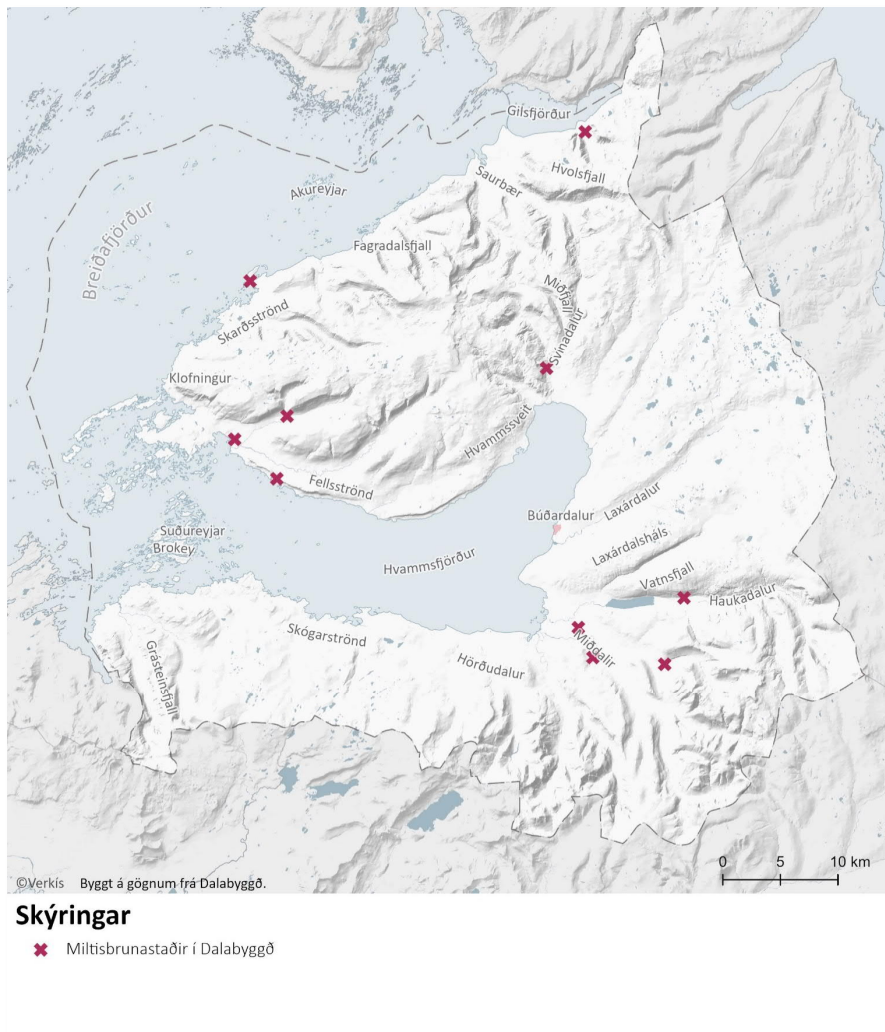
- ♦ Lágmarka hættu fyrir heilsu og öryggi almennings s.s. vegna mengunar eða náttúruvár
- ♦ Tryggt verði að ekki verði hróflað við miltisbrandsgröfum.
- ♦ Miltisbrandsgrafir verði kortlagðar.

⁶⁹ Sigurður Sigurðarson. 2005.

Ljúka skal við skráningu á miltisbrandsgröfum á fyrri hluta skipulagstímabilsins svo hægt sé að tryggja að ekki verði hróflað við þeim. Þar sem nákvæm staðsetning er þekkt, skulu grafir með merktar á staðnum.

Sýna þarf varúð, ef leifar dýra koma upp við jarðrask. Loka skal aðgengi að svæðinu og gera skal Matvælastofnun viðvart sem metur hættum og ákvarðar um þörf á aðgerðum.

Skráðar grafir eru tilgreindar á mynd hér að neðan (Mynd 11.6) og einnig á skipulagsupprætti (varúðarsvæði).

Mynd 11.6 Þekktar miltisbrandsgrafir í Dalabyggð.⁷⁰

⁷⁰ Sigurður Sigurðarson dýralæknir.

Helstu stefnubreytingar

Varúðarsvæði vegna miltisbrandsgrafa hafa ekki áður verið afmörkuð í aðalskipulagi Dalabyggðar.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan um skráningu og reglur um umgengni við miltisbrandsgrafir hefur jákvæð áhrif á velferð og öryggi manna og dýra, þ.e. hún dregur úr hættu á smiti og hefur þannig áhrif á lýðheilsu og vellíðan íbúa.

12 SAMFÉLAGSPJÓNUSTA

12.1 SKÓLAR OG ÍPRÓTTAHÚS

Í Dalabyggð er samrekin grunnskóli, leikskóli og tónlistarskóli í Búðardal, þ.e. Auðarskóli við Miðbraut. Skólinn þjónar öllu sveitarfélaginu og er skipulagður skólaakstur fyrir íbúa dreifbýlisins. Búðardalsvöllur er inni í þéttbýlinu, auk íþróttasvæða við Auðarskóla og opinna útivistar- og leiksvæða. Íþróttahús með sundlaug er rekið að Laugum í Sælingsdal. Dalabyggð áformar uppbyggingu sundlaugar og stækkun íþróttahúss á svæði sem tengist Auðarskóla í Búðardal. Deiliskipulag fyrir Auðarskóla og íþróttamiðstöð tók gildi í júlí 2021.

Markmið og stefna – Skólar og íþróttahús

Markmið

- ◆ Efla möguleika íbúa til náms í heimabyggð.
- ◆ Aðgengi fyrir alla verði tryggt í skólabyggingum og íþróttaaðstöðu.
- ◆ Umhverfi skóla verði heilsusamlegt, stuðli að góðri hreyfingu og eflir þroska allra nemenda. Skólarnir nýti sér nálægðina við náttúruna.
- ◆ Allir íbúar sveitarfélagsins eigi möguleika á skipulagðri íþróttaiðkun.

Útfærsla stefnu

Lögð er áhersla á gott aðgengi til náms á öllum skólastigum. Leggja skal áherslu á samstarf milli skólastiga og að skólastarfið taki einnig til sí- og endurmenntunar og nýsköpunar. Þannig geta skólamál tengt saman kynslóðir og hópa og myndað miðstöð þekkingar sem um leið er félagsmiðstöð sem styrkir samfélagið.

Gott aðgengi að menntun eflir búsetuskilyrði. Lykilþáttur í góðu aðgengi eru öflugar samgöngur, skólaakstur og að aðgengi sé tryggt fyrir alla að mannvirkjum. Mikilvægt er að miðstöð þekkingar sé staðsett miðsvæðis í

Búðardal og styrki þannig miðbæjarstarfsemina þar, sbr. kafla 10.5 um miðsvæði.

Góð íþróttaaðstaða er í dag talin grunnþjónusta og hefur áhrif á val fólks til búsetu. Fyrirhuguð er uppbygging íþróttamannvirkja í Búðardal, þ.e. ný sundlaug og stækkun íþróttahúss í samræmi við nýtt deiliskipulag. Grunnskóla- og leikskólalóðirnar verða í góðum tengslum við íbúðarhverfi og nýtast sem útivistarsvæði.

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan um skóla og íþróttahús er sú sama og í fyrra aðalskipulagi. Þó er aukin áhersla á að skólar og íþróttamannvirki tengist miðsvæðinu, styrki það og myndi öflugra miðstöð í samfélaginu.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan hefur mjög jákvæð áhrif á samfélag, félags- og velferðarmál, atvinnu og þjónustu, þ.e. eykur þol gagnvart samfélagsbreytingum, eflir nærþjónustu og stuðlar að bættri lýðheilsu og vellíðan íbúa og gesta. Hún getur einnig skapað atvinnu í sveitarfélaginu og styrkt aðra þjónustu. Stefnan hefur takmörkuð áhrif á náttúru og menningarminjar og áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda er óveruleg.

12.2 MENNING

Fjögur félagsheimili eru í Dalabyggð þ.e. Tjarnarlundur í Saurbæ, Árblik í Suðurdöllum, Staðarfell á Fellsströnd og Dalabúð í Búðardal. Dalabúð er í mikilli notkun en breytt búsetumynstur hefur dregið úr notkun annarra félagsheimila.

Bókasafn er við Miðbraut sem er miðsvæðis í Búðardal. Vínlandssetrið er sögusýning sem staðsett í Leifsbúð í Búðardal en fleiri áhugaverða áfangastaði tengda menningu og ferðaþjónustu má finna í sveitarfélaginu. Byggðasafn Dalamanna hefur verið rekið í Sælingsdal og Listasafn Dalasýslu í Búðardal. Söfnin hafa ekki verið í rekstri undanfarið en vonast er til að hægt

verði að finna gott húsnæði fyrir þau. Ýmsir viðburðir eru haldnir í sveitarfélaginu, svo sem Ólafsdalshátíð og Kvinnareiðin.

Markmið og stefna – Menning

Markmið

- ◆ Efla safna- og menningarstarfsemi með áherslu á sérstöðu svæðisins.
- ◆ Styrkja stoðir félagsheimilanna með möguleika á fjölbreyttri nýtingu.
- ◆ Efla menningarstarfsemi á miðsvæðum í Búðardal.

Útfærsla stefnu

Lögð er áhersla á að styrkja núverandi tengsl menningar og ferðaþjónustu, einnig með áherslu á landbúnað sem lykilþátt í sögu og menningu svæðisins. Leita skal leiða til fjölbreyttari nýtingar félagsheimila s.s. með auknum möguleikum til verðmæta- og nýsköpunar sem styrkt getur samfélagið og rennt þannig styrkari stoðum undir byggð á svæðinu.

Gert er ráð fyrir fjölbreyttri safnastarfsemi í bókasafninu og annarri starfsemi sem getur styrkt það, s.s. viðburðir og kaffihús. Bókasafnið er mikilvægur samverustaður fyrir heimamenn, en getur einnig orðið áhugaverður staður fyrir ferðamenn. Efling bókasafnsins getur þannig verið mikilvægur þáttur í styrkingu miðsvæðis.

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan um menningu er sú sama og í fyrra aðalskipulagi en aukin áhersla er lögð á fjölbreytta starfsemi og nýtingu mannvirkja til að efla menningarstarfsemi sem styrkir svæðið.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan hefur mjög jákvæð áhrif á samfélag, félags- og velferðarmál, atvinnu og þjónustu, þ.e. eykur þol gagnvart samfélagsbreytingum, eflir nærþjónustu og atvinnu í sveitarfélaginu og styrkt aðra þjónustu. Stefnan hefur takmörkuð áhrif á náttúru og menningarminjar og áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda er óveruleg.

12.3 FÉLAGS- OG HEILBRIGÐISMÁL

Heilsugæsla er við Vesturbraut í Búðardal. Nyrst í bænum er hjúkrunarheimilið Silfurtún ásamt þjónustuíbúðum. Hjúkrunarheimili er einnig að Fellsenda í Suðurdölum. Lögregla, slökkvilið eru við Miðbraut í Búðardal og björgunarsveitin Ósk er með aðsetur við Vesturbraut í Búðardal.

Markmið og stefna – Félags og heilbrigðismál

Markmið

- ◆ Fjölskylduvænt samfélag sem tryggir öryggi íbúa og veitir góða heilbrigðisþjónustu sem tekur mið af þörfum íbúa óháð aldri og þjóðfélagsstöðu.
- ◆ Skipulag byggðar stuðli að lífsgæðum fólks, bættri lýðheilsu og vellíðan.
- ◆ Göngutengsl milli svæða og að þjónustu verði styrkt
- ◆ Aðgengi verði fyrir alla að mannvirkjum í Búðardal.

Útfærsla stefnu

Gert er ráð fyrir aukinni uppbyggingu í tengslum við hjúkrunarheimilið Silfurtún, s.s. með uppbyggingu þjónustuíbúða fyrir aldraða með bein tengsl við þjónustu sem veitt er íbúum Silfurtúns. Við uppbygginguna skal leggja sérstaka áherslu á bættu aðstöðu utandyra, góð göngutengsl við önnur hverfi og þjónustu og að ávallt verði hugað að aðgengi fyrir alla. Umhverfið

hefur talsverð áhrif á líkamlega og andlega heilsu íbúa og dvalargesta stofnana. Þetta á bæði við um útsýni sem og beinan aðgang að svæðum utandyra. Þess vegna er lögð áhersla á að umhverfi stofnana verði hannað með þarfir notenda þeirra í huga og að jafnframt verði hugað að útsýni frá vistarverum þeirra.

Áhersla er lögð á að heilsugæslan og félagsleg þjónusta verði sem mest miðsvæðis en einnig að þjónustustarfsemi í dreifbýli geti eflst.

Í skipulaginu er lögð áhersla á gott net göngustíga og góðar almenningsgöngur sem dregið geta úr loftmengun. Nánar er fjallað um útvist í kafla 13 og samgöngur í kafla 15.

Tryggja skal möguleika allra til fullrar þátttöku í samfélaginu, óháð aldri, kyni, færni eða uppruna. Stefnt er að því að Dalabyggð verði bær með aðgengi fyrir alla. Forðast skal, eins og kostur er, aðgreiningu aðgengis eftir færni einstaklinga en miða heldur lausnir við að allir geti nýtt sér aðalinngang og meginguleiðir.

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan um félags- og heilbrigðismál er sú sama og í fyrra aðalskipulagi. Svæði Silfurtúns hefur verið rýmkað með möguleika á meiri uppbyggingu og gert ráð fyrir skógrækt og útivistarsvæði umlyki það til norðurs og vesturs. Fyrirhuguð frístundabyggð norðan þess hefur verið minnkuð og færð fjær. Einnig er svæði heilsugæslustöðvarinnar nú skilgreint sem miðsvæði til eflingar þess svæðis.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan hefur mjög jákvæð áhrif á samfélag, félags- og velferðarmál, atvinnu og þjónustu, þ.e. eykur þol gagnvart samfélagsbreytingum, eflir nærþjónustu og stuðlar að bættri lýðheilsu og vellíðan íbúa og gesta. Aukin félags- og heilbrigðisþjónusta getur einnig skapað atvinnu í sveitarfélaginu og styrkt aðra þjónustu. Stefnan hefur takmörkuð áhrif á náttúru og menningarminjar og áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda er óveruleg.

Mynd 12.1 Silfurtún, séð til norðurs.

13 ÚTIVIST, ÍPRÓTTIR OG OPIN SVÆÐI

Hér er fjallað um almenna útivist, leiksvæði, íþróttir og önnur græn svæði. Einnig er fjallað um útivist á óbyggðum svæðum.

13.1 SKIPULAG BYGGÐAR OG LÍFSGÆÐI FÓLKS

Eitt af leiðarljósum landsskipulagsstefnu er að skipulag byggðar og landnotkunar stuðli að lífsgæðum fólks. Í skipulagi eru teknar ákvarðanir um útfærslu byggðar, samspil byggðar og samgangna, hvar gera skuli ráð fyrir svæðum til útivistar og nánari útfærslu þeirra.

Þekkt er að útfærsla byggðar getur haft bein áhrif á lýðheilsu og vellíðan. Nefna má þætti eins og gæði hins byggða umhverfis og tækifæri til útiveru og hreyfingar í daglegu lífi.

Í *Landsskipulagsstefnu 2015-2020* og *Svæðisskipulagi Dalabyggðar, Reykhólahrepps og Strandabyggðar 2018 – 2030* er rík áhersla á samspil skipulags byggðar og lífsgæða sem felast í aðgengi að náttúrunni.

Leiðarljós aðalskipulagsins leggur áherslu á að auka lífsgæði íbúa, sjálfbærni daglegs lífs og þol samfélagsins gagnvart umhverfis- og samfélagsbreytingum. Hér er tekið sérstaklega á þremur þáttum skipulag byggðar og lífsgæði fólks, þ.e. nærþjónustu og ferðatíma, hljóðvist og myrkurgæðum.

Nærþjónusta, ferðatími og sjálfbærni daglegs lífs íbúa

Mikilvægur þáttur í sjálfbærni byggðar er að tengja íbúðarbyggð, verslun og þjónustu og atvinnustarfsemi í þágu sjálfbærni daglegs lífs, lýðheilsu og aukinna lífsgæða. Samkvæmt athugun á korti eru allar íbúðir í Búðardal í 10 mínútna göngufjarlægð (um 1 km) frá matvöruverslun. Hið sama gildir um

⁷¹ Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV). 2021.

veitingastaði og grunnskóla. Ferðatími í dreifbýlinu og akstursfjarlægð í þjónustu er hins vegar í flestum tilfellum mun meiri.

Fjölmargir aðrir þættir en göngufjarlægð og göngutengsl hafa áhrif á gönguhæfi byggðar í þéttbýli. Meðal þátta sem koma helst til álita í Dalabyggð eru þættir eins og gæði umhverfis, gróður og öryggismál. Í skýrslu SSV *Íbúakönnun 2020*⁷¹ kemur m.a. fram að almennt öryggi og heilsugæsla er meðal þátta sem koma bestu út í Dalabyggð, en vegakerfið og vöruúrval kemur hvað verst út.

Hljóðvist

Við skipulagsgerð skal hljóðstig vegna umferðar ökutækja, flugumferðar og atvinnustarfsemi vera undir skilgreindum mörkum í viðauka reglugerðar nr. 724/2008 um hávaða.

Skv. reglugerð um kortlagningu hávaða og aðgerðaráætlanir nr. 1000/2005 skal sveitarstjórn gera hávaðakort fyrir þéttbýlissvæði en veghaldarar og rekstraraðilar flugvalla fyrir stóra vegi og flugvelli. Sveitarstjórn ber ábyrgð á því að aðgerðaráætlun sé gerð til að draga úr áhrifum hávaða, þar sem það á við. Reglugerðin kveður einnig á um það að skipulagsáætlanir séu í samræmi við niðurstöður hávaðakortlagningar.

Myrkurgæði

Myrkrið er manningum mikilvægt ekki síður en dagsbirtan. Í myrkrinu felast ákveðin gæði sem ættu að vera sjálfsagður þáttur náttúruverndar og líta ber á náttúrulegt myrkur sem umhverfisþátt sem bæði menn og dýr eigi að geta notið.⁷² Aukin umræða á sér stað um ljósmengun víða um heim. Þegar talað er um ljósmengun er átt við óheppileg hliðaráhrif sem gjarnan fylgja manngerðri lýsingu. Þá er lýsing notuð á rangan hátt, hún of mikil eða algerlega óþörf. Ljósmengun myndast þannig þegar að birtan dreifist umfram það sem óskað er eftir. Oft er hægt að greina ljósmengunina yfir þéttbýli sem birtuhjúp og eru það einkum eftirfarandi þættir sem eru helstu

⁷² Umhverfis- og auðlindaráðuneytið, 2013.

uppsprettur hennar: Götulýsing, fyrirtæki, stofnanir, hafnir og athafnasvæði, t.d. íþróttavellir og iðnaðarsvæði ásamt heimilum.

Markmið og stefna – Skipulag byggðar og lífsgæði fólks

Markmið

- ◆ Að skipulag byggðar og landnotkunar stuðli að lífsgæðum fólks með auknum gæðum byggðar og bættum búsetuskilyrðum.
- ◆ Að skipulag byggðar í Dalabyggð stuðli að heilnæmi umhverfis með viðeigandi ráðstöfunum og útfærslu í deiliskipulagi og sérstaklega verði hugað að umhverfisvænum lausnum þar sem það á við.
- ◆ Tekið verði tillit til hljóðvistar og myrkurgæða í öllu skipulagi.

Útfærsla stefnu

Við skipulag byggðar skal taka tillit til hljóðvistar og myrkurgæða þannig að íbúar Dalabyggðar eigi kost á því að búa við heilnæmt umhverfi. Við deiliskipulagsgerð skal, þar sem það á við, huga að ljósmengun og myrkurgæðum og gera hávaðakort sem nýtist við ákvarðanatöku. Við endurbætur á Vesturbraut skal huga sérstaklega að þessum þáttum.

Lýsingu skal að nálgast á heildrænan hátt þar sem velferð íbúa er sett í forgrunn. Lýsing skal vera í samhengi við umhverfi sitt og huga skal að næturásýnd sveitarfélagsins. Það á einnig við um ljósaskilti og sambærilega ljósgjafa. Í dreifbýli, einkum á náttúrusvæðum, er mælt til þess að myrkursvæði verði varðveitt eins og kostur er, um leið og öryggi vegfarenda er tryggt með ákjósanlegri lýsingu. Lýsing fyrir gangandi og hjólandi vegfarendur í þéttbýli skal vera að minnsta kosti jafnmikil eða meiri en á aðliggjandi samsíða vegum.

Helstu stefnubreytingar

Mörkuð sérstök stefna um gæði byggðar en slík stefna var ekki í fyrra aðalskipulagi.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan hefur mjög jákvæð áhrif á samfélag og félags- og velferðarmál, þ.e. eykur þol gagnvart samfélagsbreytingum og stuðlar að bættri lýðheilsu og vellíðan íbúa og gesta. Stefnunni er ætlað að viðhalda myrkurgæðum og ásættanlegri hljóðvist. Stefnan stuðlar að heilnæmu umhverfi og hefur jákvæð áhrif á samfélagið.

13.2 ÚTIVIST, ÍPRÓTTIR OG OPIN SVÆÐI

Útivist, hreyfing og íþróttaiðkun hefur almennt aukist á Íslandi síðustu árin. Áhuginn tengist m.a. breytingum á viðhorfi og breyttum lífsgildum þar sem meira er horft til heilsu. Í skipulagsgerð er vaxandi meðvitund um áhrif hins byggða umhverfis á andlega og líkamlega heilsu og vellíðan. Koma þar margir þættir til, svo sem aðgengi að vönduðum almenningsrýmum og aðstaða til göngu og hjólríða í daglegu lífi. Einnig aðgengi að náttúru og grænum svæðum, sem og heilnæmi umhverfis. Í Dalabyggð er aðgengi að náttúrunni almennt gott og því er auðvelt að nýta þau umhverfisgæði sem eru til staðar.

Á hluta Fjósatúns er golfvöllur og uppi hafa verið hugmyndir um golfvöll í landi Sælingsdalstungu. Hesthúsasvæði er austan Vesturbrautar. Íþróttasvæði með fótboltavelli er neðan Dalbrautar og Miðbrautar. Leiksvæði er bak við stjórnsýsluhúsið og opið grænt svæði er neðan skólasvæðisins milli Miðbrautar og Ægisbrautar. Skógrækt til útivistar er norðan þéttbýlisins.

Eins og fram kom í kafla 12.2 er fyrirhuguð uppbygging ný sundlaug og stækkun íþróttahúss í Búðardal. Uppbyggingin mun breyta verulega aðstöðu til íþróttaiðkunar í Búðardal og nágrenni. Leiksvæði eru við grunnskólann og leikskólann.

Hestamennska er vinsæl íþrótt- og tómsundagrein í sveitarfélaginu líkt og víða annars staðar á Íslandi. Hesthúsasvæði er austan Vesturbrautar og þar

eru reiðskemma og skeiðvöllur auk hesthúsa. Út frá hesthúsasvæðinu liggur net reiðleiða um sveitarfélagið.

Hluti af þeim svæðum sem voru skilgreind sem opin svæði til sérstakra nota í fyrra aðalskipulagi falla nú undir landnotkunarflokkinn afþreyingar- og ferðapjónustusvæði (kaflar 11.4 og 17.9).

Mynd 13.1 Hestar í Búðardal.

Markmið og stefna – útivist, íþróttir og opin svæði

Markmið

- ◆ Stuðla að auknum möguleikum til útivistar í Búðardal og nágrenni, svo sem með eflingu gróðurs og skjólmyndun.
- ◆ Uppbygging útivistarsvæða stuðli að heilsueflingu.

- ◆ Efla starfsemi á sviði útivistar og ferðapjónustu.
- ◆ Styrkja stöðu hestaíþróttar og tengsl hennar við aðra útivist.
- ◆ Aðgengi verði fyrir alla að íþróttar- og útivistarsvæðum í Búðardal.
- ◆ Aðstaða verði bætt á leiksvæðum og þeim fjölgað.
- ◆ Tryggja varðveislu náttúrunnar sem útivistarsvæðis.

Útfærsla stefnu

Gert er ráð fyrir að allt land Fjósa umhverfis þéttbýlið verði ætlað fyrir opin svæði til útivistar. Þannig verður Búðardalur umvafinn útivistarsvæðum í góðum tengslum við íbúðarhverfi og þjónustusvæði. Innan þessa svæðis er gert ráð fyrir neti göngu- og reiðleiða sbr. kafla um göngu og hjólaleiðir (kafla 15.1) og kafla um reiðleiðir (kafla 15.2). Áhersla er lögð á að nýta náttúruleg gæði svæðisins við uppbyggingu útivistarsvæða s.s. nálægð við strönd og á, en einnig sögu og menningarminjar.

Gert er ráð fyrir eflingu íþróttasvæðisins í miðju þéttbýlisins. Aðal leiksvæðið í Búðardal er á skólalóðum leik- og grunnskólans en einnig er leiksvæði við Stjórnsýsluhúsið. Huga skal að öruggum aðkomuleiðum að íþróttar- og leiksvæðum og ávallt skal miða við aðgengi fyrir alla. Áfram er gert ráð fyrir skógræktarsvæði við norðurjaðar byggðarinnar, beggja vegna Vestfjarðarveggar. Einnig er gert ráð fyrir aukinni skógrækt innan útivistarsvæða en það tryggt að hún skerði ekki verðmætt útsýni eða raski minjum á svæðinu.

Bæta skal og fjölga göngu- og hjólaleiðum, þannig að þær hvetji til útivistar en verði jafnframt raunhæfur valkostur sem samgönguleið. Nánar er fjallað um göngu- og reiðleiðir í kafla um samgöngur.

Varðveita skal náttúru þeirra svæða sem henta vel til útivistar. Uppbygging á útivistarsvæðum svæðum skal miðast við að skerða ekki gæði þeirra, en huga skal að aðgengi fyrir alla þar sem það er kostur.

Eins og fram kom í kafla 12.2 er ný sundlaug fyrirhuguð og stækkun íþróttahússins í Búðardal. Nánari útfærsla er í deiliskipulagi sem samþykkt var í júlí 2021. Gert er ráð fyrir nýjum golfvelli í landi Sælingsdalstungu en auk þess er golfvöllur á Fjóstúni. Einnig er gert ráð fyrir áframhaldandi uppbyggingu hesthúsasvæðisins austan Vesturbrautar.

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan er sú sama og í fyrra aðalskipulagi. Þó er gert ráð fyrir að stærra svæði umhverfis þéttbýlið nýtist til útivistar og að þau verði eflað. Ekki er legur gert ráð fyrir hesthúsabyggð vestan Vesturbrautar.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan er líkleg til að hafa veruleg jákvæð áhrif á heilsu og öryggi íbúa og stuðla að heilbrigðu lífni og vellíðan. Áhrifin á loftslagsmál eru óveruleg, en heilt yfir er stefnan líkleg til að auka tengsl íbúa við náttúru og menningu svæðisins.

INNVIÐIR

14 VEITUR OG FJARSKIPTI

Í þessum kafla er fjallað um fjarskipti og veitur, þ.e. vatnsveitu, hitaveitu, fráveitu og rafveitu.

14.1 VEITUR

Til veitna teljast stofn- og dreifikerfi veitna, s.s. vatnsveita, hitaveita, rafveita, fjarskipti og fráveita. Í aðalskipulagi skal gera grein fyrir þegar byggðum og fyrirhuguðum stofnkerfum veitna, þ.e. flutningskerfi, frá upptökum að dreifikerfi.

Í Landsskipulagsstefnu 2015-2026 er fjallað um veitur í kafla um Gæði hins byggða umhverfis. Þar kemur fram að „við skipulagsgerð sveitarfélaga verði stuðlað að heilnæmi umhverfis með viðeigandi ráðstöfunum varðandi vatnsvernd, vatnsveitu, fráveitu, úrgangsméðhöndlun, hljóðvist og loftgæði“. Gera þurfi ráð fyrir landrými, aðstöðu og aðgerðum til að tryggja vatnsból, fráveitu og aðra þætti sem varða heilnæmt umhverfi og skoða möguleika á sjálfbærum eða blágrænum ofanvatnslausnum.

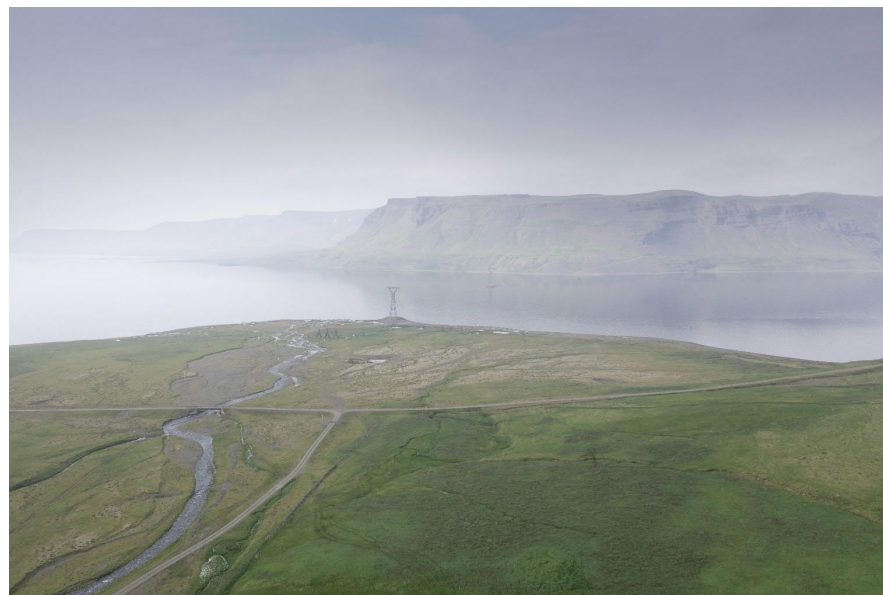
Rafveita

Glerárskógalína 1, sem er 132 kV háspennulína, liggur frá Hrutatungu í Hrutafirði um Laxárdalsheiði að tengivirki í Glerárskógum. Þaðan og yfir Gilsfjörð að tengivirki í Geiradal liggur Geiradalslína 1 sem einnig er 132 kV háspennulína. Dreifikerfi Rarik liggur um byggðina frá Saurbæ, um Skarðsströnd, Fellsströnd, Hvammssveit, Laxárdal, Haukadal, Miðdali og Skógarströnd. Hluti raflínanna hefur verið lagður í jörð, svo sem í Saurbæ og Staðarhólsdal, frá Hvammssveit og með ströndinni suður fyrir Búðadal, í Miðdölum og Hörðudal. Dreifikerfi á vegum Orkubús Vestfjarða er auk þess í Gilsfirði, nánar tiltekið í Ólafsdal og yfir fjörðinn sem og í botni fjarðarins.¹

Fyrirhugaðir eru tveir vindmyllugarðar í sveitarfélaginu og auk þess er svigrúm fyrir smærri vatnsaflsvirkjanir sbr. umfjöllun um raforku í kafla 6.

Gert er ráð fyrir að vindmyllugarðar tengist flutningskerfi Landsnets með jarðstrengjum, í samráði við fyrirtækið. Möguleiki er á að tengja smærri vatnsaflsvirkjanir inn á almenna dreifikerfið í samráði við eigendur raflínanna.

Í Kerfisáætlun Landsnets 2020-2029 eru ekki fyrirhugaðar breytingar á flutningskerfi fyrirtækisins innan Dalabyggðar. Í Kerfisáætlun eru skoðaðir möguleikar á að bæta raforkuflutning frá landskerfinu inn á Vestfirði en öll fæðing þangað fer um flutningskerfið sem liggur innan Dalabyggðar. Nýtt yfirbyggt tengivirki í Hrutatungu bætir verulega afhendingaröryggi í Dalabyggð og til Vestfjarða. Í undirbúningi er efling flutningskerfis Landsnets milli Hvalfjarðar og Hrutatungu sem einnig mun bæta afhendingaröryggið enn frekar. Endurbæturnar opna einnig möguleika á að tengja nýja orkuvinnslu við meginflutningskerfið, m.a. vindorku. Þessar breytingar eru utan marka sveitarfélagsins.

Mynd 14.1 Geiradalslína 1 liggur yfir Gilsfjörð og fæðir Vestfirði.

Algengara er að jarðstrengir séu lagðir í jörðu nú en áður til að draga úr sjónrænum áhrifum og auka afhendingaröryggi. Áhrifin fara þó talsvert eftir landslaginu og landfræðilegum aðstæðum hverju sinni. Í sumum tilvikum kunna loftlínur að valda minna raski en jarðstrengir. Jarðstrengir hafa einnig tæknilega annmarka sem tengjast spennubreytingum og því er einungis hægt að leggja takmarkaða vegalengd af þeim innan hvers svæðis. Loftlínur þurfa því einnig að koma við sögu.

Loftlínur utan þéttbýlis, til flutnings á raforku með 132 kV spennu eða hærri, eru ávallt háðar mati á umhverfisáhrifum skv. lögum nr. 111/2021. Lagning loftlína til flutnings raforku með a.m.k. 66 kV spennu er tilkynningaskyld til Skipulagsstofnunar sem úrskurðar hvort þörf sé á umhverfismati. Það á einnig við um lagningu strengja í jörð, vatn eða sjó sem eru a.m.k. 10 km og utan þéttbýlis, einnig styttri en 10 km ef staðsettir á verndarsvæðum utan þéttbýlis.

Samkvæmt reglugerð um raforkuvirki nr. 678/2008 skal af öryggisástæðum skilgreina lágmarksfjarlægðir raflína til annarra mannvirkja. Helgunarsvæði háspennulína er skv. ÍST EN 50341-1:2001 og EN 50341-3-12:2001 og ákvarðast af kennistærðum línunnar. Innan helgunarsvæðis háspennulína gildir byggingarbann sem felst í að á því svæði er óheimilt að reisa mannvirki og skógrækt er takmörkunum háð en ýmis önnur landnotkun er leyfð. Allar framkvæmdir eru bannaðar innan öryggissvæðis jarðstrengja.

Stofnkerfi rafmagns er auðkennt á skipulagsupprætti.

Vatnsveita

Neysluvatn fyrir þéttbýlið kemur úr Svínadal en auk þess er um tugur samveitna í sveitarfélaginu. Annars staðar eru einkaveitur. Vatnsverndarsvæði eru sýnd á skipulagsupprætti. Einnig er vísað til umfjöllunar um vatnsvernd í kafla um neysluvatn (kafla 6.2).

Í lögum nr. 93/1995 um matvæli og neysluvatnsreglugerð nr. 536/2001 er fjallað um starfsleyfi vegna vatnsveitu. Ekki er sérstakt eftirlit á

sveitarbæjum, nema þar sem fram fer matvælastarfsemi, gisting, veitingasala, fiskvinnsla, kúabú eða annað sambærilegt.

Hitaveita

Hitaveita Dalabyggðar er stærsta veitan í sveitarfélaginu og nýtir hún vatn úr Reykjadal sem er leitt í Búðardal. Flest býli á veituleiðinni tengjast veitunni. Auk þess er hitaveita á Laugum í Sælingsdal sem nýtt er til upphitunar alls húsnæðis þar og í sundlaug. Í fyrra aðalskipulagi var gert ráð fyrir frekari rannsóknum á nýtingarmöguleikum í tengslum við jarðhita. Þessi vinna hefur ekki farið fram af miklum þunga og því eru enn ókönnuð tækifæri fyrir hendi. Stofnæðar eru auðkenndar á skipulagsupprætti.

Fráveita

Reglugerð nr. 798/1999 um fráveitur og skólps hefur það markmið að vernda almenning og umhverfið gegn mengun af völdum skólps, en einnig að koma á samræmdri og kerfisbundinni söfnun, meðhöndlun og hreinsun skólps frá íbúðabyggð og tilteknum atvinnurekstri. Frá íbúðabyggð berast lífræn efni, næringarefni og gerlar. Frá iðnaði geta auk þess borist ýmis önnur efni, s.s. olíuefni, þungmálmar og þrávirk lífræn efni. Reglugerð um fráveitur og skólps gerir ráð fyrir hreinsun skólps frá þéttbýlinu með viðurkenndum hreinsibúnaði.

Til fráveitu teljast rotþrær og stofnkerfi fráveitu, þ.e. flutningskerfi frá upptökum að dreifikerfi. Frá Búðardal liggja tvær frárennslislagnir út fyrir stórstraumsfjöru. Sjórinn, sem er viðtaki skólpsins þynnir og eyðir því að hluta til. Niðurstöður framkvæmdaáætlunar um varnir gegn mengun sjávar, sýna einnig að hafið umhverfis Ísland er góður viðtaki og að með hreinsun má halda skólpmengun í lágmarki.

Unnið er að endurbótum á fráveitu í Búðardal. Útrásir fráveitunnar hafa verið sameinaðar norðan við höfnina og til stendur að reisa skolphreinsistöð. Viðurkenndar rotþrær eru við nær flesta bæi og sumarhús í dreifbýlinu. Stofnæðar veitna eru auðkenndar á skipulagsupprætti.

Markmið og stefna – Veitur

Markmið

- ◆ Tryggja samkeppnishæft afhendingaröryggi raforku í dreifbýli og þéttbýli og að hægt verði að mæta aukinni orkuþörf.
- ◆ Hugað verði að orkuskiptum í samgöngum við skipulagsgerð og aðra ákvarðanatöku.
- ◆ Allir íbúar og fyrirtæki hafi ávallt nægan aðgang að heitu vatni og ómenguðu köldu vatni.
- ◆ Fráveita sveitarfélagsins verði í samræmi við þarfir samfélagsins og lög og reglugerðir.
- ◆ Tryggt verði að veitulagnir spilli ekki verðmætum náttúrusvæðum og að frágangur þeirra verði til fyrirmyndar.

Útfærsla stefnu

Öflugir og traustir innviðir eru ein af forsendum fyrir blómlegu samfélagi og kröftugu atvinnulífi. Mikilvægt er að veitulagnir almennt falli vel að landslagi og verðmætum náttúrusvæðum verði hlíft eins og kostur er. Í öllum tilvikum skal gengið þannig frá að sem minnst ummerki verði á yfirborði landsins. Allt jarðrask skal lagað að aðliggjandi landslagi m.t.t. gróðurs, efnis og forms. Fyrirvari er gerður um legu veitulagna á uppdrætti vegna skorts á upplýsingum og mælikvarða korts.

Tryggja þarf næga orku til að framfylgja markmiðum aðalskipulagsins og samkeppnishæft afhendingaröryggi raforku í dreifbýli og þéttbýli. Meta skal m.t.t. umhverfisáhrifa hvort leggja skuli raflínur í jörðu eða lofti. Æskilegt er að línur liggja meðfram vegum þar sem land er þegar raskað. Þá er mikilvægt að í öllum tilvikum verði gengið þannig frá að sem minnst ummerki verði á yfirborði landsins. Allt jarðrask skal lagað að aðliggjandi landslagi m.t.t. gróðurs, efnis og forma. Virða skal helgunarsvæði og tryggja gott aðgengi að

línunum og möstrum til að hægt sé að sinna viðhaldi. Viðhald á raflínunum getur falið í sér lítills háttar tilfærslu þeirra eða endurnýjum mastra sem geta verið frábrugðin þeim sem fyrir eru.

Innan helgunarsvæðis háspennulína er ekki heimilt að reisa mannvirki og ekki er gert ráð fyrir skipulagðri trjárækt innan þessa svæðis. Öryggissvæði jarðstrengja miðast við skurðbreidd og innan þess eru trjárækt og allar framkvæmdir bannaðar. Meðfram öryggissvæðinu er athafnasvæði og þar gildir byggingarbann. Helgunar- og öryggissvæði raflína eru tilgreind í töflu hér að neðan (**Tafla 14.1**). Leitast skal við að hækka ekki yfirborð lands sem er undir háspennulínunum, án þess að grípa til viðeigandi ráðstafana. Gera skal ráð fyrir rými og aðgengi fyrir búnað vegna dreifingar og afhendingar raforku. Forðast skal þveranir háspennulína og vega.

Leita skal leyfis viðeigandi veitufyrirtækis um framkvæmdir innan helgunarsvæðis.

Tafla 14.1 Helgunarsvæði raflína.

Línustærð	Helgunarsvæði	Skipulagsákvæði
Jarðstrengur	Öryggissvæði miðast við skurðbreidd, 3,5 m athafnasvæði til beggja hliða	Innan öryggissvæðis er óheimilt að byggja, grafa eða raska jarðvegi. Á landbúnaðarsvæðum er jarðvinna á efstu 0,30 m þó heimil. Óheimilt að reisa mannvirki innan athafnasvæðis.
Loftlína 11 kV	10 m	Óheimilt að reisa mannvirki innan helgunarsvæðis.
Loftlína 66 kV	25 m	Óheimilt að reisa mannvirki innan helgunarsvæðis.
Loftlína 132 kV	35-45 m	Óheimilt að reisa mannvirki innan helgunarsvæðis.
Loftlína 220 kV	65-85 m	Óheimilt að reisa mannvirki innan helgunarsvæðis.

Lögð skal áhersla á það að viðhalda eða auka gæði þess neysluvatns sem afhent er í sveitarfélaginu. Gert er ráð fyrir áframhaldandi rekstri og viðeigandi viðhaldi og uppbyggingu hitaveitu, eftir því sem þurfa þykir. Ekki er gert ráð fyrir því að ráðist verði í almenna uppbyggingu á veitum utan þéttbýlis. Kannaðir verði möguleikar á frekari nýtingu jarðhita í sveitarfélaginu, svo sem til húshitunar og ræktunar.

Áhersla skal lögð á góðar mengunarvarnir fyrir skólþ frá iðnaði og byggð en með því næst viðunandi takmörkun á losun lífræns úrgangs í hafið. Gert er að allt skólþ í fráveitukerfinu fari í gegnum hreinsistöð áður en því er veitt út í sjó.

Mannabústaðir skulu tengdir við fráveitur eða viðurkenndar rotþrær. Veitumannvirki skulu falla vel að landslagi og valda sem minnstu raski.

Uppfylla skal ákvæði laga og reglugerða um heilbrigðis- og hollustuhætti. Í því sambandi er vísað til reglugerðar um fráveitur og skólþ nr. 798/1999.

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan er sú sama og í fyrra aðalskipulagi. Áfram er lögð rík áhersla á uppbyggingu innviða til að auka samkeppnishæfni Dalabyggðar.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan er líkleg til að hafa veruleg jákvæð áhrif á samfélag og atvinnu og einnig er um að stuðla að orkuskiptum í samgöngum og það hefur jákvæð áhrif á loftslagsmál. Innviðauppbygging og viðhald innviða hefur ójákvæmilega einhver umhverfisáhrif. Ekki þarf þó að ráðast í viðamiklar endurbætur á innviðum á skipulagstímabilinu. Þær úrbætur sem fjallað er um í skipulaginu munu í mörgum tilfellum hafa jákvæð umhverfisáhrif. Má í því sambandi m.a. nefna úrbætur á fráveitu og lagningu raflínu í jörðu þegar það á við. Lögð er áhersla á endurnýjanlega orkugjafa og vandaðan yfirborðsfrágang á landi. Í heildina hefur stefna um veitur óveruleg áhrif á umhverfið.

14.2 FJARSKIPTI

Góðar fjarskiptatengingar eru mikilvægar fyrir eflingu og samkeppnisstöðu svæðisins og í raun ein af grunnforsendum í uppbyggingu samfélagsins. Gott aðgengi að fjarskiptum er mikilvægt fyrir íbúa en hefur ekki síður mikil áhrif á rekstrarskilyrði fyrirtækja.

Samkvæmt vegmælingum Póst- og Fjarskiptastofnunar er víða gott farsímasamband við stofn og tengivegi í sveitarfélaginu. Talsvert skortir þó á að sambandið sé ásætlanlegt. T.d. er takmarkað samband á Laxárdalsheiði, Vestfjarðavegi frá Miðdölum að Bröttubrekku og Fellsströnd. Almenn er gott 3G fjarskiptasamband í Dalabyggð en 4G samband takmarkast að mestu við byggðina en nær síður til fjalla. Full ástæða er til að greina nánar dreifingu 3G og 4G kerfa í Dalabyggð.

Í Dalabyggð er fjarskiptafélagið Dalaveitur ehf. sem sér um lagningu og rekstur ljósleiðarakerfis. Framkvæmdir við lagningu ljósleiðara hófust haustið 2017 og nú er dreifbýlið orðið nokkuð vel tengt. Búðardalur skilgreindur sem samkeppnissvæði og fjarskiptafyrirtæki hafa ekki séð ástæðu til að leggja ljósleiðara þangað.

Í stefnu stjórnvalda um fjarskipti (Þingsályktun um stefnu í fjarskiptum fyrir árin 2019-2033) er sett fram sú framtíðarsýn að *Ísland verði í fremstu röð með trausta og örugga innviði, öflug sveitarfélög, verðmætasköpun og framsækna þjónustu. Tækni tengi saman byggðir landsins og Ísland við umheiminn með umhverfissjónarmið í huga*. Markmið stjórnvalda er að árið 2025 verði 99,9% lögheimila og atvinnuhúsnaðis með aðgengi að ljósleiðara.

Markmið og stefna - Fjarskipti

Markmið

- ♦ Að öll heimili, fyrirtæki og opinberar stofnanir í Dalabyggð geti tengst háhraðaneti og treyst á örugga gagnaflutninga og góð fjarskipti.

Útfærsla stefnu

Stefnt er að því að öll heimili og fyrirtæki í sveitarfélaginu verði tengd háhraðaneti eins fljótt og auðið er. Efla þarf farsímasamband og 4G netsamband í dreifbýli til að styrkja byggð þar og þjóna vaxandi umferð og auknum fjölda ferðamanna. Við uppbyggingu fjarskipta á svæðinu skal miða við að þjónusta verði til jafns við það sem best gerist á landinu.

Við veituframkvæmdir er mikilvægt að skoða möguleika á því að leggja ljósleiðara samhliða þeim. Lágmarka skal umhverfisáhrif ljósleiðara eins og kostur er, m.a. með vönduðum yfirborðsfrágangi á landi.

Við uppsetningu fjarskiptamastra ber að huga að sýnileika og afturkræfni framkvæmda og gæta þarf þess að valda sem minnstum skaða á náttúrunni. Uppsetning fjarskiptamastra er háð útgáfu byggingarleyfis sem byggir á deiliskipulagi eða málsmeðferð grenndarkynningar. Umsóknir um nýjar staðsetningar farskiptamastra innan þéttbýlisins og á landbúnaðarsvæðum skal leggja fyrir sveitarfélagið og þarf því ekki breytingu á aðalskipulagi. Í aðalskipulaginu er gert ráð fyrir frekari uppbyggingu fjarskipta en endurvarpsstöðvar eru þó almennt ekki sýndar á aðalskipulagsupprætti.

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan er sú sama og í fyrra aðalskipulagi. Áfram er lögð rík áhersla á uppbyggingu fjarskipta til að auka samkeppnishæfni Dalabyggðar.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan er líkleg til að hafa veruleg jákvæð áhrif á samfélag og atvinnu. Innviðauppbygging og viðhald innviða hefur óhjákvæmilega einhver umhverfisáhrif, einkum sjónræn áhrif af framkvæmdum við uppbyggingu fjarskiptamastra og lagningu ljósleiðara í þéttbýli.

15 SAMGÖNGUR

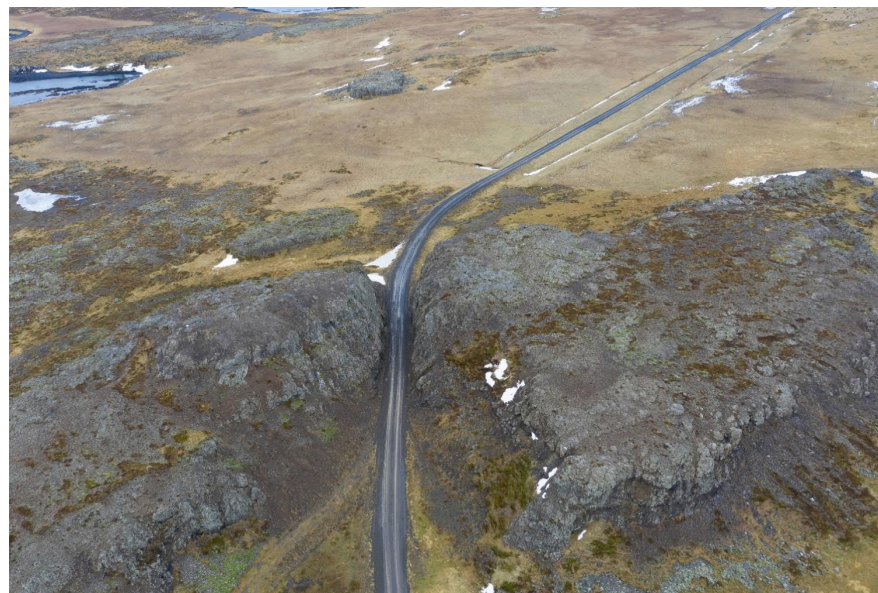
Í þessum kafla er fjallað um þróun og stefnu um samgöngumál og helstu áhrifaþætti, s.s. megingatnakerfi, ný samgöngumannvirki, almenningssamgöngur og vistvæna samgöngumáta.

Samgöngur eru ein af grunnforsendum búsetugæða og undirstaða öflugra atvinnu-, þjónustu- og menntakjarna. Þetta er einnig undirstrikað í stefnumótandi byggðaáætlun þar sem lögð er áhersla á nútímainnviði, þ.m.t. greiðar samgöngur, til eflingar þjónustu og til hagsbóta fyrir atvinnulíf.

Í samgönguáætlun 2020-2034 eru fimm meginmarkmið skilgreind: Öruggar samgöngur, greiðar samgöngur, hagkvæmar samgöngur, umhverfisvænar samgöngur og jákvæð byggðaðróun. Í framtíðarsýn samgönguáætlunar segir: *Ísland er í fremstu röð með trausta innviði, öflug sveitarfélög, verðmætasköpun og framsækna þjónustu. Tækni tengir byggðir Íslands við umheiminn og jafnvægi við umhverfið.*

Vegur um Þröskulda var opnaður 2009, en með honum færðist meginleiðin frá norðanverðum Vestfjörðum og Ströndum úr Hrútafirði og Holtavörðuheidi yfir í Dalabyggð um Gilsfjarðarbrú og Bröttubrekku.

Um skilgreiningar vega og helgunarsvæða vega er fjallað í vegalögum nr. 80/2007. Nýbygging og breytingar á eldri samgöngumannvirkjum eru í mörgum tilvikum háð umhverfismati sbr. lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021 m.s.br.

Mynd 15.1 Klofningskarð.

15.1 GÖNGU- OG HJÓLALEIÐIR

Fólk gengur og hjólar í vaxandi mæli sem í stað þessa að nota einkabílinn. Einnig hefur notkun rafhjóla og hlaupahjóla aukist síðustu ár. Fjöldi ferðamanna sem ferðast með reiðhjól hefur aukist í Dalabyggð eins og víða annars staðar. Þeir sækja einkum í að hjólastíga utan alfaraleiðar og umferðar.

Fjölbreyttar og vinsælar gönguleiðir eru víða um Dalabyggð. og eru mikið notaðar af bæjarbúum og gestum til útivistar. Fjöldi leiða liggja um merkar sögulóðir en einnig um sérstæða náttúruna m.a. liggja nokkrar gönguleiðir á Hrafnatind, þaðan sem vísýnt er yfir Breiðafjörð. Unnið hefur verið að merkingum og úrbótum á ýmsum gönguleiðum og bættu aðgengi að ferðamannasvæðum í sveitarfélaginu á skipulagstímabilinu.

Mynd 15.2 Göngu- og hjólaleiðir í Dalabyggð. UPPFÆRA EFTIR ÍBÚAFUND.

Markmið og stefna - Göngu- og hjólaleiðir

Markmið

- ◆ Innan Búðardals byggist upp net öruggra göngu- og hjólaleiða sem verði raunhæfur valkostur í samgöngum en einnig aðdráttarafli fyrir ferðamenn.
- ◆ Ávallt verði hugað að öryggi og aðgengi fyrir alla.
- ◆ Göngu- og hjólaleiðir verði í aðlaðandi og heilsusamlegu umhverfi og hvetji til útivistar og hreyfingar.

- ◆ Göngutenging á milli útivistarsvæða, íbúðarbyggðar, þjónustusvæða og atvinnusvæða verði bætt.
- ◆ Öryggi hjólandi umferðar í dreifbýli verði bætt.

Útfærsla stefnu

Aðalskipulagið gerir ráð fyrir viðhaldi og áframhaldandi uppbyggingu göngu- og hjólaleiða í Dalabyggð. Áhersla er lögð á að mynda net gönguleiða um og í kringum þéttbýlið.

Stígakerfinu er ætlað að vera valkostur við aðra samgöngumáta, einkum í þéttbýlinu, og draga úr bílaumferð. Mikilvægt er að tryggja sem best öryggi vegfarenda á göngu- og hjólaleiðum. Í þéttbýli er lögð sérstök áhersla á öruggar gönguleiðir til og frá skóla og bætt aðgengi að þjónustustofnunum og atvinnusvæðum. Á fjölförnum leiðum skal aðgreina göngu- og hjólaleiðaumferð. Huga skal að öruggri tengingu/skörun þeirra við reiðleiðir og umferðargötur.

Við skipulag nýrrar íbúðarbyggðar sunnan til í þéttbýlinu skal sérstaklega hugað að göngu- og hjólaleiðum að skóla og annarri þjónustu. Mynda skal öruggar, eðlilegar og rökréttar leiðir, óháðum leiðum akandi umferðar. Ofan byggðar í Búðardal er gert ráð fyrir gönguleið sem er aðskilin frá reiðleiðinni. Í dreifbýli er mikilvægt að tryggja öryggi hjólandi og gangandi í og við þjóðvegi, s.s. með sértækum lausnum á ótryggum stöðum.

Göngu- og hjólastígum er einnig ætlað að stuðla að almennri útivist í Dalabyggð og styðja við uppbyggingu ferðaþjónustu á svæðinu. Skapa skal gott aðgengi að útivistarsvæðum og fjölsóttum ferðamannastöðum. Einnig felast tækifæri í að kynna og bjóða upp á aðgengi að fornum þjóðleiðum og menningarminjum, s.s. forna verslunarstaði við ströndina. Aðgengi má stýra með vel skilgreindu stígakerfi og þannig lágmarka áhrif á álagssvæði og viðkvæma staði, t.d. fjölsóttu ferðamannastaði. Tryggja næg bílastæði og gott aðgengi að slíkum svæðum. Halda skal áfram merkingu gönguleiða í samstarfi við landeigendur, áhugamannafélög og aðila í ferðaþjónustu.

Framkvæmdir við göngu- og hjólaleiðir skulu taka mið af aðstæðum á hverjum stað. Á fáförnum leiðum í dreifbýli skal miða við lágmarksframkvæmdir.

Huga skal að lýsingu, skjólmyndun og útigögnum (t.d. bekkjum og sorpílátum) á gönguleiðum innanbæjar. Sérstök áhersla er á vandaðan stíg milli Silfurtúns og miðsvæðis með góðu aðgengi og dvalarsvæðum. Hönnun stíga skal miðast við að þeir nýtist öllum bæjarbúum þar sem því verður við komið.

Á skipulagsupprætti eru einungis sýndar helstu göngu- og hjólaleiðir í þéttbýli og dreifbýli.

Mynd 15.3 Göngu-, hjóla- og reiðleiðir í Búðardal. UPPFÆRA EFTIR ÍBÚAFUND.

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan er sú sama og í fyrra aðalskipulagi. Áfram er lögð rík áhersla á uppbyggingu göngu- og hjólaleiða í Dalabyggð. Þó er aukin áhersla á styrkingu leiða innan þéttbýlisins sem nýst geti sem raunhæfur valkostur við aðra samgöngumáta.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan er líkleg til að hafa veruleg jákvæð áhrif á heilsu og öryggi íbúa og stuðla að heilbrigðu líferni og vellíðan. Uppbygging og viðhald göngu- og hjólaleiða getur haft neikvæð áhrif á náttúru og menningarminjar sem og losun gróðurhúsalofttegunda (í það minnsta tímabundið) en áhrifin eru háð útfærslu á hverjum stað. Á móti stuðlar uppbygging göngu- og hjólastíga að sjálfbærum samgöngum og minni losun gróðurhúsalofttegunda Heilt yfir er stefnan þó líkleg til að auka tengsl íbúa við náttúru og menningu svæðisins.

15.2 REIÐLEIÐIR

Hestamennska er vinsæl íþrótt- og tómstundagrein í sveitarfélaginu líkt og víða annars staðar á Íslandi. Hesthúsasvæði er austan Vesturbrautar, þar sem byggð hefur verið upp öflug aðstaða á skipulagstímanum. Umfangsmikið net reiðstíga liggur um sveitarfélagið og tengist hesthúsahverfinu sunnan byggðar í Búðardal. Reiðleið liggur einnig austan byggðar í Búðardal.

Margar áhugaverðar reiðleiðir eru í sveitarfélaginu, s.s. Þjóðleiðin fram Sælingsdal yfir í Hvammsdal í Saurbæ og út Fellsströnd undir Skoravíkurmúla.

Ástand reiðstíga er mismunandi. Í sumum tilvikum eru stígarnir aðeins færir hluta úr ári og sums staðar þarf að hafa samráð við landeigendur um notkun þeirra.

Markmið og stefna - Reiðleiðir

Markmið

- ♦ Byggt verði gott net reiðleiða til samgangna og útivistar sem tengir saman hesthúsabyggð, byggð og heiðarlönd.
- ♦ Þess verði gætt að lagning reiðleiða og umferð hestamanna valdi sem minnstum spjöllum á gróðurlendi og sögu- og náttúruminum.
- ♦ Öryggi á reiðleiðum verði bætt.

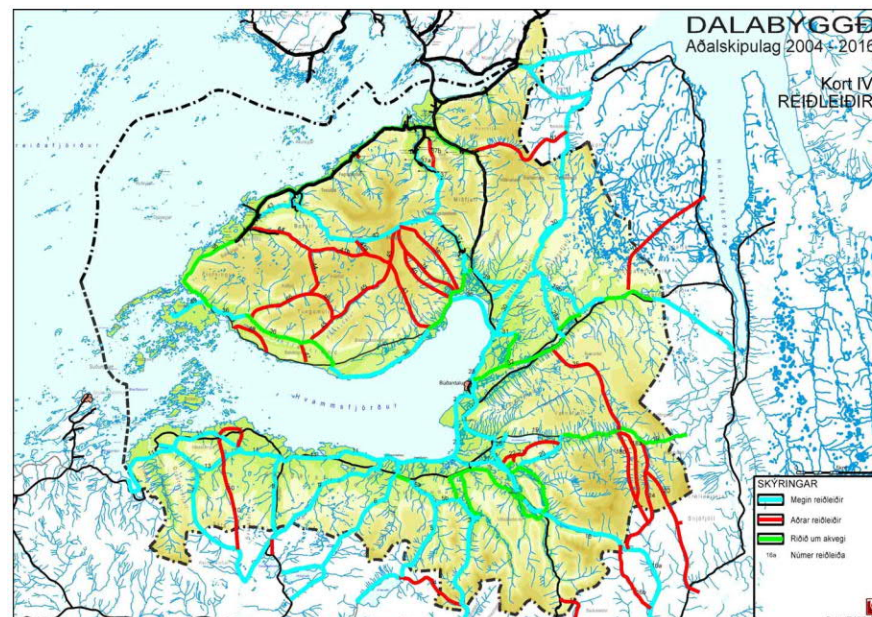
Útfærsla stefnu

Góðar reiðleiðir eru mikilvægar fyrir þá sem stunda hestamennsku sem og fyrir aðra vegfarendur m.t.t. öryggis. Reiðleiðir eru einnig mikilvægar fyrir viðgang og vöxt ferðapjónustu í Dalabyggð.

Reiðleiðir skulu liggja þannig að sem minnst skörun verði við aðra umferð. Liggi reiðleiðir samsíða þjóðvegi skal þess gætt að þær séu ekki of nálægt vegum en sveigi frá þeim þar sem færi gefst. Jafnframt skal forðast þveranir yfir fjölfarna þjóðvegi og bæjargötur. Nýta má aflagða vegi og gamlar þjóðleiðir sem reiðleiðir, þar sem það er mögulegt og skarast ekki við önnur not. Gert er ráð fyrir að meginreiðleiðir verði greiðfærar allt árið og malarbornar þar sem þess gerist þörf. Uppbygging reiðleiða skal ávallt vera í samráði við viðkomandi landeigendur.

Stefnt skal að því að bæta og fjölga áningarstöðum á reiðleiðum. Áningarstaði skal staðsetja þar sem umhverfið, náttúra og samfélag, þolir vel álag og hlífa skal sérstaklega viðkvæmum gróðri. Það á einnig við um uppbyggingu reiðleiða sem skulu miðast við aðstæður á hverjum stað, s.s. staðhætti og umferð. Á fáförnum leiðum skal miða við lágmarksframkvæmdir.

Á skipulagsuppdrætti eru sýndar meginreiðleiðir en áningarstaðir eru ekki sýndir.

Mynd 15.4 Reiðleiðir í Dalabyggð. **UPPFÆRA EFTIR ÍBÚAFUND.**

Helstu stefnubreytingar

Meginstefnan er sú sama og í fyrra aðalskipulagi.

Umhverfisáhrif stefnu

Stefnan er líkleg til að hafa jákvæð áhrif á heilsu og öryggi íbúa og stuðla að heilbrigðu lífverni og vellíðan. Hún getur einnig stutt við atvinnuuppbyggingu í sveitarfélaginu, s.s. afþreyingar- og ferðapjónustu. Uppbygging og viðhald reiðleiða getur haft neikvæð áhrif á náttúru og menningarminjar sem og losun gróðurhúsalofttegunda en áhrifin eru háð útfærslu á hverjum stað. Á móti getur það haft jákvæð áhrif á þessa þætti að afmarka skýrar reiðleiðir. Heilt yfir er stefnan þó líkleg til að auka tengsl íbúa við náttúru og menningu svæðisins.

15.3 VEGIR OG GATNAKERFI

Götur í þéttbýli flokkast í stofnbrautir, tengibrautir og aðrar götur. Einungis stofn- og tengibrautir eru staðfestar í aðalskipulagi en aðrar götur eru hafðar til skýringar og koma fram á þemakortum.

Þjóðvegir flokkast í stofnvegi, tengivegi, landsvegi og héraðsvegi og er Vegagerðin veghaldari þeirra. Sveitarfélagsvegir eru vegir sem ekki teljast þjóðvegir og eru í umsjá sveitarfélaga, svo sem í þéttbýli. Einkavegir eru aðrir vegir og eru í eigu einstaklinga, fyrirtækja eða opinberra aðila. Flokka skal sveitarfélagsvegi og einkavegi eftir ástandi vega skv. reglugerð 260/2018 um vegi í náttúru Íslands.

Veghelgunarsvæði er tilgreint í vegalögum nr. 80/2007 en framkvæmdir innan þess svæðis eru háðar leyfi veghaldara (**Error! Reference source not found.**). Skógrækt er ekki heimil innan veghelgunarsvæðisins og þar sem líkur eru á snjósöfnun á veg skal fjarlægðin aukin.

Tafla 15.1 Veghelgunarsvæði skv. vegalögum nr. 80/2007.

Vegflokkun	Helgunarsvæði frá miðlínu
Stofnvegur	30 m
Tengivegur	15 m
Gatnamót	Beinar línur milli punkta á miðlínu vega 40 m frá skurðpunkti.

Vestfjarðarvegur nr. 60 er stofnvegur með bundið slitlag og liggur um Bröttubrekku, Búðardal, Svínadal og Gilsfjörð. Snæfellsnesvegur nr. 54 liggur frá Vestfjarðarvegi við Stóraskóg, um Skógarströnd að Helgafellssveit. Þar er bundið slitlag á stuttum köflum. Tengivegir, landsvegir, héraðsvegir ásamt stofnvegum eru tilgreindir í töflu 15.1. Þeir eru að hluta til með bundnu slitlagi og í misgóðu ástandi. Í töflunni má sjá að umferð um þjóðvegi 54 og 60 hefur aukist umtalsvert síðustu 20 ár.

Í október 2009 var opnaður nýr vegur um Þröskulda sem tengir saman Strandabyggð og Dalabyggð. Umferð um þjóðveg 60 norðan Búðardals jókst um ríflega 30% á milli árunna 2007 og 2012, þ.e. tilkomu Þröskulda. Aukningin var mest í vetrarumferðinni eða um 35%.

Gera má ráð fyrir að íbúafjölgun, aukinn fjöldi ferðamanna almennt á Íslandi og bættar vegasamgöngur á sunnanverðum Vestfjörðum um þjóðveg 60, þ.m.t. um Dynjandisheiði, munu leiða til aukinnar umferðar um Dalabyggð og þéttbýlið í Búðardal.

Í þingsályktun um samgönguáætlun fyrir árin 2020-2034 er gert ráð fyrir endurbótum á Snæfellsnesvegi (nr. 54) um Skógarströnd. Stærsti hluti kemur þó ekki til framkvæmda fyrr en á tímabilinu 2030-2034 skv. áætluninni. Brattabrekka er fjallvegur sem tengir Dalabyggð við þjóðveg 1 í Norðurárdal. Vegurinn liggur hæst í ríflega 400 m hæð og því er hann stundum ófær að vetri til. Samgönguáætlun 2020-2034 gerir ekki ráð fyrir jarðgöngum um Bröttubrekku.

Talsverður umferðarhraði er á þjóðvegi 60 í gegnum Búðardal, þrátt fyrir að Vegagerðin hafi get ráðstafanir til að draga úr hraðanum. Margar einbreiðar brýr eru á vegum í sveitarfélaginu, m.a. á þjóðvegi 60. Vegakerfið kom verst út og er sá þáttur sem krefst mestra úrbóta.

Í könnun um búsetuskilyrði frá árinu 2020 (*Íbúakönnun 2020: Íbúar og mikilvægi búsetuskilyrða á Vesturlandi. Samantekt á niðurstöðum*)⁷³ var vegakerfið sá þáttur sem kom verst út og krefst mestra úrbóta að mati Dalamanna. Í greiningu í stefnumótunarvinnu Dalabyggðar, *Stefna Dalabyggðar 2019 – 2022*, var vegakerfið metið sem ein af helstu ógnunum og í stefnunni er lögð áhersla á að bæta það.

⁷³ Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV). 2021.

Tafla 15.2 Umferðartölur í Dalabyggð ásamt vegflokun (Vegargerðin, Umferðartölur 2001, 2010 og 2019).

Númer - vegkafli	Lýsing	Vegflokkur	ÁDU			SDU			VDU		
			2001	2010	2019	2001	2010	2019	2001	2010	2019
60 – 02 Brattabrekka Vestfjarðavegur	Um Bröttubrekku Búðardal, Svínadal og Gilsfjörð. Bundið slitlag.	Stofnvegur	209	492	590	389	799	950	78	274	315
60 – 08 Svínadalur Vestfjarðavegur	Um Bröttubrekku Búðardal, Svínadal og Gilsfjörð. Bundið slitlag.	Stofnvegur	236	397	550	450	683	940	100	198	250
54 – 22 Snæfellsnesvegur	Frá Vestfjarðarvegi við Stórasló, um Skógarströnd í Helgafellssveit. Bundið slitlag á stuttum köflum.	Stofnvegur	69	122	265	110	236	495	35	47	73
590 – 04 Klofningur Klofningsvegur	Bundið slitlag á stuttum köflum.	Tengivegur	40	23	21	57	35	36	26	17	14
59 – 02 Laxárdalsvegur	Bundið slitlag að hluta.	Tengivegur	59	69	160	103	141	300	25	22	51
55 - 02 Heydalsvegur		Tengivegur	44	45	59	65	62	91	33	31	36
586 – 01 Haukadalsvatn Haukadalsvegur	Bundið slitlag á stuttum köflum.	Tengivegur	26	56	110	49	101	170	6	24	60
582 – 01 Hálsbæjavegur		Tengivegur	12	21	17	19	32	27	4	16	10
690 – 00 Steinadalsvegur		Tengivegur	5	15	10	11	26	20	1	7	2
F586 – 02 Haukadalsskarðs- vegur		Landsvegur	2	3	2	5	8	8	0	0	0
690 – 01 Steinadalsvegur		Landsvegur	13	2	3	22	4	7	8	0	1

UPPFÆRT SÍÐAR

Mynd 15.5 Götur í Búðardal.

UPPFÆRT SÍÐAR

Mynd 15.6 Vegaflokkun í dreifbýli Dalabyggðar.

Til að varpa ljósi á hvaða áherslur koma til álita um vegi í aðalskipulaginu eru í umhverfismati greindir valkostir, annars vegar veg eða jarðgöng um Bröttubrekku og hins vegar um vöxt þéttbýlis og vöxt þjóðvegjar í og við Búðardal. Greiningin er gerð með það fyrir augum að þeir gefi yfirsýn yfir helstu álitamál og svigrúm til stefnumörkunar. Hvað varðar greiningu á valkostum um vöxt þéttbýlis og útfærslu þjóðvegjar er vísað til umfjöllunar um þéttbýlið, kafla 10.1.

Valkostir um veg um Bröttubrekku varða úrbætur í samgöngum, vegabætur um á veginum um Bröttubrekku, þ.e. milli Miðdala og Norðurárdals. Greindir voru eftirfarandi valkostir.

- **Núll-kostur.** Að ekki verði að frekari uppbyggingu vega eða samgöngubótum um Bröttubrekku, þ.e. milli Miðdala og Norðurárdals.
- **Jarðgöng.** Að byggð verði jarðgöng sem liður í vegabótum um Bröttubrekku, þ.e. milli Miðdala og Norðurárdals.
- **Uppbygging í núverandi vegstæði.** Að gerðar verði úrbætur á veginum um Bröttubrekku í núverandi vegstæði.

Niðurstaða valkostagreiningarinnar um veg um Bröttubrekku er að núll-kostur hefur í heildina óveruleg eða neikvæð áhrif á umhverfisþætti til langs og skamms tíma litið, en nýlega hafa verið gerðar úrbætur á veginum. Ef ekki kemur til uppbyggingar vega um Bröttubrekku er hætt við að viðnámsþol samfélagsins og samkeppnishæfni gagnvart öðrum svæðum versni. Núll-kosturinn greiðir heldur ekki götu almenningsgangna um Bröttubrekku og er ekki líklegur til að styðja við atvinnulíf á svæðinu eða efla ferðapjónustu

til lengri tíma litið. Í heildina mætti því ætla að það sé þörf á að fara í framkvæmdina miðað við þá umhverfisþætti sem voru skoðaðir og þau viðmið sem lögð voru til grundvallar matinu.

Valkostur um uppbyggingu vegar í núverandi vegstæði hefur margs konar jákvæði áhrif í för með sér, svo sem að styrkja samfélagið og auka viðnámsþrótt þess, greiða götu almenningsgangna og styrkja stöðu atvinnulífs á svæðinu. Valkosturinn er talinn hafa óveruleg áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda, en hefur mögulega áhrif á gróður til skemmri tíma og breyta ásýnd lands vegna aukinna skeringa. Áhrif á atvinnulíf og þar með talda ferðapjónustu eru talin jákvæð, auk þess að stækka vinnu- og þjónustusóknarsvæði Dalabyggðar og auka umferðaröryggi vegarins. Samkvæmt fyrirliggjandi gögnum er ólíklegt að valkosturinn hafi áhrif á fornleifar og hið sama gildir um útivist.

Valkostur um jarðgöng um Bröttubrekku hefur heilt yfir jákvæð eða mjög jákvæð áhrif á þá umhverfisþætti sem voru til skoðunar. Stefna um jarðgöng er líkleg til að styrkja viðnámsþol samfélagsins og samkeppnishæfni gagnvart öðrum svæðum og stefnan hefur að einhverju marki jákvæð áhrif á loftlagsmál, m.a. með styttingu leiða. Jarðgöng um Bröttubrekku eru einnig líkleg til að hafa mjög jákvæð áhrif á félags- og velferðarmál og öryggi, svo sem hvað varðar stækkun vinnu- og þjónustusóknarsvæði, aðgengi að grunnþjónustu sem sótt er úr héraði og umferðaröryggi. Óvissa er um áhrif á fornleifar þar sem fornleifaskráning hefur ekki farið fram og möguleg gangnaleið liggur ekki fyrir. Áhrif á útivist eru talin óveruleg.

Markmið og stefna – Vegir og gatnakerfi

Markmið

- ♦ Að tryggja áreiðanlegar, greiðar, hagkvæmar og umhverfisvænar samgöngur í sveitarfélaginu sem stuðla að jákvæðri þróun byggðar í Dalabyggð.
- ♦ Að auka umferðaröryggi á vegum og gangandi vegfarenda.

Útfærsla stefnu

Greiðar samgöngur innan sveitarfélagsins og við nágretta byggðarlögin eru forsendur öflugis atvinnulífs og góðra búsetumöguleika. Halda þarf áfram endurbótum til að stytta vegalengdir og bæta ástand vega innan sveitarfélagsins s.s. með bundnu slitlagi á vegum í byggð og fækkun einbreiðra brúa. Góðir vegir eru forsenda fyrir eflingu ferðaþjónustu.

Við skipulag og uppbyggingu samgöngumannvirkja og skal taka tillit til landslags, lífríkis og annars umhverfis. Gæta skal þess að aðgengi íbúa að náttúru verði ekki rofið þar sem aðrir valkostir eru mögulegir. Hugað skal að áhrifum á íbúa við leiðarval svo sem m.t.t hljóðvistar í byggð og öryggi íbúa í nágrenni vega.

Skipulag í þéttbýli skal miða af því að stytta ökuleiðir, m.a. með því að tengja saman þjónustu, atvinnusvæði og íbúðarsvæði á skilvirknan og öruggan hátt. Gatnakerfi innan nýrra hverfa skulu miðast við hagkvæmni og þarfir íbúa. Miða ber frágang gatna við aðgengi fyrir alla sbr. markmið í kafla 12 um samfélagsþjónustu.

Áhersla er lögð á að auka öryggi og draga úr umferðarhraða um Vesturbraut til að draga úr neikvæðum áhrifum af aukinni umferð í gegnum Búðardal og gera má ráð fyrir að aukist enn frekar. Lagt er til að hægt verði á umferð með hringtorgum og öðrum hraðalækkandi aðgerðum. Annars vegar er gert ráð fyrir hringtorgi á gatnamótum Vesturbrautar, Sunnubrautar og lðjubrautar. Það hringtorg mun fæða umferð inn í íbúðarbyggð og iðnaðar- og athafnasvæði í norðurhluta þéttbýlisins. Hinsvegar er gert ráð fyrir hringtorgi í syðri hluta þéttbýlisins sem fæðir umferð inn á ný íbúðarsvæði og verslunar- og þjónustusvæði austan Vesturbrautar. Á milli þessara hringtorga er gert ráð fyrir að umhverfi Vesturbrautar verði gert vistlegra með áherslu á öryggi gangandi vegfarenda. Gatnamót Vesturbrautar og Miðbrautar skulu hönnuð í samræmi við áherslu um uppbyggingu miðbæjar, sjá kafla 10.5 um miðsvæði.

Ekki er þörf á breytingum á núverandi gatnakerfi vegna stækkunar íbúðarsvæða sunnan til í þéttbýlinu. Gert er ráð fyrir að megininnkoma á þau

svæði verði um nýtt hringtorg á Vesturbraut, þannig að umferðaraukning í eldri hverfum verður hverfandi.

Til að bæta búsetuskilyrði og möguleika til atvinnuuppbyggingar í Dalabyggð er nauðsynlegt að ráðast í talsverðar endurbætur á vegakerfinu. Í aðalskipulaginu er því gert ráð fyrir að vegurinn um Bröttubrekku verði endurbættur, sérstaklega með jarðgöng í huga. Lega breytinga er ekki ákveðin og eru þær því ekki sýndar á sveitarfélagsuppdrætti. Bæði uppbygging í núverandi vegstæði og jarðgöng eru háð umhverfismati skv. lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021. Gert er ráð fyrir að ákvörðum um leiðval verði tekin í breytingu á aðalskipulaginu samhliða umhverfismati framkvæmdarinnar.

Lögð er sérstök áhersla á endurbætur á þjóðvegi 54 Snæfellsnesvegi um Skógarströnd og að ljúka við endurbætur á þjóðvegi 59 Laxárdalsvegi um Laxárdalsheiði. Þessar leiðir mynda mikilvæga tengingu við nágrennabyggðir auk þess sem þær eru mikilvægar fyrir styrkingu byggðar innan sveitarinnar. Það á einnig við um veginn fyrir strandir þ.e. þjóðveg 590 Klofningsveg, sem gegnir mikilvægu hlutverki sem innansveitarvegur. Að auki gegna þessir vegir lykilhlutverki í að bæta búsetuskilyrði og almennri atvinnuuppbyggingu á svæðinu s.s. í uppbyggingu ferðaþjónustu sbr. kafla 11.4 um afþreyingar- og ferðaþjónustu.

Helstu stefnubreytingar

Eins og í fyrra aðalskipulagi er rík áhersla á endurbætur á samgöngum í Dalabyggð. Meginbreytingin felst í að gert er ráð fyrir aðgerðum til að draga úr neikvæðum áhrifum af aukinni umferð um Búðardal. Einnig eru skoðaðir möguleikar á endurbótum á leiðinni um Bröttubrekku.

Umhverfisáhrif stefnu

Uppbygging og viðhald vegakerfisins hefur óhjákvæmilega einhver umhverfisáhrif en áhrifin eru háð útfærslu á hverjum stað. Mestu líklegu áhrifin eru af breytingum á vegi um Bröttubrekku. Þær úrbætur sem fjallað er um í skipulaginu munu í flestum tilfellum hafa jákvæð áhrif á samfélag,

atvinnu og þjónustu og til að auka öryggi íbúa og gesta. Stefnan getur heilt yfir haft neikvæð áhrif á náttúru sem og losun gróðurhúsalofttegunda en það er háð umfangi og útfærslu nýrra framkvæmda. Áhrif á menningarminjar eru óljós, þar sem skráning fornleifa hefur ekki farið fram.

15.4 VEGIR Í NÁTTÚRU ÍSLANDS

Í samræmi við ákvæði reglugerðar um vegi í náttúru Íslands nr. 260/2018, sem sett er skv. lögum um náttúruvernd er gerð grein fyrir vegum og slóðum í Dalabyggð, utan þjóðvegakerfisins. Nánari upplýsingar og flokkun veganna má finna í töflu hér að neðan (**Tafla 15.3** *Error! Reference source not found.*).

Samkvæmt 4. gr. reglugerðarinnar skulu sveitarfélög flokka vegina á eftirfarandi hátt:

- F0 Greiðfær vegur, fær allri almennri umferð að sumarlagi.
- F1 Seinfær vegur, fær allri almennri umferð að sumarlagi.
- F2 Lakfær vegur, fær fjórhjóladrifnum bílum, mjög öflugum fólksbílum, jepplingum og vélhjólum.
- F3 Torfær vegur, einungis fær stórum og vel búnum fjórhjóladrifnum bílum, ofurjeppum og vélhjólum.

Vegina skal einnig flokka eftir heimild til notkunar í opna vegi og vegi með takmarkaða notkun.

Tafla 15.3 Vegflokkun og takmarkanir á vegum í náttúru Íslands skv. reglugerð nr. 26/2018.

Nr.	Vegheiti	Vegfl.	Tegund og takmarkanir
1			
2			

Beðið eftir niðurstöðum skráningar.

15.5 FLUGVELLIR

Flugvöllur er á Kambsnesi en hann flokkast sem skráður landingarstaður skv. skilgreiningu Isavia.ⁱⁱ Flugvöllurinn hefur ekki verið notaður í farþegaflug og hann er ekki með slitlagi og þar eru engar þjónustubyggingar.

Markmið og stefna - Flugvellir

Markmið

- ♦ Að flugvöllurinn geti nýst til sjúkraflugs og sem landingarstaður fyrir minni vélar.
- ♦ Að flugvöllurinn geti nýst fyrir ferðapjónustu.

Útfærsla stefnu

Gert er ráð fyrir að landingarstaðnum verði haldið við þannig að hann geti þjónað sjúkraflugi og minni vélum, t.d. í tengslum við ferðapjónustu.

Helstu stefnubreytingar

Stefnan er sú sama og í fyrra aðalskipulagi.

Umhverfisáhrif stefnu

Viðhald flugvallarins getur haft jákvæð áhrif á samfélag, atvinnu og þjónustu, s.s. fyrir ferðapjónustu og til að auka öryggi íbúa og gesta. Stefnan hefur óveruleg áhrif á náttúru og menningarminjar sem og losun gróðurhúsalofttegunda þar sem um óbreytta landnotkun er að ræða og takmörkuð nýting. Áhrifin gætu orðið neikvæð ef til frekari uppbyggingar kemur eða notkun eykst verulega.

15.6 ALMENNINGSSAMGÖNGUR

Beðið eftir skoðanakönnun

Leiðir innan sveitarfélagsins eru langar en þær liggja þó flestar einnig til nágrannabyggðarlaga. Með aukinni samvinnu milli sveitarfélaga og jafnvel sameiningu eykst þörfin á öflugum samgöngum og fleiri samgöngumátum. Það getur átt við um þjónustu- og atvinnusókn og ekki síst skólasókn.

Í könnun um búsetuskilyrði frá árinu 2020 (*Íbúakönnun 2020: Íbúar og mikilvægi búsetuskilyrða á Vesturlandi. Samantekt á niðurstöðum*)⁷⁴ komu almenningssamgöngur verst út í Dalabyggð miðað við önnur svæði á Vesturlandi.

Dalabyggð og þá einkum Búðardalur liggur miðsvæðið gagnvart Vesturlandi, Vestfjörðum og Norðurlandi Vestra og í því geta falist tækifæri til uppbyggingar almenningssamgangna.

Markmið og stefna - Almenningsamgöngur

Markmið

- ♦ Almenningsamgöngur verði innan sveitar og til nágrannabyggða.

Útfærsla stefnu

Lögð er áhersla á að almenningssamgöngur til nágrannabyggða verði eflar, einkum í samhengi við sameiningu sveitarfélaga. Á skipulagstímanum verði einnig skoðaðir möguleikar á að efla almenningssamgöngur innan sveitarfélagsins með þarfir íbúa í huga til að auka möguleika allra til þátttöku í mennta- og atvinnulífi sem og félagslífi. Einnig skal hugað að möguleikum fyrir ferðaþjónustu til að nýta almenningssamgöngur. Slíkar samgöngur þarf að sérsníða að þörfum og aðstæðum hverju sinni og jafnvel þarf að leita óhefðbundinna lausna.

Helstu stefnubreytingar

Ekki var fjallað um almenningssamgöngur í fyrra aðalskipulagi.

Umhverfisáhrif stefnu

Efling almenningssamgangna getur haft verulega jákvæð áhrif á samfélag, atvinnu og þjónustu, þ.e. eykur þol gagnvart samfélagsbreytingum, eflir nærþjónustu og eykur möguleika til að sækja skóla og atvinnu í sveitarfélaginu. Stefnan dregur úr þörf á notkun einkabíla og þar með losun gróðurhúsalofttegunda. Stefnan hefur óveruleg áhrif á náttúru og menningarminjar en getur aukið aðgengi að þeim.

⁷⁴ Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV). 2021.

SKIPULAGSÁKVÆÐI

16 ALMENN ATRIÐI

Í þessum hluta greinargerðarinnar er fjallað um skipulagsákvæði aðalskipulags Dalabyggðar.

Tilgreindir eru almennir skilmálar fyrir hvern landnotkunarflokk og sértæk ákvæði fyrir hvern reit. Skipulagsuppdráttur sýnir þessa skiptingu með lituðum reitum og auðkenni fyrir hvern reit. Séu reitir ekki merktir sérstaklega, eins og óbyggð svæði, veghelgunarsvæði og sum opin svæði, gilda um þá almennir skilmálar viðkomandi landnotkunarflokks. Afmörkun landnotkunarreita fylgir ekki endilega lóða- og eignamörkum, heldur miðast við miðlínú aðliggjandi gatna og jaðar veghelgunarsvæða stofnbrauta. Flatarmál reita er því brúttóstærð sem felur í sér gatnakerfið.

17 LANDNOTKUN

17.1 ÍBÚÐARBYGGÐ (ÍB)

Svæði fyrir íbúðarhúsnæði og nærþjónustu sem því tengist, auk minniháttar atvinnustarfsemi sem samrýmist búsetu eftir því sem nánar er kveðið á um í stefnu skipulagsins.

Skipulagsákvæði fyrir íbúðarbyggð

Almenn ákvæði

Á íbúðarsvæðum skal fyrst og fremst gera ráð fyrir íbúðarhúsnæði. Þar má þó einnig gera ráð fyrir annarri starfsemi sem þjónar íbúðarhverfunum og ekki veldur óþægindum vegna lyktar, hávaða, óþrifnaðar eða dregur að sér óeðlilega mikla umferð.

Á íbúðarsvæðum er svigrúm fyrir heimagistingu (flokkur I, 3. gr. í reglugerð nr. 1277/2016) og íbúðir til útleigu tengdar ferðapjónustu. Heimild er fyrir minni gistiheimili með allt að 5 herbergjum (flokkur II, 3. gr. í reglugerð). Til staðar þarf að vera eitt bílastæði á hvert herbergi. Starfsemin má ekki valda íbúum óþægindum, s.s. vegna hávaða, lyktar og lýsingar. Sjá nánar í reglugerð nr. 1277/2016 um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald.

Sérkenni byggðar og náttúru skulu varðveitt við uppbyggingu á íbúðarsvæðum.

Rík áhersla er lögð á mótun bæjarrýmis og gott yfirbragð hverfa og bygginga, með vönduðu deiliskipulagi og hönnun.

Hugað skal að nálægð við útivistarsvæði við uppbyggingu, öruggum göngu- og hjólaleiðum sem og aðgengi fyrir alla.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
ÍB1	Laugar í Sælingsdal (3 ha)	Gert er ráð fyrir íbúðabyggð á 5 lóðum. Þegar hafa verið byggð 4 íbúðarhús samkvæmt gildandi skipulagi í tengslum við skólann.
ÍB2	Sunnubraut og Búðarbraut	
ÍB3	Gunnarsbraut og Dalbraut	

Sértæk ákvæði

<i>Auðkenni</i>	<i>Lýsing</i>	<i>Skipulagsákvæði</i>
ÍB4	Borgarbraut	
ÍB5	Ægisbraut og Stekkjarhvammur	
ÍB6	Lækjarhvammur, Bakkahvammur, Brekkuhvammur og Ægishvammur	
ÍB7	Ný byggð	

17.2 MIÐSVÆÐI (M)

Svæði fyrir verslunar- og þjónustustarfsemi og stjórnáslu sem þjónar heilu landsvæði, þéttbýlisstað eða fleiri en einu bæjarhverfi, svo sem verslanir, skrifstofur, þjónustustofnanir, hótél, veitinga- og gistihús, menningarstofnanir og önnur hreinleg atvinnustarfsemi sem talin er samræmast yfirbragði og eðli starfsemi miðsvæðis.

Skipulagsákvæði fyrir miðsvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
M1	Miðsvæði við Miðbraut og Vesturbraut (0,0 ha) Á svæðinu er ráðhús Dalabyggðar, Heilsugæslustöð, Leifsbúð og önnur þjónusta. Austan Vesturbrautar eru verslanir, bensínstöð og önnur þjónusta.	Áhersla á eflingu byggðar, með aðaláherslu á að Miðbraut sem miðsvæði Búðardals um ás frá höfninni að svæðinu austan Vesturbrautar. Svigrúm til uppbyggingar fjölbreyttrar verslunar- og þjónustustarfsemi, svo sem verslun, veitingahús, ferðaþjónusta, söfn, menningarstofnanir, félagsheimili, stjórnáslu, skrifstofur, aðstöðu viðbragðsaðila og heilbrigðisþjónusta, auk íbúða. Einnig svigrúm fyrir hreinlega atvinnustarfsemi, svo sem matvælaframleiðslu, nýsköpun og verkstæði sem styrkt geta uppbyggingu líflegs miðbæjar og falla vel að yfirbragði hans. Við uppbyggingu skal miða við manneskjulegan kvarða og aðlaðandi umhverfi. Svigrúm til hraðalækkandi aðgerða á Vesturbraut og bættrar hljóðvistar. Við uppbyggingu skal ávallt hugað að gönguhæfi byggðarinnar með viðeigandi gönguleiðum og tengingum til að styrkja umferð gangandi vegfarenda. Áhersla á uppbyggingu grænna opinna svæða með sérstaka áherslu á rýmismyndun á miðsvæðinu og uppbyggingu fyrir gangandi vegfarendur. Leiksvæði og önnur opin svæði skulu hvetja til útivistar og hollrar hreyfingar. Miða ber að því að miðbærinn nýtist íbúum og gestum til samveru. Aðkomuleiðir skulu vera öruggar og ávallt skal miða við aðgengi fyrir alla, þar sem því er viðkomið. Nálgast skal lýsingu á miðsvæðinu á heildrænan hátt, þar sem öryggi og velferð fólks er sett í forgrunn. Miða ber að því að lýsingin skapi öryggi, undirstriki einkenni byggðarinnar og valdi ekki ljósmengun.

17.3 VERSLUN OG ÞJÓNUSTA (VP)

Svæði þar sem gert er ráð fyrir verslun og þjónustu, þ.m.t. hótélum, gistiheimilum, gistiskálum, veitingahúsum og skemmtistöðum.

Skipulagsákvæði fyrir verslun og þjónustu

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
VP1	Hótél að Laugum í Sælingsdal Laugar í Sælingsdal (0,8 ha) Tjaldsvæði	Á svæðinu er Hótél Edda með 45 herbergum og 60 svefnpokaplássum. Stærð verslunar- og þjónustulóðar um 15 ha Tjaldsvæði að Laugum þar sem búið hefur verið í haginn fyrirferðamenn, m.a. með vandaðri snyrtiaðstöðu.
VP2	Þjónustuhús við Vesturbraut (1,4 ha)	Á svæðinu er gert ráð fyrir þjónustuhúsi sem tengist tjaldsvæði og smáhýsasvæði á Fjósatúni.
VP3	Þjónustusvæði við Vesturbraut (1,6ha)	T.d. í tengslum við ferðaþjónustu s.s. verslun, gisti- og/eða veitingaþjónusta. Byggingar verða á einni til tveim hæðum, mænishæð allt að 7 m. Nýtingarhlutfall lóða getur verið á bilinu 0,35-0,5.
VP4	Hótél við Hvammsfjörð (0,7 ha)	Á svæðinu er gert ráð fyrir hótélbyggingu.
Ábending: hugmynd um að svæðið verði ætlað íbúðarbyggð með kröfu um að húsin þar verði í 19. aldar stíl, eins er spurning hvort hótélreiturrinn ætti þá að vera nær Leifsbúð.		
VP5	Staðarfell á Fellsströnd (0,1 ha)	Á svæðinu er félagsheimili sem hefur verið nýtt sem gistirými fyrir ferðamenn.
VP6	Erpsstaðir Rjórabú og verslun	
VP7	Skriðuland í Saurbæ (1,2 ha) Að Skriðulandi er rekin verslun og veitingasala.	
VP8	Hlíð (2 ha)	Dalahyttur. Þjónustuhús, 12 gestahús, vélarskemma og bílskúr.

Vp9	Seljaland í Hörðudal	Gistihús og fjögur útleiguhús
	Kolsstaðir	Gisting, frekari uppbygging skv. lista fyrir áfangastaðaáætlun, ath. skráð sem frístundahús

17.4 SAMFÉLAGSPJÓNUSTA (S)

Svæði fyrir stofnanir og fyrirtæki sem, óháð eignaraðild, veita almenna þjónustu við samfélagið, svo sem menntastofnanir, heilbrigðisstofnanir, menningarstofnanir, félagslegar stofnanir, trúarstofnanir og aðrar þjónustustofnanir ríkis, sveitarfélaga eða annarra aðila.

Skipulagsákvæði fyrir samfélagsþjónustu

Almenn ákvæði

Forðast skal, eins og kostur er, aðgreiningu aðgengis eftir færni einstaklinga en miða heldur lausnir við að allir geti nýtt sér aðalinngang og megingönguleiðir. Ávallt skal hugað að aðgengi fyrir alla við hönnun nýbygginga, útisvæða og uppbyggingu innviða. Lögð er áhersla á að aðgengi verði einnig bætt í eldri byggingum þar sem þjónusta er veitt.

Á svæðum fyrir samfélagsþjónustu skal gert ráð fyrir fjölbreyttum ferðamátum, t.d. með því að hafa góðar tengingar við göngu- og hjólastíga og góð hjólastæði.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
S1	Kirkjan á Narfeyri á Skógarströnd. Stærð lóðar 0,1 ha. Timburhús reist 1900 upp úr kirkju frá 1889 sem f auk árið 1900.	Narfeyrarkirkjugarður
S2	Kirkjan á Breiðabólstað á Skógarströnd. Stærð lóðar um 0,1 ha. Fyrsta kirkjan var byggð árið 1563, sem var útkirkja frá Narfeyri. Prestakallið var lagt niður 1970 og lagt til Stykkishólms. Kirkjan sem nú stendur var vígð 1973.	Breiðabólstaðarkirkjugarður
S3	Fellsendi í Suðurdölum. Á svæðinu er Dvalarheimilið að Fellsenda. sjálfseignarstofnun sem er rekin sem hjúkrunarheimili.	

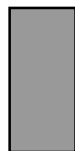
Sértæk ákvæði

<i>Auðkenni</i>	<i>Lýsing</i>	<i>Skipulagsákvæði</i>
S4	Snóksdalskirkja. Stærð lóðar um 0,1 ha. Timburhús reist 1875-1876.	Snóksdalskirkjugarður
S5	Kvennabrekkukirkja í Suðurdölum. Stærð lóðar um 0,1 ha. Kvennabrekkukirkja er steinkirkja, var vígð árið 1925.	Kvennabrekkukirkjugarður
S6	Kirkjan að Stóra-Vatnshorni í Haukadal. Stærð lóðar um 0,1 ha. Á Stóra Vatnshorni hefur verið sóknarkirkja Haukdælinga svo lengi sem vitað er og hefur að líkindum verið frá setningu tíundarlaga 1096. Ný kirkja var vígð haustið 1971.	Stóra Vatnshorn - kirkjugarður
S7	Hjarðarholtskirkja í Laxárdal. Stærð lóðar um 0,1 ha. Hér hefur verið kirkja frá því snemma eftir kristnitöku. Hjarðarholtskirkja var helguð Jóhannesi skýrara. Ný kirkja var reist 1877 sem Rögnvaldur Ólafsson teiknaði.	Safnaðarheimili og kirkjugarður Hjarðarholtskirkjugarður
S9	Hvammskirkja í Hvammssveit. Stærð lóðar um 0,1 ha. Timburhús reist 1883-1884. Sóknarkirkja var og er að Hvammí.	Hvammskirkjugarður
S10	Staðarfellskirkja. Stærð lóðar um 0,1 ha. Timburhús reist 1891. Sóknarkirkja Fellsstrendinga er að Staðarfelli.	Staðarfellskirkjugarður
S11	Dagverðarneskirkja á Fellsströnd. Stærð lóðar um 0,1 ha. Dagverðarneskirkja varð sóknarkirkja 9. júní 1758, sem var áður hálfkirkja.	Dagverðarneskirkjugarður, síðast jarðað 1976 ⁱⁱⁱ
S12	Skarðskirkja á Skarðsströnd. Stærð lóðar um 0,1 ha. Timburhús reist 1914-1916 upp úr kirkju sem fauk 1910 en hún var reist 1847-1848 af viðum gamallar torfkirkju.	Bændakirkja, ekki rekin af kirkjunni í einkaeign

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
S13	Staðarhólskirkja og Tjarnarlundur í Saurbæ. Stærð lóðar um 0,1 ha. Staðarhólskirkja sem var byggð árið 1899 og endurreist 1981. Tjarnarlundur er félagsheimili Saurbæinga og þar hefur verið starfræktur grunnskóli á síðustu árum. Tjarnarlundur hefur einnig verið nýttur undir gístiaðstöðu fyrir ferðamenn.	Staðarhólskirkjugarður
S15	Grunnskólinn í Búðardal Starfsemi Grunnskóla Dalabyggðar er á um 2,9 ha lóð við Miðbraut. Svæðið nær einnig yfir lóð Dalabúðar sem hefur í vaxandi mæli verið nýtt í þágu skólastarfs. Leikskólinn í Búðardal nýtir einnig aðstöðu í skólanum.	
S16	Dvalarheimilið Silfurtún (1,9 ha) Dvalarheimili aldraðra ásamt íbúðarlóðum í tengslum við heimilið	Gert er ráð fyrir að dvalarheimilið geti stækkað innan lóðarinnar

17.5 ATHAFNASVÆÐI (AT)

Svæði fyrir atvinnustarfsemi þar sem lítil hættu er á mengun svo sem léttur iðnaður, hreinleg verkstæði, bílasölur og umboðs- og heildverslanir. Einnig atvinnustarfsemi sem þarfnast mikils rýmis, t.d. vinnusvæði utandyra á lóðum eða starfsemi sem hefur í för með sér þunga-flutninga, svo sem vörugeymslur og matvælaíðnaður.

Skipulagsákvæði fyrir athafnasvæði

Almenn ákvæði

Umgengni á athafnasvæðum skal vera snyrtileg og huga skal að ásýnd mannvirkja og lóða.

Forðast skal að varningur safnist á ónýttar lóðir og opin atvinnusvæði. Trjágróður á jöðrum athafnasvæða skal nýta til að draga úr sjónrænum áhrifum þar sem því verður við komið.

Lýsingu á athafnasvæðum þarf að nálgast á heildrænan hátt þar sem öryggi og velferð íbúa og þeirra sem nýta svæðið er sett í forgrunn. Hugað skal að gerð búnaðar, gerð og stigi lýsingar og hvaða fletir verða upplýstir við byggingar, athafna- og vinnusvæði, þannig að lýsingin skapi öryggi, undirstriki einkenni byggðarinnar og valdi ekki ljósmengun.

Sértæk ákvæði

Auðkenni

Lýsing

Skipulagsákvæði

AT1

Vegagerðarreitir við Vesturbraut (1,9 ha)

Á svæðinu er Vegagerðin og nokkur iðnfyrirtæki.

17.6 IÐNAÐARSVÆÐI (I)

Svæði fyrir umfangsmikla iðnaðarstarfsemi eða starfsemi sem er talin geta haft mengun í för með sér, svo sem verksmiðjur, virkjanir, tengivirki, veitustöðvar, skólpdælu- og hreinsistöðvar, endurvinnslustöðvar, brennslustöðvar, förgunarstöðvar, sorpurðunarsvæði, flokkunarmiðstöðvar og birgðastöðvar fyrir mengandi efni.

Skipulagsákvæði fyrir Iðnaðarsvæði

Almenn ákvæði

Umgengni á iðnaðarsvæðum skal vera snyrtileg og huga skal að ásýnd mannvirkja og lóða.

Forðast skal að varningur safnist á ónýttar lóðir og opin atvinnusvæði. Trjágróður á jöðrum athafnasvæða skal nýta til að draga úr sjónrænum áhrifum þar sem því verður við komið.

Lýsingu á athafnasvæðum þarf að nálgast á heildrænan hátt þar sem öryggi og velferð íbúa og þeirra sem nýta svæðið er sett í forgrunn. Hugað skal að gerð búnaðar, gerð og stigi lýsingar og hvaða fletir verða upplýstir við byggingar, athafna- og vinnusvæði, þannig að lýsingin skapi öryggi, undirstriki einkenni byggðarinnar og valdi ekki ljósmengun.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
I1	Virkjun við Straum. Stærð lóðar allt að 5 ha.	Gert er ráð fyrir byggingu lítillar sjávarfallavirkjunar fyrir landi Straums. Afköst virkjunarinnar verður allt að 25 MW.
I2	Virkjunarsvæði í Reykjadal Vinnslusvæði Hitaveitu Dalabyggðar í Reykjadal.	Reiknað er með því að vinnsla svæðisins verði aukin með frekari borunum á svæðinu.
I3	Dælustöð við Fellsenda. Stærð svæðis um 2 ha. Dælustöð Hitaveitu við Reykjadalsá.	
I4	Spennuvirki við Glerárskóga. Stærð lóðarum 0,3 ha. Spennivirki við Glerárskóga sem tengist Byggðalínunni.	

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
I5	Fóðuriðjan í Ólafsdal. Stóraholt Á svæðinu er graskögglaverka smiðja og smíðaverkstæði.	
I6	Eyrarland Á svæðinu er rekið sláturhús. Stærð svæðis um 0,6 ha.	
I7	Vindorkugarður á Sólheimum	
I8	Vindorkugarður á Hróðnýjarstöðum	
I9	Flokkunarsvæði fyrir sorp (1,6 ha) Svæði við Vesturbraut.	Sorpsamlag Vesturlands flytur heimilissorp út af svæðinu, sem er urðað í Borgarfirði.
I10	Nýtt iðnaðarsvæði við Vesturbraut (2,1 ha)	Tekið verði frá svæði undir lóðir fyrir iðnaðarstarfsemi norðan við núverandi iðnaðarsvæði við Vesturbraut.
I11	Urðunarsvæði á Höskuldstöðum í Laxárdal (5 ha) Svæðið liggur að landamerkjum Hornstaða.	Einungis urðaður óvirkur úrgangur sem ekki skapar mengunarhættu. Gert er ráð fyrir að árlega verði urðað allt að 500 tonnum af óvirkum úrgangi. Starfsemin er starfsleyfis skyld sbr. reglugerð nr. 785/1999 m.s.br. um starfsleyfi fyrir atvinnurekstur sem getur haft í för með sér mengun. Gert er ráð fyrir að urðunin verður verði áfangaskipt þannig að einungis verði lítið svæði undir hverju sinn, en nánar verður gerð grein fyrir þeirri skiptingu í deiliskipulagi.
I12	Afurðastöðin í Búðardal (1,1 ha) Afurðastöðin við Búðarbraut.	
I13	Mjólkurstöðin Búðardal (2,2 ha) Mjólkurstöðin er við Brekkuhvamm. Skólphreinsistöð við Búðarbraut	Gert er ráð fyrir að starfsemi stöðvarinnar geti vaxið innan lóðarinnar.

17.7 EFNISTÖKU- OG EFNISLOSUNARSVÆÐI (E)

Svæði þar sem ráðgert er að losa, taka eða vinna jarðefni, svo sem malarnám, sandnám, grjótnám, gjallnám eða vikurnám.

Skipulagsákvæði fyrir Efnistöku- og efnislosunarsvæði

Almenn ákvæði

Lágmarka skal neikvæð áhrif á náttúru, menningarminjar, útivistarsvæði eða aðra starfsemi við notkun en einnig við tímabundinn frágang og langtímafrágang námusvæðanna.

Verði hlé á notkun námu eða henni lokað skal ganga snyrtilega frá framkvæmdasvæðinu eins fljótt og auðið er, þannig að það falli sem best að umhverfi.

Ganga skal snyrtilega um efnistökusvæði á meðan á vinnslu stendur, sérstaklega þar sem sýnileiki er mikill eða umhverfið er viðkvæmt.

Landeiganda er heimil efnistaka til eigin nota, allt að 100 m³, án framkvæmdaleyfis. Efnistöku skal tilkynna til Dalabyggðar sem leiðbeinir um framkvæmd hennar.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Gerð	Frágangur skv. námu-skrá Vegagerðarinnar	Umfang	Skipulagsákvæði
E2	Klungurbrekka	Setnáma í sjávarkambi	Ófrágengin		Ekki skráð notkun skv. námuskrá VG
E3	Ytra-Leiti (númer væntanlega vitlaust staðsett á uppdr., þ.e. á milli Háls og Dranga??)	Setnáma í malarhjalla	Ófrágengin		Ekki skráð notkun skv. námuskrá VG
E5	Vörðufell í landi Vörðufells	Setnáma í sjávarseti	Ófrágengin		Náma í notkun skv. námuskrá VG

E7	pverá í landi Bíldhóls	Setnáma í árhjalla	Hálffrágengin		Efnistöku lokið skv. námuskrá VG
E10	Emmuberg í landi Emmubergs	Setnáma í frostveðrunarseti	Hálffrágengin		Efnistöku lokið skv. námuskrá VG
E11	Álfatraðir-Gautastaðir	Setnáma	Ófrágengin		Ekki skráð notkun skv. námuskrá VG
E12	Ketilsstaðir	Bergnáma	Ófrágengin		Ekki skráð notkun skv. námuskrá VG
E13	Hamraendar í landi Hamraenda	Setnáma í áreyri	Hálffrágengin		Náma í notkun skv. námuskrá VG
E14	Sunnan Miðár í landi Fellsenda (Miðá neðan ármóta)	Setnáma í áreyri	Ófrágengin		Engin fyrri efnistaka skv. námuskrá VG
E15	Gröf í landi Grafar	Setnáma í áreyri	Hálffrágengin		Hörður: frágengin Efnistöku lokið skv. námuskrá VG
E18	Brúnkollugil í landi Sauðafells (Dalafjall?? þá vitlaust staðsett)	Malarnáma	Hálffrágengin		Náma í notkun skv. námuskrá VG
E19	Klöpp við Erpsstaði ofan vegar	Storkubergsnáma í blágrýti	Ófrágengin		Engin fyrri efnistaka skv. námuskrá VG
E20	Klöpp við Erpsstaði neðan vegar	Storkubergsnáma í blágrýti			
E21	Álfheimar í landi Álfheima	Setnáma í malarhjalla	Hálffrágengin		Efnistöku lokið skv. námuskrá VG Á að vera norðan vegar
E22	Haukadalsá í landi Vatns	Setnáma í skriðukeilum, m.a. nýtt sem steypufni	Ófrágengin		Náma í notkun skv. námuskrá VG
E23	Kambarnes í landi Hrútsstaða	Setnáma í sjávarseti	Ófrágengin		Efnistöku lokið skv. námuskrá VG
E24	Sauðhús í landi Sauðhúsa	Setnáma í malarási	Ófrágengin		Ekki skráð notkun skv. námuskrá VG

E25	Sauðhús í landi Sauðhúsa	Gornáma			Ekki á námuskrá VG
E26	Skering við Haukadalsá	Storkubergsnáma	Ófrágengin		Engin fyrri efnistaka skv. námuskrá VG
E27	Höskuldsstaðir í landi Höskuldsstaða	Setnáma í malarási	Ófrágengin		Náma í notkun skv. námuskrá VG
E28	Lambastaðir	Setnáma	Ófrágengin		Ekki skráð notkun skv. námuskrá VG
E29	Gillastaðir	Setnáma	Ófrágengin		Efnistöku lokið skv. námuskrá VG
E30	Leiðólfsstaðir í landi Leiðólfsstaða (Kvarnarhólslækur??)	Setnáma í malarási	Ófrágengin		Efnistöku lokið skv. námuskrá VG
E31	Leiðólfsstaðir í landi Leiðólfsstaða	Berg	Ófrágengin		
E32	Lambeyrar				Skv. námuskrá VG er náman fullfrágengin (þ.e. Lambeyrar í Laxárdal)
E33	Svarfhóll í landi Svarfhóls	Setnáma í malarási	Hálfrágengin		
E34	Svartifoss	Setnáma í árhjalla	Ófrágengin		Efnistöku lokið skv. námuskrá VG
E35	Selhöfði-klöpp Laxárdalsheiði – neðan vegar - vestur				
E36	Hrappsstaðir í landi Hrappsstaða	Setnáma í frostveðrunarseti	Ófrágengin		
E37	Ljárskógar	Grjótnáma Ljárskógar	Hálfrágengin		Efnistöku lokið skv. námuskrá VG
E38	Selhöfði-klöpp Laxárdalsheiði	Bergnáma í blágrýti	Ófrágengin		Náma í notkun skv. námuskrá VG
E39	Ljárskógar í landi Ljárskóga	Gornáma			Ekki á námuskrá VG
E40	Selhöfði-klöpp Laxárdalsheiði neðan vegar - austur				

E41	Haugur vestan Sellækjar	Setnáma	Ófrágengin		Náma í notkun skv. námuskrá VG
E42	Hjarðarholt	Ekki skráð	Ófrágengin		
E48	Ytrafell	Setnáma í skriðukeilum			Ekki á námuskrá VG
E52	Stóra-Tunga í landi Stóru-Tungu	Setnáma í sjávarseti	Hálffrágengin		Efnistöku lokið skv. námuskrá VG
E53	Grund Grund í landi Galtardals	Setnáma í sjávarseti	Ófrágengin		Náma í notkun skv. námuskrá VG
E54	Ytrafell, náma við veg	Setnáma í sjávarseti	Ófrágengin		Landeigandi andvígur efnistöku skv. námuskrá VG
E59	Á í landi Ár	Setnáma í malarhjalla	Hálffrágengin		Náma í notkun skv. námuskrá VG
E60	Digrimúli	Setnáma í sjávarkambi	Hálffrágengin		Efnistöku lokið skv. námuskrá VG
E61	Þverfell	Setnáma í áreyrum	Ófrágengin		Efnistöku lokið skv. námuskrá VG

17.8 FRÍSTUNDABYGGÐ (F)

Svæði fyrir frístundahús, tvö eða fleiri og nærþjónustu sem þeim tengist, þ.m.t. orlofshús og varanlega staðsett hjólhýsi. Föst búseta er óheimil í frístundabyggðum.

Tafla 17.1 Lágmarksfjarlægðir fyrir frístundahús vegna takmarkandi þátta.

Takmarkandi þáttur	Lágmarksfjarlægð
Landamerki	50 m
Vötn, ár og sjór	50 m
Fornminjar	20 m
Verksmiðjur, loðdýra-, alifugla- og svínabú eða önnur starfsemi sem veldur óþægindum vegna hávaða eða lyktar	500 m
Háspennulínur	Breytilegt sbr. töflu 14.1 í kafla 14
Aðrar veitulagnir	4 m
Stofn- og tengivegir	100 m
Aðrir vegir	50 m

Skipulagsákvæði fyrir frístundabyggð

Almenn ákvæði

Öll uppbygging frístundahúsa skal miða að því að skerða ekki sérstöðu svæðisins og ásýnd þess í heild, þ.e. lítt spillta náttúru, líffræðilega fjölbreytni, landslagsheildir og menningarsögu. Ekki má skerða náttúrufyrirbæri sem njóta sérstakrar verndar skv. lögum um náttúruvernd eða fornminjar skv. lögum um menningarminjar.

Uppbygging frístundahúsa skal hvorki skerða góð landbúnaðarsvæði, t.d. ræktarland, né aðgengi að útivistarsvæðum eða loka gömlum göngu- og reiðleiðum.

Útlit frístundahúsa skal taka mið af umhverfinu, þ.e. landslagi og byggingararfi, þannig að sérstaða svæðisins skerðist ekki. Er þar átt við stærðarhlutföll, form og efnis- og litanotkun, sem og staðsetningu.

Leitast skal við að samnýta nauðsynlega innviði eftir því sem kostur er, svo sem veitur, bílastæði, heimreiðar, stíga, útivistarsvæði og fleira þess háttar.

Frístundabyggð skal vera í sátt við nærliggjandi landnotkun. Við byggingu frístundahúsa skal þess gætt að þau séu ekki staðsett nær takmarkandi þáttum en sem segir í töflunni hér að framan.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
F1	Ós á Skógarströnd (25 ha)	Allt að 28 frístundahús.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
	Sjö hús í dag. Deiliskipulag frá 2019.	
F2	Haukabrekka í Stóra Langadal (10 ha) Þrjú hús í dag. (deiliskipulagi frá 1999, ekki á skipulagsvefsjá)	Allt að 6 frístundahús.
F3	Drangar (2 ha) Fjögur hús í dag	
F4	Bíldhóll (10 ha) í landi Bíldhóls og Lækjar Fjögur hús í dag. Deiliskipulag frá 2011 (1986).	Allt að 7 frístundahús.
F5	Stóra-Vatnshorn Fjögur hús í dag.	
F6	Ketilsstaðir Tvö hús í dag. (ekkert veiðihús skráð á jörðinni skv. fasteignamati)	Veiðihús Skraumu (gildandi ask)
F7	Ytri-Hrafnabjörg (10 ha) Eitt hús í dag.	Allt að 10 frístundahús (gildandi ask).
F8	Snóksdalur 1 í Suðurdölum (15 ha) Þrjú hús í dag. Deiliskipulag frá 2004.	Allt að 7 frístundahús.
F9	Snóksdalur 2 í Suðurdölum (20 ha) Þrjú hús í dag. Deiliskipulag frá 2000.	Allt að 20 frístundahús á tveimur svæðum; 15 hús sunnan og vestan Tagls og 5 hús í Norðurmyri.
F12	Svarfhóll (5 ha) Eitt hús í dag. (deiliskipulag ekki á skipulagsvefsjá)	Allt að 4 frístundahús.

Sértæk ákvæði

<i>Auðkenni</i>	<i>Lýsing</i>	<i>Skipulagsákvæði</i>
F13	Kolsstaðir (5 ha) Tvö hús í dag.	Allt að 10 frístundahús. (gildandi ask).
F14	Svínhóll (20 ha) Við Svínhólsgil Tvö hús í dag. (deiliskipulag ekki á skipulagsvefsjá)	Allt að 19 frístundahús (og tvær lóðir fyrir samtals 10 smáhýsi)
F15	Sauðafell (Glæsivellir) (13 ha) Tvö hús í dag. Deiliskipulag frá 2012.	Allt að 10 frístundahús.
F17	Vatn í Haukadal (10 ha) Tvö hús í dag.	Allt að 10 frístundahús.
F19	Núpur í Haukadal (10 ha) (ekkert hús í dag)	Allt að 10 frístundahús.
F20	Mjóaból í Haukadal (5 ha) (ekkert hús í dag)	Allt að 10 frístundahús.
F22	Víghólsstaðir í Laxárdal (4 ha) Eitt hús í dag.	Allt að 6 frístundahús.
F23	Ljárskógar í Laxárdal (20 ha) Þrjú hús í dag. (aðeins 1 veiðihús skráð skv. fasteignamati og 2 frístundahús, gamla húsið er skráð íbúðarhús) (deiliskipulag ekki á skipulagsvefsjá)	Allt að 15 frístundahús.
F24	Sælingsdalstunga (100 ha) Sex hús í dag. Deiliskipulag frá 2004.	Allt að 57 frístundahús.
F25	Laugar í Sælingsdal (15 ha) Þrjú hús í dag.	Allt að 16 frístundahús.

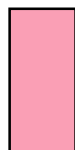
Sértæk ákvæði

<i>Auðkenni</i>	<i>Lýsing</i>	<i>Skipulagsákvæði</i>
	Deiliskipulag frá 2016.	
F26	Skerðingsstaðir (15 ha) Eitt hús í dag.	Allt að 15 frístundahús.
F27	Ketilsstaðir í Hvammssveit (20 ha) (eitt hús virðist vera á loftmynd, en ekki tilgreint í fasteignaskrá) Deiliskipulag frá 2011 (1995).	Allt að 28 frístundahús.
F28	Ytra-Fell á Fellsströnd (1 ha) Tvö hús í dag.	Allt að 4 frístundahús.
F32	Ytra-Fell á Fellsströnd (4 ha) Þrjú hús í dag. Deiliskipulag frá 2003.	Allt að 3 frístundahús.
F29	Kjarlaksstaðir (18 ha) Þrjú hús í dag. Deiliskipulag frá 2005.	Allt að 12 frístundahús.
F30	Á á Skarðsströnd (10 ha) Sjö hús í dag (deiliskipulag ekki á skipulagsvefsjá)	Allt að 20 frístundahús.
F31	Skarð á Skarðsströnd (5 ha) (ekkert hús í dag)	Allt að 5 frístundahús.
F33	Barmur á Skarðsströnd (5 ha) (ekkert hús í dag)	Allt að 5 frístundahús.
F34	Bersatunga í Saurbæ (5 ha) Þrjú hús í dag.	Allt að 4 frístundahús.
F35	Purranes I (5 ha) Þrjú hús í dag.	Allt að 5 frístundahús.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
F36	Hlíð (Gildubrekkur) (6 ha) (ekkert hús í dag (6 hús skráð sem gestahús)) Deiliskipulag frá 2021.	Allt að 4 frístundahús, sjá einnig VP8.
F37	Fjósar (norðan þéttbýlis) (8,2 ha) (ekkert hús í dag)	Allt að 8 frístundahús. Aðkoma að svæðinu verður norðan byggðarinnar.
F38	Arnarbæli (Axarey) Eitt hús í dag.	Stakt frístundahús á óbyggðu svæði (eyja).
F39	Efri-Langey Eitt hús í dag.	Stakt frístundahús á óbyggðu svæði (eyja).
F40	Hrappsey (Grímsey / Úlfkellsey) Eitt hús í dag.	Stakt frístundahús á óbyggðu svæði (eyja).
F41	Klakkseyjar Eitt hús í dag.	Stakt frístundahús á óbyggðu svæði (eyja).
F42	Purkey Eitt hús í dag.	Stakt frístundahús á óbyggðu svæði (eyja).
F43	Tungueyjar (Bjargey, Emburhöfði og Ólafsey/Stóru-Tunguey) Þrjú hús í dag.	Stakt frístundahús á óbyggðu svæði (eyja).
F44	Öxney (Galtarey) Eitt hús í dag.	Stakt frístundahús á óbyggðu svæði (eyja).
000	Hrafnaklettur – Fremri Hrafnaklettur Ekkert hús í dag.	Allt að 5 frístundahús.
000, sjá VP9	Seljaland í Hörðudal Ekkert hús í dag.	Allt að 5 frístundahús.

17.9 AFÞREYINGAR- OG FERÐAMANNASVÆÐI (AF)

Svæði fyrir afþreyingu og móttöku ferðafólks, þ.m.t. þjónustumiðstöðvar á hálendi og verndarsvæðum, fjallaskálar, tjald- og hjólhýsasvæði og skemmtigarðar.

Skipulagsákvæði fyrir afþreyingar- og ferðamannasvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
AF1	Gröf í Suðurdölum	Tjaldsvæði og Grafarlaug í Reykjadal.
AF1	Eiríksstaðir í Haukadal (0,5 ha) Á svæðinu eru Eiríksstaðir, endurbyggður bær Eiríks rauða. Einnig snyrtingar og upplýsingaskilti.	Gert er ráð fyrir að aðstaða ferðamanna verði bætt enn frekar á svæðinu, s.s. með byggingu söluskála eða þjónustuhúss.
AF2	Stóra-Vatnshorn í Haukadal(0,5 ha)	Tjaldsvæði í tengslum við orlofshúsasvæði. Á svæðinu er orlofshúsabyggð og gistihús fyrir ferðamenn. Gert er ráð fyrir frekari uppbyggingu á sviði ferðaþjónustu á svæðinu.
AF3	Skarðsstöð á Skarðsströnd (1,5 ha)	Áformað er að endurbyggja gamla verslunarhúsið og byggja upp aðstöðu fyrir ferðamenn á staðnum.
AF4	Á á Skarðsströnd	Á svæðinu er tjaldsvæði í tengslum við sumarhúsabyggð.
AF5	Skriðuland í Saurbæ	Gert er ráð fyrir að útbúið verði tjaldsvæði við Skriðuland í Saurbæ.
AF6	Tjarnarlundur í Saurbæ (1,8 ha)	Við Tjarnarlund er tjaldsvæði sem nýtir hreinlætisaðstöðu sem er í Tjarnarlundi.
AF7	Smáhýsa- og húsbílasvæði á Fjósatúni (3,4 ha)	Tekið frá svæði á Fjósatúni fyrir ferðaþjónustu. Þar er gert ráð fyrir svæði fyrir smáhýsi, húsbíla og tjaldsvæði. Svæðið er í góðum tengslum við Dalabúð.
Ábending: Efri hluti svæðisins þar sem lausaganga hunda yrði leyfð. Afgirt svæði þar sem íbúar og ferðamenn geta komið með hunda, viðrað þá og leikið. Fyrirmynd slíkra svæða er að finna hjá mörgum öðrum sveitarfélögum og bæjum. Sama hugmynd á svæði ÍP3.		
AF8	Tjaldsvæðið við Grunnskólann (0,6 ha)	Tjaldsvæði ásamt aðliggjandi gróðursvæðum, tengist útivistarsvæði neðar í dalnum.

AF9	Víkingaþorp við Leifssafn (1,5 ha)	<p>Á landfyllingunni norðan Leifssafns og neðan Búðarbrautar er gert ráð fyrir svæði fyrir víkingaþorp og hugsanlega gistirými í smáhýsum. Áhugavert svæði við Hvammsfjörð í tengslum við smábátasvæði, safnahús og Dalabúð. Einnig er gert ráð fyrir að gömul aðflutt hús verði á svæðinu.</p> <p><i>Ábending: hér er líka hugmynd um að svæðið verði ætlað íbúðarbyggð með kröfu um að húsin þar verði í 19. aldar stíl.</i></p>
AF10	Ólafsdalur (15 ha)	<p>Svigrúm fyrir menningartengda ferðaþjónustu í tengslum við enduruppbyggingu Ólafsdalsskóla. Heimild til viðhalds mannvirkja og enduruppbyggingu fallinna bygginga.</p> <p>Svigrúm fyrir safnastarfsemi og starfsemi fræðaseturs.</p> <p>Svæðið er innan hverfisverndarsvæðis HV-9 og skal öll uppbygging taka mið af ákvæðum hennar (kaflí 18.4).</p>
AF11	<p>Árblik í Suðurdölum (0,5 ha)</p> <p>Á svæðinu er félagsheimili sem hefur verið nýtt í þágu ferðaþjónustu, einkum fyrir gistingu og kaffiveitingar. Einnig er tjaldsvæði við húsið.</p>	<p>Stefnt er að efla staðinn sem móttökustað ferðamanna.</p>

17.10 ÍPRÓTTASVÆÐI (ÍÞ)

Svæði fyrir landfreka ípróttaaðstöðu aðra en þá sem þjónar tilteknu hverfi, svo sem skeiðvelli og hesthúsabyggð, akstursípróttasvæði, skotæfingasvæði, golfvelli og stærri ípróttamiðstöðvar.

Skipulagsákvæði fyrir ípróttasvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
ÍÞ1	Golfvöllur í Sælingsdalstungu (114 ha)	Gert er ráð fyrir golfvelli í landi Sælingsdalstungu, beggja vegna aðkomuvegar að Laugum. Framkvæmdin fellur undir 2. viðauka laga um mat á umhverfisáhrifum.
ÍÞ2	Hesthúsasvæði austan Vesturbrautar (14,6 ha)	Gert er ráð fyrir nýjum skeiðvelli og fjölgun hesthúsa í allt að 13 hús skv. fyrirbyggjandi tillögu að deiliskipulagi.
ÍÞ3	Ípróttasvæðið í Búðardal (4,9 ha)	Ípróttasvæðið er neðan Dalbrautar og Miðbrautar. Gert er ráð fyrir frekari uppbyggingu á svæðinu. <i>Ábending: efri hluti svæðisins þar sem lausaganga hunda yrði leyfð. Afgirt svæði þar sem íbúar og ferðamenn geta komið með hunda, viðrað þá og leikið. Fyrirmynd slíkra svæða er að finna hjá mörgum öðrum sveitarfélögum og bæjum. Sama hugmynd á svæði AF7.</i>
ÍÞ4	Golfvöllur (8 ha)	Á hluta Fjósatúns er golfvöllur.

17.11 KIRKJUGARÐAR OG GRAFREITIR (K)

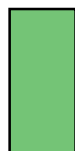

Svæði fyrir kirkjugarða og grafreiti.

Skipulagsákvæði fyrir kirkjugarða og grafreiti

<i>Auðkenni</i>	<i>Lýsing</i>	<i>Skipulagsákvæði</i>
	Staðarhólskirkjugarður	
	Dagverðarneskirkjugarður	
	Staðarfellskirkjugarður	
	Hvammskirkjugarður	
	Stóra Vatnshorn	
	Kvennabrekkukirkjugarður	
	Snóksdalskirkjugarður	
	Breiðabólstaðarkirkjugarður	
	Narfeyrarkirkjugarður	

17.12 OPIN SVÆÐI (OP)

Svæði fyrir útivist, aðallega í tengslum við þéttbýli, með aðstöðu sem almennri útivist tilheyrir, svo sem stígum og áningarstöðum, auk þjónustu sem veitt er á forsendum útivistar.

Skipulagsákvæði fyrir opin svæði

Almenn ákvæði

Á helstu viðkomustöðum skulu vera góðar tengingar við göngu- og hjólastíga og góð hjólastæði. Hugað skal sérstaklega að því hvernig stígar falla að landslagi og náttúru.

Á hverfisvernduðum opnum svæðum gilda jafnframt ákvæði hverfisverndar.

Skógrækt, allt að 10 ha, er almennt heimil á opnum svæðum.

Skógrækt skal falla vel að náttúrulegu landslagi og menningarlandslagi og má ekki skerða óhóflega útsýni, aðgengi að útivistarsvæðum eða spilla berjalöndum.

Gæta skal þess að skógrækt hafi ekki neikvæð áhrif á náttúruleg gæði, svo sem gróðurfar og búsvæði, sem og menningarminjar.

Skógrækt má ekki raska náttúrufrýrbrigðum sem njóta sérstakrar verndar skv. lögum um náttúruvernd.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
OP1	Útivistarsvæði austan byggðar	
OP2	Útivistarsvæði með ströndinni norður með byggðinni	Ábending: M.a. fyrir leiksvæði, samkomusvæði og brennusvæði. Huga að tengslum við Þ3 og OP4.
OP3	Útivistarsvæði með ströndinni suður með byggðinni	Ábending: Huga að tengslum við OP4. Bæta aðgengi að útsýnispalli með bílastæðum.
OP4	Útivistar- og skógræktarsvæði (3,6 ha)	Almennt útivistarsvæði með skógrækt. Ennfremur er gert ráð fyrir skólagörðum á svæðinu í tengslum við grunnskólann.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
		<p><i>Ábending: Setja upp útvistarsvæði fyrir íbúa, hægt að hafa útilkamsræktartæki á svæðinu, stað til að setjast niður og borða nesti, hægt að fara í minni leiki með fjölskyldunni, svæðið gæti nýst á sumrin til að hafa samkomur íbúa þar sem farið er í leiki og fl.) setja frekar í almennan texta að finna þessu svæði</i></p> <p><i>Ábending: svæði fyrir smáhýsi, stöðuhýsi, minni íbúðareiningar. Það eru ekki allir á því að byggja stór einbýlishús, áhugi á smáhýsum (tiny homes) eykst.</i></p>
OP7	Skógræktarsvæði norðan byggðar (8,3 ha)	Skógræktarsvæði við norðurjaðar byggðarinnar beggja vegna Vestfjarðavegar.
OP9	Leiksvæði við stjórnsýsluhúsið (0,2 ha)	Leiksvæði á bak við stjórnsýsluhúsið. Þarna er gert ráð fyrir bekkjum og gróðri.
	Áningarstaðir við veginn skv. lista fyrir áfangastaðaáætlun, t.d. Klofningur, Drífandagil, Grafarlundur, Krosshólaborg, Minningarlundur Bjarna frá Vogu, Minnisvarði Jón Jónsson, Skrauma, Straumur, Söguskilti í Svínadal	

17.13 HAFNIR (H)

Svæði fyrir hafnir og hafnarmannvirki þar sem gert er ráð fyrir mannvirkjum og tækjum til móttöku skipa og báta, losunar og lestunar þeirra, geymslu vöru, móttöku og afgreiðslu þessarar vöru til áframhaldandi sjó- eða landflutninga, til móttöku og brottfarar farþega og smábátahafnir.

Skipulagsákvæði fyrir hafnir

Almenn ákvæði

Svigrúm er fyrir viðhald og endurbætur á hafnarmannvirkjum.

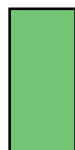
Byggingar skulu taka mið af einkennum núverandi byggðar.

Lýsingu á hafnasvæðum þarf að nálgast á heildrænan hátt þar sem öryggi og velferð íbúa og þeirra sem nýta svæðið er sett í forgrunn. Hugað skal að gerð búnaðar, gerð og stigi lýsingar og hvaða fletir verða upplýstir við byggingar, athafna- og vinnusvæði, þannig að lýsingin skapi öryggi, undirstriki einkenni byggðarinnar og valdi ekki ljósmengun.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
H1	Skarðsstöð. Stærð lóðar um 1,5 ha. Við Skarðsstöð er smábátaaðstaða sem hefur einkum verið nýtt vegna grásleppuveiða síðari ár, en einnig vegna siglinga með ferðamenn.	
H2	Hnúksnes. Við Hnúksnes er smábátaaðstaða sem hefur verið í umsjón Hlutfélagsins Hnúksnes ehf og styrkt af ríkissjóði. Aðstaðan er mikilvæg vegna siglinga við Hvammsfjörð og Breiðafjörð.	
H3	Smábátasvæði neðan við Leifssafn í Búðardal.	

17.14 LANDBÚNAÐARSVÆÐI (L)

Svæði fyrir landbúnað og mannvirki sem tengjast búrekstrinum, með áherslu á búfænað, matvæla- og fóðurframleiðslu.

Tafla 17.2 Takmarkandi þættir við uppbyggingu á landbúnaðarsvæðum.

Takmarkandi þáttur	Lágmarks fjarlægð	Undantekningar
Landamerki	50 m	Sameiginleg uppbygging aðliggjandi jarða Jarðhitaleitarholur
Vötn, ár og sjór	50 m	Smávatnsvirkjanir Jarðhitaleitarholur

Skipulagsákvæði fyrir landbúnaðarsvæði

Almenn ákvæði

Gert er ráð fyrir landbúnaði og ekki er heimilt að ráðstafa landinu í aðra nýtingu sem hindrar landbúnaðarnot.

Landeigendur geti nýtt hlunnindi sín, s.s. með beit, útivist, dúntekju, veiðum og skógrækt.

Ekki má skerða náttúruferibæri sem njóta sérstakrar verndar skv. lögum um náttúruvernd eða fornminjum skv. lögum um menningarminjar.

Minni háttar mannvirki eru heimil, svo sem fjarskiptamöstur (allt að 10 m há), litlar vindmyllur (að hámarki þrjár myllur á jörð, allt að 10 m háar), sólarsellur til eigin nota og sambærileg mannvirki.

Svígrúm er fyrir allt að 30 kW smávirkanir með minni háttar uppistöðulóni eða allt að 200 kW rennslisvirkjanir. Við uppsetningu virkjana skal huga að sýnileika og afturkræfni framkvæmda og þess gætt að valda sem minnstum skaða á náttúrunni. Forðast skal að framkvæmdir skerði feribæri sem njóta sérstakrar verndar skv. lögum um náttúruvernd og menningarminjar skv. lögum um menningarminjar. Við gerð deiliskipulags skal meta vistfræðileg áhrif á vatnshlot í samræmi við lög um stjórn vatnamála.

Við uppbyggingu á landbúnaðarsvæðum skal þess gætt að framkvæmdir verði ekki staðsettar nær takmarkandi þáttum en tilgreint er töflunni hér að framan og um fjarlægðir vegna skógræktar í töflu 16.3.

Takmarkandi þáttur	Lágmarks fjarlægð	Undantekningar
Friðlýstar fornminjar	100 m	Uppbygging til verndar minjum
Friðaðar fornminjar	15 m	Uppbygging til verndar minjum
Háspennulínur	Breytilegt sbr. töflu 14.1 í kafla 14	Byggingar tengdar háspennulínum.
Veitulagnir	25 m	Byggingar tengdar veitum.
Stofn- og tengivegir	100 m	Jarðhitaleitarholur

17.15 SKÓGRÆKTAR- OG LANDGRÆÐSLUSVÆÐI (SL)

Samkvæmt skipulagsreglugerð eru skógræktar- og landgræðslusvæði (SL) svæði fyrir skógrækt, landgræðslu og aðra uppgræðslu.

Tafla 17.3 Lágmarksfjarlægð á milli takmarkandi þátta og skógræktar.

Takmarkandi þáttur	Lágmarks fjarlægð	Skipulagsákvæði
Landamerki	-	Á þessu svæði skal landeigandi hafa samráð við landeiganda aðliggjandi jarðar vegna skógræktar.
Vötn, ár og sjór	-	Ekki þétt skógrækt við vatns-, árbakka og sjó. Heimilt að láta jaðar nærliggjandi skógræktar þynnast út í átt að vötnum, ám og sjó.
Friðlýstar fornminjar	100 m	Hvers konar röskun fornleifa er óheimil án leyfis Minjastofnunar Íslands skv. lögum nr. 80/2012 um menningarminjar.

Skipulags ákvæði fyrir skógræktar- og landgræðslusvæði

Almenn ákvæði

Við ákvörðun um staðsetningu og stærð skógræktarsvæða, skal virða lágmarksfjarlægðir, sbr. töflu hér að framan.

Varast ber þó að láta þessar takmarkanir vera leiðandi í mótun ræktunarsvæðis, enda um lágmarksfjarlægðir að ræða. Mótun svæðis ætti alltaf að taka mið af landslagi og heildarásýnd svæðisins.

Skógrækt skal falla vel að náttúrulegu landslagi og menningarlandslagi og má ekki skerða óhóflega útsýni, aðgengi að útivistarsvæðum eða spilla berjalöndum.

Takmarkandi þáttur	Lágmarks fjarlægð	Skipulagsákvæði
Friðaðar fornleifar	15 m	Hvers konar röskun fornleifa er óheimil án leyfis Minjastofnunar Íslands skv. lögum nr. 80/2012 um menningarminjar.
Háspennulínur	Breytilegt sbr. töflu 14.1 í kafla 14.	Fjarlægð trjáa til loftlína miðist við það að hún sé hæð fullvaxinna trjáa margfölduð með 1,5. Fjarlægð til jarðstrengja miðist við rötarkerfi fullvaxins trjágróðurs.
Veitulagnir	1 m	Ekki skógrækt, sbr. kafla um veitur.
Stofnvegir, tengivegir og aðrir vegir	15-30 m	Ekki skógrækt á 30 m breiðu svæði frá miðlínu stofnvega og 15 m frá miðlínu annarra þjóðvega, sbr. vegalög nr. 80 / 2007. Þar sem líkur er á snjósöfnun á veg skal fjarlægðin aukin. Sjá einnig kafla um samgöngur.

Gæta skal þess að skógrækt hafi ekki neikvæð áhrif á náttúruleg gæði, svo sem gróðurfar og búsvæði.

Skógrækt má ekki raska náttúruvirkum sem njóta sérstakrar verndar skv. lögum um náttúruvernd eða fornminjum skv. lögum um menningarminjar.

Ekki skal plantað í mýrlendi og þess gætt að ekki skapist hætta á þurrkun tjarna og annarra votlendissvæða.

Meðhöndlun innfluttra tegunda skal vera í samræmi við þá stefnu sem sett er í kafla um skógrækt.

<i>Sértæk ákvæði</i>		
<i>Auðkenni</i>	<i>Lýsing</i>	<i>Skipulagsákvæði</i>
Lýsing	Lýsing	Lýsing
Lýsing	Lýsing	Lýsing
Lýsing	Lýsing	Lýsing

17.16 ÓBYGGÐ SVÆÐI (ÓB)

Svæði þar sem ekki er gert ráð fyrir búsetu né atvinnustarfsemi, svo sem hálendi, heiðar og afréttir, að mestu án mannvirkja annarra en þeirra sem þjóna útivist, afréttarnotum, öryggismálum og fjarskiptum.

Skipulagsákvæði fyrir óbyggð svæði

Sértæk ákvæði

Auðkenni

Lýsing

Skipulagsákvæði

Óbyggð svæði

Mannvirkjum skal haldið í lágmarki. Landeigendur geti nýtt hlunnindi sín, s.s. með beit, útivist, dúntekju og veiðum.

Fjarskiptamannvirki (s.s. endurvarpstöðvar) eru heimiluð á opnum óbyggðum svæðum í samræmi við deiliskipulag eða að undangenginni grenndarkynningu, þar sem það á við.

Mannvirki til almannaþota, s.s. fjallaskálar, og neyðarskýli, skulu vera í lágmarki og taka mið af öryggismálum og þörf fyrir neyðarafdrep og gistaðstöðu fyrir gangnamenn og ferðafólk þar sem það á við. Slíkir skálar skulu sérmerktir á aðalskipulagsupprætti sem afþreyingar- og ferðamannasvæði.

Skógrækt er ekki heimil á óbyggðum svæðum.

Á óbyggðum svæðum eru ýmsar takmarkanir sem m.a. tengjast náttúru- og minjavernd. Sjá nánar í kafla um verndarákvæði.

Taka skal mið af ákvæðum hverfisverndar við leyfisveitingar á óbyggðum svæðum.

17.17 SÉRSTÖK NOT HAF- OG VATNSSVÆÐA (SN)

Svæði innan netlaga á hafi og vatni þar sem sérstaklega þarf að gera ráð fyrir tilteknum notum, t.d. veiðum, fiskeldi eða siglingaleiðum.

Skipulagsákvæði fyrir sértök not haf- og vatnssvæða

<i>Sértæk ákvæði</i>		
<i>Auðkenni</i>	<i>Lýsing</i>	<i>Skipulagsákvæði</i>
SN1	Skarðsstöðvarhöfn	Hafnarsvæði Skarðsstöðvarhafnar á sjó, markast af línu sem dregin er frá punkti, sem er á línu sem dregin er frá bryggjuenda skemmstu leið til Örfyriseyjar 80 m frá bryggjunni. Annars vegar hornrétt 150 m í austur og þaðan af línu dreginni hornrétt til lands. Hins vegar hornrétt 150 m í vestur og þaðan af línu dreginni hornrétt til lands, skv. Hafnarreglugerð fyrir Dalabyggð nr. 335/1997. Landsvæði hafnarinnar skiptist í: Bryggjur, sjóvarnargarða, legusvæði og óskipulagt land.
SN2	Hnúksneshöfn	Við Hnúksnes er smábátaaðstaða sem hefur verið í umsjón Hlutafélagsins Hnúksnes ehf og styrkt af ríkissjóði. Aðstaðan er mikilvæg vegna siglinga við Hvammsfjörð og Breiðafjörð.
SN3	Búðardalshöfn	Hafnarsvæði Búðardalshafnar markast af línu, sem dregin er frá punkti A, sem er á miðlínu Miðbrautar 150 framan við núverandi bryggjuhaus. Þaðan 200 m norður og þaðan í lóðarmörk Búðarbrautar 10 og 12. Frá punkti A 350 m til suðurs og þaðan í lóðarmörk Ægisbrautar 5 og 7. Að ofanverðu ráða Búðarbraut og Ægisbraut, en undan eru skildar lóðirnar Búðarbraut 1 og Ægisbraut 2-4, skv. Hafnarreglugerð fyrir Dalabyggð nr. 335/1997. Landsvæði hafnarinnar skiptist í: Bryggjur, afgreiðslusvæði, götur, iðnaðar- og baksvæði.

17.18 VÖTN, ÁR OG SJÓR (V)

Vatnsfletir núverandi og fyrirhugaðra vatna, fallvatna og sjávar, þar með talið legu þeirra vegna stífla, breytingu á árfarvegum og landfyllinga.

Skipulagsákvæði fyrir vötn, ár og sjó

Almenn ákvæði

Sértæk ákvæði

Auðkenni

Lýsing

Skipulagsákvæði

Nýting skal vera í samræmi við meginmarkmið aðalskipulagsins.

Strandsvæði haldist í sem náttúrulegustu ástandi og án inngripa mannsins.

Umgengni á umræddum svæðum skal vera góð.

17.19 STRANDSVÆÐI (ST)

Svæði innan netlaga og meðfram sjó, ám eða vötnum þar sem aðgengi almennings er tryggt og mannvirkjagerð er haldið í lágmarki.

Skipulagsákvæði fyrir strandsvæði

Sértæk ákvæði

Auðkenni

Lýsing

Skipulagsákvæði

ST1

Strandsvæði (0 ha).
Strandsvæði og fjara innan þéttbýlis í Búðardal.

Nýting skal vera í samræmi við meginmarkmið aðalskipulagsins.
Tryggja skal aðgengi gangandi að fjöru.
Strönd skal haldið í náttúrulegu ástandi eins og kostur er.
Umgengni á strandsvæðum skal vera góð.

17.20 FLUGVELLIR (FV)

Tiltekið svæði á láði eða legi, að meðtöldum byggingum, flugbrautum og búnaði sem er ætlað til afnota við komu, brottför og hreyfingar loftfara á jörðu niðri.

Skipulagsákvæði fyrir flugvelli

Sértæk ákvæði

Auðkenni

Lýsing

Skipulagsákvæði

FV1

Lendingarstaður á Kambsnesi (4ha)
795 m langur og 24 m breiður malarvöllur í 151 feta
hæð og ber einkennisstafina BIBR

Lendingarstaður fyrir sjúkraflug og einkaflug. Svigrúm til viðhalds og endurbóta þannig að hann nýtist fyrir sjúkraflug og ferðaþjónustu.

Hindranafletir landingarstaðarins eru skilgreindir af Isavia og eru ekki sýndir á uppdrætti. Hindranafletirnir stíga skáhalt upp í 85 m.y.s. frá endum flugbrautarinnar að 1630 m fjarlægð. Til hliðanna stíga fletirnir upp í 40 m.y.s. að 196 m fjarlægð. Hindranafletirnir ákvarða hámarkshæð mannvirkja á svæðinu neðan þeirra. Miðað er við hæð yfir sjávarmáli og hefur hæð landsins því áhrif á hámarkshæðina.

17.21 VEGIR, GÖTUR OG STÍGAR (VE)

Vegir, götur, helstu göngu-, reið- og hjólastígar og tengd mannvirki þ.m.t. mislæg gatnamót, undirgöng og göngubrýr og helgunarsvæði þeirra, svo sem stofn- og tengibrautir í þéttbýli og stofn- og tengivegir utan þéttbýlis.

Skipulagsákvæði fyrir vegi, götur og stíga

Almenn ákvæði

Mikilvægt er að vegir falli vel að landslagi og verðmætum náttúrusvæðum verði hlíft eins og kostur er. Ganga skal frá yfirborði lands og jarðrask skal lagað að aðliggjandi landslagi m.t.t. gróðurs, efnis og forms.

Forðast ber að skerða náttúrufríbæri sem njóta sérstakrar verndar skv. lögum um náttúruvernd eða fornminjar skv. lögum um menningarminjar.

Virða skal veghelgunarsvæði.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
	Vesturbraut	Áhersla lögð á mótun gatnamóta við Miðbraut og að umhverfi þeirra verði með yfirbragði miðbæjar. Svigrúm til endurbóta sem miða að hraðalækkun s.s. með hringtorgum og aðgerðum til að auka gönguhæfi byggðar. Huga skal að hljóðvist í aðliggjandi íbúðarbyggð. Lýsingu við Vesturbraut skal að nálgast á heildrænan hátt þar sem öryggi og velferð íbúa og þeirra sem nýta svæðið er sett í forgrunn. Hugað skal að gerð búnaðar, gerð og stigi lýsingar og hvaða fletir verða upplýstir á miðsvæðinu, þannig að lýsingin skapi öryggi, undirstriki einkenni byggðarinnar og valdi ekki ljósmengun.
	Brattabrekka	Svigrúm til endurbóta, s.s. í endurbættu vegstæði eða jarðgöng.
	Stofnvegir, almennt	Svigrúm til endurbóta

Tengivegir, almennt	Svigrúm til endurbóta
Aðrir þjóðvegir	Svigrúm til endurbóta
Götur í þéttbýli	
Gönguleiðir	
Reiðstígar	

17.22 VEITUR OG HELGUNARSVÆÐI (VH)

Veitur, svo sem vatnsveita, hitaveita, rafveita, fjarskiptalagnir- og mannvirki, fráveita og helgunarsvæði þeirra, þegar það á við.

Tafla 17.4 Lágmarksfjarlægð framkvæmdasvæða frá veitulögnum.

Takmarkandi þáttur	Lágmarks fjarlægð	Skipulagsákvæði
Skógrækt	Háspennulínur Breytilegt sbr. töflu 14.1z Aðrar veitulagnir 1,5 m	Skógrækt er ekki heimil innan uppgefinna marka, sbr. kafla um Skógræktar- og landgræðslusvæði.

Skipulagsákvæði fyrir veitur og helgunarsvæði

Almenn ákvæði

Mikilvægt er að allar lagnir falli vel að landslagi og verðmætum náttúrusvæðum verði hlíft eins og kostur er. Ganga skal frá yfirborði lands og allt jarðrask skal lagað að aðliggjandi landslagi m.t.t. gróðurs, efnis og forms.

Forðast ber að skerða náttúruyrirbæri sem njóta sérstakrar verndar skv. lögum um náttúruvernd eða fornminjar skv. lögum um menningarminjar.

Virða skal helgunarsvæði og tryggja aðgengi að línunum og möstrum vegna viðhalds.

Virða skal öryggissvæði jarðstrengja og annarra lagna og tryggja nægt athafnasvæði utan við það.

Takmarkandi þáttur	Lágmarks fjarlægð	Skipulagsákvæði
Frístundahús	Háspennulínur Breytilegt sbr. töflu 14.1 Aðrar veitulagnir 4 m	Taka skal tillit til lágmarksfjarlægðar við staðsetningu frístundahúsa, sbr. kafla um Frístundahús.
Uppbygging á landbúnaðarsvæðum	Háspennulínur Breytilegt sbr. töflu 14.1	Taka skal tillit til lágmarksfjarlægðar við alla uppbyggingu á landbúnaðarsvæðum. Undantekning eru byggingar tengdar veitum, sbr. kafla um Landbúnaðarsvæði.

Sértæk ákvæði

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
VH-1	Glerárskógalína 1 og Geiradalslína 1 - 132 kV háspennulínur (loftlínur). Liggja frá Hrútatungu í Hrútafirði um Laxárdalsheiði að Glerárskógum og yfir Gilsfjörð.	Svigrúm til endurbóta þ.m.t. að línan verði lögð í jörðu þar sem kostur er. Ávallt skal leitast við að lágmarka neikvæð áhrif á umhverfið við framkvæmdir.
	Rafveita	Svigrúm til endurbóta
	Vatnsveita	Svigrúm til endurbóta
	Hitaveita	Svigrúm til endurbóta
	Fráveita	Svigrúm til endurbóta
	Fjarskipti	Svigrúm til endurbóta

TAKMARKANIR Á LANDNOTKUN

18 VERNDARÁKVÆÐI

Auk þeirrar stefnu um landnotkun sem fram kemur með reitaskiptingu í kafla um landnotkun, gilda takmarkanir af ýmsum ástæðum. Um er að ræða friðun og verndun hvers konar vegna náttúrufars, menningarminja og auðlinda og ákvæði vegna hættu af hugsanlegri náttúruvá.

Svæði þar sem takmarkanir gilda eru sýnd með punktum og/eða mismunandi yfirstrikuðum reitum á skipulagsupprætti.

18.1 MINJAVERND (MV)

Svæði þar sem eru friðlýstar fornleifar og friðaðar fornminjar, hús og mannvirki sem njóta sjálfkrafa verndar á grundvelli aldurs þeirra samkvæmt lögum um menningarminjar.

Viðbótarákvæði vegna minjaverndar

<i>Auðkenni</i>	<i>Lýsing</i>	<i>Skipulagsákvæði</i>
MV1	Narfeyri á Skógarströnd Borgardalsrúst, í dalverpi, er Borgardalur heitir, suður í hlíðinni frá Narfeyri, austanmegin við Álftafjörðinn. Þinglýst 1929.	
MV2	Narfeyrarkirkja Timburhús reist 1900. Friðuð 1. jan. 1990 skv. aldursákvæði 1. mgr. 36. gr. þjóðminjalaga nr. 88/1989.	
MV3	Valshamar á Skógarströnd Hafþórsleiði, svo nefnt, í túninu, skammt ofan við bæinn. Þinglýst 1929.	
MV4	Dunkur í Hörðudal Smiðjutóft og steðjasteinn fyrir sunnan bæinn. Þinglýst 1931	
MV5	Hrafnabjörg í Hörðudal Rústir lauga í Laugardal; þær eru í grösugum hvammi vestan megin ár þeirrar, sem eftir dalnum rennur. Þinglýst 1931	
MV6	Snóksdalskirkja Timburhús Friðuð 1. jan. 1990 skv. aldursákvæði 1. mgr. 36. gr. þjóðminjalaga nr. 88/1989.	
MV7	Hundadalur í Suðurdölum Svo nefnd "Grænatóft" í Hundadalsnesi. Þinglýst 1931	

MV8	Oddsstaðir í Suðurdölum Byggingarleifar og önnur mannvirki, þar sem heitir þúfa fyrir norðan tún á Oddsstöðum
MV9	Jörfi í Haukadal Rústaleyfar Valþjófsstaða, að nokkru leyti undir skriðu. Þinglýst 1931
MV10	Saurstaðir í Haukadal. Ferhyrnd girðing á móafles austanmegin árspræunnar fyrir austan Saurstaði. Þinglýst 1931.
MV11	Stóra-Vatnshorn í Haukadal Rústaleyfar Eiríksstaða við landamæri milli Vatnshorns og Skriðukots. Þinglýst 1931.
MV12	Fjós við Búðardal "Fjósatóftir Ólafs pá", sem svo eru kallaðar, fyrir austan bæinn; þær eru tvær, sín hvoru megin við götuna. Þinglýst 1931
MV13	Höskuldsstaðir í Laxárdal Þorgerðarhóll, eða "haugur Þorgerðar", svo nefndur, í túninu, nokkru utan og neðan við bæinn. Þinglýst 1931
MV14	Kamsnes við Búðardal Forn tóft, kölluð hoftóft, hjer um bil ferhyrnd. Þinglýst 1931.
MV15	Lambastaðir í Laxárdal. Haugur Þórðar godda í Lambastaðanesi. Þinglýst 1931
MV16	Ljárskógar í Laxárdal Hoftóft, svo nefnd, frammi á túninu. b. Kirkjutóft, forn, og kirkjugarður, á sléttri flöt fyrir austan bæinn. Þinglýst 1931
MV17	Hrútsstaðir í Laxárdal Túngirðing forn. b. Uppvið túngarðinn tvær langar tóftir, fornar, er snúa langsum með garðinum. c. Hoftóft fyrir ofan bæinn, einstök, snýr nærfellt austur og vestur. Þinglýst 1931

MV18	Þorbergsstaðir Tóftir
MV19	Sólheimar og Laxárdalsheiði Samgönguminjar og tóftir
MV20	Hvammur í Hvammssveit Forn, aflangur hringur suðvestur á túninu, nefndur "Lögrjéttta". b. Virkisbali, svo nefndur, nál. ferhyrnt mannvirki í túninu fyrir ofan og vestan bæinn. c. Rústabunga forn, suður og niður undir túngarði. d. Auðarnaust, er svo heitir, leifar af tóft á sjávarbakkanum austanmegin við útfall Hvammsár. e. Auðartóftir, svo nefndar, hjer um bil 13 faðma upp og vestur frá naustinu. Þinglýst 1931. Hvammskirkja Timburhús byggt árin 1883-1884. Friðuð 1. jan. 1990 skv. aldursákvæði 1. mgr. 36. gr. þjóðminjalaga nr. 88/1989.
MV21	Magnússkógar í Hvammssveit. "Silfraskógar", tóftir og girðingar, þar sem sagt er að bærinn hafi staðið til forna. Þinglýst 1931
MV22	Skerðingsstaðir í Hvammssveit a. Auðarnaust, er svo heitir, leifar af tóft á sjávarbakkanum, austanmegin við útfall Hvammsár. e. Auðartóftir, svo nefndar, hjer um bil 13 faðma upp og vestur frá naustinu. (Upprunaleg friðlýsingarskjöl eru glötuð og er friðlýsingartexti samhljóða liðum d og e fyrir Hvamm)
MV23	Sælingsdalur í Hvammssveit Bollatóftir, svo kallaðar, á Langholti; þær eru á vesturbrún holtsins og er brött brekka fyrir neðan, og

	undir henni lækjar drag, sem rennur í Sælingsdalsá litlu neðar. Þinglýst 1931.
MV24	Sælingsdalstunga í Hvammssveit Forn kirkju- og kirkjugarðsrúst fyrir austan hlaðið á neðri bænum. Þinglýst 1931.
MV25	Dagverðarnes á Fellsströnd Stór grjóthringur, með grjótbungu í miðju, á vinstri hönd við veginn niður að Dagverðarnesi, upp af Saltnesi og beint fyrir neðan Þrívörður. Þinglýst 1931. (Hringurinn er á hægri hönd þegar ekið er niður að Dagverðarnesi).
MV26	Ormsstaðir á Fellsströnd 1. Gamlar akurgirðingar í Ekrunum fyrir suðvestan bæinn. 2. Fornlegar tóftir, 2-3 í nánd við akurgirðingarnar. Þinglýst 1931.
MV27	Staðarfell á Fellsströnd Leifar eyðibýlisins Ljósstaða í Fellsskógum; þær eru austan undir landamerkjum, innundir lágri brekku. b. Borgargerði, svo nefnt, (eða Borgugerði), allstór og forn girðing við veginn fyrir austan Staðarfell. Þar með er dálítill rúst í girðingunni. c. Staðarbakkarústir hinar fornu í Flekkudal, á norðurbakka Flekkudalsár inni á miðjum dal. d. Lítil rústabunga er heitir Dyngja, sunnan til í Flekkudal, þar sem heitir á Hólmi. Þinglýst 1931.
	Staðarfallskirkja Timburhús byggt árið 1891. Friðuð 1. jan. 1990 skv. aldursákvæði 1. mgr. 36. gr. þjóðminjalaga nr. 88/1989.
MV28	Bessatunga a. Hoftóft á ávölum, fallettum hól neðst í túninu austantil. Sbr. Árb. 1897: 15. b. "Blótsteinn", er stendur neðanundir fyrgreindum hól. c. Akurgirðing

	forn framan í næsta hól, neðst í túninu, vestan til. Sbr. Árb. 1882: 67; Árb. 1897: 15-16; Árb. 1924: 43. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 27.06.1931
MV29	Bjarnarstaðir a. "Hoftóft", svo nefnd, norðvestur á túninu. Sbr. Árb. 1899: 16. b. Tófta þyrping fornleg, fáum föðmum austar en "hoftóftin". Sbr. Árb. 1899: 16. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 27.06.1931.
MV30	Þórólfsstaðir í Suðurdölum Samgönguminjar, bæjarhóll og tóftir
MV31	Sauðafell Bæjarhóll og tóftir
MV32	Kvennabrekka Bæjarhóll, tóftir og garðlag
MV33	Álfheimar (Stóri-Skógur) Garðlag, tóftir og þjóðsaga
MV34	Hjarðarholtskirkja Timburhús byggt árið 1904. Friðuð 1. jan. 1990 skv. aldursákvæði 1. mgr. 36. gr. þjóðminjalaga nr. 88/1989.
MV35	Svarfhóll í Laxárdal Lausafundur
MV36	Staðarhólskirkja Timburhús byggt árið 1899. Friðuð 1. jan. 1990 skv. aldursákvæði 1. mgr. 36. gr. þjóðminjalaga nr. 88/1989.
MV37	Skarðskirkja Timburhús byggt árin 1914-1916. Friðuð 1. jan. 1990 skv. aldursákvæði 1. mgr. 36. gr. þjóðminjalaga nr. 88/1989.
MV38	Dagverðarneskirkja

	Bárujárnsklætt timburhús byggt árið 1934. Friðuð 11. Ágúst 2009 skv. 6. gr. laga um húsfriðun nr. 104/2001.
MV39	Öxney Skemma úr torfi, talið vera fornt bænahús að stofni til. Friðað 1. jan. 1990 skv. aldursákvæði 1. mgr. 36. gr. Þjóðminjalaga nr. 88/1989.
MV40	Brokey Grímshjallur, steinhlaðinn hjallur talinn reistur í byrjun 18. aldar. Friðaður 1. jan. 1990 skv. aldursákvæði 1. mgr. 36. gr. Þjóðminjalaga nr. 88/1989.

18.2 VARÚÐARSVÆÐI (VA)

Svæði þar sem heilsu eða öryggi kann að vera ógnað, svo sem vegna hávaða, mengunar, hættulegra efna og annarra takmarkana sem setja þarf í varúðarskyni. Svæði í biðflokki samkvæmt verndar- og orkunýtingaráætlun.

Viðbótarákvæði vegna varúðarsvæða

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
VA1	Háafell Merkt A141 (65°00 314 N, 21°33 363 W – 128 m.y.h.) Þekktar miltisbrandsgrafir	
VA2	Hamraendar í Miðdölum Merkt A143 (65°00 583 N, 21°41 691 W – 63,8 m.y.h.) Þekktar miltisbrandsgrafir	Óheimilt er að raska miltisbrandsgröf, t.d. með skurðgrefti, ræktun, vegalagningu, byggingum. Framkvæmdir innan 200 m frá miltisbrandsgröf skulu vera í samráði við Matvælastofnun.
VA3	Harrastaðir í Miðdölum Merkt A142 (65°01 962 N, 21°43 432 W – 30,5 m.y.h.) Þekktar miltisbrandsgrafir	Beit húsdýra nær miltisbrandsgröf en 100 m er ekki heimil. Sýna þarf varúð, ef leifar dýra koma upp við jarðrask, svo sem við byggingarframkvæmdir, vegagerð, skurðgröft og plægingu strengja. Loka skal aðgengi að svæðinu og tryggja að dýr komist ekki inn á það. Gera skal Matvælastofnun viðvart sem metur hættum og ákvarðar um þörf á aðgerðum.
VA4	Skriðukot í Haukadal Merkt A145 (65°03 572 N, 21°31 317 W – 63,3 m.y.h.) Þekktar miltisbrandsgrafir	Miltisbrandsgrafir skulu merktar með áberandi hætti, s.s. með skilti sem sýnir grafarstað og upplýsingar um mögulega hættu.
VA5	Hólar í Hvammssveit Merkt A150 Þekktar miltisbrandsgrafir	
VA6	Harastaðir á Fellsströnd Merkt A153 (63°08 075 N, 22°16 918 W)	
VA7	Kjarlaksstaðir á Fellsströnd Merkt A152 (65°09 951 N, 22°22 247 W – 18 m.y.h.)	

	Þekktar miltisbrandsgrafir
	Stóri Galtardalur á Fellsströnd
VA8	Merkt A151 (65°11 178 N, 22°16 550 W – 101 m.y.h.)
	Þekktar miltisbrandsgrafir
	Skarðsstöð
VA9	Merkt A154 (65°17 440 N, 22°21 426 W – 0 m.y.h.)
	Þekktar miltisbrandsgrafir
	Ólafsdalur
VA10	Merkt A160 (65°25 156 N, 21°44 754 W – 46 m.y.h.)
	Þekktar miltisbrandsgrafir

18.3 VATNSVERNDARSVÆÐI OG VATNSBÓL (VF, VG, VB)

Vatnsverndarsvæði, þ.e. svæði sem heilbrigðisnefnd sveitarfélags hefur ákvarðað sem vatnsverndarsvæði umhverfis hvert vatnsból, annars vegar grannsvæði (VG) og hins vegar fjarsvæði (VF) sbr. reglugerð um neysluvatn.

Vatnsból (VB):

Svæði fyrir vatnsöflun, það er brunnsvæði vatnsverndar.

Viðbótarákvæði vegna vatnsverndar

<i>Auðkenni</i>	<i>Lýsing</i>	<i>Skipulagsákvæði</i>
VB1	Gröf Lindasvæði innan við Gröf	Brunnsvæði er næsta nágrenni vatnsbólsins. Algjörlega friðað fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar.
VB2	Fellsendi Áreyrar Reykjadalssár	Brunnsvæði er næsta nágrenni vatnsbólsins. Algjörlega friðað fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar.
VB3	Árblik í Suðurdölum Lindasvæði í Norðurbrekkum í landi Kvinnabrekku.	Brunnsvæði er næsta nágrenni vatnsbólsins. Algjörlega friðað fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar.
VB4	Laugar Lindasvæði undir Hólum	Brunnsvæði er næsta nágrenni vatnsbólsins. Algjörlega friðað fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar.
VB5	Svínadalur Samveita frá lindasvæði á Norðurhólum í Svínadal í landi Sælingsdalstungu, um 25 km fjarlægð frá Búðardal.	Brunnsvæði er næsta nágrenni vatnsbólsins. Algjörlega friðað fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar.
VB6	Staðarfell á Fellsströnd Vatnsbólíð í skriðu vestan við bæinn.	Brunnsvæði er næsta nágrenni vatnsbólsins. Algjörlega friðað fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar.
VB7	Tjarnarlundur Vatnsból í vesturhlíðum Fells.	Brunnsvæði er næsta nágrenni vatnsbólsins. Algjörlega friðað fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar.
VB8	Brunná Vatnsból í hlíð ofan bæja og í Brunnárgjá.	Brunnsvæði er næsta nágrenni vatnsbólsins. Algjörlega friðað fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar.
VB9	Fóðuriðjan	Brunnsvæði er næsta nágrenni vatnsbólsins. Algjörlega friðað fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar.

Vatnsból undir Holtahyrnu í landi Stórahólts.

VG	Meta svæðin og númera	Um gengni í samræmi við reglugerð um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999 m.s.br. Á grannsvæði er notkun á hættulegum efnum og birgðageymsla slíkra efna bönnuð. Hér er m.a. átt við olíu, bensín og skyld efni, salt, eiturefni til útrýmingar á skordýrum eða gróðri og önnur efni sem mengað geta grunnvatn, auk efna sem sérstaklega eru tilgreind í reglugerð um neysluvatn. Ekki skal leyfa nýjar byggingar, sumarbústaði eða þess háttar á svæðinu. Vegalagnir, áburðarnotkun og önnur starfsemi innan svæðisins skal vera undir ströngu eftirliti.
VF	Ekkert svæði í gildandi skipulagi.	Um gengni í samræmi við reglugerð um varnir gegn mengun vatns nr. 796/1999 m.s.br. Þar sem vitað er um sprungur eða misgengi á þessu svæði, skal fyllstu varúðar gætt í meðferð efna, sem talin eru upp í II. Flokki í viðauka reglugerðarinnar. Stærri geymslur fyrir slík efni eru bannaðar á svæðinu. Heilbrigðisnefnd getur gefið út frekari fyrirmæli varðandi umferð á þessu svæði, svo og um byggingu sumarhúsa og annarra mannvirkja.

18.4 HVERFISVERND (HV)

Svæði þar sem sveitarstjórn hefur sett ákvæði um hverfisvernd til að vernda sérkenni eldri byggðar eða annarra menningarsögulegra minja, náttúruminjar, landslag eða gróður vegna sögulegs, náttúrulegs eða menningarlegs gildis, án þess að um friðun sé að ræða samkvæmt öðrum lögum.

Viðbótarákvæði vegna hverfisverndar

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
HV1	Friðlýst æðarvarp ásamt aðliggjandi sjávarfitjum og leirum. Fremri-Langeyjar í minni Hvammsfjarðar. Akureyjar 1 á Breiðafirði. Arney á Breiðafirði. Ballará á Skarðsströnd. Melar á Skarðsströnd. Frakkanes á Skarðsströnd. Rifgirðingar í minni Hvammsfjarðar. Skarð á Skarðsströnd.	Vernda skal landslag og lífríki svæðisins. Framkvæmdir til verndunar æðarvarps eru heimilar enda spilli þær ekki lífríki svæðisins. Halda skal byggingaframkvæmdum og raski í lágmarki. Leitast skal við að laga mannvirki sem best að landinu og mið skal tekið af mögulegum varpsvæðum. Hefðbundnar nytjar, svo sem dúntaka og beit geta haldist eins og verið hefur. Framræsla votlendis á svæðunum er óheimil. Lögð er til endurheimt votlendis þar sem því verður við komið. <i>Á tímabilinu 15. apríl – 14. júlí ár hvert gilda eftirfarandi viðbótarákvæði:</i> Óviðkomandi umferð og röskun er bönnuð, nema með leyfi varpeiganda. Öll skot eru bönnuð innan 2 km frá æðarvarpi, nema brýna nauðsyn beri til. Ekki má leggja net í sjó nær friðlýstu æðarvarpi en 250 m frá stórstraumsfjörumáli, nema með leyfi varpeiganda. Allur óþarfa hávaði af völdum manna og véla er bannaður, nema með leyfi varpeiganda.
HV2	Ósasvæði Skraumu. Hörðudalsár, Miðár og Haukadalsár ásamt aðliggjandi votlendi og sjávarfitjum og leirum. Sérstætt landslag við ósa ána, lífríkar fjörur og auðugt fuglalíf. Árnar eru gjöfular laxa- og silungsár.	Vernda skal landslag og lífríki svæðisins. Hefðbundnar nytjar, svo sem veiðar og beit geta haldist eins og verið hefur. Framræsla votlendis á svæðunum er óheimil. Lögð er til endurheimt votlendis þar sem því verður við komið. Halda skal byggingaframkvæmdum og raski í lágmarki. Leitast skal við að laga mannvirki sem best að landinu þannig að sérstæð náttúra svæðisins fái notið sín. Tryggja skal að framkvæmdir spilli ekki lífríki svæðisins.

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
HV4	<p>Reykjadalur í Suðurdölum</p> <p>Sérstætt landslag og gróðurfar, kjarrlendi. Jarðhiti og gömul sundlaug. Áhugavert útivistarsvæði.</p>	<p>Við uppbyggingu á svæðinu skal miða að varðveislu landslags og náttúru svæðisins ásamt menningarminjum og að auka möguleika svæðisins sem ferðaþjónustu- og útivistarsvæðis. Áhersla verði á aukna vitund og fræðslu m.t.t. sögu og náttúru svæðisins.</p> <p>Hefðbundnar nytjar, svo sem beit og veiðar geta haldist eins og verið hefur.</p> <p>Öll nýting jarðvarma skal vera með sjálfbærum hætti og þess jafnframt gætt að skerða ekki ímynd svæðisins.</p> <p>Framræsla votlendis á svæðunum er óheimil. Lögð er til endurheimt votlendis þar sem því verður við komið.</p> <p>Tryggja skal að framkvæmdir raski ekki náttúru- og menningarminjum og skerði ekki gæði svæðisins.</p> <p>Leitast skal við að laga mannvirki sem best að landinu þannig að sérstæð náttúra svæðisins fái notið sín. Áhersla skal lögð á að við nýframkvæmdir verði öllu raski haldið í lágmarki.</p> <p>Tryggja skal aðgengi almennings til útivistar á svæðinu en þess gætt að útivistin skerði ekki gæði svæðisins.</p> <p>Nákvæm skráning fornleifa skal fara fram áður en ráðist er í bygginga- eða framkvæmdaleyfisskyldar framkvæmdir.</p>
HV5	<p>Laxá ásamt bökkum</p> <p>Sérstætt landslag og áhugavert útivistarsvæði. Laxá er rómuð laxveiðiá.</p>	<p>Vernda skal landslag og lífríki svæðisins á 50 m belti meðfram ánni að þegar gerðum túnum undanskildum. Einnig aðliggjandi votlendi.</p> <p>Hefðbundnar nytjar, svo sem beit og veiðar geta haldist eins og verið hefur.</p> <p>Framræsla votlendis á svæðunum er óheimil. Lögð er til endurheimt votlendis þar sem því verður við komið.</p> <p>Leitast skal við að laga mannvirki sem best að landinu þannig að sérstæð náttúra svæðisins fái notið sín.</p> <p>Halda skal byggingaframkvæmdum í lágmarki. Áhersla skal lögð á að við nýframkvæmdir verði öllu raski haldið í lágmarki. Tryggja skal að framkvæmdir, þ.m.t. efnistaka, spilli ekki lífríki svæðisins.</p> <p>Tryggja skal aðgengi almennings til útivistar á svæðinu en þess gætt að útivistin skerði ekki gæði svæðisins.</p>
HV6	<p>Laugar – Krosshólar í Hvammssveit</p> <p>Sérstætt landslag og jarðmyndanir, áhugavert útivistarsvæði.</p>	<p>Svigrúm til áframhaldandi þróunar á fjölbreyttri nýtingu.</p>

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
		<p>Við uppbyggingu á svæðinu skal miða að varðveislu sögu- og menningarminja og að auka möguleika svæðisins sem ferðapjónustu-, útivistar- og safnasvæðis. Áhersla verði á aukna vitund og fræðslu m.t.t. sögu og náttúru svæðisins.</p> <p>Leitast skal við að laga mannvirki sem best að landinu þannig að sérstæð náttúra og landslag svæðisins fái notið sín. Öllu raski haldið í lágmarki og það tryggt að framkvæmdir spilli ekki lífríki svæðisins eða söguminjum.</p> <p>Tryggja skal aðgengi almennings til útivistar á svæðinu en þess gætt að útivistin skerði ekki gæði svæðisins.</p> <p>Öll nýting jarðvarma skal vera með sjálfbærum hætti og þess jafnframt gætt að skerða ekki ímynd svæðisins.</p> <p>Hefðbundnar nytjar, svo sem beit og veiðar geta haldist eins og verið hefur.</p> <p>Framræsla votlendis á svæðunum er óheimil. Lögð er til endurheimt votlendis þar sem því verður við komið.</p>
HV7	<p>Flekkudalur á Fellsströnd</p> <p>Sérstætt gróðurfar og fjöldi söguminja.</p>	<p>Vernda skal sögu- og fornminjar. Áhersla verði á aukna vitund og fræðslu m.t.t. sögu og náttúru svæðisins.</p> <p>Halda skal byggingaframkvæmdum í lágmarki. Áhersla skal lögð á að við nýframkvæmdir verði öllu raski haldið í lágmarki. Tryggja skal að framkvæmdir spilli ekki menningarminjum eða sérstæðu gróðurfari svæðisins.</p> <p>Hefðbundnar nytjar, svo sem beit og veiðar geta haldist eins og verið hefur, enda verði tryggt að þær skerði ekki söguminjar á svæðinu.</p> <p>Framræsla votlendis á svæðunum er óheimil. Lögð er til endurheimt votlendis þar sem því verður við komið.</p> <p>Nákvæm skráning fornleifa skal fara fram áður en ráðist er í bygginga- eða framkvæmdaleyfisskyldar framkvæmdir.</p>
HV8	<p>Dagverðarnes og Arnarbæli</p> <p>Sérstætt landslag og gróðurfar. Sjávarfitjar og leirur.</p> <p>Söguminjar.</p>	<p>Vernda skal svæðið sem landslagsheild. Áhersla verði á aukna vitund og fræðslu m.t.t. sögu og náttúru svæðisins.</p> <p>Halda skal byggingaframkvæmdum í lágmarki. Áhersla skal lögð á að við nýframkvæmdir verði öllu raski haldið í lágmarki. Tryggja skal að framkvæmdir spilli ekki landslagi, menningarminjum eða sérstæðu gróðurfari svæðisins.</p>

Auðkenni	Lýsing	Skipulagsákvæði
		<p>Hefðbundnar nytjar, svo sem beit og veiðar geta haldist eins og verið hefur, enda verði tryggt að þær skerði ekki söguminjar á svæðinu.</p> <p>Framræsla votlendis á svæðunum er óheimil. Lögð er til endurheimt votlendis þar sem því verður við komið.</p> <p>Nákvæm skráning fornleifa skal fara fram áður en ráðist er í bygginga- eða framkvæmdaleyfisskyldar framkvæmdir.</p>
HV9	<p>Ólafsdalur í Gilsfirði (0 ha)</p> <p>Menningarlandslag og mannvirki búnaðarskólans ásamt útihúsum.</p> <p>Svæðið í heild hefur mikið menningarsögulegt gildi.</p>	<p>Vernda skal svæðið sem landslagsheild. Áhersla verði á aukna vitund og fræðslu m.t.t. sögu og náttúru svæðisins.</p> <p>Öll uppbygging skal vera í sátt við menningarlandslag og stuðla að varðveislu minjaheildar.</p> <p>Uppbygging skal taka mið af menningarlandslagi og minjum á svæðinu. Einkum skal horft til tímabilsins í kringum aldamótin 1900.</p> <p>Mannvirki sem tengjast rekstri og sögu Búnaðarskólans í Ólafsdal skulu varðveitt eins og kostur er. Heimilt er að endurbyggja fallin mannvirki og endurbæta þau sem eru uppstandandi.</p> <p>Vernda skal og halda til haga ummerkjum um búskaparhætti á tímum skólans.</p> <p>Vernda skal náttúrulegt gróðurfar og stuðla að uppgræðslu.</p> <p>Nákvæm skráning fornleifa skal fara fram áður en ráðist er í bygginga- eða framkvæmdaleyfisskyldar framkvæmdir.</p>

19 HEIMILDIR

Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið. 2021. *Leiðbeiningar um flokkun landbúnaðarlands með tilliti til hæfni til ræktunar. Samstarfsverkefni atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis, Skipulagsstofnunar og Landbúnaðarháskóla Íslands*. Sótt 20. maí 2021 af <https://www.stjornarradid.is>

Áfangastaðastofa Vesturlands. 2021. *Áfangastaðáætlun Vesturlands 2021-2023*. Sótt 3. september 2021 af https://indd.adobe.com/view/7f46ff6a-ff86-4119-9bbc-b05bcfeb03a3?fbclid=IwAR1dLY_icvpwfW1hNwgJZUT7bYx_sMm73uozsgJFXavFO2PP0JVfpUhKxY

Breiðafjarðarnefnd. 2014. Verndaráætlun fyrir Breiðafjörð 2014-2019. Sótt 24. febrúar 2021 af <https://www.stjornarradid.is/>

Breiðafjarðarnefnd 2020. *Framtíð Breiðafjarðar. Samantekt og niðurstöður upplýsingaöflunar og samráðs*. Ritstj. Theódóra Matthíasdóttir. 61 bls.

Byggðastofnun. 2020. *Vesturland; Stöðugreining 2019*. Sótt 10. Maí 2021 af <https://www.byggdastofnun.is/>

Dalabyggð. 2020A. *Stefna Dalabyggðar 2019 – 2022*.

Dalabyggð. 2020B. Dalabyggð; Húsnæðisáætlun 2020-2024. Sótt 24. febrúar 2021 af <http://fundarger.dalir.is/>

Eva Kristín Dal. 2008A. Menningarminjar í Haukadalshreppi; Svæðisskráning fornleifa. Reykjavík, Fornleifastofnun Íslands. FS406-07184.

Eva Kristín Dal. 2008B. Menningarminjar í Laxárdalshreppi; Svæðisskráning fornleifa. Reykjavík, Fornleifastofnun Íslands. FS405-07183.

Ferðamálastofa. 2021. Áætlaður fjöldi á svæðum og stöðum. Sótt 19. febrúar 2021 af <https://www.ferdamalastofa.is/>

Ferðamálastofa. 2008. Ferðapjónustan mikilvægur drifkraftur. Birt á vef Ferðamálastofu 28.10. 2008. Sótt 19. Febrúar 2021 af

<https://www.ferdamalastofa.is/is/um-ferdamalastofu/frettir/ferdathjonstan-mikilvaegur-drifkraftur>

Hagstofa Íslands. 2021A. *Mannfjöldi eftir kyni, aldri og sveitarfélögum 1998-2020 - Sveitarfélagaskipan 1. janúar 2020*. Sótt 24. febrúar 2021 af <https://www.hagstofa.is/>

Hagstofa Íslands. 2021B. Mannfjöldi eftir sveitarfélögum, kyni, ríkisfangi og ársfjórðungum 2010-2020. Sótt 24. febrúar 2021 af <https://www.hagstofa.is/>

Halldór Björnsson, Bjarni D. Sigurðsson, Brynhildur Davíðsdóttir, Jón Ólafsson, Ólafur S. Ástþórsson, Snjólaug Ólafsdóttir, Trausti Baldursson, Trausti Jónsson 2018. Loftslagsbreytingar og áhrif þeirra á Íslandi – Skýrsla vísindanefndar um loftslagsbreytingar 2018. Reykjavík: Veðurstofa Íslands.

Haukur Jóhannesson. 2021. Þættir úr jarðfræði Breiðafjarðarsvæðisins. Breiðfirðingur 44. árgangur 1986. Sótt 11. febrúar 2021 af <https://timarit.is/>

Isavia. 2021. Flugmálaláhandbók Íslands. Sótt 26. febrúar 2021 af <https://www.isavia.is/>

Kirkjugarðasamband Íslands. Sótt 25. maí 2021 af <https://gardur.is>

Náttúrufræðistofnun Íslands. 2021. Náttúruminjaskrá. Sótt 16. febrúar 2021 af <https://www.ni.is/midlun/natturuminjaskra>

Náttúrufræðistofnun Íslands. 2021. Jarðfræðikort. Sótt 11. febrúar 2021 af <https://jardfraedikort.ni.is/>

Orkubú Vestfjarða. 2020. Kortasjá. Sótt 20. febrúar 2020 af <http://www.map.is/orkubu/>

Óskar Leifur Arnarsson. 2008. Menningarminjar í Miðdalshreppi, Dalasýslu; Svæðisskráning fornleifa. Reykjavík, Fornleifastofnun Íslands ses.FS396-07183.

Reglugerð um innflutning, ræktun og dreifingu útlendra plöntutegunda nr. 583/2000

Siglingastofnun Íslands. 2011. *Yfirlitsskýrsla um sjóvarnir árið 2011*. Sótt 16. febrúar 2021 af <https://rafhladan.is/>

Samlausn. 2021. *Sameiginleg svæðisáætlun um meðhöndlun úrgangs 2021-2032 á Suðvesturlandi*. Tillaga til kynningar. Sótt 17. september 2021 af <http://www.samlausn.is/>

Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV). 2021. *Íbúakönnun 2020: Íbúar og mikilvægi búsetuskilyrða á Vesturlandi. Samantekt á niðurstöðum*. ISSN 1670-7923. Sótt 10. febrúar 2021 af <https://ssv.is/>

Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi. 2020. *Smávirkjanir á Vesturlandi; Frumúttekt valkosta*. Útgáfa 2. Unnið af Arnarlæk ehf. fyrir Samtök Sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV). Sótt 18. febrúar 2021 af <http://ssv.is/>

Skipulagsstofnun. 2019. Lýsing fyrir gerð landsskipulagsstefnu; Loftslag, landslag, lýðheilsa. Viðauki við Landsskipulagsstefnu 2015–2026. Sótt 17. febrúar 2021 af <https://www.landsskipulag.is/>

Sigrún Inga Garðarsdóttir og Andrea S. Harðardóttir. 2006. Menningarminjar í Saurbæjarhreppi; Svæðisskráning. Reykjavík, Fornleifastofnun Íslands. FS345-06411.

Sigurður Sigurðarson. 2004. Miltisbrandur eða miltisbruni (anthrax). Er hætta enn til staðar hér í jörð? Sigurður Sigurðarson dýralæknir tók saman. Sótt 11. ágúst 2021 af <https://www.mast.is/>

Sigurður Sigurðarson. 2005. Ársskýrsla til fagráðs frá embætti yfirdýralæknis. Skýrsla til fagráðs í nautgripærækt 2004. Sótt 11. ágúst 2021 af <https://naut.is/>

Veðurstofa Íslands. 2021. Veðurfarskort. Sótt 20. febrúar 2021 af <https://www.vedur.is>

Veðurstofa Íslands. 2020A. Gögn um vindmælingar á veðurstöðvum í Dalabyggð. Dags. 25. maí 2020.

Veðurstofa Íslands. 2020B. Gögn um úrkomu á veðurstöðvum í Dalabyggð. Dags. 25. maí 2020.

Vestfjarðarstofa. 2021. Hringvegur 2. Sótt 25. febrúar 2021 af <https://www.vestfiridir.is/is/verkefni/hringvegur2>

Vífill Karlsson. 2017. Tölfræði um Vesturland; Íbúar, fyrirtæki, vinnumarkaður og fasteignamarkaður og fleira. Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi. Sótt 19. febrúar 2021 af <http://ssv.is/>

Vinnumálastofnun. 2021. Útgefið efni. Sótt 10. Maí 2021 af <https://www.vinnumalastofnun.is/>

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið. 2020. Aðgerðaáætlun í loftslagsmálum; Aðgerðir íslenskra stjórnvalda til að stuðla að samdrætti í losun gróðurhúsalofttegunda til 2030. 2. Útgáfa. Sótt 15. febrúar 2021 af <https://www.stjornarradid.is/>

Umhverfisráðuneytið. 2011. Náttúruvernd; Hvítbók um löggjöf til verndar náttúru Íslands. Sótt 17. febrúar 2021 af <https://www.stjornarradid.is/>

Stýrihópur um mótun vinnuregla í brunavörum í skógi og öðrum gróðri. 2018. *Gróðureldar; Varnir og viðbrögð. Greinargerð stýrihóps*. Sótt 16. febrúar 2021 af <https://www.grodureldar.is/>

Umhverfisstofnun. 2015. Starfsleyfi. Urðunarstaður við Laxárdalsveg. Sótt 14. júní 2021 af <https://ust.is/>

Umhverfisstofnun. 2021. Stjórn vatnamála. Vatnavefsjá. Sótt 16. febrúar 2021 af <https://vatnavefsja.vedur.is/>

Umhverfisstofnun. 2019. *Loftgæði á Íslandi; Ársskýrsla 2017*. Sótt 24. febrúar 2021 af <https://ust.is/>

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið. 2020. Aðgerðaáætlun í loftslagsmálum; Aðgerðir íslenskra stjórnvalda til að stuðla að samdrætti í losun gróðurhúsalofttegunda til 2030. 2. Útgáfa. Sótt 15. febrúar 2021 af <https://www.stjornarradid.is/>

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið. 2017. *Hreint loft til framtíðar; Áætlun um loftgæði á Íslandi 2018-2029*. Sótt 24. febrúar 2021 af <https://www.stjornarradid.is/>

Þjóðskrá Íslands. 2021. Þjónusta, gögn, talnaefni, fjöldi íbúða. Sótt 20. febrúar 2021 af <https://www.skra.is/>

Þjóðskrá Íslands. 2021B. Þjónusta, gögn, talnaefni, fjöldi sumarhúsa. Sótt 20. febrúar 2021 af <https://www.skra.is/>

Þjóðskrá Íslands. 2021C. Gögn um skráningu fasteigna í Dalabyggð, mars 2021.

Þóra Ellen Þórhallsdóttir, Þorvarður Árnason, Hlynur Bárðarson og Karen Pálsdóttir. 2010. Íslenskt landslag : Sjónræn einkenni, flokkun og mat á fjölbreytni. Unnið fyrir Orkustofnun vegna Rammaáætlunar um nýtingu vatnsafls og jarðvarma.

Þóra Pétursdóttir. 2009. Menningarminjar í Hörðudalshreppi; Svæðisskráning fornleifa. Reykjavík, Fornleifastofnun Íslands. FS420-07185.

Þóra Pétursdóttir. 2008. Menningarminjar í Skógarstrandarhreppi; Svæðisskráning fornleifa. Reykjavík, Fornleifastofnun Íslands. FS-374-07282.